T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN SOSYAL MEDYA KULLANIM PRATİKLERİ VE SOSYAL MEDYANIN ENTEGRASYON SÜRECİNDEKİ ROLÜNÜN KULLANIMLAR VE DOYUMLAR TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Memet ARSLAN

2502210135

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Meltem ÜNAL ERZEN

İstanbul - 2026

ÖZ

TÜRKİYE'DEKİ GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN SOSYAL MEDYA KULLANIM PRATİKLERİ VE SOSYAL MEDYANIN ENTEGRASYON SÜRECİNDEKİ ROLÜNÜN KULLANIMLAR VE DOYUMLAR TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

MEMET ARSLAN

Bu tez, Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin (GKKS) sosyal medya kullanım pratiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon sürecindeki rolünü Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi (KDT) çerçevesinde incelemektedir. Türkiye'de GKKS'lere ilişkin çalışmalar entegrasyonu çoğunlukla yapısal ve kurumsal boyutlar üzerinden ele almakta; ancak iletişim süreçleri ve gündelik yaşam pratikleri bağlamında nasıl şekillendiği daha sınırlı düzeyde incelenmektedir. Bu çalışma, söz konusu sınırlılığa odaklanarak GKKS'lerin sosyal medyayı hangi amaç ve motivasyonlarla kullandıklarını, bu kullanım sonucunda hangi tür doyumları elde ettiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon süreciyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma, fenomenolojik bir yaklaşıma dayanan nitel bir tasarımıyla yürütülmüştür. Veriler yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bulgular, sosyal medya kullanımının ihtiyaç temelli ve amaç odaklı bir nitelik taşıdığını ve bu kullanımın özellikle sosyal bütünleştirici, bilişsel ve duygulanımsal doyumlar sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca sosyal medyanın yalnızca iletişim ya da zaman geçirme amacıyla kullanılmadığı aksine gündelik yaşam pratiklerini şekillendiren ve örgütleyen çok işlevli bir araç olarak konumlandığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyal medya; bilgiye erişim ve yön bulma, sosyal bağların sürdürülmesi, kültürel normların öğrenilmesi, kimlik, aidiyet ve sosyal kabul süreçlerinin şekillenmesi ile ekonomik yaşamın sürdürülmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bu durum, sosyal medyanın

GKKS'lerin gündelik yaşamlarını yönetmelerinde ve belirsizliklerle başa çıkmalarında önemli bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

Bu bulgular, sosyal medyanın entegrasyon sürecinde yalnızca tamamlayıcı bir unsur değil sürecin önemli bileşenlerinden biri haline geldiğini ortaya koymaktadır. Entegrasyonun yalnızca yapısal ve kurumsal boyutlarla ele alınamayacağı; sosyal medya kullanımı, gündelik iletişim pratikleri ve sosyal ağlar tarafından şekillenen çok katmanlı bir süreç olduğu görülmektedir. Bu yönüyle çalışma, entegrasyon literatüründe sosyal medya ve gündelik iletişim pratiklerine dikkat çekmekte ve entegrasyonun bu pratikler üzerinden de değerlendirilmesinin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sosyal Medya, Entegrasyon, Suriyeliler, Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi.

ABSTRACT

SOCIAL MEDIA USE PRACTICES OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION IN TÜRKİYE AND THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN THE INTEGRATION PROCESS: AN EXAMINATION WITHIN THE FRAMEWORK OF USES AND GRATIFICATIONS THEORY

MEMET ARSLAN

This thesis examines the social media use practices of Syrians under Temporary Protection (SuTP) in Türkiye and the role of these practices in the integration process within the framework of Uses and Gratifications Theory (UGT). Studies on SuTPs in Türkiye have predominantly addressed integration through structural and institutional dimensions; however, the ways in which integration is shaped through communication processes and everyday life practices have received comparatively limited scholarly attention. Focusing on this gap, the present study reveals the purposes and motivations underlying SuTPs' use of social media, the types of gratifications they derive from such use, and how these practices relate to the integration process.

The research was conducted using a qualitative design grounded in a phenomenological approach. Data were collected through semi-structured in-depth interviews and analyzed using thematic analysis. The findings indicate that social media use is needs-based and goal-oriented in nature, providing particularly social integrative, cognitive, and affective gratifications. Furthermore, social media is not used solely for communication or leisure; rather, it is positioned as a multifunctional tool that shapes and organizes everyday life practices. In this context, social media plays an active role in accessing information and navigating daily life, maintaining social ties, learning cultural norms, shaping processes of identity, belonging, and social acceptance, and sustaining economic life. This demonstrates that social media

performs a significant function in enabling SuTPs to manage their daily lives and cope with uncertainties.

These findings reveal that social media has become not merely a complementary element in the integration process but one of its essential components. Integration cannot be understood solely through structural and institutional dimensions; rather, it emerges as a multilayered process shaped by social media use, everyday communication practices, and social networks. In this respect, the study draws attention to social media and everyday communication practices within the integration literature and underscores the importance of evaluating integration through these practices as well.

Keywords: Migration, Social Media, Integration, Syrians, Uses and Gratifications Theory.

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanma sürecinde bilgi ve yönlendirmeleriyle destek olan danışmanım Doç. Dr. Meltem ÜNAL ERZEN'e teşekkür ederim. Tez izleme sürecinde değerli katkılarıyla çalışmaya yön veren Prof. Dr. Yıldız Dilek ERTÜRK'e ve Doç. Dr. Ahmet İlkay CEYHAN'a teşekkür ederim.

Araştırmaya katılarak deneyimlerini paylaşan tüm katılımcılara ve süreç boyunca destekleriyle yanımda olan hocalarıma, arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Memet ARSLAN

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İİ**
ABSTRACT ..... **İV**
ÖNSÖZ ..... **Vİ**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **Xİ**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **Xİİİ**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XİV**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Göç Kavramı ve Tarihi 6
1.2. Göçün Kategorileri 12
1.2.1. İç/Dış Göç (Uluslararası) 12
1.2.2. Geçici/Daimi Göç 13
1.2.3. Gönüllü/Zorunlu Göç 14
1.2.4. Düzenli/Düzensiz Göç 14
1.2.5. Diğer Göç Türleri 15
1.3. Göçle İlgili Temel Kavramlar 16
1.3.1. Göçmen 17
1.3.2. Sığınmacı 18
1.3.3. Geçici Koruma 18
1.3.4. Uluslararası Koruma 19
1.3.4.1. Mülteci 20
1.3.4.2. Şartlı Mülteci 21
1.3.4.3. İkincil Koruma 22
1.3.5. Vatansızlar 22
1.3.6. Yerinden Edilenler 23
1.4. Toplumsal Uyum Modelleri: Asimilasyon, Entegrasyon ve Kültürleşme 25
1.5. Göç Kuramları 31

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE SOSYAL MEDYA İLİŞKİSİ

2.1. Göç ve Medya: Gelenekselden Dijitale 39
2.2. Göç Bağlamında Dijital İletişim 43
2.3. Göç Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü 47
2.3.1. Sosyal Medyanın Sağladığı Olanaklar 50
2.3.2. Sosyal Medyada Karşılaşılan Zorluklar 52
2.4. Sosyal Medya ve Entegrasyon Süreci 53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KULLANIMLAR VE DOYUMLAR TEORİSİ

3.1. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi 57
3.2. Dijital Medyada Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi 61
3.3. Göçmenlerin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Çalışmalar 62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

4.1. Araştırmanın Problemi 65
4.2. Araştırmanın Amacı 66
4.3. Araştırmanın Önemi 67
4.4. Araştırmanın Yöntemi 69
4.4.1. Araştırmanın Deseni 69
4.4.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri 71
4.4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 72
4.4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 72
4.4.5. Araştırma Verilerinin Analizi 73
4.5. Bulgular 74
4.5.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri 74
4.5.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Pratikleri 81

4.5.2.1. Bilişsel Doyum 105
4.5.2.2. Duygulanımsal Doyum 108
4.5.2.3. Bütünleştirici Doyum 111
4.5.2.4. Sosyal Bütünleştirici Doyum 112
4.5.2.5. Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu 115
4.5.3. Katılımcıların Entegrasyon Süreci ve Sosyal Medyanın Rolü 116
4.5.3.1. İletişim ve Sosyal Bağlar 117
4.5.3.1.1.Aile ve Akraba İletişimi 118
4.5.3.1.2.Arkadaşlarla İletişim ve Paylaşım 119
4.5.3.1.3.Komşuluk ve Mahalle İlişkileri 120
4.5.3.1.4.Esnaf ve İş Çevresiyle İletişim 122
4.5.3.1.5. Sosyal Destek ve Dayanışma Ağları 123
4.5.3.1.6.Yerel Topluma Katılım ve Kabul Görme 124
4.5.3.2. Dil ve Kültürel Etkileşim 126
4.5.3.2.1.Türkçe Öğrenimi ve Kullanımı 127
4.5.3.2.2.Yerel Toplumun Kültürünü Tanıma ve Etkileşim Kurma 129
4.5.3.2.3.Kendi Kültürünü Sürdürme ve Temsil Etme 131
4.5.3.3.Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Kabul 132
4.5.3.3.1.Suriyeli Kimliğini Gizleme veya Temkinli Gösterme 133
4.5.3.3.2.Yerel Toplumla Benzerlik Kurarak Kabul Görme İsteği 136
4.5.3.3.3.Kimlik ve Kültürel Temsiliyet 137
4.5.3.3.4.Aidiyet Algısı ve Aradalık 139
4.5.3.4.Ekonomik Yaşam ve Geçim 141
4.5.3.4.1.İş Bulma Süreçleri ve Deneyimleri 142
4.5.3.4.2.İş ve Ticari Faaliyetleri 144
4.5.3.4.3.Alışveriş ve Tüketim Pratikleri 146
4.5.3.4.4.Geçim Zorlukları 148
4.5.3.5.Kurum ve Hizmet Deneyimleri 150
4.5.3.5.1. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerine Erişim Deneyimleri 150
4.5.3.5.2.Yasal Haklara Erişim ve Bürokratik Deneyimler 152
4.5.3.5.3.Kurumlarla İletişim ve Etkileşim Deneyimleri 155
4.5.3.5.4.Algılanan Adalet ve Eşitlik Deneyimileri 158

4.5.3.6.Bilgiye Erişim ve Yön Bulma 161
4.5.3.6.1. İnternet ve Sosyal Medya Üzerinden Bilgi Edinme ve Yön Bulma 162
4.5.3.6.2. Sosyal Ağlar ve İş Ortamı Aracılığıyla Bilgi Edinme ve Yön Bulma 163
4.5.3.6.3. Resmi ve Kurumsal Kanallar Aracılığıyla Bilgi Edinme ve Yön Bulma 165
4.5.3.6.4.Bilgi/Haber Doğrulama Ağları 166
4.5.3.7.Dışlanma ve Ayrımcılık 168
4.5.3.7.1.Gündelik Yaşamda Ayrımcılık ve Toplumsal Dışlanma 168
4.5.3.7.2.Dijital Ayrımcılık, Ötekileştirme ve Nefret Söylemleri 172
4.5.3.7.3.Dışlanma ve Ayrımcılığın Psikososyal Sonuçları 174
4.5.3.8.Gelecek Beklentileri 176
4.5.3.8.1.Türkiye'de Kalma Eğilimleri 177
4.5.3.8.2.Suriye'ye Geri Dönme Eğilimleri 179
4.5.3.8.3. Belirsizlik ve Gelecek Kaygıları 181
SONUÇ 183
KAYNAKÇA 194
EKLER 227
ÖZGEÇMİŞ 231

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1: 1945 Sonrası Avrupa'ya Göçün Aşamaları 9
Tablo 1. 2: Cumhuriyet Dönemi Sonrası Türkiye'ye Göç Hareketleri 12
Tablo 1. 3: Kültürleşme ve Asimilasyonun Belirgin Özelliklerinin Karşılaştırılması 30

Tablo 3. 1: Kitle İletişim Araçlarının Sosyal ve Psikolojik İşlevleri 60

Tablo 4. 1: Uyruklara ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı .. 73
Tablo 4. 2: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler 75
Tablo 4. 3: Katılımcıların Çalışma Durumu 79
Tablo 4. 4: K1–K4 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 81
Tablo 4. 5: K5-K8 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 82
Tablo 4. 6: K9–K12 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 83
Tablo 4. 7: K13–K16 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 84
Tablo 4. 8: K17–K20 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 86
Tablo 4. 9: K21-K23 ve K25 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 87
Tablo 4. 10: K26–K29 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 88
Tablo 4. 11: K30-K32 ve K34 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 89
Tablo 4. 12: K35–K38 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 91
Tablo 4. 13: K39-K41 ve K43 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 92

Tablo 4. 14: K44–K47 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 93
Tablo 4. 15: K48–K50 Katılımcıların Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar 95
Tablo 4. 16: K1-K10 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar 96
Tablo 4. 17: K11-K20 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar 97
Tablo 4. 18: K21-K23 ile K25-K30 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar 98
Tablo 4. 19: K31, K32 ile K34-39 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar 99
Tablo 4. 20: K40, K41 ile K43-50 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar 101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1: Katılımcıların Yaş Dağılımı Histogramı 78
Şekil 4. 2: Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Yılları 79
Şekil 4. 3: Sosyal Medya Kullanımından Elde Edilen Doyumlar 105
Şekil 4. 4: Entegrasyon Süreci ve Sosyal Medyanın Rolü Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 117
Şekil 4. 5: İletişim ve Sosyal Bağlar Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 118
Şekil 4. 6: Dil ve Kültürel Etkileşim Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 127
Şekil 4. 7: Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Kabul Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 133
Şekil 4. 8: Ekonomik Yaşam ve Geçim Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 142
Şekil 4. 9: Kurum ve Hizmet DeneyimleriAna Temasına İlişkin Alt Temalar 150
Şekil 4. 10: Bilgiye Erişim ve Yön Bulma Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 161
Şekil 4. 11: Dışlanma ve Ayrımcılık Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 168
Şekil 4. 12: Gelecek Beklentileri Ana Temasına İlişkin Alt Temalar 177

KISALTMALAR LİSTESİ

GİB **:** T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

GKKS **:** Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

IDMC **:** Internal Displacement Monitoring Centre

ILO **:** International Labour Organization

IOM **:** International Organization for Migration

KDT **:** Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi

OECD **:** Organisation for Economic Co-operation and Development

UN DESA **:** United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division

UNDP **:** United Nations Development Programme

UNHCR **:** United Nations High Commissioner for Refugees

UNRWA **:** United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East

YUKK **:** Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Uluslararası göç; küreselleşme, iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlikler, çatışma, şiddet ve insan hakları ihlalleri gibi çok boyutlu faktörlerin etkisiyle günümüzde geçici bir hareketlilik biçimi olmaktan çıkarak küresel ölçekte kalıcı, yapısallaşmış ve çok boyutlu bir olgu haline gelmiştir. Dünya genelinde tahmini olarak 304 milyon uluslararası göçmen bulunmaktadır ve bu sayı dünya nüfusunun yaklaşık %3,7'sine karşılık gelmektedir (United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division [UN DESA], 2025). Bununla birlikte zorunlu göç olgusu, küresel hareketliliğin daha kırılgan, kriz odaklı ve insani boyutunu ortaya koymaktadır. 2025 yılı ortası itibarıyla zorla yerinden edilmiş kişi sayısının 117,3 milyona[1] ulaştığı; UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) tarafından korunan veya yardım edilen toplam nüfusun ise yaklaşık 121 milyon[2] kişi olduğu tahmin edilmektedir. Bu toplam içerisinde 42,5 milyon mülteci bulunmakta ve bunların 30,5 milyonu UNHCR'nin yetki alanındaki mültecilerden, 5,9 milyonu ise UNRWA'nın (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) yetki alanındaki Filistinli mültecilerden oluşmaktadır. Ayrıca 8,4 milyon kişi sığınmacı statüsünde olup başvuruları henüz sonuçlanmamış bireylerden, 6,1 milyon kişi ise diğer uluslararası koruma ihtiyacı bulunan gruplardan oluşmaktadır. Bunun yanında 67,8 milyon kişinin ülke içinde yerinden edilmiş, 4,4 milyon kişinin ise vatansız statüde olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte yaklaşık 2 milyon mültecinin ve 5 milyon ülke içinden yerinden edilmiş kişinin geri dönüş sürecinde yer aldığı belirtilmektedir (UNHCR, 2025a). Bu veriler, göçün

[1] Zorla yerinden edilmiş kişilerin toplam sayısı (117,3 milyon); "mültecileri, sığınmacıları, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişileri ve ülke içinde yerinden edilmiş kişileri kapsamaktadır. Bu sayı, UNHCR'nin yetki alanı dışında kalan mültecileri ve diğer yerinden edilmiş kişileri içerirken, geri dönenler ve yerinden edilmemiş vatansız kişiler gibi diğer kategorileri dışlamaktadır" (UNHCR, 2025a).

[2] BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin koruduğu ve/veya yardım ettiği toplam nüfus (121 milyon); "zorla yerinden edilmiş kişileri (mülteciler, sığınmacılar, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişiler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler); önceki yıl içinde evlerine dönmüş kişileri, vatansız kişileri (çoğu zorla yerinden edilmemiş kişiler); ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin insani nedenlerle koruma sağladığı veya yardımda bulunduğu diğer ilgili grupları içermektedir" (UNHCR, 2025a).

yalnızca demografik bir hareketlilik değil; aynı zamanda siyasal, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla çok katmanlı bir dönüşüm süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu durum, zorunlu göçün yalnızca yerinden edilme süreçleriyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda geri dönüş dinamiklerini de içeren çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Küresel düzeyde bu dönüşümün en belirgin ve kapsamlı örneklerinden biri, Suriye'de 2011 yılından bu yana devam eden yerinden edilme sürecidir. Suriye'deki iç savaş, devam eden çatışmalar, kötüleşen sosyo-ekonomik ve insani koşullar sonucunda 12 milyondan fazla kişi zorla yerinden edilmiş ve bunların 5 milyondan fazlası ise komşu ülkelere sığınmıştır (UNHCR, United Nations Development Programme [UNDP], 2026). 2025 yılı ortası itibarıyla Suriyeli mülteci sayısı 5,5 milyona ulaşmış olup bu sayı küresel mülteci nüfusunun yaklaşık yedide birini oluşturmaktadır (UNHCR, 2025a). Bu durum, Suriye krizinin küresel ölçekte en büyük ve en uzun süreli yerinden edilme krizlerinden biri olmaya devam ettiğini göstermektedir.

Bu süreçten doğrudan etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye, Suriye'deki iç savaşın ardından kitlesel bir zorunlu göç hareketine maruz kalmış ve kısa süre içinde "geçici koruma" statüsü altında yaklaşık dört milyon Suriyeliye ev sahipliği yaparak dünyanın en büyük sığınmacı nüfuslarından birine sahip ülkelerden biri haline gelmiştir (Erdoğan, 2018; İçduygu, 2015; Kirişci, 2014)[3]. 9 Nisan 2026 tarihi itibarıyla GKKS'lerin sayısı 2.293.592 kişiye düşmüş olsa da Türkiye hâlen dünyada en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke olma konumundadır[4] (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2026b). Aynı tarih itibarıyla Türkiye'de ikamet izni bulunan yabancıların toplam sayısı 1.211.142 olup, bu grubun 82.882'sini Suriyeliler oluşturmaktadır (GİB, 2026a). Bunun yanı sıra, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 21 Ağustos 2024 tarihli verilerine göre, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen Suriye

[3] Suriyeli mültecilere en fazla ev sahipliği yapan diğer ülkeler; Lübnan (716.300), Almanya (695.400) ve Ürdün'dür (511.200) (UNHCR, 2025).

[4] 2025 yılı içerisinde Türkiye'den 700.000, Lübnan'dan 400.000, Ürdün'den 200.000 ve Mısır'dan 25.000 kişinin geri dönüş gerçekleştirmesinin öngörüldüğü belirtilmektedir (UNHCR vd., 2026).

uyruklu kişi sayısı 238.768'dir (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2025). 2011 yılından bu yana devam eden süreç, Türkiye'nin toplumsal yapısında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarda belirgin dönüşümlere yol açmıştır.

Türkiye'de Suriyeliler üzerine yapılan çalışmalar büyük ölçüde zorunlu göçün hukuki boyutu ve geçici koruma statüsü (Kirişçi, 2014; İçduygu 2015; Baban vd., 2017), iş gücü piyasasına erişim ve kayıt dışı istihdam (Del Carpio & Wagner, 2015; İçduygu & Diker, 2017), eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım (Çelik & İçduygu, 2019; Aydin & Kaya, 2019; Abbara vd., 2015; Mipatrini vd., 2019; Aydamak, 2021), barınma koşulları ve mekânsal yoğunlaşma (Erdoğan, 2020; Şimşek, 2020; Danış & Nazlı, 2019) gibi yapısal ve kurumsal sorunlara odaklanmaktadır. Bu çalışmalar, GKKS'lerin yaşam koşullarını ve karşılaştıkları sorunları açıklamada önemli katkılar sunmakla birlikte entegrasyon sürecinin gündelik yaşam pratikleri ve iletişim süreçleri üzerinden nasıl şekillendiğini ortaya koymada sınırlı kalmaktadır. Bu durum, entegrasyonun yalnızca makro düzeydeki yapısal ve kurumsal göstergelerle açıklanamayacağını göstermektedir. Aksine entegrasyon, bireylerin gündelik yaşam pratikleri, sosyal ilişkileri, bilgiye erişim ve yön bulma biçimleri, kültürel uyum süreçleri, kimlik müzakereleri ve yerel topluma katılım dinamikleri gibi farklı unsurların etkileşimiyle biçimlenen çok boyutlu bir süreçtir.

Bu noktada sosyal medya; bilgi edinme ve yön bulma süreçleri (Dekker & Engbersen, 2014; Leurs & Smets, 2018), diaspora ağlarının sürdürülmesi ve aidiyet bağlarının yeniden üretimi (Brinkerhoff, 2009; Alencar, 2017; Yalaz & Zapata-Barrero, 2018), sosyal sermaye oluşumu ve yerel toplumla kurulan bağların geliştirilmesi (Ager & Strang, 2008; Ellison vd., 2007; Komito, 2011), kimlik ve müzakere süreçleri (Leurs, 2015; Park & Gerrits, 2021), transnasyonel ilişkilerin eş zamanlı biçimde sürdürülmesi (Levitt & Schiller, 2004; Vertovec, 2004) gibi işlevlerin yanı sıra dijital ayrımcılık, çevrimiçi nefret söylemi ve yanlış ya da yanıltıcı bilgi dolaşımı gibi risk alanları çerçevesinde ele alınmaktadır (Gillespie vd., 2016; Fuchs, 2021; Gillespie, 2018; McAuliffe & Oucho, 2024). Bu bağlamda sosyal medya, göçmeler için yalnızca bilgi edinmeyi ve iletişim kurmayı kolaylaştıran bir araç

olmanın ötesine geçmektedir. Aidiyetin ve kimliğin yeniden oluşturulduğu; yerel topluma katılımın, sosyal ve kültürel kabulün, ekonomik katılımın ve kamusal görünürlüğün müzakere edildiği çok katmanlı bir dijital ortam olarak işlev görmektedir (Leurs, 2015; Smets, 2018). Bu yönüyle sosyal medya, göçün dijitalleşen doğasını ve bu dönüşümün entegrasyon süreçlerindeki yansımalarını anlamak açısından önemli bir inceleme alanı oluşturmaktdır.

Bu çerçevede araştırmanın temel problemi, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratikleri ile bu pratiklerin entegrasyon sürecinin farklı boyutlarıyla ilişkilerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamış olmasıdır. Türkiye'de GKKS'lere ilişkin çalışmalar büyük ölçüde yapısal ve kurumsal göstergelere odaklanmakta; bu çalışmalar yaşam koşulları ve karşılaşılan sorunların anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Buna karşın entegrasyon sürecinin gündelik yaşam pratikleri ve iletişim süreçlerindeki yansımaları sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Bu durum, entegrasyonun bireylerin günlük deneyimleri ve iletişim ağları üzerinden nasıl şekillendiğinin yeterince açıklanamadığını göstermekte ve bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda araştırma, sosyal medyanın göçmenler açısından yalnızca bir iletişim aracı olmadığını; bilgiye erişim, sosyal bağların sürdürülmesi ve gündelik yaşamın örgütlenmesinde belirleyici bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, entegrasyonun iletişimsel ve dijital boyutlarını görünür kılarken, sosyal medyanın sürecin önemli bileşenlerinden biri haline geldiğini göstermektedir.

Bununla birlikte bu çalışma, KDT'yi zorunlu göç bağlamında ele alarak medya kullanımının yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Medya kullanım pratiklerinin belirsizlik, kırılganlık, hukuki statü sınırlıkları ve ekonomik koşullar gibi unsurlar doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, KDT'nin zorunlu göç bağlamında yeniden değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışma, sosyal medyanın entegrasyon sürecinde hem destekleyici hem de sınırlayıcı roller üstlenebileceğine işaret etmekte ve bu doğrultuda göç iletişimi politikalarının daha erişilebilir ve etkili biçimde geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde internet, sosyal medya ve yakın çevrelerin önemli bir yer tuttuğu;

buna karşılık resmi ve kurumsal kanalların daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, kurumsal iletişim ve bilgilendirme faaliyetlerinin hedef kitleye ulaşma düzeyinin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, göç yönetimiyle ilişkili kurumların iletişim stratejilerini mevcut medya kullanım pratikleriyle uyumlu hale getirmeleri önem kazanmaktadır.

Bu tez, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon sürecindeki rolünü KDT çerçevesinde incelemektedir. KDT, bireyleri medya araçlarını yalnızca pasif biçimde tüketen alıcılar değil, belirli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla medya içeriklerini bilinçli olarak seçen ve kullanan aktif özneler olarak konumlandırması açısından çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır (Blumler & Katz, 1974; Katz vd., 1973). Bu doğrultuda araştırma, GKKS'lerin sosyal medyayı hangi amaç ve motivasyonlarla kullandıklarını, bu kullanım sonucunda hangi tür doyumları elde ettiklerini ve sosyal medya kullanım pratiklerinin entegrasyon sürecinin farklı boyutlarıyla ilişkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, keşfedici ve yorumlayıcı fenomenolojik nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan GKKS'ler oluşturmaktadır. Örneklem ise amaçlı örnekleme tekniklerinden kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenen, İstanbul'un Fatih ilçesinde ikamet eden veya çalışan ve Türkçe bilen GKKS'lerden oluşmaktadır. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve elde edilen veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde göç olgusu, çok boyutlu ve kuramsal bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Göçün tarihsel gelişimi, türleri ve göçle ilgili temel kavramlar açıklanmaktadır. Bu bağlamda, özellikle Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin literatürde ve kamuoyunda yer alan yanlış bilgileri düzeltmek ve bu grupların hukuki statüsüne dair kavramsal netlik sağlamak amaçlanmaktadır. Örneğin, Suriyelilerin "mülteci" değil, "geçici koruma" statüsü kapsamında yer aldıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca, "İki ya da daha fazla farklı millet, toplum ya da etnik grup bir arada yaşamaya ya da yaşamak zorunda kaldığında ne gibi değişimler meydana gelir?" sorusundan hareketle, bu grupların toplumsal uyum süreçlerine yönelik uygulanan politikalar -örneğin asimilasyon, entegrasyon ve kültürleşme- ele alınmaktadır. Son olarak, bu bölümde göç olgusunu ve göçmenlerin hareketlilik kararlarını açıklamaya yönelik göç kuramlarına yer verilmektedir.

1.1. Göç Kavramı ve Tarihi

Göç, yalnızca bireylerin yer değiştirmesini ifade eden bir hareketlilik biçimi olmanın ötesinde; toplumların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapılarında köklü dönüşümlere yol açan çok boyutlu bir olgudur (de Haas vd., 2022). Diğer bir tanımla göç, hem uluslararası hem de ülke içi hareketliliği kapsayan, göçmenin yaşamı boyunca ve sonraki nesillere uzanan küresel bir süreçtir (Thomson,1999; Mckeown, 2004).

İnsanlık tarihindeki ilk göç dalgaları, Prehistorik ve Antik dönemlere kadar uzanmaktadır. Bilimsel bulgulara göre, insan türü yaklaşık 7 milyon yıl önce Afrika'da evrimleşmiştir. Yaklaşık 2 milyon yıl önce Homo Erectus, Doğu Afrika'dan çıkarak Orta Doğu, Kafkasya, Java ve Güney Çin gibi bölgelere yayılmış ve buralarda yaşam alanları oluşturmuştur. Modern insanın atası olan Homo Sapiens'in ise yaklaşık 70.000 yıl önce -bazı kaynaklara göre 200.000 yıl önce- Afrika'dan başlayarak diğer bölgelere

göç etmeye başladığı kabul edilmektedir. Bu süreç, insanlık tarihindeki ilk büyük göç dalgası olarak değerlendirilmektedir (Bellwood, 2014; de Haas vd., 2022). Bu dönemdeki göç hareketlerinin temel nedenleri arasında, doğal kaynakların tükenmesi ve iklim değişikliği gibi çevresel değişimler yer almaktadır (McNeill, 1984).

Antik dönemde İpek Yolu ve Baharat Yolu gibi önemli ticaret rotaları, toplumlar arasındaki kültürel etkileşimi artırmış ve bireylerin farklı bölgelere yerleşmesine olanak tanımıştır. Bu dönemde, özellikle imparatorlukların ve devletlerin ekonomik arayış ve çıkarları doğrultusunda yaptıkları savaşlar, hem gönüllü hem de zorunlu göç hareketlerine zemin hazırlamıştır (de Haas vd., 2022, 127; McNeill, 1984). Orta Çağ ve Erken Modern Dönem'de başlayan ikinci büyük göç dalgası ise Haçlı Seferleri ve Moğol istilaları gibi kitlesel hareketler sonucunda şekillenmiştir. Bu süreçte yaşanan zorunlu göçler, savaş ve şiddetle doğrudan ilişkilidir. Öte yandan, Avrupa'dan Amerika kıtasına ve diğer sömürge bölgelere yönelen göçlerde ise ekonomik çıkar arayışları ve dini özgürlük talebi gibi etkenler belirleyici rol oynamıştır (Elliott, 2006).

Modern dönem göç hareketleri, Sanayi Devrimi ile birlikte belirgin biçimde ekonomik bir nitelik kazanmıştır. Sanayi Devrimi'nin tetiklediği hızlı kentleşme süreci ve sanayi merkezlerinde artan iş gücü ihtiyacı, kırsal alanlardan kent merkezlerine yönelik büyük ölçekli iç göç dalgalarını beraberinde getirmiştir. Bu yapısal dönüşüm, yalnızca bireysel ekonomik tercihlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda devletlerin kalkınma stratejileriyle de örtüşmüştür. 20. yüzyıla gelindiğinde ise iki dünya savaşı, soğuk savaş dönemi, sömürgeciliğin sona ermesi ve ulus-devletleşme süreçleri gibi büyük tarihsel kırılmalar, göç hareketlerini hem gönüllü hem de zorunlu biçimlerde yeniden şekillendirmiştir. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında yaşanan çatışmalar ve bu süreçlerin yol açtığı yıkım, göç hareketlerini önemli ölçüde etkilemiştir. 1930'larda yaşanan Büyük Buhran ise ekonomik kriz nedeniyle bireyleri iş ve yaşam koşullarını iyileştirme arayışına itmiş ve bu durum kitlesel göçleri tetiklemiştir. 1973 Petrol Krizi, küresel ölçekte ekonomik dalgalanmalara yol açarak göç hareketlerini daha da hızlandırmıştır. Ayrıca, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve ardından Sovyetler Birliği'nin (SSCB)

dağılması, Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya yönelik büyük ölçekli göçlerin başlamasına neden olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında küresel ölçekte değişen göç yönelimleri ve örüntüleri, de Haas ve diğerlerinin (2022, 10-12) belirttiği üzere; küreselleşme bağlamında mevcut ve egemen göç akışlarındaki dönüşümler, yeni göç biçimlerinin ortaya çıkışı, göç geçişlerinin artması ve çeşitlenmesi, göçün kadınsallaşması, siyasallaşması ve güvenlikleştirilmesi gibi unsurları kapsamaktadır. Bu yeni yönelimleri ve örüntüleri anlayabilmek ve açıklayabilmek için, toplumların dönüşümünde radikal değişimlere yol açan temel kırılma noktalarına değinmek önemlidir. Bu kırılma noktaları dört ana aşamada incelenebilmeketdir. İlki, 1945-1970 yılları arasında gerçekleşen güçlü ekonomik büyüme, dekolonizasyon süreci ve Soğuk Savaş dönemi; ikincisi, 1973 Petrol Krizi ve sonrasındaki gelişmeler; üçüncüsü, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla başlayan dönem; ve son olarak, 2008'den itibaren yaşanan büyük ekonomik durgunluk sürecidir (de Haas vd., 2022, 19-20).

Modern göç hareketleri, küreselleşme, ulaşım teknolojilerindeki ilerlemeler ve bilgi teknolojilerinin gelişimiyle birlikte giderek daha karmaşık bir hale gelmiştir (Hollıngsworth, 1970). Özellikle 21. yüzyıl, bölgesel savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar ve toplumsal dönüşümler nedeniyle geniş ölçekli göç hareketlerine sahne olmuştur. 2001 yılında ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırıları sonrasında Ortadoğu'da ve diğer bölgelerde artan savaşlar ve çatışmalar, birçok insanın zorunlu göç etmesine neden olmuştur. 2010 yılında Arap Baharı ile ortaya çıkan, özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerindeki radikal siyasi ve toplumsal değişimler, yeni göç dalgalarına neden olmuştur (Ekici & Tuncel, 2016). Bu dönem, siyasi baskılar, kimlik arayışları ve toplumsal özgürlük talepleriyle şekillenen hareketlerin tetikleyici olduğu bir süreç olarak öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra iklim değişikliği ve çevresel felaketler, göç hareketlerini artırarak, çevresel göç kavramını uluslararası gündeme taşımıştır. Eğitim amaçlı hareketlilik de modern göç dinamiklerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, günümüz göç hareketlerini hem gönüllü hem de zorunlu nedenlerle daha çeşitlendirmiş ve karmaşık bir yapıya dönüştürmüştür (de Haas vd., 2022). Bu nedenle göçlere küresel bir perspektiften yaklaşmak, endüstriyel ekonominin küresel ölçekteki dinamiklerini ve bu ekonominin ulusal, ırksal ve kültürel ayrımlarla eşzamanlı olarak nasıl şekillendiğini anlamak açısından büyük önem

taşımaktadır (McKeown, 2004, 156). Göç olgusunun küresel bir boyut kazandığı 1945 Sonrası Avrupa'ya Göçün Aşamaları ve belirgin nedenleri ile açıklamaları Tablo 1.1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. 1: 1945 Sonrası Avrupa'ya Göçün Aşamaları

1945-1973	• Batı Avrupa'nın sömürgelerden çekilmesi • Hızlı ekonomik büyüme • Kuzey Amerika ve Okyanusya'ya göçün azalması • Afrika, Asya ve Karayipler'den sömürge sonrası göç • Akdenizli "misafir işçilerin" istihdamı • Rusların Sovyet Cumhuriyetlerine yerleştirilmesi
1973-1989	• Ekonomik durgunluk ve yeniden yapılanma • Göçmen işçilerin aile birleşimi ile Batı Avrupa'ya yerleşimi • Komünist ülkelerden Doğu Avrupa'ya iş gücü göçünde artış ve planlı Sovyet göçü
1989-2008	• Soğuk Savaş'ın sonu • Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşü • Schengen Bölgesinin oluşturulması ve AB'nin genişlemesi sonrası Doğu-Batı yönlü göçte artış • Güney Avrupa'ya iş gücü göçünün artışı • Avrupa'da da göçün siyasallaşmasının artışı
2008'den günümüze	• Büyük durgunluk sonrası dönemde ticari durgunluk ve ardından Avrupa'nın ana ekonomik merkezlerinde iş gücü göçünün yeniden canlanması • Sığınma ve belgesiz göçün daha fazla siyasallaşması ve güvenlikleştirilmesi

Kaynak: de Haas vd., 2022, 37.

Günümüz Türkiye'sinin ve toplumsal yapısının oluşumunda ise 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan ve Anadolu'nun etnik yapısında büyük ölçüde dönüşüme yol açan göç dalgaları önemli bir rol oynamıştır. Tarih boyunca ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan bir çekim alanı olan Anadolu, sahip olduğu stratejik konum ve coğrafi özellikler nedeniyle farklı dönemlerde göç hareketlerinin odağı olmuştur. Bu göç hareketleri hem Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hem de Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin toplumsal, etnik ve kültürel yapısını önemli ölçüde etkilemiştir (GİB, t.y.a).

Osmanlı dönemindeki büyük ölçekli ilk göç dalgası, Rusya'nın 1783 yılında Kırım'ı işgal etmesiyle başlamış ve 1922 yılına kadar sürmüştür. Bu süreçte Osmanlı topraklarına göç eden Kırım kökenli nüfusun sayısı yaklaşık 1-1,2 milyon kişi olarak tahmin edilmektedir. İkinci büyük göç dalgası ise, 1862-1868 yılları arasında ve takip eden dönemlerde gerçekleşen Kafkas göçleri olmuştur. Bu göçler, Kafkaslar'da

yaşayan farklı etnik ve dilsel grupları özellikle Çerkes, Çeçen ve Abazaları kapsamaktadır. Bu göçlerle birlikte Osmanlı topraklarına gelen Kafkasyalıların sayısının yaklaşık 1,5-2 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu kitlesel hareketleri, 19. ve 20. yüzyıllarda aile temelli ya da küçük gruplar hâlinde gerçekleşen göçler izlemiştir. Bu kapsamda Boşnaklar, Müslüman Arnavutlar, Rumlar ve Eflak bölgesinden gelen göçmenler Anadolu'ya yerleşmiştir. Rumeli'den gerçekleşen ikinci göç dalgası ise 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında yaşanmıştır. İkinci Balkan Savaşı sürecinde göçe zorlanan nüfusun sayısının 450-550 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir (Karpat, 2015, xxx-xxxııı). Tekeli'ye (2011, 151) göre ise bu sayı 640.000'dir.

Modern Türkiye'de, bir başka ifadeyle Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte, ulus-devlet ile uluslararası göç arasındaki ilişki üç temel dönemde ele alınabilir. Ulus-devletin inşa süreci olan 1923-1950 yılları arası olan dönem, bu inşanın korunması, sürdürülmesi ve yerel-ulusal düzeyde kurumsallaştırılmasıyla öne çıkan 1950-1980 dönemi ve küreselleşmenin etkisiyle ulus-devlet anlayışının dönüştüğü 1980 sonrasından günümüze uzanan bu dönemde Türkiye'de uluslararası göç daha belirgin ve net bir olgu haline gelmiştir. 1923-1950 yılları arasındaki dönem, ulus-devletin inşa sürecinin temel atma evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemin en belirleyici unsurlardan biri nüfusun homojenleştirilmesi olgusu, 1915 yılında gerçekleştirilen "Ermenilerin tehciri" ve 1923 Lozan Antlaşması kapsamında Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen "nüfus mübadelesi" gibi iki temel gelişmeyle somutlaşmıştır. Dolayısıyla bu dönemdeki nüfus hareketleri, müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göç etmesi ve modern Türkiye sınırları dışında kalan ve Osmanlı'dan miras kalan coğrafyalarda yaşayan Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçünün sağlanması etrafında şekillenmiştir (İçduygu, 2010, 24-25).

Benzer şekilde, Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye yönelik göç hareketleri, siyasi iradenin yönlendirmesiyle de özellikle Balkanlar'daki Türk ve Müslüman nüfusu kapsayacak şekilde gerçekleşmiştir. 1923-1950 yılları arasında, başta Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya olmak üzere Balkan ülkelerinden yaklaşık 840.000 binden fazla kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemin en büyük göç

hareketi, 1923'te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesidir. Sadece 1939'a kadar Yunanistan'dan yaklaşık 384.000 Müslüman Türkiye'ye yerleşmiştir. Aynı dönemde, Bulgaristan'dan 200.000'e yakın Türk, Pomak ve Roman; Romanya'dan ise 121.296 Türk, Tatar ve Çerkes göç etmiştir. Yugoslavya'dan gelen 116.881 kişilik grubun önemli bir kısmını Boşnak ve Arnavutlar oluşturmuştur (Kirişci, 2000, 7-8).

1950-1980 döneminde, ulus-devletin korunması ve yerel-ulusal düzeyde kurumsallaştırılmasına odaklanan süreçte, Türkiye'ye gelen göçmenlerin büyük çoğunluğunu Bulgaristan'daki Türkler ve Pomaklar oluşturmuştur. Bu kapsamda, Bulgaristan'dan 1950-1951 yıllarında yaklaşık 154.000, 1989'da ise 310.000'den fazla kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Ayrıca, 1970'lerde aile birleşimi amacıyla yapılan ikili anlaşmalar çerçevesinde 116.000'den fazla kişi Türkiye'ye yerleşmiştir. Dönemin ikinci büyük göç hareketi ise Yugoslavya'dan gerçekleşmiştir ve bu süreçte yaklaşık 188.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Etnik veriler sınırlı olsa da bu gruplar içersinde önemli sayıda Arnavut ve Boşnak olduğu bilinmektedir (Kirişci, 2000, 7-10).

1980 sonrasından günümüze uzanan dönemde, küreselleşmenin etkisiyle ulus-devlet anlayışı dönüşüme uğramış ve Türkiye'de uluslararası göç daha görünür bir olgu hâline gelmiştir. 1990'larda yaşanan Bosna-Hersek Savaşı sırasında yaklaşık 25.000 Boşnak'a Türkiye'de sığınma hakkı tanındığı tahmin edilmektedir. Bu dönemde Romanya ve Yunanistan'dan gelen göçler sınırlı düzeyde kalmıştır. 1960-1980 yılları arasında Yunanistan'dan yaklaşık 20.000 kişi, 1980 sonrası ise 1.200 Türk iltica etmiştir. Balkanlar dışından gelen göç sayısı ise oldukça düşüktür. Diğer ülkelerden gelen toplam göçmen sayısı 17.000 civarındadır. Bunlar arasında Türkistan kökenli 2.878 Kazak, Kırgız, Özbek ve Türkmen bulunmaktadır. Ayrıca, 1982 yılında 4.163 Afgan mülteci Türkiye'ye getirilmiş ve Doğu Anadolu'ya yerleştirilmiştir (Kirişci, 2000, 7-10). Cumhuriyet dönemi sonrası Türkiye'ye yönelik göç hareketlerine ilişkin bu veriler Tablo 1.2'de verilmiştir.

Tablo 1. 2: Cumhuriyet Dönemi Sonrası Türkiye'ye Göç Hareketleri

Dönem	Göç Kaynağı	Göçmen Sayısı (Yaklaşık)	Göçün Nedeni/Açıklama
1923-1938	Yunanistan	384.000	Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi
1924-1953	Yugoslavya (Makedonya)	305.158	Baskılar ve 1953 Serbest Göç Anlaşması
1925-1949	Bulgaristan	218.998	Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi
1949-1951	Bulgaristan	156.063	Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin İlanı
1968-1979	Bulgaristan	116.521	Yakın Akraba Göçü Anlaşması
1989	Bulgaristan	310.000	Zorunlu Göç/Asimilasyon Politikaları
1923-1949	Romanya	122.558	İskanlı ve Serbest Göçmen Olarak
1979	İran	1.000.000	İran-İslam Devrimi
1982	Afganistan	4.163	Sovyet-Afgan Savaşı Sonrası
1988-1991	Irak	519.031	Halepçe Katliamı ve Körfez Savaşı
1992-1998	Bosna-Hersek	20.000	Bosna Savaşı
1999	Kosova	17.746	Kosova Krizi
2001	Makedonya	10.500	İç Çatışmalar
2013 ve sonrası	Suriye	2.293.592[5]	Suriye İç Savaşı

Kaynak: GİB, t.y.a

1.2. Göçün Kategorileri

Göç, yalnızca mekânsal bir yer değiştirme hareketi olmanın ötesinde, süresi, yönü, gönüllülük düzeyi ve yasal durumu gibi çeşitli ölçütlere göre de kategorilere ayrılmaktadır. Bu bağlamda göç olgusu çalışmada; "iç göç/dış göç", "geçici göç/daimi göç", "gönüllü göç/zorunlu göç", "düzenli göç/düzensiz göç" ve "diğer göç türleri" şeklinde kategorilendirilmiştir.

1.2.1. İç/Dış Göç (Uluslararası)

Bireylerin ve toplulukların bir yerden başka bir yere olan hareketliliği, mekana dayalı olarak iç ve dış göç biçiminde iki kategoriye ayrılmaktadır (de Haas vd., 2022;

[5] 09.04.2026 tarihi itibariyle

Canatan, 2020). Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri şeklide tanımlanan iç göç, geçici veya daimi olabilmektedir. Kentten kente gidenler, kentten kırsala gidenler, kırsaldan kente gidenler, kırsaldan kırsala gidenler, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler iç göçün örneklerini oluşturmaktadır (IOM, 2013, 43). Uluslararası göç ya da dış göç "kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutat olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları (IOM, 2013, 88)" şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle ülke sınırları içinde gerçekleşen yer değişimi iç göç (Kerswill, 2006, 3), ulus devlet sınırının aşılması ise uluslararası göç/dış göç olarak tanımlanmaktadır (King, 2013, 7).

Bu iki göç türü arasındaki ayrım net değildir ve özellikle uygulama pratiklerinde bulanıklaşmaktadır (King, 2013). Çünkü her iki göç biçiminde de hem bir keyfi ayırım hem de sosyal ve yasal boyutta bir bulanıklaşma söz konusu mevcuttur (de Haas vd., 2022). Ayrıca, iç ve uluslararası hareketler arasındaki ayrım, hem jeopolitik olaylar ile sınırların değişen doğası ve yapılandırılması hem de göçmenlerin yolculuklarının giderek daha çok sayıda, karmaşık ve parçalı hale gelmesi nedeniyle de giderek bulanıklaşmaktadır (King vd., 2008).

1.2.2. Geçici/Daimi Göç

Bireylerin ve toplulukların bir yerden başka bir yere olan hareketliliği, süresine dayalı olarak geçici ve kalıcı göç biçiminde iki kategoriye ayrılmaktadır (Canatan, 2020; de Haas vd., 2022; Güllüpınar, 2013). Belirli bir süre için yapılan göçler geçicidir ve bu tür göçler genellikle mevsimlik işler veya eğitim amaçlı gibi yapılan göçleri kapsamaktadır. Kalıcı göç ise bireylerin ve toplulukların kalıcı olarak yer değiştirmesini kapsamaktadır (de Haas vd., 2022).

Bireylerin ve toplulukların bir yerden başa bir yere hareketliliğini hacimsel kıstasa göre ise kitlesel/toplu göç ve bireysel göç şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kitlesel ya da toplu göç, "yüksek sayılarda ani insan hareketi" olarak tanımlanırken (IOM, 2013, 59), bireysel göç ise "kişilerin tek başına veya aileleriyle birlikte göç etmesi" şeklinde açıklanmaktadır (IOM, 2013, 14). Bireysel göç, kitlesel göçün aksine

kişinin kendisini finanse etmesiyle ve devletlerin, örgütlerin ve bireylerin desteğiyle gerçekleşmektedir.

1.2.3. Gönüllü/Zorunlu Göç

Bireylerin ve toplulukların kendi istek ve iradeleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri göçler gönüllü göç, genellikle güvenlik tehditleri gibi sebeplerle kendi istek ve iradeleri dışında gerçekleşen göçler ise zorunlu göç olarak tanımlanmakta ve bu doğrultuda sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma, göç etme kararını etkileyen nedenlere, devletlerin de çıkarlarını gözeterek kimin mülteci olup olmadığına karar vermesine göre yapılmaktadır. Gönüllü göçler genellikle ekonomik göç olarak da tanımlanan iş gücü göçü, aile göçü ve eğitim göçünü kapsamaktadır (de Haas vd., 2022, 36 -39).

Zorunlu göç, bireylerin ya da grupların silahlı çatışma, şiddet, zulüm, insan hakları ihlalleri ve doğal afetler gibi nedenlerden dolayı yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Bu süreçte bireyler uluslararası sınırı aşabilmekte ya da ülke sınırları içerisinde yerinden edilmiş kişiler olarak değerlendirilmektedir (McAuliffe & Triandafyllidou, 2021). Ülke içinden yerinden edilmiş kişiler ise bu sebeplerden dolayı evlerini terk etmek zorunda kalan fakat uluslararası sını aşmaksızın kendi ülkleri içinde kalmaya devam edenlerdir (UNHCR, t.y.b)

1.2.4. Düzenli/Düzensiz Göç

Bireylerin ve toplulukların göç ettikleri ülke ya da bölgedeki yasal statülerine bağlı olarak göç olgusu, düzenli ve düzensiz göç olmak üzere iki kategori altında analiz edilmektedir. Düzenli Göç "menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri diğer bir ifadeyle tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç" şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2013, 26). Toplumların ortak bir tanım üzerinde uzlaşı sağlayamadıkları düzensiz göç ise "gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler… Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin

veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak" şeklinde açıklanmaktadır (IOM, 2013, 26).

Daha iyi bir yaşam, yeni geçim kaynakları ve güvenlik ihtiyacı arayışı, göçün sürekliliğini sağlamaktadır (IOM, 2024a, 6). Günümüzde çatışmalar, iklim değişikliği, çevresel bozulma ve eşitsiz kalkınma göç sürecini daha karmaşık bir sürece sokmakta bu da yerinden edilmeleri ve düzensiz göçü daha çok teşvik etmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası devletlerin, geniş ve kapsamlı düzenlemelere- telekomünikasyon, medya ve yayıncılık, çevre koruma vb.- yönelik eğilimlerinin artması sonucu düzenli ve düzensiz göç, devlet perspektifi düzeyinde ele alınmıştır (Mcaulıffe & Oucho, 2024, 143).

Düzensiz göç, yasadışı göç, gizli göç ve belgesiz göç terimleri, geniş ölçüde birbiri yerine de kullanılmaktadır (IOM, 2013). Bu göç türü, genellikle insan kaçakçılığı ve ticaretiyle ilişkilendirilmektedir. İzinsiz bir şekilde yasal sınırları geçmek amaçlı ücretli/ücretsiz göç aracılarının kullanılması insan kaçakçılığını tanımlarken, insan ticareti daha çok sömürüye açık olup hedef ülkedeki iş gücü talebi ile menşe ülkedeki kargaşalar savaş, çatışma gibi göç nedenlerinden dolayı gelişen bir hizmet sağlama durumu mevcuttur (de Haas vd., 2022, 41). Dolayıysıyla bu kavramların birbiriyle ilişkilendirilmeleri yanlış bir yaklaşımdır. Öte yandan yasal durumlarından dolayı düzensiz göçmenlere kıyasla düzenli göçmenler; hedef ülkelerdeki eğitim, sağlık ve ulaşım gibi sosyal ve kamu hizmetlerine daha rahat erişim sağlamaktadırlar. Çünkü düzenli ikamet, bir ülkede bulunma iznine sahip olma ve yasal bir meşrutiyet sağlamaktadır. Bu durum düzenli göçmenlerin düzensiz göçmenlere kıyasla daha az suiistimalle uğramalarını önlemektedir (Mcaulıffe & Oucho, 2024, 155).

1.2.5. Diğer Göç Türleri

Çevresel göç, genel olarak insanların yaşam koşullarını sekteye uğratan hızlı ve aşamalı çevre değişimleri sebebiyle daimî yerlerini, yaşam alanlarını geçici ya da kalıcı olarak terk etmek zorunda kalmaları şeklinde tanımlanmaktadır. İklim göçü ise çevresel göçün bir alt türüdür ve çevredeki değişim iklim değişiminden

kaynaklanmaktadır (Mcaulıffe & Oucho, 2024, 295). Özellikle karbon salınımı, kuraklık, çölleşme ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi iklim değişikliği etkileri göçe yol açmaktadır. Bunun yanı sıra iklim değişikliği ile kitlesel göç arasında doğrudan bir ilişki kurmak pek olası değildir. Zira insanlar çevresel felaketlere karşı koyma noktasında strateji geliştirebilmektedir. Sel, tsunami gibi yıkıcı iklim olaylar sonrasında yer değiştirmeler çoğunlukla kısa mesafeli ve geçici nitelik taşımaktadır. Ayrıca özellikle düşük gelirli ülkelerde yaşayan bireylerin uzun mesafeli göçün maliyetini karşılayamaması, çevresel baskılara rağmen yerinde kalma ya da sınırlı hareketlilik eğilimini güçlendirmektedir. Bu bağlamda iklim göçü daha çok devletlerin, siyasi aktörlerin ve sivil toplum kuruluşların kendi yetersizliklerini örtme çabasıyla ilişkilendirilmektedir (de Haas vd., 2022, 43-48).

Günümüzde düzenli göç yollarındaki yetersizlik, insanları şiddet, sömürü ve istismar karşısında daha savunmasız hale getirmektedir. Dünyanın birçok yerinde göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve modern kölelik ekonomik kazanç getiren yasadışı bir faalyet alanına dönüşmüştür. Yaş, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve engellilik gibi faktörlerin yanı sıra göçün siyasallaşması da göç eden insanları daha savunmasız hale getirmektedir (IOM, 2024a, 6). Bir devletin içerisinde ya da sınırları dışında gerçekleşebilen insan ticareti, "kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, gücünü kötüye kullanma ya da kişinin hassasiyetinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkasına kazanç ya da çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması ya da teslim alınması" şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2013, 46). İnsan ticareti; varlıklara el koyulması, zorlama, kandırma, sömürü/istismar, hile, organize suç, kaçakçılık, insan taciri, insan ticareti mağdurları, çocuk işçiliğinin en kötü şekilleri gibi kavramlarla doğrudan ilişkilidir.

1.3. Göçle İlgili Temel Kavramlar

Bu bölümde uluslararası göç literatüründe ve Türkiye'de kullanılan; göçmen, sığınmacı, geçici koruma, uluslararası koruma (mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma), yerinden edilme ve vatansızlık gibi temel kavramlar açıklanmaktadır.

1.3.1. Göçmen

Uluslararası düzeyde göçmen kavramına ilişkin genel kabul görmüş tek bir tanım bulunmamaktadır. Ancak genel olarak ekonomik, sosyal ve bireysel nedenlerle yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla mevcut ikamet yerini terk ederek başka bir bölge ya da ülkeye yerleşen bireyler göçmen olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan tanıma göre göçmen "sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan uzun süre ikamet eden kişilerdir" (IOM, 2013, 37). Benzer şekilde geçici ya da kalıcı olarak, farklı nedenlerle bir ülke içinde ya da uluslararası sınırları aşarak mevcut ikamet yerinden ayrılan kişiler de göçmen olarak kabul edilmektedir (Mcaulıffe & Oucho, 2024, 140). Bu bağlamda göçmen kavramı, bireylerin vatandaşlık bağıyla bağlı oldukları ülke dışında gerçekleştirdikleri düzenli ya da düzensiz, geçici ya da kalıcı tüm hareketlilik biçimlerini kapsayan geniş bir çerçeve sunmaktadır.

Bununla birlikte göçmen kavramı, çoğu zaman mülteci kavramı ile karıştırılmaktadır. Ancak bu iki kavram arasında önemli ayırımlar yapılmaktadır. UNHCR'ye göre mülteci; çatışma veya zulümden kaçmak zorunda kalan ve güvenlik arayışıyla uluslararası sınırı geçen kişidir. Bu bireyler yaşamlarını veya özgürlüklerini riske atmadan ülkelerine geri dönememekte ve bu nedenle uluslararası korumadan yararlanmaktadır. Buna karşılık göçmen teriminin uluslararası hukuki bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak yaygın olarak evinden ayrılıp başka bir ülkede yeni bir hayata başlamayı seçen bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bir göçmen, hayatını veya özgürlüğünü riske atmadan evine dönebilmekte ve hareketin gönüllü olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle sığınma arayan veya mülteci olması muhtemel kişiler göçmen olarak adlandırılmamalıdır (UNHCR, t.y.a). Ancak günümüzde bu ayrımın her zaman kesin sınırlarla çizilemediği ve özellikle "karma göç hareketleri" bağlamında farklı göçmen gruplarının benzer risk ve kırılganlıklarla karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır. Karma göç hareketleri, farklı motivasyonlara sahip bireylerin aynı göç güzergâhlarını kullanarak birlikte hareket ettikleri karmaşık göç süreçlerini ifade etmektedir. Bu hareketlilik içerisinde ekonomik nedenlerle göç eden bireyler, uluslararası koruma arayan sığınmacılar, mülteciler, insan ticareti mağdurları

ve diğer kırılgan gruplar aynı göç akışı içinde yer alabilmektedir. Bu durum, göçmen ve mülteci ayrımının pratikte her zaman net bir şekilde yapılamamasına neden olmakta ve göç süreçlerinin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim mevcut çalışmalar da bu tür hareketlerin, bireylerin göç kararlarını yalnızca gönüllülük ya da zorunluluk ikiliği üzerinden açıklamanın yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır (de Haas vd., 2022). Bu çerçevede karma göç hareketleri, farklı risk, ihtiyaç ve koruma düzeylerine sahip bireylerin aynı süreç içinde değerlendirilmesini gerektiren dinamik ve çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır (Mcauliffe, M. & A. Triandafyllidou , 2021; UNHCR, 2024, 2025b).

1.3.2. Sığınmacı

Sığınmacı, menşe ülkesi dışında sığınma arayan ve bu doğrultuda sığınma başvurusunda bulunmuş ancak başvurusu hakkında nihai bir karar verilmemiş kişidir (World Bank, 2023, xxv). Diğer bir ifadeyle sığınmacı, zulüm ya da ciddi zarar görme riskinden korunmak amacıyla kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayan ve ilgili ulusal ya da uluslararası düzenlemeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin başvurusunun sonucunu bekleyen kişidir. Bu yönüyle sığınmacı statüsü, mültecilikten farklı olarak henüz hukuki statüsü kesinleşmemiş bireyleri ifade etmekte ve hukuki belirsizlik durumunu yansıtmaktadır. Başvurunun olumsuz sonuçlanması durumunda, bu kişilerin ülkeyi terk etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle insani veya diğer yasal gerekçelerle ülkede kalmalarına izin verilmediği durumda, sığınmacılar da ülkede düzensiz ya da yasa dışı statüde bulunan diğer yabancılar gibi sınır dışı edilebilmektedir (IOM, 2013, 74).

1.3.3. Geçici Koruma

Uluslararası düzeyde geçici koruma; çatışma ya da yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçan bireylere, bireysel statü belirleme sürecine tabi tutulmaksızın devletler tarafından sağlanan bir koruma rejimi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013, 33). Bu düzenleme, acil insani müdahalelerin hızlı ve etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmesine imkan sunarken aynı zamanda uluslararası düzeyde göç ve

göçmen yükünün paylaşılmasını kolaylaştıran bir çözüm mekanizması olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de geçici koruma, 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilip ve 11 Nisan 2013 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu kanunda geçici koruma "yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak geçici koruma sağlanması" şeklinde tanımlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti, 2013). Bu kapsamda geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlara gelen ve geçen yabancılara sağlanan bir koruma biçimidir.

1.3.4. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma, "uluslararası toplumun, kendi ülkeleri dışında bulunan ve geri dönüşleri geri göndermeme ilkesini ihlal edeceği için evlerine dönemeyen ve ülkeleri tarafından korunamayan ya da korunmak istemeyen bireylere veya gruplara sağladığı koruma" olarak tanımlanmaktadır (Sironi vd., 2019, 114). Bu çerçevede uluslararası koruma; bireylerin hayatı, özgürlüğü ve fiziksel bütünlüğünün tehdit altında olduğu durumlarda, geri gönderilmelerini engellemeyi ve bulundukları ülkedeki kalışlarını hukuki olarak düzenlmeyi içeren bir koruma biçimi olarak değerlendirilmektedir (World Bank, 2023). Nitekim UNHCR tarafından da vurgulandığı üzere uluslararası koruma ihtiyacına yol açan riskler; zulüm, silahlı çatışmalar, ciddi kamu düzeni bozuklukları veya çeşitli şiddet durumlarından kaynaklanan yaşam, özgürlük veya fiziksel bütünlüğe yönelik tehditleri kapsamaktadır (Sironi vd., 2019).

Türkiye'de ise uluslararası koruma, 4 Nisan 2013 tarihli YUKK çerçevesinde düzenlenmiş olup "mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma" olmak üzere üç temel statüden oluşmaktadır. Bu statüler, bireylerin korunma ihtiyaçlarının niteliğine göre farklı hak ve yükümlülüker içermektedir. Bu kanun kapsamında, mülteci statüsü

verilenlere üç yıl süreli, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenlere ise yabancı kimlik numarasını içeren bir yıl süreli kimlik belgesi düzenlenmektedir (Türkiye Cumhuriyeti, 2013).

1.3.4.1. Mülteci

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sonrasında milyonlarca insan sığınma arayışıyla yaşadıkları yerleri terketmek zorunda kalmış; bu süreçte hükümetler dönemin ilk tanınan mültecilerine seyahat belgesi sağlamak amacıyla çeşitli uluslararası düzenlemeler yapmıştır. Zorla yerinden edilenlerin sayısı özellikle İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında ve sonrasında büyük ölçüde artmış ve bunun sonucunda uluslararası toplum çatışma ve zulümden kaçanların temel insan haklarını korumaya yönelik kapsamlı yönergeler, hukuki düzenlemeler ve sözleşmeler oluşturmuştur. 1921 yılında Milletler Cemiyeti çerçevesinde başlayan bu süreç, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile hukuki ve kurumsal açıdan güçlendirilmiş ve bu sözleşme günümüzde mülteci haklarına ilişkin uluslararası düzeyde en kapsamlı düzenlemelerden biri olarak kabul edilmektedir (UNHCR, t.y.a).

Bu kapsamda, 1950 yılında kurulan UNHCR öncülüğünde yapılan çalışmalar sonucunda, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre mülteci:

> "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır" şeklinde tanımlanmaktadır (UNHCR, t.y.a).

1951 Cenevre Sözleşmesi başlangıçta sadece İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki mültecileri korumayı amaçlıyordu ve bu durum sözleşmedeki "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesiyle açıkça belirtilmektedir. Ancak 4 Ekim 1967'de yürürlüğe giren 1967 Protokolü ile söz konusu zaman ve mekan

(coğrafya) sınırları kaldırıldı ve sözleşme, dünyadaki tüm çatışma ve zulüm mağdurlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir (UNHCR, t.y.a). Bunun yanı sıra 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi mülteciyi "kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler" olarak tanımlamaktadır. Benzer biçimde 1984 Cartagena Bildirisi de mülteci kavramının "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkesinden kaçan kişileri" de kapsadığını belirtmektedir (IOM, 2013, 65).

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraf olan Türkiye ise coğrafi sınırlamayı sürdürmekte ve bu nedenle Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü tanımamaktadır. Bu kişilere yönelik en çok tercih edilen çözüm yollarından biri üçüncü ülkeye yerleştirmedir. Uluslararası standartlara uygun ve daha etkin bir ulusal sığınma sistemi oluşturmak amacıyla kabul edilen ve 11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren YUKK, Türkiye'nin ilk kapsamlı sığınma yasası olmuştur. Bu kanun, ulusal sığınma sisteminin çerçevesini belirlemiş ve yabancılarla ilgili işlemlerden sorumlu GİB'in kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca Türkiye, kitlesel sığınma durumlarında uygulanan geçici koruma statüsüne ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği'ni yürürlüğe koymuştur. Bu yönetmelik, geçici koruma altındaki kişilerin haklarını, yükümlülüklerini ve başvuru süreçlerini düzenlemektedir (UNHCR Türkiye, t.y.).

1.3.4.2. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun'da uluslararası koruma biçimlerinden biri "şartlı mülteci" statüsüdür. Kanuna göre şartlı mülteci;

> "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden

yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri" şeklinde tanımlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti, 2013).

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni, yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılara uygulanmasını öngören "coğrafi kısıtlama" ile kabul etmiştir. Bu doğrultuda yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılar Türkiye'de "mülteci" statüsü alabilmektedir. Avrupa dışındaki ülkelerden gelen ve mülteci tanımına uyan kişiler ise "şartlı mülteci" olarak kabul edilmektedir. Bu statüdeki bireylerin, üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına izin verilmektedir. Fakat bu kişilere kalıcı bir koruma statüsü tanınmamaktadır (GİB, t.y.b).

1.3.4.3. İkincil Koruma

YUKK'ta yer alan uluslararası koruma türlerinden biri olan ikincil koruma; mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ciddi zarar görme riski bulunan yabancı veya vatansız kişilere tanınan bir statüdür. Bu çerçevede kişi;

1. Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
2. İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
3. Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak

olması halinde menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye ikincil koruma statüsü verilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti, 2013; GİB, t.y.c).

1.3.5. Vatansızlar

Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, 28 Eylül 1954'te kabul edilmiş ve 6 Haziran 1960'ta yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme çerçevesinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği vatansızlığı tespit etmek, önlemek, azaltmak ve vatansız kişilerin korunmasını sağlamakla görevlendirilmiştir (United Nations, 1954, 3-5).

Vatansız kişi, herhangi bir devletin kanunlarına göre vatandaş sayılmayan bireylerdir. Vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan, devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrumdurlar (United Nations, 1954; IOM, 2013, 95).

Türkiye bağlamında ise, hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan bireyler "vatansız", Türkiye Cumhuriyeti ile vatandaşlık bağı bulunmayanlar ise "yabancı" olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de vatansızlığın tespiti ve vatansız kişilere tanınan haklar, 6458 sayılı YUKK'un 50. ve 51. maddeleri kapsamında düzenlenmiştir. Buna göre vatansızlık statüsünün tespiti, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Genel Müdürlük tarafından yapılmaktadır. Vatansız olduğu tespit edilen kişilere, Türkiye'de yasal olarak ikamet edebilmelerini sağlayan "vatansız kişi kimlik belgesi" düzenlenmektedir. Bu belge, ikamet izni yerine geçmekte ve iki yılda bir yenilenmektedir. Vatansızlık statüsünün kazanılmasıyla bu kişiler, gerekli şartları sağlamaları hâlinde ikamet izni başvurusunda bulunabilmekte, kamu düzeni veya güvenliği açısından ciddi bir tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmemekte ve yabancılar hukukunda yer alan karşılıklılık şartından hariç tutulmaktadır. Bununla birlikte çalışma hayatına katılımları, ilgili mevzuat çerçevesinde çalışma izni prosedürlerine tabi tutulmaktadır. Son olarak vatansız kişi kimlik belgesi, geçici nitelik taşımakta olup kişinin herhangi bir ülke vatandaşlığını kazanması hâlinde geçerliliğini kaybetmektedir (Türkiye Cumhuriyeti, 2013).

1.3.6. Yerinden Edilenler

Zorla yerinden edilme ya da yerinden edilme, "kişilerin başta silahlı çatışma, sivil itaatsizlik ya da doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketler nedeniyle bireysel veya toplu olarak isteği dışında ülkesinden veya topluluğundan hareket etmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2013, 100-104). Ülke içinden yerinden edilmiş kişiler ise "özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet durumlarının, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı afetlerin etkilerinden kaçınmak veya bunların sonuçlarından kurtulmak amacıyla evlerini veya olağan ikamet yerlerini terk

etmek zorunda kalan ve uluslararası alanda tanınmış bir devlet sınırını geçmemiş olan kişiler veya kişiler grupları" olarak ifade edilmektedir (Sironi vd., 2019, 109).

Uluslararası bir sınırın geçilmesi, mülteci olarak kabul edilmenin temel belirleyicilerinden biridir. Bu nedenle evlerinden zorla yerinden edilmiş fakat uluslararası sınırı geçememiş ya da geçmemeyi seçen kişiler, mültecilerle benzer koşulları ve zorlukları yaşamalarına rağmen aynı hukuki statüye sahip değildir. Bu kişiler, uluslararası hukukta kendilerine özgü haklar tanıyan özel bir statüye sahip olmaktan yoksun olup "ülke içinde yerinden edilmiş kişiler" olarak tanımlanmaktadır (Internal Displacement Monitoring Centre [IDMC], t.y.). Ülke içinde yerinden edilmeye yönelik kalıcı ve uzun vadeli çözümler, sürdürülebilir bir entegrasyon yaklaşımı doğrultusunda üç temel seçenek etrafında şekillenmektedir. Bu çözümler; yerinden edilen bireylerin geldikleri bölgelere geri dönmeleri "geri dönüş", geçici olarak sığındıkları bölgelerde kalıcı olarak yerleşmeleri "yerel entegrasyon" ya da ülke içinde başka bir bölgeye gönüllü olarak yerleştirilmelerini "yeniden yerleşim" kapsamaktadır (United Nations, 1998).

IDMC (2025) verilerine göre, 2024 yılı içinde dünya genelinde 65,8 milyon kişi yerinden edilmiştir. Bu toplamın 20 milyonu çatışma ve şiddet; 45,8 milyonu ise afet kaynaklıdır. Özellikle Sahra Altı Afrika, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu bölgelerinde afetler ile çatışmaların kesişimi, zorunlu iç göçün temel itici gücü haline gelmiştir. Sudan, Filistin, Myanmar ve Etiyopya gibi ülkelerde devam eden siyasal istikrarsızlıklar ve silahlı çatışmalar, milyonlarca insanı yerinden ederken; Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Filipinler ve ABD gibi ülkelerde iklim kaynaklı afetler, kitlesel yer değiştirmelere neden olmaktadır. Bu durum, çok nedenli göç teorilerini desteklemekte ve göç kararlarının yalnızca çevresel faktörlerden değil; sosyal, ekonomik, politik ve demografik etkenlerden de etkilendiğini açıkça göstermektedir (Black vd., 2011). Bu tür risklerin kesiştiği bölgelerde sürdürülebilir çözümler ancak dayanıklılık odaklı kalkınma politikaları ve kapsayıcı entegrasyon stratejileri yoluyla mümkün olabilmektedir (McAuliffe & Triandafyllidou, 2021).

1.4. Toplumsal Uyum Modelleri: Asimilasyon, Entegrasyon ve Kültürleşme

Göç politikaları, kimlerin hangi koşullar altında ülkeye alınacaklarını ve göçmenlerin yerleştirildikten sonra nasıl muamele göreceklerini düzenleyen faaliyetler bütünüdür. Diğer bir ifadeyle göç politikaları; göçün hacmini, menşeini, yönünü ve iç yapısını etkileme amacıyla devletlerin çıkardığı, uyguladığı yasalar, düzenlemeler ve önlemleri kapsamaktadır (de Haas ve Vezoli, 2011). Bireylerin sadece coğrafi bir yer değişimine değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve psikolojik olarak da radikal bir değişime ve dönüşüme iten göç olgusunun doğasını anlamak ve anlayış geliştirmek için asimilasyon (assimilation), entegrasyon (integration), kültürleşme (acculturation) ve uyum (adaptation) kavramları önem arz etmektedir. Bu kavramlar, göçmenlerin ev sahibi toplumla kurdukları ilişki biçimlerini analiz etmeye ve göç politikalarının sosyo-kültürel boyutlarını değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Asimilasyon, sosyoloji literatüründe 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında, özellikle Güney ve Doğu Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelen kitlesel göç hareketleri bağlamında, hızlı sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte ortaya çıkmış ve gelişmiş bir kavramdır (Rumbaut, 2015, 82). Kavramsal olarak asimilasyon, bir etnik ya da sosyal grubun -genellikle azınlık konumundaki- baskın kültürle uyum sağlama sürecini ifade etmektedir. Bu gruplar, geleneksel kültürel uygulamalarını tamamen bırakmasa da zamanla toplumsal düzeyde ayırt edilemez bir konuma gelmektedirler. Çünkü asimilasyon süreci bu grupların dil, gelenek, değer ve davranışlarında radikal değişimlere yol açmaktadır. Bu yüzden asimilasyon, kültürel uyumun en aşırı halini temsil etmektedir (IOM, 2013, 10).

Park ve Burgess'e (1924, 735) göre ise asimilasyon, bireylerin ve grupların diğer bireylerin ve grupların anılarını, duygularını ve tutumlarını benimsedikleri, deneyimlerini ve tarihlerini paylaşarak ortak bir kültürel yaşama dâhil oldukları bir iç içe geçme ve kaynaşma sürecidir. Diğer bir ifadeyle bu süreç, hem grup hem de birey düzeyinde gerçekleşmektedir. Rumbuat (2015, 81)'e göre grup düzeyinde asimilasyon, bir veya daha fazla azınlık grubunun ana akıma dâhil olması ya da bu grupların kendi aralarında birleşmesini ifade ederken; bireysel düzeyde asimilasyon,

bir etnik grubun üyelerinin, diğer grubun üyeleriyle kültürel olarak bütünleşmesini ve özdeşleşmesini sağlayan değişimlere işaret etmektedir. Gordon ise asimilasyonu davranışsal (kültürel) ve yapısal asimilasyon olmak üzere iki temel düzeyde ele almaktadır. Ona göre, davranışsal asimilasyon göçmenlerin ev sahibi toplumun dil, giyim, yemek ve yaşam biçimi gibi kültürel pratiklerini benimseme sürecini ifade ederken, yapısal asimilasyon ise göçmenlerin ev sahibi toplumun sosyal kurumlarına (örneğin okul, iş, din, evlilik, arkadaş grupları gibi) katılımını ve bu alanlarda sosyal ilişkiler kurmalarını kapsamaktadır. Ancak yapısal asimilasyon, özellikle etnik, sınıfsal ve dinsel normların belirgin olduğu toplumlarda daha alt düzeyde gerçekleşmektedir (Gordon, 1961, 279-283). Wallendorf ve Reilly (1983, 293), asimilasyonu yedi farklı düzeyde ele almaktadır. Kültürtürleşme olarak adlandırdıkları ilk düzey olan kültürel asimilasyon, göçmenlerin yemek, kıyafet, dil gibi davranış kalıplarındaki değişimleri kapsamaktadır. İkinci olarak, bireylerin mesleki kategorilere katılımını ve baskın kültürün üyelerinden oluşan birincil gruplara entegrasyonunu içeren yapısal asimilasyon gelmektedir. Üçüncü düzey, göçmenler ile egemen kültür üyeleri arasındaki evlilikler aracılığıyla gerçekleşen evlilik yoluyla asimilasyondur. Dördüncü olarak, göçmenlerin kimliklerini ev sahibi toplumun kültürel ve sosyal yapısına dayandırarak aidiyet duyguları geliştirmeleri kimlik asimilasyonunu oluşturmaktadır. Beşinci düzey, ev sahibi toplum üyelerinin göçmen gruba yönelik olumsuz tutumlarının ortadan kalkmasıyla ortaya çıkan tutumsal asimilasyondur. Altıncı olarak, ev sahibi toplum üyelerinin göçmen gruba yönelik ayrımcılığının ortadan kalktığı davranışsal asimilasyon yer almaktadır. Son olarak, her iki grubun üyeleri arasında değer ve güç çatışmalarının olmaması durumu ise sivil asimilasyon olarak sınıflandırılmaktadır.

Entegrasyon ise, II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da ortaya çıkan bir kavramdır. Savaşın yol açtığı yıkımdan sonra, başta Almanya olmak üzere Belçika, Hollanda, Fransa, İsviçre gibi birçok Batı Avrupa ülkesi, yeniden inşa ve kalkınma süreçlerinde ortaya çıkan iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla misafir işçi programlarını hayata geçirmiştir (de Haas vd., 2022). Bu programlar, gelişmekte olan ekonomilere geçici işgücü sağlama hedefiyle oluşturulmuş ve işçilerin mümkünse aileleri olmadan gelmeleri, belirli bir süre sonra da ülkelerine geri dönmeleri

beklenmiştir. Bu nedenle yasal, siyasi, kültürel veya dini alanlarda kapsamlı entegrasyon politikaları geliştirilmemiştir (Garcés-Mascareñas & Penninx, 2016, 190-192). Ancak zamanla bu göçmenlerin kalıcı hale gelmesi, bu göç hareketlerinin geçici değil, kalıcı bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm, Avrupa'da entegrasyon politikalarının geliştirilmesini ve kurumsallaştırılmasını zorunlu hale getirmiştir (de Haas vd., 2022).

Avrupa'daki entegrasyon çalışmaları, başlangıçta Kuzey Amerika kökenli asimilasyon modelinden etkilenmiştir. Fakat bu modelin göç sürecini yalnızca göçmenlerin kültürel dönüşümüne indirgemesi, Avrupa'da eleştirilmiş ve yetersiz bulunmuştur. Bu nedenle Avrupa'da, karşılıklı etkileşimi esas alan çok boyutlu bir entegrasyon yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yeni yaklaşımda entegrasyon, yalnızca göçmenlerin değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun da yer aldığı karşılıklı bir etkileşim süreci olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin topluma tamamen asimile olmasını değil, kendi kültürel kimliklerini koruyarak ev sahibi toplumla karşılıklı uyum içerisinde yaşayabilmelerini esas almaktadır (Garcés-Mascareñas & Penninx, 2016). Bu doğrultuda, göçmenlerin hem birey hem de grup düzeyinde toplumun bir parçası olarak kabul görme, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun hak ve yükümlülüklerini, çeşitli hizmetlere ve iş gücü piyasasına erişimini, ortak değerlerin tanımlanmasını ve bu değerlerin korunmasını kolaylaştırmaktadır (IOM, 2013, 30). Dolaysıyla bu sürecin mikro düzeyinde bireyler ve aileler arası ilişkiler; mezo düzeyinde göçmen ve yerli toplulukların karşılıklı etkileşimleri; makro düzeyinde ise kamu kurumları ile göçmenlere özgü yapılar ele alınmaktadır.

Entegrasyon çalışmaları genellikle hukuki/siyasi, sosyoekonomik ve kültürel/dini olmak üzere üç temel boyutta yapılandırılmaktadır. Hukuki ve siyasi boyut, göçmenlerin yasal statülerini ve siyasal katılım düzeylerini; sosyoekonomik boyut ise göçmenlerin işgücü piyasası, eğitim, konut ve sağlık gibi alanlardaki konumlarını ve son olarak kültürel ve dini boyut ise yalnızca göçmenlerin uyum süreçlerini değil, aynı zamanda yerli toplumun göçmenlere yönelik algılarını ve bu grupların tanınma biçimlerini de içermektedir. Bu sayede, Avrupa'da entegrasyon çalışamaları yalnızca bireysel düzeydeki uyumla sınırlı kalmamış aynı zamanda

kurumsal, siyasal ve kültürel bağlamları da içeren çok boyutlu bir araştırma alanına dönüşmüştür (Garcés-Mascareñas & Penninx, 2016, 190-192).

Bir diğer önemli kavram olan kültürleşme, yeni bir yaşama ve yaşam koşullarına uyum sürecidir (Thurnwald, 1932, 557). Bu süreç, bireylerin farklı bir toplumun kültürel değerlerini, geleneklerini, inançlarını ve uygulamalarını benimsemelerini içermektedir (Clark & Hofsess, 1998; Abraído-Lanza vd., 2006). Diğer bir ifadeyle kültürleşme, farklı kültürlere sahip bireylerin iletişim kurmasıyla ortaya çıkan kültür değişimi ve adaptasyon sürecini kapsamaktadır (Gibson, 2001; Cormoş, 2022; Gans, 1997). Bu süreçte üç temel tezahür genellikle her durumda belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, göçmenlerin kullandıkları araç-gereç, teknoloji ve gündelik yaşam pratiklerini kapsayan kültürel donanımda ya da maddi kültürde meydana gelen değişikliklerdir. İkincisi, sosyal organizasyonda ve bireylerin grup yaşamına katılım kalıplarında ve yaygınlığında gözlemlenen dönüşümlerdir. Üçüncüsü ise bireylerin kişilik yapılarında ve içsel değer sistemlerinde ortaya çıkan değişimlerdir. Bu durum, kültürleşmenin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen çok katmanlı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Gillin & Raimy, 1940, 372). Bu süreci anlamak için ise bireylerin göç sürecinden önceki ekonomik ve sosyal konumları, eğitim düzeyleri, mesleki becerileri, Batı ve kent kültürlerine yatkınlıkları gibi diğer nitelikleri hakkında bilgi edinmek gerekmektedir (Gibson, 2001). Çünkü kültür ve birey birbirinden ayrı var olamamakta diğer bir ifadeyle bireylerin kişilik yapıları ve kültürel yapı birbirini etkilemektedir (Gillin & Raimy, 1940).

Berry (1997), bireylerin yeni bir kültürel ortama karşı geliştirdiği kültürleşme stratejilerini entegrasyon, asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme şeklinde sınıflandırmaktadır. Ona göre entegrasyon, farklı kültürlerden gelen bireylerin hem kendi kültürlerini hem de yerleştikleri ülkenin kültürünü benimseme sürecidir. Asimilasyon ise bireylerin kendi kültürlerini geriye atarak, yerleştikleri toplumun kültürlerini kabul etmelerini ifade etmektedir. Ayrışma, bireylerin kendi kültürlerini muhafaza etmeleri ve yeni kültürlere karşı mesafeli bir yaklaşım göstermeleridir. Son olarak marjinalleşme ise bireylerin hem kendi kültürlerini hem de yeni toplumun

kültürünü reddetme eğiliminde olmaları şeklinde açıklanmaktadır. Kültürleşme stratejileri çervesinde ele alınan çok yönlü bir kavram olan uyum, göç çalışmalarında hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen, göçmenlerin yeni bir sosyal çevreye psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik olarak adapte olma ve değişme süreçlerini içermektedir (Aycan & Berry, 1996). Kültürlerarası geçiş sürecinde psikolojik ve sosyokültürel uyum biçimlerini ayırt eden Searle & Ward (1990, 460), psikolojik uyumu; yaşamda meydana gelen değişiklikler, bireyin dışadönüklük düzeyi, ev sahibi ülke vatandaşlarıyla kurduğu ilişkilerden duyduğu memnuniyet ve karşılaştığı sosyal zorluklara bağlı olarak gelişen depresyon düzeyi gibi unsurlar üzerinden, klinik odaklı bir stres ve başa çıkma modeli çerçevesinde değerlendirmektedir. Sosyo-kültürel uyum ise bireyin kültürel mesafeye dair algısı, karşılaşmayı beklediği zorluklar ve depresyon düzeyi gibi etkenlerle açıklanabilmektedir. Psikolojik uyum, kişinin hayatının farklı yönlerine ilişkin iyi olma ve memnuniyet duygusunu, ayrıca menşe ülkesindeki gruplara ve daha geniş topluma yönelik memnuniyet duygusunu içermektedir. Sosyo-kültürel uyum, göçmenlerin topluma tam olarak katılma ve günlük durumları yönetmek için gerekli becerileri edinme konusundaki ilerlemelerini vurgulamaktadır. Ekonomik uyum ise ekonomik hayata tam katılım ve başarı duygusu olarak kavramsallaştırılmıştır. Statü kaybı, işsizlik ve yetersiz istihdam gibi istihdam yaşamında karşılaşılan olumsuzluklar, göçmenlerin hem psikolojik iyi oluşlarını hem de uyum süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Aycan & Berry, 1996, 242; Berry, 1997, 20).

Göçmenlerin hem kendi kültürel kimliklerini koruyarak hem de ev sahibi toplumla pozitif ilişkiler kurarak çift yönlü bir etkileşim içinde yaşamlarını sürdürmelerine olanak sunan uyum, bu yönüyle asimilasyondan farklılaşmaktdır. Çünkü uyum stratejisi, kültürel kimliğin tamamen yok olmasını değil, karşılıklı etkileşim ve esneklik temelinde bir bütünleşmeyi hedeflemektedir (Berry, 1997; Sam & Berry, 2006). Kültürel uyum biçimlerini, sosyo-kültürel bağlamda başa çıkma stratejileri olarak tanımlayan Schmitz'e göre ise bu stratejilerden uzun vadede en az etkili olanın ayrışma, en etkili ve başarılı olanı ise entegrasyondur (1992, 129). Çünkü asimilasyon ya da entegrasyon stratejileri benimsendiğinde ve ev sahibi toplum, kültürleşen birey ya da grubu kabul edici tutumlar sergilediğinde, birey ile yeni bağlam

arasındaki uyum seviyesi artabilmektedir. Buna karşın, ayrışma ya da marjinalleşme gibi stratejilerin ya da dışlayıcı tutumların söz konusu olduğu durumlarda uyum sağlanamayabilmektedir. Bu durumda gruplar arasında çatışma eğilimleri belirginleşmekte; bireylerde ise kültürleşme stresi veya çeşitli psikopatolojik belirtiler ortaya çıkabilmektedir (Berry, 1997; Schmitz, 1992). Dolayısıyla bu süreçte, göçmenlere yalnızca maddi ve ekonomik destek sağlamak yeterli olmamaktadır. Bu nedenle, yeni bir toplumla karşılaşma ve katılma sürecinde, özellikle başlangıç aşamasında, psikolojik destek sunulması ve göçmenlere yönelik özel müdahale programlarının geliştirilmesi, kültürleşme sürecinin sağlıklı ilerlemesi açısından kritik bir ihtiyaca dönüşmektedir (Schmitz, 1992, 130).

Asimilasyon ve kültürleşme ise, kültür ve toplum arasındaki farklılıklara dayanmaktadır. Kültürleşme, yeni gelenlerin ev sahibi toplumun kültürünü benimsemeleri ile ilgiliyken, asimilasyon, bu bireylerin resmi ve gayri resmi etnik dernekler ve sosyal kurumlardan ayrılarak ev sahibi toplumun etnik olmayan kurumlarına yönelme sürecidir (Gans, 1997). Kültürleşme ve asimilasyonun dinamik bir süreç olduğuna vurgu yapan Teske ve Nelson'un bu iki kavram arasında yaptığı ayrımlar, Tablo 1.3.'te verilmektedir.

Tablo 1. 3: Kültürleşme ve Asimilasyonun Belirgin Özelliklerinin Karşılaştırılması

Kültürleşme	**Asimilasyon**
1. Dinamik bir süreç	Dinamik bir süreç
2. Bireysel ya da bir grup süreci olarak ele alınabilir	Bireysel ya da bir grup süreci olarak ele alınabilir
3. Doğrudan teması içerir	Doğrudan teması içerir
4. İki yönlü, yani her iki yönde de gerçekleşebilir	Tek yönlüdür
5. Değerlerde değişiklik gerektirmez, ancak değerler kültürleşebilir	Değerlerde değişim gereklidir
6. Referans grubu değişikliği gerekli değildir	Referans grubu değişikliği gereklidir
7. İçsel değişim gerekli değildir	İçsel değişim gereklidir
8. Dış grup kabulü gerekli değildir	Dış grup kabulü gereklidir

Kaynak: Teske & Nelson, 1974, 365.

Her ne kadar her iki kavram da göçmenlerin ev sahibi topluma benzemesi yönünde ilerleyen süreçler olsa da kültürleşme ve asimilasyon birbirinden ayrı

kavramlardır (Gans, 2007, 154). Kültürleşme, asimilasyondan bağımsız olarak gerçekleşebilmekte, asimilasyonun gerçekleşmesi için ise kültürleşme yeterli olmasa da gerekli bir koşuldur ve asimilasyon başlamadan önce kültürleşmenin ne ölçüde gerçekleşeceği belirsizdir (Teske & Nelson, 1974, 365). Bu süreçleri yalnızca bireysel seçimler olarak değil, aynı zamanda sosyolojik ve kültürel etkileşimlerin sonucu olarak değerlendirmek, göçmenlerin toplumsal entegrasyonu konusunda geniş bir inceleme yapabilmeyi daha olanaklı hale getirecektir.

1.5. Göç Kuramları

Göç karmaşık, çok boyutlu ve dinamik bir olgu olduğundan tek bir kuramsal yaklaşım çerçevesinde detaylı bir biçimde açıklanması oldukça güçtür (Massey vd., 1993, 432). Göç literatüründe geliştirilen kuramsal yaklaşımlar, farklı dönemlerin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullarının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle göç kuramları, göç hareketlerinin nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını farklı analiz düzeylerinde ele alan çeşitli teorik yaklaşımlar sunmaktadır. Bu kuramlar genel olarak bireysel karar süreçlerine temel alan mikro düzey yaklaşımlar, sosyal ağlar ve kurumsal ilişkileri ele alan mezzo düzey yaklaşımlar ile küresel ekonomik ve yapısal faktörlere odaklanan makro düzey yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktadır (Massey vd., 1993; de Haas vd., 2022).

Göç literatüründe ortaya konulan ilk yaklaşımlardan biri, Ernst Georg Ravenstein'ın Göç Kanunları adlı çalışmasında geliştirdiği Göç Yasalarıdır. E. G. Ravenstein bu çalışmada, hem ülke içi hem de uluslararası göç hareketlerinin belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştiğini öne sürerek yedi temel göç yasası ortaya koymuştur. Bu yasalara göre: (1) göçmenlerin büyük bir kısmı kısa mesafelere göç etmeyi tercih etmektedir.(2) Göç hareketleri, sanayi ve ticaretin de etkisiyle aşamalı bir biçimde gerçekleşmektedir. Kentlere yakın kırsal alanlarda yaşayan bireyler kentlere doğru göç ederken bu bölgelerde oluşan boşluklar daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Bu durum göç akışlarının ülke genelinde yayılmasına yol açmaktadır. (3) Göç hareketleri, nüfus yoğunluğu ve ekonomik fırsatlar gibi faktörlerden dolayı dağılım (dispersion) ve emilim (absorption) süreçleri arasındaki karşılıklı ilişkiyi yansıtmaktadır. (4) Her göç akımı dengeleyici bir

karşı akım üretmektedir. Diğer bir ifadeyle bir bölgeden diğerine göç akışı zamanla ters yönde yeni göç hareketlerinin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. (5) Uzun mesafeli göçler genellikle büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğru gerçekleşmektedir. (6) Kasaba sakinleri, kırsal kesimlerde yaşayan bireylere kıyasla daha düşük göç eğilimi göstermektedir. Bunun nedeni sosyal, kültürel ve ekonomik fırsatlara erişiminin daha kolay olmasıdır. (7) Tüm bu süreçte kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek göç eğilimi göstermektedir (Ravenstein, 1889, 189-199). Bu yaklaşım, göçün yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal, politik ve kültürel süreçlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir (de Haas, 2010).

Göç kararını açıklamaya yönelik önemli yaklaşımlardan biri de E. S. Lee tarafından geliştirilen İtme-Çekme (Push-Pull) Modeli'dir. Lee'ye göre bireylerin göç kararları yalnızca ekonomik nedenlerle açıklanamaz. Bu karar sürecini dört temel faktör bulunmaktadır. (1) menşe ülkeye ilişkin faktöler, (2) hedef ülkeye ilişkin faktörler, (3) araya giren engeller ve (4) kişisel faktörler. Menşe ülkedeki işsizlik, güvensizlik ve ekonomik yetersizlikler bireylerin göçe iten faktörleri oluşturmaktadır. Öte yandan iş imkânları, güvenlik, yaşam kalitesi gibi olumlu koşullar hedef ülkeye ilişkin çekici faktörleri oluşturmaktadır. Bununla bilikte göç hareketinin kısa ya da uzun kolay ya da zor olması fark etmeksizin her göç sürecinde bir başlangıç noktası, bir varış noktası ve arayan giren engeller bulunmaktadır. Bu engeller, hareket mesafesi (coğrafi uzaklık), ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik faktörlerden kaynaklanabilmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin zekâ ve bilgi düzeyleri ile kişilik yapıları gibi bireysel faktörler de göç etme kararlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle göç kararı, bireyler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bazı bireyler göç etmek için güçlü ve zorlayıcı sebeplere ihtiyaç duyarken bazıları için daha sınırlı fırsatlar ve teşvikler yeterli olabilmektedir. Dolayısıyla göç kararı her zaman tamamen rasyonel bir süreç değildir (Lee, 1966, 49-51). Hagen-Zanker (2008)'e göre de menşe ve hedef ülkelerdeki olumlu ve olumsuz koşullar bireyleri göç etmeye ya da bulundukları yerde kalmaya yönlendirmektedir. Ayrıca bireylerin bu koşullara ilişkin algıları ve araya giren engeller de göç kararının şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu yönüyle İtme-Çekme modeli, göç kararlarının çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koyan önemli bir kuramsal yaklaşımdır (de Haas vd., 2022).

Göçün ekonomik boyutunu açıklamaya yönelik önemli yakalaşımlardan biri Harris ve Todaro tarafından geliştirilen ekonomik modeldir. Bu model özellikle kırsal-kentsel göç dinamiklerini açıklamaya odaklanmaktadır. Modele göre, bireylerin göç kararı mevcut gelir ile beklenen gelir arsındaki fark üzerinden şekillenmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan bireyler, kentsel alanlarda elde etmeyi bekledikleri gelir mevcut gelirlerinden daha yüksek olduğunda göç etmeyi seçmektedir. Beklenen gelir ise istihdam olasılığı ile ücret düzeyinin çarpımı şeklinde hesaplanmaktadır (Harris & Todaro, 1970, 126-127). Bu nedenle bireylerin göç kararı ekonomik fayda maksimizasyonuna dayanan rasyonel bir seçimdir. Bunun yanı sıra bireylerin kentte işe bulamaması işsizlik ve gecekondu bölgelerinin oluşumu gibi yeni sorunlara da yol açabilmektedir. Bu bağlamda kırsal alana yapılacak yatırımlar ve iyileştirmeler, bireylerin göç etmek yerine kırsal kesimde kalmasını sağlayabilir. Böylece kentlerdeki işsizlik sorununun azaltılmasına katkı sağlanabilir ve göç hareketlerinin kontol altına alınması daha sürdürülebilir hale getirilebilir (Todaro, 1969; Skeldon, 2012).

Ekonomik kalkınma ile göç arasındaki ilişkiyi açıklayan bir diğer yaklaşım ise W. Arthur Lewis'in İkili Ekonomik Yapı Modelidir. Bu modele göre ekonomik yapı, düşük verimlilik ve gizli işsizlikle karakterize edilen geleneksel tarım sektörü ile daha yüksek verimlilik ve sermaye birikimine dayanan modern sanayi sektöründen oluşmaktadır. Tarım sektöründe bulunan gizli işsiz işgücünün sanayi sektörüne aktarılması üretkenliği artırarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (Lewis, 1954, 22-30). Bu süreçte kırsal alanlardan kentlere yönelen göç hareketleri, ekonomik yapının tarım temelli üretimden sanayi temelli üretime doğru dönüşümünün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla göç yalnızca bireylerin daha iyi yaşam koşulları ve istihdam olanakları arayışıyla gerçekleşen bir hareketlilik değil, aynı zamanda işgücü piyasalarının yeniden yapılanmasını ve ekonomik kalkınmayı etkileyen yapısal bir süreçtir (de Haas vd., 2022). Bunun yanı sıra sanayi sektörünün kırsal alanlardan gelen işgücünü yeterli ölçüde istihdam edememesi durumunda kentlerde işsizlik, kayıt dışı istihdam ve çeşitli kentsel sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Harris & Todaro, 1970).

Wilbur Zelinsky tarafından geliştirilen Hareketlilik Geçiş Kuramı ise göç ve hareketlilik biçimlerinin toplumların modernleşme ve demografik geçiş süreçleriyle birlikte değiştiğini ileri sürmektedir. Modele göre hareketlilik, toplumsal gelişim aşamalarına paralel olarak belirli bir dönüşüm süreci izlemektedir. Modernite öncesi geleneksel toplumlarda kalıcı yer değiştirmeye dayalı göç hareketleri oldukça sınırlıdır. Bu dönemde hareketlilik daha çok arazi kullanımı, sosyal ziyaretler, ticaret, savaş ve dini faaliyetler gibi nedenlerle ortaya çıkan geçici dolaşım biçimlerinde görülmektedir. Sanayileşmenin başladığı erken geçiş aşamasında ise kırsal alanlardan kentlere doğru büyük ölçekli göç hareketleri ortaya çıkmakta yeni yerleşim alanlarına doğru iç göçler artmakta ve bazı durumlarda yurtdışına yönelik göç akımları görülmektedir. Geç geçiş aşamasında kırsaldan kente göç hareketleri devam etmekle birlikte önceki döneme kıyasla hızında bir azalma meydana gelmekte buna karşılık kentler arası hareketlilik artmaktadır. İleri aşamadaki toplumlarda ise kırdan kente göç önemli ölçüde azalırken kentler arası ve uluslararası göç hareketleri daha belirgin hale gelmektedir. Bu süreçte özellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru vasıfsız ve yarı vasıflı işgücünün göç ettiği görülmektedir. Zelinsky'ye göre gelecekte ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte kalıcı yer değiştirmeye dayalı göç hareketlerinde bir azalma yaşanabilir ve hareketlilik daha çok kent içi veya kentler arası kısa süreli ve döngüsel mobilite biçiminde gerçekleşebilir. Bu yaklaşım, göçün yalnızca ekonomik faktörlerle açıklanamayacağını, aynı zamanda modernleşme, kentleşme ve demografik dönüşüm süreçleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Zelinsky, 1971, 230–231).

Bireylerin göç kararını açıklayan bir diğer yaklaşım ise Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Kuramıdır. Bu kurama göre göç kararları yalnızca mesafe ya da hedef ülkenin özelliklerine göre berlilenmemekte aynı zamanda göç sürecinde karşılaşılan fırsatlar da bireylerin kararlarını etkileyebilmektedir. Stouffer'e göre belirli bir mesafeye giden kişi sayısı, o mesafedeki fırsatların sayısıyla doğru orantılıdır ve yol boyunca karşılaşılan kesişen fırsatların sayısıyla ise ters orantılıdır (Stouffer, 1940, 846). Diğer bir ifadeyle mesafe arttıkça fırsatlar, fırsatlar artıkça insan hareketliliği de artmaktadır. Bu mesafe esnasında araya giren fırsatlar daha cazip ve çekici ise hareketliliğin akışı yön değiştirebilmekte ve başlangıçta hedeflenen mesafeye doğru insan hareketliliği

azalabilmektedir. Dolayısıyla bu kuram göç rotalarının sabit ve tek yönlü olmadığını aksine karşılaşılan fırsatlara bağlı olarak yön değiştirebilen dinamik bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Göç literatüründe sosyal ilişkilerin rolünü vurgulayan önemli yaklaşımlardan biri Ağ Teorisidir. Bu yaklaşım, bireylerin göç etme kararlarının yalnızca ekonomik eşitsizlikler, ücret farklılıkları ya da politik koşullar gibi faktörlerle açıklanamayacağını aynı zamanda göçmenler arasında kurulan sosyal ilişkiler ağlarının da göç süreçlerinde belirleyici bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Göç ağları, daha önce göç etmiş bireyler ile potansiyel göçmenler arasında olan ya da kurulan akrabalık,arkadaşlık veya hemşehrilik gibi sosyal bağlardan oluşmaktadır. Bu ağlar menşe ve hedef ülkedeki göçmenler ile göçmen olmayan bireyleri birbirine bağlayarak ulus ötesi hareketliliğin artmasına katkı sağlamaktadır (Massey vd., 1993, 449). Bu bağlar, göç etmeyi düşünen bireylere bilgi sağlama, iş bulma konusunda destek olma, barınma imkanı sunma ve yeni topluma uyum sağlama gibi konularda destek olarak göç sürecinin maliyet ve risklerini azaltmaktadır (Massey vd., 1993). Bir kez başlayan göç akışları zamanla kendi kendini sürdürebilir bir hâl almakta ve bu durum çoğu zaman zincirleme göç sürecinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Göçmenlerin hedef ülkede yaşayan akraba ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler ağı menşe üllkedeki bireylere bilgi, destek ve karşılıklı yükümlülükler sağlayarak yeni göç hareketlerini teşvik etmektedir (Boyd, 1989, 641). Bununla birlikte bu ağlar kültürel, mesleki, ailevi ve duygusal bağlarla birbirlerine bağlı olan gruplar arasında bir sosyal sermaye biçimi oluşturmaktadır. Bu sosyal sermaye, bireylerin ağlar ve geniş sosyal yapılara üyelikleri sayesinde kıt kaynaklara ulaşmasını sağlamaktadır (Portes,1995, 8-12). Bu bağlamda göç ağları, göçmenlerin hedef ülkede iş bulma, barınma ve uyum süreçlerinde yardımcı olmaktadır. Göç sürecinde bilgi ve destek sağlayan bu ağlar, göçün maliyet ve risklerini azaltarak bireylerin beklenen getirilerini artırmaktadır. Bu durum, göç hareketlerinin zaman içinde genişleme eğilimi göstermesine ve göçün kendi kendini sürdüren bir süreç haline gelmesine yol açmaktadır. Nitekim göç ağlarının genişlemesi, göç akımlarının sürekliliğini güçlendirirken devletlerin göç hareketlerini denetleme ve kontrol etme kapasitesini de zorlaştırabilmektedir (Massey vd., 1993, 449-450).

Göç süreçlerinin zaman içinde kendi kendini yeniden üreten bir yapıya dönüştüğünü vurgulayan bir diğer yaklaşım ise Kümülatif Nedensellik Kuramıdır. Bu yaklaşıma göre göç hareketleri başladıktan sonra ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler yeni göç hareketlerini ortaya çıkmasına katkı sunmaktadır. Göçmenler tarafından oluşturulan sosyal ağların genişlemesi, bilgi akışının artması ve göç deneyiminin topluluk içinde yaygınlaşması potansiyel göçmenlerin göç kararlarını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin gönderdikleri dövizler, yerel ekonomilerde yeni tüketim kalıplarının oluşmasına ve göçün ekonomik açıdan daha daha tercih edilebilir bir seçenek olarak olarak görülmesine yol açamaktadır. Bu süreçte göç, belirli topluluklarda giderek normalleşmekte ve zamanla toplumsal açıdan meşru ve kabul edilebilir bir davranış biçimi hâline gelebilmektedir. Böylece her yeni göç hareketi sonraki göçlerin gerçekleşme olasılığını artırmakta ve bu sürecin zamanla kendi kendini sürdüren bir yapıya dönüşmesine neden olmaktadır (Massey, 1990; Massey vd., 1993).

Yeni İş Gücü Göçü Ekonomisi kuramı, bireylerin göç hareketliliğinin beceri düzeylerine ve algılanan göreli yoksunluğa bağlı olarak farklılık gösterebileceğini ileri sürmektedir. Bu kurama göre göç, bireysel bir karar olmaktan ziyade hesaplanmış bir strateji olarak hane ya da grup düzeyinde alınan kolektif bir karardır. Diğer bir ifadeyle göç kararı, göç edecek bireyler ile göç etmeyen bireyler ya da gruplar -örneğin aile veya hane halkı- gibi arasındaki diyalog ve müzakere sonucunda ortaya çıkan kollektif bir konsensüstür. Bu konsensüs çerçevesinde taraflar arasında çoğu zaman örtük bir sözleşme oluşmaktadır. Bu sözleşme kapsamında göçün maliyetleri ve getirileri, olası riskler ve karşılıklı beklentiler değerlendirilmektedir. Böylece göç kararı bireysel bir seçim olmaktan çıkarak hane üyeleri arasında karşılıklı yükümlülüklere dayanan stratejik bir anlaşma niteliği taşımaktadır (Stark & Bloom, 1985, 174-175; Faist vd., 2013).

Göç literatüründe makro düzey yaklaşımlar arasında önemli bir yere sahip olan Dünya Sistemleri Teorisi, 1974 yılında Immanuel Wallerstein tarafından geliştirilmiştir. Bu teori, belirli sınırları, yapıları, grupları ve meşrulaştırma mekanizmalarını içeren bir küresel sistemin işleyişini açıklamaktadır (Wallerstein,

1974, 347). Teorinin temelinde küresel ölçekte örgütlenen bir iş bölümü ve bu iş bölümünü düzenleyen bürokratik devlet yapıları yer almaktadır. Wallerstein'e göre kapitalist dünya ekonomisi üç temel bölgeden oluşmaktadır: merkez, yarı çevre ve çevre (Wallerstein, 1974, 63). Ekonomik ve politik açıdan güçlü olan devletler, merkezde yer almakta ve ekonomik, teknolojik ve kültürel etkilerini diğer bölgeler üzerinde bir hegemonya aracı olarak kullanmaktadır (Wallerstein, 1974, 339). Bunun yanı sıra bu devletler; güçlü ekonomik yapıları, entegrasyon politikaları ve güçlü devlet mekanizmaları sayesinde sistem içerisindeki eşitsizliklerin sürdürülmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Merkez ile çevre arasında yer alan yarı-çevre ülkeler, ekonomik faaliyetlerin karmaşıklığı, devlet mekanizmasının gücü ve kültürel yapıları bakımından ara bir konumda yer alamktadır. Bu ülkeler ve bölge, dünya ekonomisinin işleyişi için önem arz etmektedir. Çevrede yer alan ülkelere ise ekonomik açıdan daha az gelişmiştir ve genel olarak buradaki iş gücü ve hammadde dışa aktarılmaktadır. Kapitalist dünya ekonomisinde merkezi bir siyasi mekanizmanın olmaması, yarı çevre ve çevre ülkelerin emek gücünün merkez ülkelere dağılımını ve bağımlılığını artırmaktadır. (Wallerstein, 1974, 348-351). Bu bağlamda göç, yalnızca bireysel emek gücü hareketliliği değil aynı zamanda küresel kapitalist sistemin merkez-çevre döngüsünün ürettiği yapısal bir süreç olarak ele alınmaktadır. Dünya sistemleri yaklaşımına göre kapitalist üretim ilişkilerinin çevre ve yarı-çevre bölgelerde yayılması, emek piyasalarının dönüşmesine ve bu bölgelerden merkez ülkelere doğru göç akımlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Sassen, 1990; de Haas vd., 2022).

Uluslararası göç hareketlerini açıklayan makro düzey yaklaşımlar arasında yer alan Segmentli İşgücü Piyasası Teorisine göre, göç hareketleri yalnızca bireylerin daha yüksek gelir elde etme isteğiyle açıklanamaz; aynı zamanda gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarının yapısal özellikleri de göç hareketliliğin oluşmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşıma göre işgücü piyasası birincil ve ikincil sektör olmak üzere iki farklı segmentten oluşmaktadır. Birincil sektörde yüksek ücret, istikrarlı çalışma koşulları ve kariyer olanakları bulunurken ikincil sektörde düşük ücretli, güvencesiz ve düşük statülü işler yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde yerli işgücünün çoğu zaman tercih etmediği bu düşük statülü işler, göçmen işgücüne olan talebi artırmaktadır. Bu

nedenle göç hareketleri çoğu zaman gelişmiş ülkelerdeki ikincil işgücü piyasasında ortaya çıkan işgücü talebinden kaynaklanmaktadır (Reich vd., 1973; Piore, 1979; Doeringer & Piore, 2020).

Son dönemde öne çıkan yaklaşımlardan biri Transnasyonalizm Kuramı, göçmenlerin yalnızca göç ettikleri ülkeye uyum sağlayan bireyler olmadıklarını aynı zamanda hem menşe ülkeleri hem de yaşadıkları ülkeler arasında eş zamanlı sosyal, ekonomik, kültürel ve politik ilişkiler kurduklarını ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, göçmenlerin menşe ve hedef ülkeler arasında bağlantı kuran ulusötesi sosyal alanlar oluşturduklarını ve bu bireylerin "transmigrant" olarak tanımladığını vurgulamaktadır (Schiller, 1992, 1). Bu kurama göre göçmenler, iki ya da daha fazla ülke arasında kurdukları sürekli ilişkiler aracılığıyla ulusötesi sosyal alanlar oluşturmakta ve böylece göç süreçleri yalnızca tek yönlü bir yer değiştirme olarak değil çok yönlü ve dinamik bir etkileşim süreci olarak ortaya çıkmaktadır (Schiller, 1992; Faist vd., 2013).

Sonuç olarak göç kuramları, göç olgusunun yalnızca ekonomik nedenlerle açıklanamayacağını aynı zamanda bireysel karar süreçleri, sosyal ağlar, küresel ekonomik ilişkiler ve devlet politikaları gibi çok boyutlu dinamiklerle şekillendiğini göstermektedir. Bu çalışma da göç sürecini yalnızca yapısal ve kurumsal faktörler üzerinden değil göçmenlerin gündelik iletişim pratikleri ve sosyal medya kullanım deneyimleri üzerinden ele alarak iletişim perspektifinden alana katkı sunmayı hedeflemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE SOSYAL MEDYA İLİŞKİSİ

Bu bölümde, geleneksel medyadan dijital medyaya geçiş sürecinde, göç ve göçmenlik deneyimlerinde meydana gelen değişim ve dönüşüm incelenmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri, mobil cihazlar ve sosyal medya mecralarının bu dönüşümdeki rolü ile göçmenlerin bu yeni araçları nasıl ve ne amaçla kullandıkları ele alınmaktadır. Sosyal medya, yalnızca bir iletişim aracı değil aynı zamanda bireylerin göç kararlarını etkileyen, göç rotalarını şekillendiren ve entegrasyon süreçlerinde rol oynayan önemli bir dijital platform hâline gelmiştir. Bu doğrultuda, sosyal medyanın göçmenlere sunduğu haber alma, aile ve akraba ağlarına erişim, dil desteği ve kültürel aidiyet geliştirme gibi olanaklar ile dezenformasyon, gözetim, dijital dışlanma ve nefret söylemi gibi riskler kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır. Son olarak, sosyal medyanın göçmenlerin entegrasyon süreçlerine nasıl ve ne tür etkilerde bulunduğu ortaya konulmaktadır.

2.1. Göç ve Medya: Gelenekselden Dijitale

Gelenekselden dijitale geçişle birlikte medyanın göç üzerindeki etkisi daha karmaşık ve çok boyutlu bir hâl almıştır. Medya, artık yalnızca göçü temsil eden bir mecra değil, aynı zamanda göçü yönlendiren, hızlandıran ve anlamlandıran bir mecraya dönüşmüştür (Thompson, 1995). Bu dönüşüm, göçmenlerin hem bilgiye erişim hem de kültürel temsil açısından daha aktif roller üstlenmesini sağlayarak medyanın, sadece izlenen ya da okunan bir araç olmaktan çıkıp göç deneyiminin üretildiği, yeniden anlatıldığı ve paylaşıldığı bir alana evrilmesine yol açmıştır.

Medya, göç konusunda kamuoyu oluşturmada, politikaları şekillendirmede ve toplumdaki göçmen tasvirlerini etkilemede önemli bir rol oynamaktadır (Akinmade vd., 2025). Medyanın kamuoyunu ve siyasi gündemi hem etkileyebildiği hem de bu dinamiklerden etkilendiği genel kabul gören bir görüştür. Bu sebeple medya söylemi, göçe ilişkin toplumsal ve siyasal tutumları yalnızca yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda bu tutumların biçimlenmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Benzer şekilde,

medyada göçmenlerin nasıl temsil edildiği, onların toplumda ne ölçüde kabul gördüğü ya da dışlandığı, adil ve eşit şekilde sunulup sunulmadıklarına ilişkin toplumsal algıları doğrudan etkileyebilmektedir. Küresel ölçekte özellikle mobil ve dijital medya araçlarına erişimin artmasıyla birlikte, medya içeriklerinin göçmenlerin ülke tercihlerinde belirleyici bir etken hâline gelebileceğini göstermektedir (McAuliffe vd., 2017, 278). Göçün çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olması, bu konuya ilişkin bilgi, tutum ve algıların büyük ölçüde medya yoluyla şekillenmesine neden olabilmektedir. Nitekim medya çalışmaları ve kamuoyu yoklamaları, göçün medyada ele alınış biçiminin kamu algısı üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Medyanın gündem belirleme ve çerçeveleme biçimi, özellikle "kriz" söylemi üzerinden, hedef ülkelerdeki politika yapım süreçlerini de doğrudan etkilemektedir (Kosho, 2016, 90). Diğer bir ifadeyle göç olgusuna ilişkin söylemler; siyasi söylem, medya söylemi ve eğitim söylemi gibi çeşitli sınıflandırmalardan oluşur. Haber metinleri, başyazılar, parlamento tartışmaları, yasalar ya da gündelik konuşmalar gibi birçok söylem türü, genel olarak göç ve özelde göçmenler (onlar), yerli halk (biz), göçün nedenleri, entegrasyon, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, ırkçılık ve göç politikaları gibi olgular etrafında şekillenmektedir. Bu yüzden göç söylemi, yalnızca göçe dair fikir ve anlatıları içermekle kalmaz; aynı zamanda, göçmenlerin yaşantıları ve göç politikalarının üretildiği parlamento tartışmaları gibi söylemsel pratiklerle göçün kendisinin kurucu bir parçası hâline gelmektedir (van Dijk, 2018). Bu nedenlerle, göçmenlerin ve göç olgusunun medyada nasıl temsil edildiği ve hangi söylemsel çerçeveler içinde sunulduğu önem arz etmektedir.

Televizyon, gazete ve sinema gibi geleneksel medya araçları, uzun yıllar boyunca göç olgusunun kamuoyundaki temsilini belirleyen ana mecralar olmuştur. Bu mecralarda göçmenler genellikle ya kurban ya tehdit ya da yardım nesnesi olarak temsil edilmektedir (Chouliaraki & Stolic, 2017). Diğer bir ifadeyle, göçmen grupları genellikle yeterince temsil edilmemekte; medyada yer aldıklarında ise genellikle ekonomik, kültürel veya suçla ilişkilendirilen tehditler çerçevesinde sunulmaktadır. (Eberl vd., 2018). Anaakım medyada göçmenlerin temsilli ve tasvirin gerektiği gibi yansıltılmadığını ifade eden Gemi ve arkadaşları (2012) Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Polonya ve Birleşik Krallık'ta anaakım gazete ve televizyon kanallarının

haber yapım süreçlerini inceledikleri çalışmalarında, göçmenlerin temsiliyetinin büyük ölçüde sansasyonel olaylarla sınırlı kaldığını ve bu olaylar dışında göç konusunun medya gündeminde sürekli olarak yer almadığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Birleşik Krallık'taki basılı ve görsel medya, göçle ilgili haberlerde çoğunlukla yalnızca belirli gruplara (sığınmacılar, mülteciler, yasa dışı göçmenler ve göçmen işçilere) odaklanmaktadır. Bu haberlerde göçmenler ya mağdur ya da sorun yaratan nesneler olarak temsil edilmektedir. Medya, bu hikâyeleri "şablon" çerçeveler aracılığıyla yapılandırmakta ve göç olgusunu sıklıkla sığınmayla eş anlamlı hale getirerek, göçü ve göçmenleri kamu kaynakları üzerinde yük oluşturan bir sorun olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda kullanılan söylem, sıklıkla "işgal" metaforuna ya da dış tehdit çağrışımlı anlatılara (savaş, suç, terörizm vb.) dayanmaktadır (Threadgold, 2009, 1). Arcimaviciene ve Baglama'nın (2018) ABD ve Avrupa Birliği medyasına yönelik analizinde, göç ve mülteci krizine ilişkin yerleşik metaforların söylemsel düzeyde "meşruiyetsizleştirme" işlevi gördüğü ve bu çerçevede medya anlatılarının göçmen statüsünü hem gayrimeşrulaştırdığı hem de damgaladığı saptanmıştır. Bu söylemler, "yabancı" stereotipini derinleştirerek Avrupa Birliği içinde yaygın bir istikrarsızlık ve hoşgörüsüzlük algısını da beslemektedir. Bu temsil biçimleri hem geleneksel hem de dijital medyada göçmen seslerinin büyük ölçüde dışlanmasına yol açmaktadır. Bu süreçte "biz" ve "onlar" ikiliği üzerinden kurulan yerlici anlatılar, özellikle terör saldırıları, göç krizleri ve hak tartışmaları gibi anlatı alt türleri aracılığıyla pekiştirilmekte ve göçmenlerin insanlıktan çıkarılmasına zemin hazırlamaktadır (Maneri, 2025).

Son yıllarda dijitalleşme ile bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan yeni medya araçları, göçmenlerin yalnızca temsil edilme biçimlerini değil, aynı zamanda kendi seslerini duyurma olanaklarını da dönüştürmüştür (Dekker vd., 2016; Leurs, 2015). Özellikle mobil cihazlar ve sosyal medya, göç ve göçmen deneyimlerini köklü biçimde dönüştürerek, göçmenlerin göç kararlarını etkileyen, yönlendiren ve şekillendiren güçlü araçlar haline gelmiştir (Dekker vd., 2018; Piotrowski, 2013). Bu teknolojiler, mülteci ve göçmenler için yeniden yerleşim süreçlerinde önemli bir rol oynamakta; aile bireyleri ve arkadaşlarla iletişim kurmayı, yeni kültürel bağlamlar hakkında bilgi edinmeyi ve sosyal

bağlantıları sürdürmeyi mümkün kılmaktadır. Sosyal medya, bu bağlamda yalnızca bilgi alışverişi sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel paylaşım ve öğrenme için bir temas alanı işlevi görmektedir. Kültürel ve dilsel tercüme süreçlerine aracılık eden bu dijital ortamlar, farklılıkların köprülenmesine ve yeni bağlamlarda aidiyet duygusunun müzakere edilmesine imkân tanıyan sınır bölgeleri olarak değerlendirilmektedir (Veronis vd., 2018). Kısaca bu mecralar, göçmenlere kendi seslerini duyurma, dayanışma ağları kurma ve kimliklerini yeniden tanımlama imkânı sunmaktadır (Leurs & Smets, 2018). Bu sayede göçmenler, hem geride bıraktıkları bireylerle hem de kendileri gibi anavatanlarından ayrılmış diğer kişilerle dijital iletişim yoluyla bağlarını sürdürebilmektedir (Komito, 2011, 1083). Bu sayede geleneksel medyada kendilerine sunulmayan temsiliyet alanlarını dijitalde yeniden kurma imkânı bulmuşlardır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri, dijital medya ve özellikle sosyal medya, göçmenlere görünürlük kazanma, iletişimde kalma, iş bulma ve kimlik sunma gibi önemli avantajlar sağlamaktadır. Ancak bu mecralar, göçmen grupların sahte bilgi, yanlış haber, dezenformasyonun yanı sıra nefret söylemi, ırkçılık ve toplumsal dışlanma gibi çeşitli olumsuzluklara maruz kalma riskini de beraberinde getirmektedir (IOM, 2024d, 5). McAuliffe ve Oucho'nun (2024) Uluslararası Göç Örgütü (IOM) raporunda belirttiği üzere, kötü niyetli aktörler, politikacılar ve hiperpartizan medya kanalları aracılığıyla yürütülen göçmen karşıtı dezenformasyon kampanyaları, kamuoyunu yönlendirmekte ve göç karşıtı siyasi söylemleri beslemektedir. Bu bağlamda, sosyal medya yalnızca çok sesliliği değil, aynı zamanda kutuplaşmayı, ayrımcılığı ve dijital ırkçılığı da çoğaltma potansiyeline sahiptir (Titley, 2020).

Sonuç olarak, nefret ve bölünmeye dayalı olumsuz siyasi anlatılara rağmen, göç; çıkış, geçiş ve varış ülkelerinde milyonlarca insan için uzun süredir faydalar sağlamakta ve çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Ancak hem geleneksel hem de dijital medya platformlarında, göç çoğunlukla olumsuz yönleriyle, "kötü haber" çerçevesi içinde sunulmaktadır. Bu temsil ve sunum biçimi, kamuoyunun göçe dair algılarını olumsuz yönde şekillendirmektedir (McAuliffe & Oucho, 2024). Göç ve medya ilişkisinde, gelenekselden dijitale uzanan süreçte köklü bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu

dönüşüm, göçmenlerin temsili, kimlik sunumları, iletişim pratikleri, seslerini duyurma imkânları ve göçe dair toplumsal tutumlar üzerinde belirleyici bir etkene dönüşmektedir. Geleneksel medya çoğu zaman dışlayıcı, homojenleştirici ve sorun odaklı bir söylem üretirken; dijital medya, göçmenlere daha fazla görünürlük, özneleşme ve katılım imkânı tanımaktadır. Fakat dijital medya, dezenformasyon, nefret söylemi ve dijital dışlanma gibi yeni tehditleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, medya ortamlarının çok boyutlu ve eleştirel bir perspektifle incelenmesi, göç olgusunun neden-sonuç ilişkileri içinde, toplumsal, siyasal ve kültürel bağlamlarla birlikte bütüncül olarak analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

2.2. Göç Bağlamında Dijital İletişim

Göç ve iletişim, 1970'lerden sonra teknoloji, ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelerin etkisiyle giderek yakınsayan iki alan haline gelmiştir. Bu bağlamda internet, dijitalleşme, bilgi ve iletişim teknolojileri, akıllı telefonlar, sosyal medya ve yapay zekâ alanlarındaki ilerlemeler, göçe yeni ve küresel bir boyut kazandırmıştır. Farklı yerlerdeki yaşamlar ve fırsatlar hakkında bilgi ve görüntülere daha kolay erişilmesi; bu imkânları sağlayan araç ve ortamların düşük maliyetli, zaman ve mekandan bağımsız ve hızlı olması, nüfus hareketlerini ve göç süreçlerini hızlandırmıştır (de Haas vd., 2022, 4).

Dijitalleşme ve küreselleşme ile birlikte göçmenlerin hem bireysel hem de toplumsal deneyimlerini kavrayabilme; uluslararası göçün iletişim ve etkileşim paradigmalarını anlama, analiz etme ve inceleme gereksinimi, yeni bir çalışma alanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu alan, göçmenlerin ulusötesi topluluklar oluşturmak amacıyla kullandıkları yeni dijital medya biçimlerini ve bunların etkilerini disiplinlerarası bir yaklaşım olarak gelişmiştir (Oiarzabal & Reips, 2012; Obisi & Rem, 2016).

İnteraktif medya, çevrimiçi ağlar ve mevcut medya formları arasındaki yakınsamanın bir parçası olan dijital medya; metin, fotoğraf, video ve ses gibi çeşitli medya biçimleri arasında bilgi paylaşımını mümkün kılmaktadır. Sosyal ve etkileşim özelliklerini içeren dijital medya, kullanıcıların hem içerik oluşturabileceği hem de bu

içerikleri tüketebileceği bir yapıya sahiptir. Uygulamalar (apps), çok oyunculu video oyunları, YouTube videoları veya video blogları (vloglar) bu medya biçimlerine örnek olarak gösterilebilir (YI vd., 2016).

Bu medya türleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gündelik yaşamlarımızın ayrılmaz bir parçası haline gelerek özellikle bilgi üretimiyle birlikte iletişim ve etkileşim biçimlerimizi dönüştürmüştür. Analog sistemlerin yerini alan dijital medya teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bireyler arası, gruplar arası ve kitlelerle kurulan iletişim biçimleri köklü bir biçimde değişmiştir. Bu bağlamda, dijital araç ve ortamlar aracılığıyla gerçekleşen ve kullanıcılar arasında etkileşimi olanaklı kılan bu yeni iletişim biçimi dijital iletişim olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle dijital iletişim, internet, mobil cihazlar, sosyal medya platformları, çevrimiçi video konferans uygulamaları ve diğer dijital araçlar ve platformlar üzerinden gerçekleşen çok yönlü ve dinamik bir etkileşim alanıdır (McQuail, 2010).

Göçmenler önceden uzak mesafelerdeki aile üyeleri ya da arkadaş ya da diğer aktör ve yapılarla iletişim kurmak için mektupları, geleneksel posta hizmetlerini ve kamuya açık telefonları kullanmaktaydı (Gonzalez & Katz, 2016; Platt vd., 2014; Madianou & Miller, 2013). Fakat günümüz ağ toplumunda ise kişisel bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve internet erişimi, göçmenler için hem fiziksel hem de dijital ortamlarda resmi ve gayriresmi ulusötesi ağları kurmak, sürdürmek ve yeniden oluşturmak amacıyla günlük yaşamın önemli kaynakları haline dönüşmüştür (Oiarzabal & Reips, 2012). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, göçün ulusötesileşmesini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır (Moss, 2018; Parham, 2004; Son, 2015; Platt vd., 2014; Marlowe, 2019). Ayrıca, bu teknolojilerin düşük maliyetli olması ve zaman ile mekândan bağımsız kullanılabilmeleri, göçmenlerin uzaktaki akrabalarıyla sanal bir yakınlık kurmalarına, duygusal destek sağlamalarına ve ulusötesi bakım verme faaliyetlerine katılmalarına yardımcı olmaktadır (Gonzalez & Katz, 2016; Moss, 2018; Oiarzabal & Reips, 2012).

Telefon veya e-posta ya da diğer bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla kurulan bu sanal bağlar, kişinin ailesine, diğerlerine, evde veya başka yerlerde olanlara daha yakın olmasını kolaylaştırmaktadır (Diminescu, 2008, 567). Göçmenlerin entegrasyon

sürecine katkı sağlamanın yansıra kendi kültürel öğelerini kimlik, dil, adet, örf, vb. korumalarını da yardımcı olmaktadır. Bu yüzden dijital iletişim araçları, kültürel mirasın aktarımı ve korunması, kültürel değişim ve çokkültürlü toplumların inşasında önemli bir rol üstlenmektedir (Hepp vd., 2011). 21. yüzyılda göçmenler, yaşamlarında ve evlerinde, ev sahibi ülkede veya bu iki ülke arasında kurdukları ilişkilerde sürekliliği sağlayan ve yönlendiren bir aracı işlevi görmektedir. "Göç et ve köklerini kes" anlayışından "dolaş ve bağlantıyı koparma" anlayışına evrilen bu süreç, göç tarihinin yeni bir dönemine, yani bağlantılı göçmenler çağının başlangıcına işaret etmektedir (Diminescu, 2008, 568). Tüm bu katkılar ve gelişmeler ve de küresel göç ve insan sermayesi akışlarının artışı göz önüne alındığında, aracılı iletişime yani dijital iletişime olan talebin de arttığı görülmektedir (Madianou & Miller, 2013).

Göç yönetiminde dijitalleşmenin artması; vize ve sınır işlemleri ile kimlik yönetimi gibi alanlarda yapay zekâ kullanımının yaygınlaşması (McAuliffe vd., 2021; Nedelcu & Soysüren, 2022), göçmenlerin ve potansiyel göçmenlerin dijital kanallar aracılığıyla iletişim kurmasını daha da zorunlu hale getirmektedir. Bu durum, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin yetersiz veya olmadığı bölgelerdeki insanlar için sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle, güvenli ve düzenli göç hareketliliklerinin yönetilmesi için dijital eşitliğin sağlanmasına yönelik çabaların artırılması ve desteklenmesi gerekmektedir (McAuliffe & Oucho, 2024, 2).

Dijitalleşme ve yapay zeka teknolojilerinin göç ve hareketlilikte kullanımı giderek artmaktadır (McAuliffe vd., 2021; Bither & Ziebarth, 2020). Göç ve hareketlilik sistemlerinde yapay zekâ teknolojilerin kullanımı, devletlerarası ve devletler içindeki dijital eşitsizlikleri derinleştirme riskini arıtmaktadır (McAuliffe & Oucho, 2024, 2). Gelişmiş yapay zekâ teknolojilerine sahip devletler, daha az gelişmiş teknolojilere sahip devletleri izole ederek göçü yönetmeye yönelik küresel çabaların başında yer alabilir ve uluslararası göç yönetimi için gündemi ve öncelikleri belirleme gibi yeni paradigmalar oluşturabilir (McAuliffe vd., 2021; Beduschi, 2021).

Dijital teknolojiler ve yapay zekânın kimlik ve sınır işlemlerinde kullanımı, kimi durumlarda ırka ve cinsiyete dayalı ön yargıları olduğuna dair önemli çalışmalar bulunmaktadır. Yüz tanıma teknolojilerinin koyu tenli bireyleri ve kadınları yanlış

tanıma eğilimlerinin daha yüksek olduğu, travma yaşayan bireylere yönelik mikro hareketleri yanlış yorumlanması gibi örnekler bu durumu desteklemektedir (McAuliffe & Oucho, 2024, 179; McAuliffe vd., 2021). Yapay zekâ teknolojileri, insanların güncel bilgilere erişmesine ve sistem verimliliğinin artmasına katkı sağlarken aynı zamanda gözetim ve denetimi, göç ve hareketlilik sürecinde karar alma sürecinde sistemsel ön yargı potansiyelini de yükseltmektedir. Bu durum, insan haklarının korunması açısından çeşitli sorunlara yol açmakta ve politika yapıcılar, uygulayıcılar ile göçmenler için yeni zorluklar yaratmaktadır. Özellikle algoritmik önyargıların eşitsizlikleri artırma ve yasadışı ayrımcılığa yol açma potansiyeli ile birlikte, artan gözetim faaliyetleri göçmenlerin mahremiyet haklarının ihlali riskini de beraberinde getirmektedir (McAuliffe vd., 2021).

Yapay zekâ teknolojileri, uluslararası göç yönetimini devletlerarasındaki mevcut asimetrileri derinleştirme, devletlerin ve uluslararası kuruluşların geleneksel uygulamalarını modernize etme ve kanıta dayalı göç yönetimi ve sınır güvenliği yönündeki çağdaş talepleri güçlendirme noktasında etkileri olacaktır (Beduschi, 2021). Devletler, yapay zekâ teknolojilerinin sayesinde göç hareketliliğini ve rotalarını; bu hareketliliğe katılma potansiyeli olan bireylerin sayısını, diğer bir ifadeyle göçün hacmini ve büyüklüğünü öngörebilir ve bu doğrultuda daha etkili göç bir yönetimi için yeni politikalar oluşturabilir (Beduschi, 2021, 581). Bu öngörüler, yeni veri setleri ve araçları, gelişmiş yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri, coğrafi referanslı veriler, cep telefonu verileri veya sosyal medya gibi çok çeşitli kaynaklar kullanılarak yapılabilmektedir. Veri bilimi araçları; sığınma istatistikleri ve anket verileri, çatışma göstergeleri, yağış düzenleri veya kuraklık gibi çevresel faktörler ile ekonomik ya da piyasa veri setleri gibi daha geleneksel veri kaynaklarının yanı sıra, büyük veri setleriyle birlikte yeni girdilerin analiz edilmesini mümkün kılmaktadır (Bither & Ziebarth, 2020, 10).

Bu teknolojilerin ve kaynakların kullanımı özellikle de gözetim, kontrol ve yasadışı göçü engelleme noktasında devletlerin göç politikalarına katkı sağlarken göçmenler için ise bazı zorlukları beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin hayati tehlikesinin bulunduğu, yaşamlarının ve özgürlüklerinin kısıtlandığı menşe ülkelerine

geri göndermeme ilkesi göz ardı edilerek geri gönderilmeleri için sınır gözetimleri ve deniz müdahalelerinde bu teknolojilerden faydalanılabilir (Beduschi, 2021). Ayrıca bu teknolojiler özellikle üçüncü ülke vatandaşlarının hareketliliklerini ve inşa edilen akıllı sınırlar ardında engellenen mülteci ve göçmenlerin, yerinden edilenlerin özgürlük arzularına da sınırlama getirme işlevi için etkili araçlardır (Nedelcu & Soysüren, 2022). Bu bağlamda, yapay zekâ teknolojilerinin uluslararası göçü kısıtlamak veya engellemek amacıyla siyasi bir araca dönüşme potansiyeli, en büyük risklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Beduschi, 2021). Özellikle göç yönetiminin önemli alanlarında kullanılan yapay zekâ ve makine öğrenimi, biyometri ve blok zinciri tabanlı teknolojilerin (Bither & Ziebarth, 2020, 8) kullanımında insan haklarına saygılı, şeffaf, ölçülü ve hesap verebilir ve sürdürülebilir politikaların benimsenmesi bu riskleri azaltmak ve diğer kaygıları gidermek adına oldukça önem arz etmektedir.

2.3. Göç Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü

Sosyal medya, internet aracılığıyla fikirlerin, görüntülerin, videoların ve birçok içeriğin üretildiği, paylaşıldığı ve bazen değiş tokuş edildiği bireyler ve gruplar arası etkileşimi olanaklı kılan dijital ortamlar olarak tanımlanmaktdır (Akram & Kumar, 2017, 347). Farklı medya, bilgi ve iletişim teknolojilerini bütünleştiren bu mecralar, kullanıcıların profil oluşturmasına, bağlantılar kurmasına ve bunları görüntülenmesine ve de iletişim kurmalarına imkan sunan web tabanlı platformlardır (Trottier & Fuchs, 2015, 6). Kullanıcılar bu çevrimiçi sosyal ağlar sayesinde içerik oluşturmakta, paylaşmakta ve etkileşimde bulunabilmektedir (Appel vd., 2020).

Web 2.0 teknolojileriyle birlikte, kullanıcı temelli içerik üretimi ve etkileşimin temel alındığı yeni bir medya düzeni oluşmuştur (Obar & Wildman, 2015; Carr & Hayes, 2015; Chatterjee & Kar, 2020). Kullanıcı tarafından üretilen içeriğin oluşturulmasına ve değiştirilmesine olanak tanıyan internet tabanlı bu sosyal medya mecraları, farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Kaplan ve Haenlein (2010), sosyal medyayı iş birliğine dayalı projeler (örneğin Wikipedia), mikro bloglar (örneğin Twitter), içerik toplulukları (örneğin Flickr), sosyal ağ siteleri (örneğin LinkedIn), sanal oyun dünyaları (örneğin EverQuest) ve sanal sosyal dünyalar (örneğin Second Life) şeklinde 6 farklı düzeyde sınıflandırmaktadır. Fuduric & Mandelli (2014), web

tabanlı teknolojileri; sosyal ağlar (örneğin Facebook, LinkedIn, Google+), bloglar, mikrobloglar (örneğin Twitter), sosyal medya paylaşım hizmetleri (örneğin YouTube, Flickr, Instagram, Pinterest), kısa mesajlaşma uygulamaları, tartışma forumları, işbirlikçi içerik düzenleme araçları (örneğin wiki'ler) ve sanal dünyalar (örneğin Second Life) olarak kategorize etmektedir (Fuduric & Mandelli, 2014). Benzer şekilde, Akram ve Kumar (2017, 348) bu araçları, bloglar, mikro bloglar, wikiler, sosyal ağ siteleri, fotoğraf paylaşım siteleri, anlık mesajlaşma, video paylaşım siteleri, podcast'ler, widget'lar, sanal dünyalar gibi düzeylerde sınıflandırmaktadır. Gunisky (2015) ise sosyal medyayı; kullanıcı etkileşimi, içerik oluşturma ve paylaşımına olanak tanıyan ağ siteleri, sohbet odaları, mikro bloglama, ilan panoları, anlık mesajlaşma ile fotoğraf ve video paylaşım uygulamalarını kapsayan çevrimiçi ortam ve araçlar olarak tanımlamaktadır. Son olarak Aichner ve Jacob (2015), sosyal medyayı genellikle bloglar, iş ağları, iş birliği projeleri, kurumsal sosyal ağlar, forumlar, mikrobloglar, fotoğraf paylaşımı, ürün incelemesi, sosyal yer imleri, sosyal oyun, sosyal ağlar, video paylaşımı ve sanal dünyalar gibi çeşitli çevrimiçi platformlar olarak tanımlamaktadır.

Tüm bu araçlar, kullanım amaçlarına bağlı olarak işlevsellik ve özellikleri bakımından farklılıklar gösterse de kullanıcıların sosyal ortamlarda iletişim kurmasını, etkileşimde bulunmasını, içerik düzenlemesini ve paylaşmasını mümkün kılmaktadır. Bunun yanısıra bu araçlar, içeriklerin konuşulmasını ve tartışılmasını olanaklı hale getiren bir yapıya sahiptir (Penni, 2017). Benzer doğrultuda, Liu'ya (2010) göre bu araçları kullanmanın en önemli nedenleri ve amaçları arasında sosyal etkileşim, yönlendirme, geri bildirim hızı ile iletişim kurma yer almaktadır. Kullanıcılar bu araçları, benzer kişisel veya kariyer ilgi alanlarını, faaliyetlerini, geçmişlerini veya gerçek hayat bağlantılarını paylaşan diğer insanlarla sosyal ağlar veya sosyal ilişkiler kurmak amacıyla kullanmaktadırlar (Akram ve Kumar, 2017, 348). Facebook, Twitter, Instagram ve Pinterest gibi platformlar, etkileşimi kolaylaştıran ve öne çıkan dijital mecralar arasında yer almaktadır (Greenhow & Chapman, 2020). Bu platformlar, genellikle arkadaşlar ve aile ile sosyalleşme, romantik ilişkiler kurma, şirketler ve markalarla etkileşimde bulunma, iş arama, iş yapma ve profesyonel ağlar oluşturma gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır (Aichner vd., 2021). Bu bağlamda, akıllı

telefonlar, bilgisayarlar ve tabletler gibi cihazların yaygınlaşmasıyla birlikte; WhatsApp, Viber ve Facebook gibi sosyal medya uygulamaları ve diğer bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişim maliyetlerini azaltarak ulusötesi ağlarla kurulan iletişimi kolaylaştırmaktadır (Platt vd., 2014).

Bu bağlamda sosyal medya, göç olgusunun ve göçmenlik deneyimlerinin dijital çağda yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Küreselleşme ve dijitalleşmenin etkisiyle göç, yalnızca fiziksel bir yer değişimi değil; aynı zamanda çok katmanlı bir iletişim, temsil ve kimlik inşa pratiği hâline gelmiştir. Özellikle sosyal medya platformları, göçmenlerin göç öncesi bilgi edinme süreçlerinden, göç esnasındaki yön bulma ve iletişim ağlarına erişimlerine, göç sonrası ise aidiyet geliştirme, kimlik oluşturma ve toplumsal katılım faaliyetlerine kadar pek çok aşamada belirleyici araçlar arasında yer almaktadır (Dekker vd., 2016; Penni, 2017).

Sosyal medya ortamları ve mobil cihazların yaygınlaşması, bu platformlara erişimi kolaylaştırarak birçok alanda önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Bu dijital dönüşüm, göç dinamiklerini doğrudan etkileyerek, göçmenlerin yeni göç rotaları belirleme, kaçış ve hareket süreçlerini şekillendirmiştir. Aynı zamanda göç sürecine dâhil olan tüm aktörleri; hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütleri, dijital teknolojilere uyumlu yeni göç politikaları geliştirmeye zorlamaktadır. Özellikle 2015 Avrupa göç krizi sırasında, sosyal medya ve mobil teknolojilerin göç üzerindeki etkisi belirgin biçimde gözlemlenmiştir (Stremlau & Tsalapatanis, 2022).

Dijital araçlar ve sosyal medya, göç sürecinde hem kolaylaştırıcı hem de zorlaştırıcı işlevleriyle çift yönlü bir rol üstlenmektedir. Bu iki yönlü dinamiğin ilk boyutu, devletlerin sınır kontrolü ve gözetim faaliyetlerinde dijital teknolojilere artan ölçüde başvurmalarıdır. İkinci boyut ise göçmenlerin sosyal medya platformlarını, mobil uygulamaları ve akıllı telefonları; bilgi, haber ve kaynaklara erişim amacıyla etkin bir biçimde kullanmalarıdır. Bu kullanım; duygusal destek sağlama, iletişim kurma, kültürlerarası etkileşim, kimlik inşası, toplumsal katılım, politik protesto ve para transferi gibi çok yönlü işlevleri kapsamaktadır (Yalaz & Zapata-Barrero, 2018, 247). Bu dijital araçlar; göçmenler, mülteciler, yerinden edilen bireyler ve diğer azınlık gruplarına seyahatlerini planlama, çeviri uygulamaları aracılığıyla iletişim kurma ve

hukuki, tıbbi, gıda ve barınma gibi temel destek ağlarına erişme imkânı sunmaktadır. Aynı şekilde, göçmenlerin aileleri ve daha önce göç deneyimi yaşamış bireylerle bağlantı kurmalarına da olanak sağlamaktadır (Gillespie vd., 2016; Moran, 2023; Akakpo & Bokpin, 2021). Özellikle de sosyal medya, bireylerin aile ve arkadaşlarıyla iletişimde kalmalarına olanak tanıyarak duygusal destek almalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte göç ve entegrasyon sürecinde önemli rol oynayan zayıf bağlara, kaynaklara ve fırsatlara erişim fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda öncesinde var olmayan ya da aktif olmayan ilişkilerin harekete geçmesini sağlayan gizli bağların kurulmasına da katkıda bulunmaktadır. Sosyal medyanın bilgi edinme kaynağı olarak kullanılması, göçmenlerin daha bilinçli kararlar almasına yardımcı olmaktadır (Dekker & Engbersen, 2014).

Öte yandan bu teknolojilerin kullanımı aynı zamanda riskleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle akıllı telefonlar üzerinden bırakılan dijital izler, bireylerin devletler, diğer yapılar ve devlet dışı aktörler tarafından gözetim altına alınmalarına; ırkçı grupların tehdit ve tacizlerine maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle dijital teknolojiler ve sosyal medya, mülteciler açısından hem vazgeçilmez bir kaynak (Dekker vd., 2018) hem de potansiyel bir tehdit olarak değerlendirilmektedir (Gillespie vd., 2016; Moran, 2023).

2.3.1. Sosyal Medyanın Sağladığı Olanaklar

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler özellikle web tabanlı uygulamalar, mobil akıllı cihazlar ve anlık mesajlaşma sistemleri, bireylerin iletişim pratiklerinde köklü dönüşümlere yol açmıştır (Bither & Ziebarth, 2020; Madianou & Miller, 2013). Bu dijital araçlar, göçmenler ve mülteciler açısından yalnızca pratik kolaylıklar sunmakla kalmamakta; aynı zamanda iletişim kurma, yerel toplumu anlama, sosyal bağlar geliştirme ve kültürel kimliklerini ifade etme gibi pek çok alanda da önemli katkılar sağlamaktadır (Andrade & Doolin, 2016; Felton, 2014; Komito, 2011).

Sosyal medya ve internet tabanlı platformlar, yalnızca bireyler arası iletişimi kolaylaştırmakla kalmayıp; aynı zamanda sosyal ve demokratik etkileşim kurma,

içerik üretme ve yeni kültürel-sosyal ağlar oluşturma olanağı da sunmaktadır (Taket vd., 2009; Andrade & Doolin, 2016). Bu çerçevede, sosyal medya platformları göçmenlerin hem menşe ülkedeki sosyal bağlarını sürdürmelerine hem de içinde bulundukları yerel toplumla bağlantılar kurmalarına katkı sağlamaktadır (Abujarour & Krasnova, 2017; Felton, 2014). Ayrıca dijital teknolojiler; yalnızlık ve izolasyon duygularını azaltmakta, kişilerarası ilişkileri güçlendirmekte ve kültürleşme süreçlerini de desteklemektedir. Özellikle cep telefonu kullanımı, mültecilerin sosyal bağlarını koruyup genişletmelerine katkı sağlamaktadır (Vuningoma vd., 2020).

Akıllı telefonlar ve mobil uygulamalar, göçmenlerin çevrimiçi bilgiye erişimlerini kolaylaştırmakta ve bu sayede göç sürecinin birçok aşamasında örneğin; hareketlilik, yön bulma, entegrasyon gibi süreçlerde destekleyici bir rol üstlenmektedir. Aynı zamanda, para gönderme/alma, dijital bankacılık ve finansal işlemlerin yönetimi gibi ekonomik işlevlerde de bu teknolojiler önemli avantajlar sunmaktadır (Ennaji & Bignami, 2019; Akanle vd., 2021; Gelb & Krishnan, 2022).

Göç süreci boyunca göçmenler ve mülteciler, Facebook, X, WhatsApp, Skype, Viber ve Google Haritalar gibi uygulamaları yoğun biçimde kullanmaktadır. Bu platformlar sayesinde bireyler; rota ve hedef ülkeler hakkında bilgi edinmekte, insan kaçakçıları ya da aracı gruplarla iletişim kurmakta ve gerektiğinde acil durumlarda başkalarına ulaşabilmektedir (Frouws vd., 2016). Marlowe (2019), Facebook, WhatsApp, Skype, Viber, Instagram, Twitter ve benzeri sosyal medya platformlarının, göçmenleri mekân ve zamandan bağımsız olarak birbirine bağlayan güçlü iletişim araçları olduğunu belirtmektedir. Bu platformlar, özellikle mültecilere daha önce mümkün olmayan şekillerde iletişim kurma, siyasi olaylara katılım sağlama ve krizlere tepki verme fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda bireyler, bu araçlar aracılığıyla bilgi paylaşabilmekte, destek sunabilmekte, yeni sosyal hareketler başlatabilmekte ve siyasi faaliyetlerini sürdürebilmektedir (Marlowe, 2019). Ayrıca sığınmacıların insan hakları ihlallerini ifşa etmeleri ve adalet taleplerini belgelendirerek aracısız bir biçimde kendilerini temsil etmeleri de bu dijital iletişim imkânları sayesinde olanaklı hâle gelmektedir (Rae vd., 2018).

Sonuç olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin özellikle mobil telefonlar ve internetin göç sürecinde kullanımı kritik bir rol oynamaktadır (Bauloz, 2021). Bu araçlar, mülteciler ve göçmenler için güvenlik ve emniyet açısından gıda, barınma ve su kadar temel bir ihtiyaç haline gelmiştir (UNHCR, 2016). Söz konusu dijital medya ve teknolojik araçlar, göçmenlere yalnızca hızlı ve anlık bilgi paylaşımı olanağı sunmakla kalmamakta; aynı zamanda yasa dışı yolların yaygınlaşması, yeni göç rotalarının keşfedilmesi ve göç fırsatlarının değerlendirilmesi açısından da işlevsel imkânlar sunmaktadır (Dekker & Engbersen, 2014).

2.3.2. Sosyal Medyada Karşılaşılan Zorluklar

Sosyal medya; düşük maliyetli, kolay erişilebilir ve geniş içerik sunan bir iletişim aracı olmakla birlikte, göçmenler açısından çeşitli dezavantajlar ve kullanım zorluklarını da beraberinde getirmektedir (Dekker vd., 2018; Dekker & Engbersen, 2014; Obi vd., 2021). Sosyal medyada yayılan içeriklerinin doğruluğunu kontrol etmekte yaşanan güçlükler, karşılaşılan temel temel zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu mecralarda üretilen ve yayılan yanlış bilgi, manipülasyon ve dezenformasyon; göçmenlerin özellikle yön bulma, karar alma ve güvenliklerini sağlama süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Dekker & Engbersen, 2014).

Özellikle akıllı telefonların multimedya özellikleri, göçmenlerin kişisel deneyimlerini belgelemelerine, bilgiye erişmelerine ve bu bilgiyi başkalarıyla paylaşmalarına olanak tanımaktadır. Ancak bu olanaklar, aynı zamanda kişisel verilerin ifşa edilmesi ve yanlış bilgilerin yayılması gibi önemli riskleri de beraberinde getirmektedir (Gillespie vd., 2018). İsim, konum, aile bilgileri, sosyal bağlantılar ve göçmenlik statüsü gibi hassas verilerin sosyal medya yoluyla açığa çıkması, göçmenlerin damgalanmasına ve nefret suçlarına maruz kalmasına neden olabilmektedir (Mahoney vd., 2022).

Bilgi ve iletişim teknolojileri özellikle de sosyal medya, göçmenler ve azınlık grupları hakkında üretilen olumsuz algıların pekiştirilmesinde de rol oynamaktadır. Göçmenlerin suçla ilişkilendirilmesi, ekonomik bir yük olarak gösterilmesi ya da siyasi amaçlarla araçsallaştırılması gibi temsil biçimleri, toplumsal önyargıların ve

ayrımcılığın yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, sosyal medyada nefret söylemi, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve dışlayıcı söylemlerin kolayca dolaşıma girmesine neden olmaktadır (Ponzanesi & Leurs, 2022).

Sosyal medya, bazı durumlarda insan kaçakçılığı ve ticareti için de bir araç haline gelebilmektedir. Çevrimiçi teknolojiler, insan tacirlerinin daha geniş coğrafyalara erişimini kolaylaştırmakta ve mağdurlara yönelik sahte ve gerçek dışı vaatlerin yayılmasına olanak tanımaktadır (Boyd vd., 2011; McGregor & Siegel, 2013). Bu durum, göçmenleri yanlış bilgilerle yönlendirerek tehlikeli yolculuklara sürükleyebilmektedir (Frouws vd., 2016).

Göçmenlerin sosyal medya kullanımının psikolojik etkileri de dikkate değerdir. Bu platformlar, özellikle ailelerinden ayrı kalan bireyler için iletişimi kolaylaştırarak duygusal destek sağlamaktadır (McAuliffe & Oucho, 2024, 184). Ancak sürekli bağlantıda olma hâli, zamanla dijital yorgunluk yaratmakta ve bazı bireylerin bilinçli olarak bağlantılarını sınırlamasına yol açmaktadır (Awad & Tossell, 2021).

Bu gruplar için bir diğer zorluk ise dijital gözetimdir. Sosyal medya platformları ve mobil cihazlar, göçmenleri daha bağlantılı ve görünür hâle getirirken, aynı zamanda devlet ve diğer aktörler tarafından gözetlenebilir kılmaktadır. Bu durum, göçmenlerin bu platformları ve cihazları kullanımını sınırlandırmakta; ifade özgürlüğünü kısıtlayabilmekte ve mahremiyetlerini tehlikeye atabilmektedir (Gillespie vd., 2018; Dekker vd., 2018). Hükümetler, sosyal medyayı hem düzensiz göçü önlemeye yönelik farkındalık kampanyaları için hem de göç akışlarını izlemek amacıyla bir araç olarak kullanabilmektedir (Frouws vd., 2016). Özellikle dijital ve biyometrik teknolojilerin sınır kontrollerinde kullanılması, göç yönetimini kolaylaştırırken aynı zamanda göçmenlerin üzerindeki kontrol mekanizmalarını da artırmaktadır (Gelb & Krishnan, 2022).

2.4. Sosyal Medya ve Entegrasyon Süreci

Göçmenlerin bağ kurma ve köprü kurma sermayesini, aynı zamanda bilgiye erişim konumlarını güçlendiren yeni medya araç ve ortamları, göç ve entegrasyon süreçlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Dekker & Engbersen, 2014;

Felton, 2014). Özellikle sosyal medyanın entegrasyon sürecine etkilerini anlamak, dijital çağda göçmen deneyimlerinin analiz edilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, göçmenlerin sosyal medya, mobil telefonlar ve diğer bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımının, yerel topluma uyum sürecini bir yandan kolaylaştırırken diğer yandan ise bazı zorluklara da yol açabildiği tartışılmaktadır.

Mültecilerin entegrasyon süreci, çok boyutlu bir yapıya sahip olup genellikle dört temel başlık altında değerlendirilmektedir: (1) iş gücü piyasasına erişim ve kamu hizmetlerinden yararlanma gibi araçsal boyutlar; (2) akrabalık, arkadaşlık ve kurumsal ilişkiler aracılığıyla oluşan sosyal ağlar; (3) dil yeterliliği ve kültürel bilgi gibi entegrasyonu kolaylaştırıcı unsurlar; ve (4) siyasi katılım ile toplumsal hayata aktif katılımı kapsayan temel haklar ve vatandaşlık temelli boyutlar. Bu çerçevede sosyal medya, mültecilerin entegrasyonunu destekleyen çok işlevli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Sosyal medya platformları, göçmenlerin hem geldikleri toplumla hem de yeni yerleştikleri topluluklarla etkileşim kurmalarına olanak tanıyarak, entegrasyonun sosyal ve kültürel boyutlarını pekiştirmektedir (Komito, 2011; Alencar, 2017; Wei & Gao, 2017).

Bu bağlamda söz konusu mecralar ve araçlar, göçmenlerin karşılaştığı zorluklar başta olmak üzere, göç öncesi, göç esnası ve sonrasındaki deneyimleri de kapsayan tüm sürecin daha görünür hâle gelmesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Özellikle sosyal medya platformları ile Google Translate gibi çeviri uygulamaları, göçmenlerin yerel toplumla iletişim kurarak dil engelini aşmalarına önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. Benzer şekilde, bu araçlar, göçmenlerin yalnızca geride bıraktıkları aile ve yakın çevreleriyle değil, aynı zamanda diğer göçmen topluluklarla da iletişim kurmalarına olanak tanımaktadır. Diğer bir ifadeyle, göçmenlerin coğrafi mesafeye rağmen geldikleri toplumla olan güçlü duygusal bağlarını sürdürmelerine ve etkileşimde bulunmalarına olanak tanırken; aynı zamanda yerel topluluklarla yeni bağlar kurmalarını ve mevcut ilişkilerini devam ettirmelerini de kolaylaştırmaktadır (Komito, 2011). Bu dijital araçlar, göçmenlerin hem yeni kimlikler inşa etmelerine hem de göç deneyimlerini kolektif bir anlatıya dönüştürmelerine olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda sosyal medya mecraları, aidiyet duygusunun sürdürülmesine ve kimlik müzakerelerine önemli katkılar sunmaktadır (Alencar, 2017).

Tüm bu anlatıların yanı sıra, sosyal medya bireylerin kamusal alana erişimini artırmakta, deneyimlerini görünür kılmakta ve göçmen topluluklar arasındaki dayanışmayı güçlendiren bir araç olarak da öne çıkmaktadır. Ayrıca, yer hizmetleri ve rota bilgisi sunan Google Maps gibi uygulamalar, göçmenlerin yeni rotalar planlamalarına ve geçiş ya da hedef ülkelere daha kolay ulaşmalarına olanak tanımaktadır. İş bulma uygulamaları aracılığıyla göçmenler, istihdam olanaklarına daha hızlı erişebilmekte ve ekonomik kazanç sağlayabilmektedir. Benzer şekilde, akıllı telefonlar ve mobil teknolojiler, çevrimiçi bilgiye erişimi kolaylaştırmakta; para transferi ve diğer finansal işlemlerin yönetimini daha erişilebilir hâle getirmektedir (Ennaji & Bignami, 2019, 74).

Öte yandan söz konusu mecraların ve teknolojilerin kullanımı entegrasyon süreçlerini bazı açılardan da zorlaştırmaktadır. Özellikle gözetim, temsildeki sorunlar, dezenformasyon ve ayrımcılığa maruz kalma gibi durumlar bu süreci olumsuz etkilemektedir. Devletler, insan ticareti ve kaçakçılığıyla uğraşan aktör ve yapılar, sosyal medya ve diğer iletişim teknolojileri aracılığıyla göçmen grupları gözetleyebilmektedir. Bu durum, daha fazla göçmenin insan ticareti ve kaçakçılığına maruz kalmasına neden olmaktadır. Benzer biçimde, yerel toplumda bazı göçmenler tarafından gerçekleştirilen olumsuz eylemler, sosyal medya platformlarında hızla yayılmaktadır. Bu içeriklerin haberleştirilme ve çerçevelenme biçimi, tüm göçmenlerin olumsuz bir şekilde temsil edilmesine yol açmaktadır. Özellikle de algoritmaların kullanıcı eğilimlerini önceliklendirmesiyle birlikte bu söylemlerin daha görünür hâle gelmesi, çevrimiçi ırkçılık yagınlaşmasına da neden olmaktadır (Daniels, 2012). Dolayısıyla bu durum, yerel toplumla entegrasyon sürecini olumsuz etkileyerek toplumun göçmenlere karşı daha ırkçı, saldırgan ve ayrımcı tutum sergilemelerine yol açmaktadır. Aynı doğrultuda, sosyal medya ve diğer dijital mecralarda süreçle ilgili üretilen ve hızla paylaşılan sahte bilgilerin fazlalığı, bu gruplara ilişkin dezenformasyonu artırmaktadır. Bu durum, göçmenlere yönelik olumsuz söylemlerin çoğalmasına ve önyargıların pekişmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak, sosyal medya ve dijital teknolojiler, göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde hem destekleyici hem de zorlayıcı bir rol üstlenmektedir. Bu araçlar, göçmenlerin bilgiye erişimini artırmakta, sosyal ağlar kurmalarını ve sürdürmelerini kolaylaştırmakta, aidiyet duygusunu pekiştirmekte ve kimlik müzakerelerine olanak tanımaktadır. Öte yandan, dijital teknolojilere erişimdeki eşitsizlikler ve gözetim, temsil edilme biçimleri, dezenformasyon, ayrımcılık gibi sorunlar, bu sürecin potansiyel risklerini de gözler önüne sermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KULLANIMLAR VE DOYUMLAR TEORİSİ

Bu bölüm, araştırmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. KDT, bireylerin medya kullanım motivasyonlarını ve bu kullanımdan elde ettikleri doyumları açıklamaya yönelik kuramsal bir yaklaşım sunmaktadır. Dijitalleşmeyle birlikte bireylerin medya kullanım biçimleri değişmiş, bu dönüşüm mobil cihazların ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla daha da belirgin hâle gelmiştir. Bu çerçevede, göçmenlerin sosyal medyayı hangi amaçlarla kullandıkları ve bu kullanımlar sonucunda ne tür doyumlar elde ettikleri ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal medya kullanımı aracılığıyla göçmenlerin ulaştıkları doyumlar, medya içeriklerini nasıl seçtikleri ve bu içeriklerin yaşamlarını inşa etme süreçlerine nasıl ve ne tür etkileri olduğu değerlendirilmektedir. Son olarak, Suriyelilerin sosyal medya kullanım pratiklerine ve bu mecralardan elde ettikleri doyumlara odaklanan mevcut araştırmalara yer verilmektedir.

3.1. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi

KDT, medya kullanımı ve erişimi bağlamında bireylerin motivasyonlarını inceleyen bir kitle iletişim teorisidir (Stafford vd., 2004, 259). Bu teoriye göre, bireylerin medya mecraları ve içerik türleri seçimi, onların farklı sosyal ve psikolojik gereksinimleri tarafından şekillenmektedir (Palmgreen ve Rayburn, 1979). Bu araçlardan sağlanan ihtiyaçlar ve ilişkili doyum düzeyleri, bireylerin medya tüketimlerini ve seçimlerini belirlemektedir (Haridakis ve Humphries, 2019). Katz, Blumler ve Gurevitch'in (1973a, 510) bu kurama ilişkin geliştirdiği modeli, "(1) Sosyal ve psikolojik kökenli (2) ihtiyaçları, (3) oluşturan (4) kitle iletişim araçları veya diğer kaynakların beklentileri, (5) medyaya maruz kalmanın (veya diğer faaliyetlere katılımın) farklı modellerine yol açmasıyla, (6) doyumlara ihtiyaç duyulmakta ve (7) belki de bunların çoğu amaçlanmamış olan diğer sonuçlar ortaya çıkmaktadır" şeklinde açıklamaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca bireylerin medya kullanım nedenlerini değil, aynı zamanda bu kullanım süreçlerinin birey ve toplum düzeyindeki etkilerini de açıklamayı hedeflemektedir.

KDT'nin kökenleri 1940'lı yıllara uzanmaktadır. Herzog'un (1942) bilgi yarışması programları ve pembe dizilerin dinleyicilere sağlamakta olduğu doyumları araştırması, Suchman'ın (1942) dinleyicilerin radyoda klasik müzik dinleme motivasyonlarını incelemesi, Wolfe ve Fiske'nin (1949) çocukların çizgi romanlara olan ilgilerinin gelişim süreçlerini analiz etmesi ve Berelson'un (1949) bireylerin gazete okuma alışkanlıklarının işlevlerini ele alması erken dönemde yapılan araştırmalara örnek olarak gösterilmektedir (Katz vd., 1973a, 509).

Erken dönem KDT çalışmaları, bireylerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan ve onları medyaya yönelten doyumlara yönelik içerik türlerini incelemektedir. Bu çalışmalar, kitle iletişim araçlarından biri olan radyo üzerine yoğunlaşmaktadır ve dolayısıyla radyo diğer medya mecralarına oranla (sinema, gazete) daha fazla ilgi görmüştür. Bu nedenle radyonun yapısı, dinleyici ve içerik analizleri üzerine karşılaştırılmalı araştırmalar daha çok ön plana çıkmıştır. Farklı kitle iletişim araçları olan gazete, dergi ve çizgi romanlar üzerindeki araştırmalar ise daha sonradan ilgi görmüştür (Lazarsfeld ve Stanton, 1941).

Bu dönemde, kitle iletişim çalışmaları kapsamında yapılan çalışmalarda iletişimin tek yönlü olduğu ve bu süreçte bireylerin pasif olduğu temel varsayımına dayanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının içeriklerine, uzun süre boyunca tüketiciler üzerinde tek yönlü ve güçlü etkiler yarattığı varsayımıyla yaklaşılmış; bu süreçte izleyicilerin failliği, ihtiyaç ve tercihlerinin yanı sıra kültürel ve ekonomik koşulları ile yaşam tarzları marjinalize edilmiştir (Katz ve Blumler, 1974). Diğer bir ifadeyle, bu çalışmalar, bireylerin medyayla ne yaptığından ziyade medyanın bireyler üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Nitekim bu varsayım, iletişimin döngüselliğini, müzakere edilebilirliğini ve açıklığını göz ardı etmektedir (McQuail ve Windahl, 2015, 3).

Erken dönem KDT çalışmaları, araştırmaların çoğunlukla kişisel raporlara dayanması, izleyici beklentilerinin yeterince kavranamaması, izleyici memnuniyetinin birey ve toplum nezdinde neden olabileceği işlevsiz etkilerin yeterince eleştiremediği ve metinlerin getirdiği sınırlamalara yeteri kadar önem vermemesi bakımından eleştirilmektedir (Katz, 1987). İhtiyaçların tatmini için bireyleri kitle iletişim

araçlarının kullanımına sevk eden sosyal ve çevresel koşulların yeterince anlaşılmamıştır (Katz vd., 1973b). Muğlak kavramsal çerçeve, temel kavramlardaki kesinlik eksikliği, karışık açıklama aygıtı ve algının aktif bir süreç olarak görülmemesi yapılan diğer eleştirilerdir (Swanson, 1977, 214).

Geç dönem KDT çalışmaları, 1950'lerin sonu ile 1960'ların başında yapılan araştırmaları kapsamaktadır. Bu dönemdeki çalışmalar, medyanın bireyler üzerindeki etkilerinden ziyade bireylerin medyayla ne yaptığı temel varsayımına dayanmaktadır. Bireyler, medya karşısında pasif bir özenden ziyade aktif bir özne haline gelmektedir. Bu kuramının öncü isimlerinden biri olan Katz (1959, 2), kitle iletişim araçlarının etkisinin ikna ve kampanya çalışmalarından daha fazlası olduğunu ve bu araçların uzun dönemli etkileri olduğunu öne sürmüştür. Bu doğrultuda, "Medya insanlara ne yapıyor? sorusu yerine "İnsanlar medyayla ne yapıyor?" sorusunu ortaya koymaktadır.

KDT, bireylerin medya kullanımına ilişkin motivasyonlarını ve bu motivasyonların medya tercihlerine nasıl yön verdiğini açıklayan bir kitle iletişim kuramıdır (Stafford vd., 2004, 259). Bu kurama göre bireyler, farklı sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla çeşitli medya mecralarını ve içerik türlerini seçmektedirler (Palmgreen & Rayburn, 1979). Medya araçlarının bireylerin ihtiyaçlarına ne ölçüde doyum sağladığı, medya tüketim davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Başka bir ifadeyle, bireyler doyum sağlayacak içerikleri bilinçli biçimde seçmekte ve medya tüketimlerini bu doğrultuda şekillendirmektedirler (Haridakis & Humphries, 2019). Bu bağlamda, bireyler gereksinim ve arzularına en uygun doyumu sağlayan medya araçlarını tercih etme eğilimindedirler (Lariscy vd., 2011).

Katz, Haas ve Gurevitch (1973b, 166-167) bu araçların sosyal ve psikolojik işlevlerini beş temel kategoride sınıflandırmıştır. Bu kategoriler Tablo 3.1'de sunulmaktadır.

Tablo 3. 1: Kitle İletişim Araçlarının Sosyal ve Psikolojik İşlevleri

1	Bilgi, kavrayış ve anlayışı güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar—bunlar "bilişsel ihtiyaçlar" olarak adlandırılabilir;
2	Estetik, haz verici ve duygusal deneyimi güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar—ya da duygulanımsal (afektif) ihtiyaçlar
3	Güvenilirlik, itimat, istikrar ve statüyü güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar—bunlar hem bilişsel hem de duygulanımsal unsurları birleştirir ve "bütünleştirici (integratif) ihtiyaçlar" olarak adlandırılabilir.
4	Aile, arkadaşlar ve dünya ile teması güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar—bunlar da bütünleştirici bir işlev yerine getiren ihtiyaçlar olarak görülebilir.
5	Benlik ve bireyin toplumsal rollerine olan temasın zayıflaması bağlamında tanımladığımız kaçış ya da gerginlikten kurtulmaya yönelik ihtiyaçlar

Kitle iletişim aracının seçimi, mevcut alternatiflerin bilişsel ve duygusal karşılaştırmasını içermektedir (Palmgreen, 1984). Bireylerin kitle iletişim araçlarını kullanımları ve bu kullanımdan elde ettikleri doyumlardaki değişime odaklanan Dimmick, McCain ve Bolton'a (1979) göre, bireylerin medya kullanımı ve doyumları, onların sosyopsikolojik ve biyofiziksel düzeyi tarafından şekillenmektedir. İhtiyaç ve doyumlar, bireylerin yaşam döngüsü içerisindeki önemli olay ve değişimlere, kuşaklarına ve içinde bulunan dönemin sosyal koşullarına göre farklılaşmaktadır. Benzer biçimde, kitle iletişim araçlarının kullanım biçimlerini ve içerik tercihlerini belirleyen unsurlar arasında bireysel farklılıklar, bireylerin sosyal koşulları ve toplumsal rolleri, kişilik özellikleri, bilişsel becerileri ile medya araçlarının fiilî kullanımı ve bu kullanımın etkileri de yer almaktadır (Blumler, 1979, 10).

Sonuç olarak, KDT'ye dayanan araştırmalar iki temel hedefe odaklanmıştır. Bunlardan ilki, erken dönem "etki" çalışmalarının aksine, izleyici ihtiyaçlarının yalnızca ikna edici araçlar açısından değil, kendi içinde de anlamlı ve araştırmaya değer olduğunu ortaya koymaktır. İkincisi ise, geleneksel iletişim kuramlarında genellikle ikincil konumda kalan izleyici ihtiyaçlarını sürecin merkezine alarak, bunları araya giren değişkenler olarak değerlendirmektir. Bu yaklaşım, izleyiciyi pasif bir alıcı olarak değil, iletişim sürecinde aktif bir özne olarak konumlandırarak iletişim araştırmalarına önemli bir perspektif kazandırmıştır (Katz vd.,1973a).

3.2. Dijital Medyada Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi

Dijital medya, sunduğu yeni olanaklarla bireylerin medya içerikleriyle kurduğu etkileşim biçimlerini önemli bir ölçüde dönüştürmektedir (Sundar & Limperos, 2013, 505). Özellikle kablo, uydu ve mobil teknolojilerindeki ilerlemeler, iletişim alanında kapsamlı değişimleri beraberinde getirmiştir (McQuail, 1985). Bu gelişmeler, bireylerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak üzere dijital medya platformlarına yönelmesini sağlamış ve böylece KDT günümüzde de geçerliliğini koruyan önemli bir açıklayıcı model haline gelmiştir (Haridakis & Humphries, 2019).

Geleneksel medya; gazete, radyo ve televizyon gibi sınırlı araçlarla bilgi sunarken, günümüzde medya ortamı akıllı telefon, tablet gibi çok sayıda araç ve internet, sosyal medya ağları gibi çeşitli kanallarla zenginleşmiştir. Bu dönüşüm, insan-bilgisayar etkileşimini ve bilgisayar aracılı iletişimi daha da ön plana çıkarmıştır (Sundar & Limperos, 2013, 505). Bilgisayar aracılı iletişimin yükselişi, KDT'nin yeniden ele alınmasına neden olmuştur (Ruggiero, 2000).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile sosyal medya araç ve mecralarının yaygınlaşması, KDT'nin günümüz dijital iletişim ortamına uyarlanmasını zorunlu hâle getirmiştir. Özellikle akıllı telefonlar, tabletler ve mobil uygulamaların artan işlevselliği, bireylerin sosyal medyayı çok yönlü ve farklı biçimlerde kullanmasına imkan sunmaktadır (Quan-Haase, 2012). Bu gelişmelerin sonucunda sosyal medya, sadece bilgi edinme değil, aynı zamanda sosyalleşme, eğlenme, kaçış, kişisel ifade ve gündelik yaşamın düzenlenmesi gibi farklı ihtiyaca karşılık verebilecek bir platform haline gelmiştir (Krcmar & Strizhakova, 2009; Stafford vd., 2004).

Bu teori, bireylerin medya içeriklerini pasif bir şekilde tüketmediğini; aksine, çeşitli sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak üzere belirli medya araçlarını ve içerik türlerini bilinçli olarak seçtiğini varsaymaktadır (Rubin, 2002). Buna göre bireyler; bilgi edinme, eğlenme, kaçış, sosyalleşme ve kendini ifade etme gibi çeşitli nedenlerle medya içeriklerinden doyum sağlamaktadır (Palmgreen & Rayburn, 1979). Sundar ve Limperos (2013), dijital medyanın sunduğu etkileşim, kişiselleştirme ve

anlık erişim gibi yeni teknolojik özelliklerin, yeni doyum türlerinin oluşmasına zemin hazırladığını belirtmektedir. Sosyal medya kullanıcıları; içerik üretme, paylaşma, beğenme, yorum yapma, bağlantı kurma ve izleme gibi faaliyetlerde bulunmakta ve bu süreçlerden farklı doyumlar elde etmektedir. Whiting ve Williams (2013), bireylerin sosyal medyayı sosyal etkileşim, bilgi arama, zaman geçirme, rahatlama, iletişimsel fayda, görüş ifade etme, bilgi paylaşımı ve başkalarını gözlemleme gibi çok sayıda amaçla kullandığını ortaya koymuştur. Leung ve Wei (2000), mobil cihaz kullanımında bireylerin mobilite, anındalık, araçsallık, sosyallik ve sevgi gibi doyumlar yaşadıklarını vurgulamaktadır. Benzer şekilde Grellhesl ve Punyanunt-Carter (2012), kısa mesaj hizmetine (SMS) yönelik çalışmalarında erişilebilirlik, rahatlama ve kaçış, eğlence, bilgi arama, koordinasyon ve sosyalleşme gibi doyumları ön plana çıkarmaktadır. Urista, Dong ve Day (2009) ise Facebook ve MySpace gibi sosyal ağ sitelerinin, özellikle genç kullanıcıların kişilerarası iletişim ihtiyaçlarını karşılamada etkili olduğunu; gençlerin ise bu platformları daha çok eğlenmek ve bilgi edinmek amacıyla kullandığını belirtmektedir. Malik, Dhir ve Nieminen (2016) de kullanıcıların sosyal medya platformlarını sevgi, dikkat çekme, ifşa, alışkanlık, bilgi paylaşımı ve sosyal etki gibi çeşitli motivasyonlarla tercih ettiklerini saptamıştır.

Sonuç olarak, KDT'nin dijital medyaya uyarlanması, bireylerin medya kullanımında daha aktif roller üstlendiğini, içerikle etkileşim kurduğunu ve teknolojiyi kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (Palmgreen, 1984). McQuail ve Windahl (2015), geleneksel medya döneminde geçerli olan pasif izleyici modelinin yerini, aktif ve karşılıklı etkileşime dayalı bir medya tüketim sürecine bıraktığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, dijital oyunlar, DVR sistemleri ve akıllı mobil cihazlar gibi yeni medya teknolojilerinin gelişimi ve yaygınlaşması, kuram açısından önemli bir dönüşümün göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Weiyan, 2015).

3.3. Göçmenlerin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Çalışmalar

Günümüzdeki mülteci hareketlililiği, dijital ortamlarda da gerçekleşmektedir (Emmer vd., 2020, 168). Akıllı telefonlar ve sosyal medya araçları, özellikle konum bulma, hedef ülke hakkında bilgi edinme, aile ve arkadaşlarla ya da diğer göç aktörleri

ile iletişim kurma gibi açılardan göç sürecini kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte bu araçların devlet ve devlet dışı aktörler açısından gözetimi kolaylaştırması ile yanlış ve sahte bilgilerin hızlı ve yaygın biçimde dolaşıma girmesi, dijital mecralara özgü temel zorluklar arasında yer almaktadır.

Mültecilerin dijital medya kullanımı ve Almanya algıları üzerindeki etkileri üzerine yapılan Emmer, Kunst ve Richter (2020, 182-183) çalışmasına göre, mültecilerin homojen bir grup değildir ve iletişim davranışları kısmen bölgesel geçmişlere göre değişkenlik göstermektedir. Suriyeliler ve Iraklıların, mesajlaşma hizmetleri ve sosyal medya platformu tercihleri de bu bölgesel gruplar arasında farklılıklara bağlı olarak değişmektedir. Mülteciler genellikle interneti kişiler arası iletişim kurmak ve bilgi aramak amaçlı kullanmaktadır.

Fransa'daki Suriyeli ve Iraklı mülteciler üzerine araştırma yapan Gillespie, Osseiran ve Cheesman'a (2018) göre, akıllı telefon kullanımı göç sürecinde hayati bir önem taşımaktadır. Bu araçlar, mültecilerin yolculuklarını planlamasına, aile ve arkadaşlarıyla veya göç aracılarıyla iletişim kurmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, bu yolculuk esnasında yaşanabilecek şiddet ve istismar olaylarının belgelenmesine de yardımcı olmaktadır. Bu gruplar, sosyal medya uygulamaları aracılığıyla özellikle konum belirleme gibi hizmetlerden faydalanmakta;ancak bu uygulamalar, devlet ve devlet dışı aktörlere gözetim imkânı da sunmaktadır. Benzer şekilde, Ürdün ve Suriyeli mültecilerin sosyal medya kullanımı üzerine medya bağımlılığı ve KDT çerçevesinde yürütülen Aldamen'in (2023) araştırmasına göre, her iki ülkedeki rejim sansürü ve yetersiz internet altyapısı mültecilerin sığınmadan önceki sosyal medya pratiklerini etkilemektedir. Araştırma bulguları, mültecilerin en çok Facebook'a güvendiklerini ortaya koymaktadır. Sosyal medya bağımlılığı ise bireysel hedefler, sosyal statü, yaşam biçimi ve internete erişim kolaylığı gibi nedenlerle farklılık göstermektedir. Sosyal medya, mültecilere eğitim, iş ve ticaret olanaklarına erişim, bilgi edinme, kültürel ve sosyal etkileşim, aile ve arkadaş çevresiyle iletişim, yeni beceriler kazanma ve kendini ifade etme gibi çeşitli doyumlar sağlamaktadır.

Lübnan'daki Suriyeli mülteciler üzerine Ahmad'ın (2020) yaptığı çalışmaya göre, Facebook ve WhatsApp çoğunlukla iletişim ve eğlence amaçlı kullanılmaktadır.

Ayrıca çalışmada, mültecilerin akıllı telefonları bilgi arama, paylaşma ve göç destinasyonlarını araştırma gibi amaçlarla da kullandıkları ortaya konulmuştur. Bu amaçların yanı sıra müzik dinlemek, fotoğraf çekmek ve paylaşmak, oyun oynamak gibi eğlence odaklı kullanımlar da yaygındır. Hollanda'da Suriyeli erkek mültecilerin telefon kullanımı üzerine yapılan bir çalışmada ise, telefonların aile ve arkadaşlarla ya da diğer mülteciler ve kaçakçılarla iletişim, güvenlik sağlama ve fotoğraf çekme gibi amaçlarla kullanıldığı belirlenmiştir (Alencar vd., 2019).

Türkiye özelinde ise Suriyeli göçmenlerin medya kullanım eğilimleri üzerine Adıgüzel ve Hepkon tarafından yapılan araştırmaya göre, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin büyük bir çoğunluğu internete erişim sağlamaktadır ve her on göçmenden en az biri bu erişimi telefonu aracılığıyla konuşma/görüşme yapmak amacıyla kullanmaktadır (2023, 76). Suriyeli öğrencilerin ise sosyal medya kullanım amaçları arasına iletişim, haberleşme, iş ve meslek, enformasyon ve sosyalleşme öne çıkmaktadır (Toptan & Kaya, 2024).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

4.1. Araştırmanın Problemi

Türkiye'de GKKS'lere yönelik çalışmaların büyük ölçüde istihdam, eğitim, barınma ve sağlık hizmetlerine erişim gibi yapısal göstergeler ile hukuki statü, yasal düzenlemeler, çalışma izinleri ve kamu politikaları gibi kurumsal boyutlar üzerinden ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalar, GKKS'lerin yaşam koşullarını ve karşılaştıkları sorunları açıklamada önemli katkılar sunmakla birlikte entegrasyon sürecinin gündelik yaşam pratikleri ve iletişim süreçleri üzerinden nasıl şekillendiğini analiz etmede sınırlı kalmaktadır. Ancak entegrasyon, yalnızca makro düzeydeki yapısal ve kurumsal göstergelerle açıklanabilecek bir süreç değildir. Aksine bireylerin gündelik yaşam pratikleri, sosyal ilişkileri, bilgiye erişim ve yön bulma biçimleri, kültürel uyum süreçleri, kimlik müzakereleri ve yerel topluma katılım dinamikleri gibi farklı unsurlar üzerinden şekillenen çok boyutlu bir olgudur.

Bu bağlamda sosyal medya, göçmenlerin gündelik yaşamlarını organize etme, sosyal etkileşim kurma ve bilgiye erişim gibi süreçlerde belirleyici bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda diasporik bağların sürdürülmesi, yerel toplumla etkileşim kurulması, kimlik ile aidiyet süreçlerinin yeniden müzakere edilmesine olanak tanıyan önemli bir iletişim alanı sunmaktadır. Bununla birlikte sosyal medyanın entegrasyon süreçleri üzerindeki etkisi yalnızca olumlu katkılarla sınırlı değildir. Yanlış ve yanıltıcı bilginin yayılımı, dijital dışlanma ve nefret söylemi gibi unsurlar bu süreçleri olumsuz yönde de şekillendirebilmektedir. Bu doğrultuda sosyal medya, göçün dijitalleşen doğasını ve bu dönüşümün entegrasyon süreçlerindeki yansımalarını anlamak açısından önemli bir inceleme alanı oluşturmaktdır.

Bu çerçevede araştırmanın temel problemi, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratikleri ile bu pratiklerin entegrasyon sürecinin farklı boyutlarıyla ilişkilerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınamamış olmasıdır.

4.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin (GKKS) sosyal medya kullanım pratiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon sürecindeki rolünü Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi (KDT) çerçevesinde incelemektedir. Türkiye'de GKKS'lere ilişkin çalışmalar entegrasyonu çoğunlukla yapısal ve kurumsal boyutlar üzerinden ele almakta; ancak iletişim süreçleri ve gündelik yaşam pratikleri bağlamında nasıl şekillendiği daha sınırlı düzeyde incelenmektedir. Bu çalışma, söz konusu sınırlılığa odaklanarak GKKS'lerin sosyal medyayı hangi amaç ve motivasyonlarla kullandıklarını, bu kullanım sonucunda hangi tür doyumları elde ettiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon süreciyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Nitel araştırmalarda amaçlar, genellikle araştırma sürecine yön veren temel ve alt sorular aracılığıyla yapılandırılmaktadır (Creswell & Creswell, 2021, 133). Bu çerçevede, araştırmanın amaçları doğrultusunda geliştirilen bu sorular aşağıda sunulmuştur:

1. Türkiye'de GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratikleri nelerdir?

1.1. En sık hangi sosyal medya platformları kullanılmaktadır?

1.2. Hangi tür içerikler takip edilmekte ve tüketilmektedir?

1.3. Sosyal medya hangi amaç ve motivasyonlarla kullanılmaktadır?

1.4. Sosyal medya kullanımından hangi tür doyumlar elde edilmektedir?

1.5. Sosyal medya ne sıklıkla kullanılmaktadır?

2. Sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolü nedir?

2.1. Sosyal medya; aile, arkadaş, komşuluk ve iş çevresiyle kurulan iletişimi ve sosyal bağları nasıl etkilemektedir?

2.2. Dil öğrenme süreçlerini, yerel kültürle etkileşimi ve kültürlerarası paylaşımı nasıl şekillendirmektedir?

2.3. Kimlik sunumu, aidiyet geliştirme ve sosyal kabul deneyimleri üzerinde ne tür etkiler oluşturmaktadır?

2.4. Ekonomik yaşama katılım, iş bulma süreçleri ve geçim stratejilerini nasıl etkilemektedir?
2.5. Kamu kurumlarıyla etkileşim, haklara erişim ve bürokratik süreçlerin deneyimlenmesi üzerinde nasıl bir rol oynamaktadır?
2.6. Bilgiye erişim, yön bulma ve bilgi doğrulama pratiklerinde nasıl bir işlev görmektedir?
2.7. Sosyal medyada karşılaşılan dışlanma, ayrımcılık ve nefret söylemi deneyimleri, entegrasyon algısı ve psikososyal durum üzerinde nasıl etkiler yaratmaktadır?
2.8. Gelecek beklentileri, Türkiye'de kalma eğilimleri ve geri dönüş algılarıyla nasıl ilişkilidir?

4.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de GKKS'lere ilişkin çalışmalar entegrasyonu çoğunlukla yapısal ve kurumsal boyutlar üzerinden ele almakta; ancak iletişim süreçleri ve gündelik yaşam pratikleri bağlamında nasıl şekillendiği daha sınırlı düzeyde incelenmektedir. Bu çalışma, söz konusu sınırlılığa odaklanarak GKKS'lerin sosyal medyayı hangi amaç ve motivasyonlarla kullandıklarını, bu kullanım sonucunda hangi tür doyumları elde ettiklerini ve bu pratiklerin entegrasyon süreciyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede araştırma, GKKS'lerin gündelik yaşam deneyimlerine, iletişim pratiklerine ve sosyal medya kullanımlarına odaklanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, entegrasyonun yalnızca yapısal ve kurumsal göstergeler üzerinden değil aynı zamanda gündelik iletişim pratikleri ve dijital etkileşimler bağlamında da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Böylece araştırma, entegrasyon sürecinin iletişimsel boyutunu görünür kılmaktadır.

Bunun yanı sıra araştırma, KDT'yi zorunlu göç bağlamında ele alması bakımından önem taşımaktadır. KDT, medya kullanımını bireysel ihtiyaç ve motivasyonlar üzerinden açıklarken, yapısal ve zorunlu koşulları çoğu zaman sınırlı biçimde ele almaktadır. Bu çalışma ise göç bağlamında medya kullanımının yalnızca

bireysel seçimlerle açıklanamayacağını; belirsizlik, kırılganlık, hukuki statü sınırlılıkları, ekonomik koşullar ve gündelik yaşamın gereklilikleri gibi çok boyutlu faktörlerle birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, kuramsal tartışmalara eleştirel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolü çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Göç sürecinde sosyal medyanın iletişim kurma, duygusal baş etme, kültürlerarası etkileşim, kimlik inşası, toplumsal katılım, politik ifade ve ekonomik ilişkiler gibi çeşitli işlevler üstlendiği görülmektedir (Yalaz & Zapata-Barrero, 2018, 247). Bunun yanı sıra bu ortamlarda yanlış bilgi, nefret söylemi ve ötekileştirici içeriklerin yayılımı göçmenlere yönelik olumsuz algıları güçlendirebilmekte ve bu grupların güvenlik tehdidi olarak algılanmasına neden olabilmektedir (Dekker vd., 2018). Bu çerçvede çalışma, sosyal medyanın entegrasyon sürecinde hem destekleyici hem de sınırlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

Sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolünün anlaşılması, GKKS ile yerel toplum arasındaki uyumun güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Entegrasyonun yalnızca göçmenlerden beklenen tek yönlü bir süreç olarak ele alınması, bu alandaki temel sorunlardan biridir. Erdoğan'a (2018, 20) göre uyum, birlikte yaşama kültürü temelinde ele alınmakta; entegrasyonun çift yönlü bir süreç olduğu ve toplumsal kabulün belirleyici rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda entegrasyon, karşılıklı etkileşim ve sorumluluklara dayanan, hem göçmenlerin hem de yerel toplumun aktif katılımını gerektiren bir süreç olarak değerlendirilebilir. Her iki tarafın sürece dâhil olması; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanlarda daha kapsayıcı bir katılımın sağlanmasını mümkün kılmaktadır (Oucho vd., 2023). Bu noktada çalışma, entegrasyon ve uyum odaklı göç iletişimi politikalarının daha etkin ve kapsayıcı biçimde geliştirilmesi ve yürütülmesine katkı sunabilecek bir çerçeve ortaya koymaktadır.

Son olarak çalışma, sosyal medya kullanım pratiklerinin anlaşılması yoluyla iletişim stratejileri ile toplumsal uyum ve güvenlik politikalarının geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Göçmenlerin bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde hangi iletişim kanallarını ve sosyal ağları tercih ettiklerinin anlaşılması, kamu kurumları, yerel

yönetimler ve sivil toplum kuruluşları için yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu doğrultuda, göçmenlere yönelik çok dilli, erişilebilir ve güvenilir dijital içeriklerin geliştirilmesi ile yanlış bilgi ve nefret söylemiyle mücadeleye yönelik politikaların güçlendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, politika yapıcılar ve ilgili kurumlar için başvurulabilecek bir referans niteliği taşımaktadır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde, araştırmanın metodolojik çerçevesi ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır. Çalışmanın hangi araştırma deseni doğrultusunda yürütüldüğü, verilerin hangi yöntem ve tekniklerle toplandığı, evren ve örneklemin nasıl belirlendiği ile elde edilen verilerin hangi analiz süreçlerinden geçirilerek çözümlendiği açaıklanmaktadır.

Bu araştırma, GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratiklerini ve sosyal medyanın etegrasyon sürecindeki rolünü anlamayı amaçlayan keşfedici ve yorumlayacı fenomenolojik nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan GKKS'ler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise amaçlı örnekleme tekniklerinden kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenen, İstanbul'un Fatih ilçesinde ikamet eden veya çalışan ve Türkçe bilen GKKS'lerden oluşmaktadır. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve elde edilen veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

4.4.1. Araştırmanın Deseni

Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratiklerini ve sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolünü bireylerin deneyimleri üzerinden anlamayı hedefleyen bu çalışma, keşfedici ve yorumlayıcı bir nitel fenomenolojik araştırma deseniyle tasarlanmıştır.

Bu araştırmada fenomenolojik deseninin tercih edilmesinin temel nedeni GKKS'lerin sosyal medya kullanımına ilişkin deneyimlerini ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları katılımcı anlatıları üzerinden ortaya koyabilmektir. Diğer bir ifadeyle araştırmada, GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratiklerine ve motivasyonlarına, bu kullanımın gündelik yaşamlarındaki yansımalarına ve sosyal

medyanın entegrasyon sürecindeki rolüne odaklanılması amaçlanmaktadır. Bu süreçlerin katılımcı anlatıları üzerinden anlaşılması ve açıklanması hedeflendiğinden fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Morawska'nın da belirttiği üzere, özellikle göç çalışmalarında nitel araştırma desenin tercihi, insanların gündelik deneyimleri ile bu deneyimlerin içsel ve dışsal boyutlarını, toplumsal aktörlerin kendi durumlarına ve arayışlarına atfettikleri anlamlar aracılığıyla yeniden kurma amacı taşımaktadır (2019, 134). Bununla birlikte nitel fenomenolojik desenin bireysel deneyimlerden hareketle katılımcılar arasında paylaşılan ortak anlam yapılarını ve deneyimin özünü betimlemeyi amaçlaması, incelenen olgunun neden ya da sonuçlarını açıklamaktan ziyade söz konusu olgunun bireyler tarafından nasıl deneyimlendiğini ve nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymayı hedeflemesi (Neuman, 2022; Creswell, 2023; Creswell & Creswell, 2021), araştırmanın metodolojik tasarımında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu bakımdan araştırmada, yüzeyin altındaki anlamları derinlemesine ortaya çıkarmayı, deneyimlerin nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını, belirli bir olguya ilişkin hangi duyguların ve yargılamaların söz konusu olduğunu belirlemeyi amaçlayan fenomenolojik desen benimsenmiştir (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021, 160; Yalçın, 2022, 215).

Bu araştırmada ele alınan fenomen, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım deneyimleri ile sosyal medyanın entegrasyon sürecinde üstlendiği roldür. Fenomenolojik yaklaşım, Suriyelilerin sosyal medyayı gündelik yaşamlarında hangi pratikler çerçevesinde kullandıklarını, bu kullanıma hangi anlamları yüklediklerini ve sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolünü, bireylerin kendi anlatıları üzerinden ortaya koymaya olanak tanımaktadır.

Fenomenolojik yaklaşımla yürütülen bu çalışmada, KDT araştırmanın kuramsal dayanağını oluşturmaktadır. Bu teori, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanımına ilişkin amaçlarını, motivasyonlarını ve elde ettikleri doyumları anlamaya yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla KDT, araştırmanın metodolojisini belirlemekten ziyade yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması sürecinde analitik bir çerçeve işlevi görmektedir.

4.4.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırma, fenomenolojik desene dayalı nitel bir çalışmadır. Fenomenolojik araştırmalarda temel amaç, bireylerin belirli bir olguya ilişkin deneyimlerini ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları kendi anlatıları üzerinden ortaya koymaktır (Creswell, 2023). Bu doğrultuda veri toplama süreci, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine görüşmeler; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç farklı biçimde gerçekleştirilebilmektedir. Bu araştırmada, önceden hazırlanmış bir soru formuna dayanan ve görüşmenin esnek biçimde ilerlemesine imkân tanıyan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu sayede katılımcıların deneyim ve algılarını kendi ifadeleriyle ortaya koymaları amaçlanmıştır (Merriam, 2018).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, önceden belirlenen sorular doğrultusunda gerçekleştirilen ve katılımcı anlatılarının derinleştirilmesine ve yeni temaların ortaya çıkmasına imkân tanıyan esnek bir veri toplama tekniğidir (Karasar, 2022; Creswell, 2023). Dolayısıyla bu teknik, Türkiye'deki GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratiklerini, bu kullanıma yükledikleri anlamları ve sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolüne ilişkin deneyimlerini derinlemesine incelemeye olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda, görüşmeler sırasında katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiş; gerekli durumlarda anlatıların derinleştirilmesi amacıyla ek ve açımlayıcı sorular sorulmuştur. Her görüşme öncesinde 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında katılımcılara paylaşılan bilgilerin gizli tutulacağı ve istedikleri aşamada herhangi bir gerekçe göstermeksizin görüşmeyi sonlandırabilecekleri ifade edilmiştir. Bu bilgilendirmenin ardından katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış ve görüşmelere başlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların açık rızası doğrultusunda ses kaydıyla kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kayıtlar yazıya dökülerek analiz sürecine hazır hâle getirilmiştir.

4.4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'deki GKKS'ler oluşturmaktadır. Ancak evrendeki tüm bireylere ulaşmanın güç olması nedeniyle çalışma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda belirli bir örneklem üzerinden yürütülmüştür. Araştırma kapsamında veri toplama süreci, GİB'in yayımladığı geçici koruma verileri doğrultusunda GKKS'lerin en yoğun olarak yaşadığı il olan İstanbul'da gerçekleştirilmiştir (GİB, t.y.b).

Bu kapsamda, saha erişiminin sağlanabilirliği ve araştırmanın amacına uygun biçimde derinlemesine veri toplanabilmesi amacıyla İstanbul'un Fatih ilçesi araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi, İstanbul'un Fatih ilçesinde ikamet eden veya çalışan ve Türkçe bilen GKKS'lerden oluşmaktadır. Veri toplama süreci, ilçe sınırları içerisinde yoğunlukla Unkapanı, Beyazıt, Eminönü, Kocamustafapaşa ve Kumkapı semtlerinde gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenmiş ve katılımcılara kartopu örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme, özellikle erişimi zor gruplara ulaşmak amacıyla, bir katılımcının araştırmacıyı yeni katılımcılara yönlendirmesi esasına dayanan bir örnekleme tekniğidir (Neuman, 2022, 397). Bu doğrultuda başlagıçta ulaşılan katılımcılar aracılığıyla yeni katılımcılara ulaşılmış ve çalışmanın konusuna ilişkin derinlemesine veri toplanması amaçlanmıştır (Creswell, 2023, 160). Bunun yanı sıra belirli bir sosyal ağ veya gruba sıkışma riskini azaltmak ve örneklem çeşitliliğini artırmak amacıyla her beş katılımcıdan sonra farklı katılımcı gruplarının dahil edilmesine dikkat edilmiştir.

4.4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, bazı sınırlılıklar içermektedir. Öncelikle çalışma, yalnızca İstanbul'un Fatih ilçesinde yürütülmüş olup farklı şehirlerde yaşayan GKKS'lerin deneyimlerini kapsamamaktadır. Ayrıca örneklemin Türkçe bilen katılımcılarla sınırlı

olması dil yeterliliği düşük bireylerin deneyimlerinin çalışma dışında kalmasına neden olmuştur.

Araştırma kapsamında toplam 50 katılımcıya ulaşılmıştır. Ancak kadın katılımcı sayısı sınırlı kalmış ve yalnızca 3 kadın katılımcı ile görüşme gerçekleştirilebilmiştir. Kadın katılımcı sayısının sınırlı kalması; çalışma hayatına katılım oranlarının düşüklüğü, çalışma izni oranlarının sınırlılığı, toplumsal roller ve iş piyasasındaki yapısal eşitsizlikler gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Ayrıca kadınların kamusal alanda ve araştırma süreçlerinde daha düşük görünürlük göstermesi de bu durumu etkileyen unsurlar arasında değerlendirilebilir. Nitekim Türkiye'deki GKKS kadınların iş gücüne ve istihdama katılım oranlarının erkeklere kıyasla oldukça düşük olduğu farklı çalışmalar tarafından ortaya konulmaktadır (International Labour Organization [ILO], 2025; Erdoğan, 2024). Bu durum, Türkiye'de GKKS'lerin çalışma hayatına katılımına ilişkin resmî verilerle de örtüşmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (2024) verilerine göre, çalışma izni verilen Suriyelilerin %93,2'si erkeklerden, %6,8'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Bu veriler, Türkiye'deki Suriyeli iş gücünde çalışma hayatına katılımın cinsiyetler arasında eşitsiz dağıldığını ve kadınların ekonomik hayata katılımının sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bağlamda araştırmada ulaşılan 50 katılımcının %94'ünün erkek, yalnızca %6'sının kadın olması, söz konusu cinsiyet dağılımının örnekleme yansıdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, örneklemin cinsiyet dağılımı bakımından sınırlı kalmasına neden olmuş ve analiz erkek katılımcılardan elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür.

Tablo 4. 1: Uyruklara ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı

Uyruk	Erkek	Kadın	Toplam
Suriye	109.347	7.987	117.334

Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, t.y.

4.4.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Bu araştırmada elde edilen bulguların analizinin ilk aşamasında, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler analiz edilmiştir. Bu kapsamda cinsiyet,

yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu ve Türkiye'ye geliş yılı gibi değişkenler SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu aşamanın temel amacı, araştırma grubunun genel profilini ortaya koymak ve nitel analiz sürecinde yorumlanacak bulgular için bağlamsal bir zemin oluşturmaktır.

Analizin ikinci aşamasında, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler deşifre edilerek MAXQDA nitel veri analiz programına aktarılmıştır. Veriler, tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiş ve kod–kategori–tema süreci izlenerek temalaştırılmıştır. Bu süreçte analiz, tümdengelimsel ve tümevarımsal yaklaşımların birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratikleri, kullandıkları sosyal medya araçları ve bu kullanım sonucunda elde ettikleri doyumlar, KDT çerçevesinde tümdengelimsel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Devamında ise sosyal medyanın GKKS'lerin entegrasyon sürecindeki rolü, tümevarımsal yaklaşım doğrultusunda analiz edilmiştir.

4.5. Bulgular

Bulgular, üç aşamada ele alınmıştır. Birinci aşamada katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, ikinci aşamada sosyal medya kullanım pratikleri (kullanılan platformlar, kullanım amaçları ve elde edilen doyumlar) ve son aşamada sosyal medyanın entegrasyon sürecindeki rolü incelenmiştir.

4.5.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde katılımcıların sosyo-demografik özeliklerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Bu veriler Tablo 4.2'de sunulmaktadır.

Tablo 4. 2: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler[6]

Katılımcı[7]	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Türkiye'ye Geliş Yılı	Çalışma Durumu
K1	Erkek	28	Bekar	0	Lise Terk	2016	Günlük İşler
K2	Erkek	26	Bekar	0	Ortaokul Terk	2015	İnternet Kafe Servis Elemanı
K3	Erkek	30	Evli	3	Okuryazar	2011	Parfüm Satıcısı
K4	Erkek	18	Bekar	0	Lise Mezun	2014	Berber
K5	Erkek	43	Evli	2	Ortaokul Mezun	2013	Fırıncı
K6	Erkek	22	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2015	Öğrenci
K7	Erkek	22	Bekar	0	Ortaokul Mezun	2021	Toptan ve Perakende Tekstil İşletmecisi
K8	Erkek	42	Evli	2	Lisans Mezun	2015	Reklamcı
K9	Erkek	36	Bekar	0	Ortaokul Mezun	2015	Çanta Satış Personeli
K10	Erkek	29	Evli	1	Lise Mezunu	2017	Çanta Satış Personeli
K11	Erkek	20	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2016	Çanta Satış Personeli
K12	Erkek	22	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2013	Tekstil Satış Personeli
K13	Erkek	33	Evli	2	Ortaokul Mezun	2015	Kargo Personeli
K14	Erkek	24	Evli	1	Ortaokul Mezun	2020	Ayakkabı Satış Personeli
K15	Erkek	25	Bekar	0	İlkokul Mezun	2016	Toptan ve Perakende Dekoratif Ürünler Ticareti İşletmecisi
K16	Erkek	23	Evli	1	İlkokul Mezun	2015	Çanta Satış Personeli

[6] K24, K33 ve K42'ye ait verilere tabloda yer verilmemiştir. Çünkü kadın katılımcılar araştırma örnekleminin dışında tutulmuştur. Bu seçimin gerekçeleri, araştırmanın sınırlılıkları bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

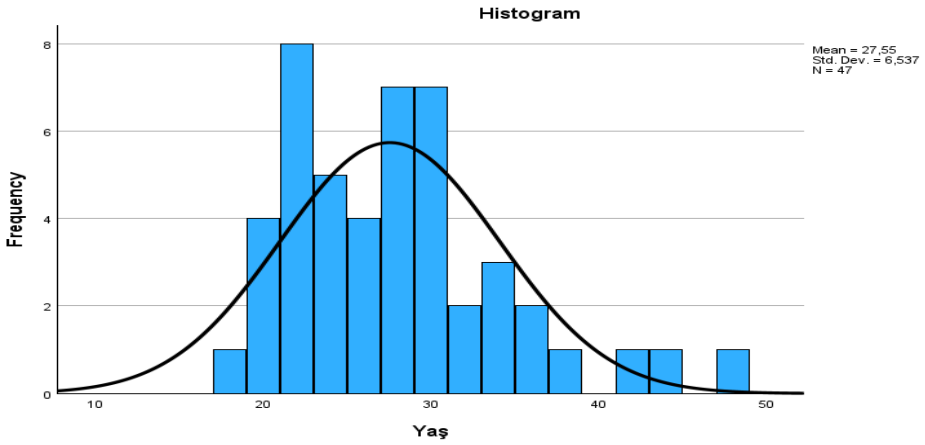
[7] Etik gerekçeler doğrultusunda, katılımcıların gerçek isimleri tez boyunca kodlanarak verilmiştir. Bu kapsamda, tabloda görüşme tarihlerine göre sıralanan katılımcılar "K1 (Katılımcı 1)", "K2 (Katılımcı 2)" şeklinde kodlanmıştır.

K17	Erkek	25	Evli	2	Lise Mezunu	2013	Toptan ve Perakende Ayakkabı Ticareti İşletmecisi
K18	Erkek	27	Evli	0	Ortaokul Terk	2014	Toptan ve Perakende Ayakkabı Ticareti İşletmecisi
K19	Erkek	24	Evli	2	Okuryazar	2019	Çanta İmalat Sanayi İşçisi
K20	Erkek	29	Evli	2	Lise Terk	2014	Tekstil Satış Personeli
K21	Erkek	28	Evli	2	Lise Terk	2015	Paket Servis Kuryesi
K22	Erkek	21	Bekar	0	Lise Terk	2015	Paket Servis Kuryesi
K23	Erkek	32	Bekar	0	İlkokul Mezun	2016	Tekstil Satış Personeli
K25	Erkek	30	Evli	2	Ortaokul Mezun	2018	Tekstil Satış Personeli
K26	Erkek	29	Bekar	0	Ortaokul Mezun	2014	Tekstil Satış Personeli
K27	Erkek	34	Bekar	0	Lisans Mezun	2021	Tekstil Satış Personeli
K28	Erkek	22	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2020	Tekstil Satış Personeli
K29	Erkek	21	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2016	Tekstil Satış Personeli
K30	Erkek	23	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2021	Tekstil Satış Personeli
K31	Erkek	28	Evli	2	Ortaokul Mezun	2015	Tekstil Satış Personeli
K32	Erkek	27	Bekar	0	İlkokul Mezun	2015	Tekstil Satış Personeli
K34	Erkek	30	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2015	Tekstil Satış Personeli
K35	Erkek	30	Bekar	0	Ortaokul Mezun	2013	Toptan ve Perakende Çanta Ticareti İşletmecisi
K36	Erkek	32	Evli	2	Lise Mezunu	2012	Tekstil Satış Personeli
K37	Erkek	27	Bekar	0	Ortaokul Mezun	2014	Toptan ve Perakende Ayakkabı Ticareti İşletmecisi
K38	Erkek	33	Evli	2	Lisans Terk	2014	Aktar Satış Personeli
K39	Erkek	25	Evli	1	İlkokul Terk	2014	Tekstil İmalat Sanayi İşçisi

K40	Erkek	36	Bekar	0	Lisans Mezun	2018	Diş Hekimi (Çalışamıyor)
K41	Erkek	22	Bekar	0	Lisans Mezun	2018	Makine Mühendisi Stajyeri
K43	Erkek	47	Bekar	0	Lisans Mezun	2013	Emlakçı
K44	Erkek	28	Bekar	0	Lise Terk	2013	Dönercide Servis Personeli
K45	Erkek	23	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2013	Kasiyer
K46	Erkek	22	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2012	Dönercide Servis Personeli
K47	Erkek	19	Bekar	0	Ortaokul Terk	2013	Aktar Satış Personeli
K48	Erkek	38	Evli	4	Lisans Mezun	2014	Eczacı
K49	Erkek	20	Bekar	0	Lisans Öğrencisi	2013	Dönercide Servis Personeli
K50	Erkek	20	Bekar	0	Lise Terk	2012	Barista

Tablo 4.2 ve Şekil 4.1 ’de yer alan verilere göre katılımcıların yaş ortalaması 27,55, standart sapma değeri ise 6,537 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları 18-47 arasında değişmektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların büyük ölçüde 20-30 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum örneklem grubunun genel olarak genç bir profilden oluştuğunu göstermektedir.

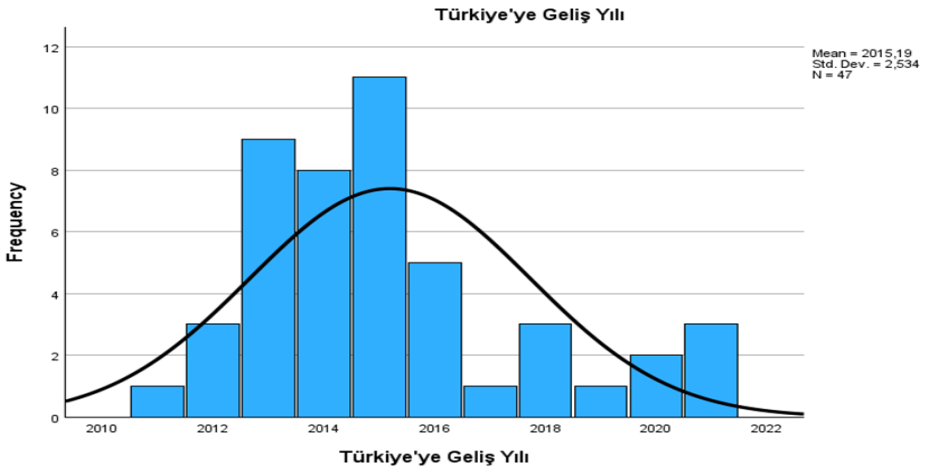
Bu bulgu, Türkiye’deki GKKS’lere ilişkin makro düzeydeki demografik verilerle de tutarlılık göstermektedir. GİB verilerine göre GKKS’ler arasında 18-64 yaş grubu, toplam nüfusun %50’sinden fazlasını oluşturmakta ve en geniş yaş grubunu temsil etmektedir (GİB, 2026). Bu çerçevede, araştırma örnekleminin yaş dağılımının genel nüfus eğilimleriyle paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4. 1: Katılımcıların Yaş Dağılımı Histogramı

Katılımcıların medeni durumuna ilişkin veriler incelendiğinde, katılımcıların 29'unun (%61,7) bekâr, 18'inin (%38,3) evli olduğu görülmektedir. Evli bireylerin ortalama çocuk sayısı ise 0,7'dir. Bu bulgular, Suriyeli katılımcıların görece genç ve bekar bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde, lisans öğrencileri ve ortaokul mezunları her biri 10 kişi ile en yoğun grupları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra 5 lisans mezunu, 1 lisans terk, 5 lise mezunu, 6 lise terk, 3 ortaokul terk, 4 ilkokul mezunu, 1 ilkokul terk ve 2 okuryazar katılımcı bulunmaktadır. Bu bulgular, katılımcıların eğitim düzeyi açısından heterojen bir profile sahip olduğunu göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça çocuk sayısının azaldığı da görülmektedir. Nitekim yükseköğrenime devam eden veya tamamlayan katılımcıların genellikle çocuk sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum eğitim düzeyi ile çocuk sayısı arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Şekil 4. 2: Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Yılları

Katılımcıların Türkiye'ye geliş yıllarını gösteren Tablo 4.1 ve Şekil 4.2'deki veriler incelendiğinde, göçün en yoğun olarak 2013-2016 yılları arasında gerçekleştiği, en yüksek yoğunluğun ise 2015 yılında olduğu görülmektedir. Veriler ayrıca 2017 sonrasında göç yoğunluğunda belirgin biçimde azaldığını, 2020-2021 yıllarında ise daha sınırlı bir artış yaşandığını göstermektedir.

Bulgular, GİB verileriyle de tutarlılık göstermektedir. Nitekim bu verilere göre 2013-2016 yılları arasında Suriye'den Türkiye'ye yönelik yoğun ve kitlesel göç hareketleri başlamış, 2017 sonrasında ise göç akışı kademeli olarak azalma eğilimine girmiştir (GİB, 2026). Bu kapsamda araştırma bulguları, Türkiye'nin söz konusu dönemde deneyimlediği göç dinamikleriyle paralellik göstermektedir.

Tablo 4. 3: Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	N	%
Aktar Satış Personeli	2	4,3%
Ayakkabı Satış Personeli	1	2,1%
Barista	1	2,1%
Berber	1	2,1%
Çanta İmalat Sanayi İşçisi	1	2,1%
Çanta Satış Personeli	4	8,5%
Diş Hekimi (Çalışamıyor)	1	2,1%
Dönercide Servis Personeli	3	6,4%

Eczacı	1	2,1%
Emlakçı	1	2,1%
Fırıncı	1	2,1%
Günlük İşler	1	2,1%
İnternet Kafe Servis Elemanı	1	2,1%
Kargo Personeli	1	2,1%
Kasiyer	1	2,1%
Makine Mühendisi Stajyeri	1	2,1%
Öğrenci	1	2,1%
Paket Servis Kuryesi	2	4,3%
Parfüm Satıcısı	1	2,1%
Reklamcı	1	2,1%
Tekstil İmalat Sanayi İşçisi	1	2,1%
Tekstil Satış Personeli	13	27,7%
Toptan ve Perakende Ayakkabı Ticareti İşletmeci	3	6,4%
Toptan ve Perakende Çanta Ticareti İşletmecisi	1	2,1%
Toptan ve Perakende Dekoratif Ürünler Ticareti İşletmecisi	1	2,1%
Toptan ve Perakende Tekstil İşletmecisi	1	2,1%

Katılımcıların çalışma durumuna ilişkin Tablo 4.3'teki veriler incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%31,9) tekstil bağlantılı işlerde çalıştığı görülmektedir. Bu işler tekstil satış, imalat ile toptan ve perakende faaliyetlerini kapsamaktadır. Çanta (%12,7) ve ayakkabı (%8,5) ticareti, tekstik sektöründen sonra en yoğun çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Gıda ve hizmet sektöründe çalışanların oranı ise %15'in altındadır. Buna karşılık sağlık, mühendislik ve kişisel hizmetler gibi mesleklerin oldukça sınırlı düzeyde temsil edildiği anlaşılmaktadır.

Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Raporu, bu bulguları destekleyici niteliktedir. Rapora göre Suriyelilerin %30,4'ü tekstil, %19,1'i inşaat, %16,3'ü imalat, %7,5'i tarım, %6,4'ü girişimcilik ve %5,7'si hizmet sektörlerinde çalışmaktadır (TİSK, 2020, 28). Bu veriler, Suriyelilerin Türkiye'deki iş gücü piyasasında başta tekstil olmak üzere daha çok emek yoğun ve üretime dayalı sektörlerde çalıştıklarını göstermektedir.

4.5.2. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Pratikleri

Bu bölümde, katılımcıların sosyal medya kullanım pratikleri KDT yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların hangi sosyal medya platformlarını kullandıkları, bu platformları hangi amaçlarla seçtikleri ve bu kullanımdan ne tür doyumlar elde ettikleri detaylı bir biçimde incelenmektedir. Bu analiz Katz, Blumler ve Gurevitch'in belirlediği temel doyum kategorileri esas alınarak yapılandırılmıştır. Katılımcı anlatıları, bu kuramsal çerçeve doğrultusunda tematik analiz yöntemi kullanılarak sistematik biçimde kodlanmış ve ilgili temalar altında sınıflandırılmıştır.

Tematik analiz bulgularına geçmeden önce, katılımcıların sosyal medya kullanım pratiklerine ilişkin veriler ile sosyal medyada tükettikleri içerik türleri ve bu içeriklerden elde ettikleri doyumlar aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 4. 4: K1–K4 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	Kullanılan Sosyal Medya Platformları	En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu	Kullanım Amacı	Elde Edilen Doyum(lar)
K1	Facebook WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Haber takip etmek ve dil öğrenmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum
K2	Facebook Instagram WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Haber takip etmek **Instagram:** Arkadaşlarıyla takipleşmek ve iletişim kurmak **WhatsApp:** Aileyle iletişim kurmak	Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum
K3	Facebook Instagram TikTok WhatsApp	TikTok	**TikTok:** Müzik videoları izlemek, eğlenmek, Arap müzikleri dinlemek **Instagram:** Eğlenmek **Facebook:** Haber takip etmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum

K4	Instagram TikTok YouTube WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarıyla iletişim kurmak, kendini ifade etmek ve yeni arkadaşlar edinmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak **TikTok:** Eğlenceli kısa videolar izlemek ve zaman geçirmek **YouTube:** Futbol videoları izlemek ve eğlenmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum Duygulanımsal Doyum

Tablo 4. 5: K5-K8 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K5	Facebook Instagram WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak, yurtdışındaki arkadaşlarla bağlantıda kalmak, iş yapmak **Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak ve takipleşmek bazen de haber takip etmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştici Doyum/ Bütünleştirici Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştici Doyum
K6	Instagram TikTok Facebook X WhatsApp	Tiktok	**TikTok:** Derslerden sonra zaman geçirmek, eğlenmek, komedi videoları izlemek **Instagram:** Eğlenmek, komedi videoları izlemek, Arkadaşlarla iletişim kurmak **Facebook:** Eğlenmek, arkadaşlarla iletişim kurmak **X:** Gündemi takip etmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Duygulanımsal Doyum Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum

K7	Facebook Instagram Tiktok WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla ve sevgilisiyle iletişim kurmak, yeni kişilerle tanışmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Tiktok: Eğlenmek ve can sıkıntısını gidermek	Duygulanımsal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			Facebook: Arkadaşlarla iletişim kurmak ve onları takip etmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	
K8	Facebook Instagram YouTube X WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Haber takibi yapmak, dinî içerikler izlemek, ticaret amaçlı ürün satışı ve müşteri iletişimi sağlamak	Bilişsel Doyum/Duygulanımsal Doyum/Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Dinî içerikler ve haber videoları izlemek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum
			Instagram: Arkadaşlarla iletişim kurmak ve takipleşmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			X : Haber takibi yapmak	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: İş ve müşteri iletişimi, Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 6: K9–K12 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K9	Facebook Instagram WhatsApp TikTok	Facebook	**Facebook:** Suriye'deki haberleri ve savaş durumlarını takip etmek	Bilişsel Doyum
			Instagram: Suriye'deki haberleri ve savaş durumlarını takip etmek	
			TikTok: Zaman geçirmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

K10	Facebook Instagram WhatsApp Telegram YouTube	WhatsApp	**WhatsApp:** Müşterilerle iletişim kurmak, iş görüşmeleri yapmak, aile ve arkadaşlarla iletişim sürdürmek	Bütünleştirici Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Facebook: İş için kullanmak, müşteri bulmak, haber takibi yapmak	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			Instagram: İş yapmak, müşteri bulmak, haber takibi yapmak	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			Telegram: İşle ilgili modeller ve içerikler paylaşan kanalları takip etmek	Bilişsel Doyum
			YouTube: Bilgi edinmek	
K11	Instagram Facebook TikTok YouTube WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak, zaman geçirmek, haber ve gündem takibi yapmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu / Bilişsel Doyum/
			Facebook: Arkadaşlarla iletişim kurmak, zaman geçirmek, haber ve gündem takibi yapmak	
			TikTok: Zaman geçirmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			YouTube: Bilgi edinmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: İş hattı üzerinden müşteri iletişimi, Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Bütünleştirici Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
K12	Instagram WhatsApp Telegram YouTube	Instagram	**Instagram:** Boş zamanı değerlendirmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			WhatsApp: Aileyle iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Telegram: İş amaçlı kullanmak	Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Uyumadan önce hikâye içerikleri izlemek	Duygulanımsal Doyum

Tablo 4. 7: K13–K16 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**

K13	WhatsApp Instagram TikTok Facebook YouTube	Instagram	**WhatsApp:** Aile bireyleri ve Suriye'deki akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Zaman geçirmek, ürün paylaşımı, iş bağlantısı kurmak ve iş yapmak, bilgi edinmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			TikTok: Zaman geçirmek, ürün paylaşımı, iş bağlantısı kurmak ve iş yapmak, bilgi edinmek	
			Facebook: Zaman geçirmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			YouTube: Zaman geçirmek ve bilgi edinmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bilişsel Doyum
K14	Instagram TikTok Facebook WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak, boş zaman değerlendirmek, eğlenmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Duygulanımsal Doyum
			TikTok: Boş zaman değerlendirmek, eğlenmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Duygulanımsal Doyum
			Facebook: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve Suriye'deki akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Dizi ve müzik içerikleri izlemek	Duygulanımsal Doyum
K15	Instagram WhatsApp Facebook	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarıyla iletişim kurmak ve takip etmek, eğlenmek ve boş zamanı değerlendirmek, Arapça haber kanallarını ve gündemi takip etmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Duygulanımsal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bilişsel Doyum
			Facebook: Arkadaşlarıyla iletişim kurmak ve takip etmek, eğlenmek ve boş zamanı değerlendirmek, Arapça haber kanallarını ve gündemi takip etmek	
			WhatsApp: Aile ve Suriye'deki akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

K16	Instagram Facebook WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak ve tanıdıkları takip etmek **Facebook:** Arkadaşlarla iletişim kurmak ve tanıdıkları takip etmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 8: K17–K20 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K17	Instagram WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Aile, arkadaş ve müşterilerle iletişim kurmak, iş bağlantılarını sürdürmek **WhatsApp:** Aile, arkadaş ve müşterilerle iletişim kurmak, iş bağlantılarını sürdürmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bütünleştirici Doyum
K18	Instagram TikTok WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Eğlenmek, arkadaşlarla iletişim kurmak ve ayakkabı modellerini ve işine yönelik sayfaları takip etmek **TikTok:** Eğlenmek ve ayakkabı modellerini ve işine yönelik sayfaları takip etmek **WhatsApp:** Aile ve Suriye'deki akrabalarla iletişim kurmak **YouTube:** Müzik dinlemek	Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum Duygulanımsal Doyum
K19	Facebook Instagram TikTok YouTube WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Haber takibi yapmak, dizileri izlemek, iletişim kurmak ve eğlenmek **Instagram:**Eğlenmek ve iletişim kurmak **TikTok:** Eğlenmek **YouTube:**Müzik dinlemek **WhatsApp:** Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum Duygulanımsal Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum
K20	TikTok	TikTok	**TikTok:** Haber takip etmek, eğlenmek ve film izlemek	Bilişsel Doyum/ Duygulanımsal Doyum

	Facebook Instagram WhatsApp YouTube	**Facebook:** Haber takip etmek, arkadaşlarını takip etmek ve iletişim kurmak, eğlenmek ve film izlemek	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Duygulanımsal Doyum
		Instagram: Arkadaşlarını takip etmek ve iletişim kurmak, eğlenmek	
		WhatsApp: Aile, akraba ve iş arkadaşlarıyla iletişim kurmak, iş yapmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bütünleştirici Doyum
		YouTube: Türkçeyi öğrenmek	Bilişsel Doyum

Tablo 4. 9: K21-K23 ve K25 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K21	Facebook TikTok Instagram WhatsApp YouTube	Facebook	**Facebook:** Haberleri takip etmek ve arkadaşlarla takipleşmek	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			TikTok: Haberleri takip etmek ve arkadaşlarla takipleşmek	
			Instagram: Haberleri takip etmek ve arkadaşlarla takipleşmek	
			WhatsApp: Aile, akraba ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türk dizileri izlemek ve Türkçe öğrenmek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum
K22	Instagram WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak ve boş zamanı değerlendirmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Gerginlikten Kaçış veya Kurtulma Doyumu
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: İngilizce öğrenmek	Bilişsel Doyum
K23	Instagram Facebook WhatsApp TikTok	Instagram	**Instagram:** Eğlenmek, arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak	Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Facebook: Eğlenmek, arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak	

			WhatsApp: Aile, akraba ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			TikTok: Eğlenmek	Duygulanımsal Doyum
K25	Instagram Facebook YouTube WhatsApp	Instagram	**Instagram:** İşle ilgili kumaş ve moda tasarımı videolarını izlemek ve fotoğrafçılık içeriklerini takip etmek	Bilişsel Doyum/ Bütünleştirici Doyum
			Facebook: Haber takibi ve paylaşımı yapmak	Bilişsel Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek	
			WhatsApp: Aile, akraba ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 10: K26–K29 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K26	Facebook WhatsApp Telegram TikTok Instagram YouTube	Facebook	**Facebook:** Arap ve Türk dizilerini izlemek, vakit geçirmek, iş bulmak	Duygulanımsal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bütünleştirici Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Telegram: İş ilanlarına bakmak ve bilgi edinmek	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			TikTok: Eğlennmek, vakit geçirmek	Duygusal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			Instagram: Eğlenmek, vakit geçirmek, arkdaşlarla takipleşmek	Duygusal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Arap ve Türk dizilerini izlemek	Duygulanımsal Doyum
K27	WhatsApp Instagram Facebook YouTube	WhatsApp	**WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Arkadaşlarla iletişim kurmak ve haber takip etmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum

			Facebook: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek	
K28	Instagram Facebook YouTube TikTok Telegram WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Eğlenmek	Duygulanımsal Doyum
			Facebook: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Bilgi edinmek	Bilişsel Doyum
			TikTok: Eğlenmek	Duygulanımsal Doyum
			Telegram: İş veya okul için dosya paylaşımı yapmak, haber takip etmek	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
K29	Instagram Facebook Telegram TikTok Snapchat WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarını takip etmek ve iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Facebook: Haberleri takip etmek	Bilişsel Doyum
			Telegram: Haber takip etmek	
			TikTok: Eğlenmek	Duygulanımsal Doyum
			Snapchat: Eğlenmek	
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türkçe ve İngilizce öğrenmek, bilgi edinmek	Bilişsel Doyum

Tablo 4. 11: K30-K32 ve K34 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K30	Instagram TikTok WhatsApp X	Instagram	**Instagram:** Vakit geçirmek ve haber takip etmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bilişsel Doyum
			TikTok: Vakit geçirmek	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu

	Telegram Facebook YouTube		**WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			X : Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			Telegram: Haber takip etmek	
			Facebook: Göç ile ilgili resmî bilgi paylaşımı yapan grupları takip etmek	
			YouTube: Türkçe öğrenmek	
K31	WhatsApp Facebook Instagram YouTube Telegram	Facebook	**Facebook:** Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			Instagram: Eğlenmek ve dini içeriklerle ilgili bilgi edinmek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek	Bilişsel Doyum
			Telegram: İş bulmak ve haber takip etmek	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
K32	TikTok Instagram Facebook WhatsApp YouTube	TikTok	**TikTok:** Komedi videolarını izlemek, eğlenmek, haber takip etmek, bilgi edinmek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Eğlenmek ve haber takip etmek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum
			Facebook: İş bulmak ve haber takip etmek	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek ve Türk dizileri izlemek	Bilişsel Doyum/ Duygulanımsal Doyum
K34	Instagram Facebook WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Müzik tanıtımı yapmak ve eğlenmek	Bütünleştirici Doyum/ Duygulanımsal Doyum
			Facebook: Aileyle iletişim kurmak ve arkadaşlarını takip etmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	

			YouTube: Müzik dinlemek, Türk dizileri izlemek ve Türkçe öğrenmek	Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum

Tablo 4. 12: K35–K38 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	Kullanılan Sosyal Medya Platformları	En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu	Kullanım Amacı	Elde Edilen Doyum(lar)
K35	Instagram Facebook TikTok Snapchat X Telegram WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Haber takip etmek, arkadaşları takip etmek ve iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Facebook : Haber takip etmek, arkadaşları takip etmek ve iletişim kurmak	
			TikTok: Türkçe öğrenmek ve eğlenmek	Bilişsel Doyum/ Duygulanımsal Doyum
			Snapchat: Eğlenmek	Duygulanımsal Doyum
			X: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			Telegram : Haber takip etmek	
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
K36	TikTok Instagram WhatsApp Telegram YouTube	TikTok	**TikTok:** Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			Instagram: Haber takip etmek	
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Telegram: İş ile ilgili ürün fotoğraflarını paylaşmak, fiyat araştırmak ve müşteri ile iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Futbol maçlarını izlemek	Duygulanımsal Doyum
K37	TikTok Instagram Facebook Telegram WhatsApp	Telegram	**Telegram:** İş için kanal kullanımı takibi ve ürün paylaşımı yapmak	Bilişsel Doyum/ Bütünleştirici Doyum
			TikTok: Eğlenmek, vakit geçirmek ve haber takip etmek	Duygulanımsal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bilişsel Doyum
			Instagram: Arkadaşlarını takip etmek ve iletişim kurmak, eğlenmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Duygulanımsal Doyum

			Facebook: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
K38	Facebook YouTube WhatsApp	Facebook	**Facebook:** Haber takip etmek, arkadaşları takip etmek ve iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube:Türkçe öğrenmek **ve** bilgi edinmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 13: K39-K41 ve K43 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K39	TikTok Instagram Facebook Telegram WhatsApp YouTube	TikTok	**TikTok:** Eğlenmek, vakit geçirmek, arkadaşlarla iletişim kurmak ve takipleşmek, haber takip etmek	Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			Instagram: İş amaçlı bilgi edinmek için fotoğraf ve paylaşım içerikleri izlemek	Bilişsel Doyum
			Facebook: Haberleri ve Suriyeli grupları takip etmek	
			Telegram: İş amaçlı fotoğraf ve video paylaşımı yapmak	
			WhatsApp: Aileyle ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek ve bilgi edinmek	Bilişsel Doyum
K40	Instagram Facebook X LinkedIn YouTube Telegram WhatsApp	Instagram	**WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Sosyalleşmek, arkadaşlarla iletişim kurmak ve takipleşmek, haber takip etmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			Facebook: Göçmen gruplarını takip etmek, haber takip etmek ve bilgi edinmek	Bilişsel Doyum

			X: Diş hekimliği alanındaki öğrencilerini takip etmek ve mesleği hakkında bilgi edinmek	Bilişsel Doyum/ Bütünleştirici Doyum
			LinkedIn: İş bulmak	Bütünleştirici Doyum
			Telegram: Diş hekimliği gruplarını ve gönüllülük etkinliklerini takip etmek ve arkadaşlarıyla iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek ve öğretici kanalları izlemek	Bilişsel Doyum
K41	Facebook X Instagram YouTube Telegram WhatsApp	X	**X:** Haber ve gündem takibi	Bilişsel Doyum
			Facebook: Haber takip etmek	
			Instagram: Haber takip etmek, arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Youtube: Türkçe öğrenmek	Bilişsel Doyum
			Telegram: Arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	
K43	Facebook WhatsApp Instagram Telegram YouTube	Facebook	**Facebook:** Haberleri takip etmek, arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak	Bilişsel Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			WhatsApp: Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak ve haber takip etmek, vakit geçirmek	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu
			Telegram: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek	

Tablo 4. 14: K44–K47 Katılımcılarının Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	Kullanılan Sosyal Medya Platformları	En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu	Kullanım Amacı	Elde Edilen Doyum(lar)
K44	Instagram Facebook WhatsApp YouTube	Instagram	**Instagram:** Fotoğraf paylaşmak, arkadaşlarla takipleşmek ve iletişim kurmak, oyun videoları izlemek	Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Facebook: Haber takip etmek ve bilgi edinmek	Bilişsel Doyum
			WhatsApp: Aileyle iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			YouTube: Türkçe öğrenmek	Bilişsel Doyum
K45	WhatsApp Instagram X Snapchat YouTube	WhatsApp	**WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum
			Instagram: Aileyle iletişim kurmak	
			Snapchat: Arkadaş çevresiyle eğlenceli içerik paylaşmak	Duygulanımsal Doyum
			X: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			YouTube: Türkçe müzik ve diziler aracılığıyla dil öğrenmek	
K46	Instagram YouTube X Facebook WhatsApp Telegram YouTube	Instagram	**Instagram:** Eğlenmek, arkadaşlarıyla iletişim kurmak ve haber takip etmek	Duygulanımsal Doyum/ Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum
			Facebook: Eğlenmek, arkadaşlarıyla iletişim kurmak ve haber takip etmek	
			YouTube: Türkçe öğrenmek, kurs videoları izlemek, sinema ve dizi içeriklerini takip etmek	Bilişsel Doyum/ Duygulanımsal Doyum
			X: Haber takip etmek	Bilişsel Doyum
			Telegram: Haber takip etmek	
			YouTube: Türkçe öğrenmek	
			WhatsApp : Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum

K47	Instagram TikTok WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşlarla iletişim kurmak ve paylaşımlarını takip etmek, zaman geçirmek **TikTok:** Eğlenmek ve haberleri takip etmek **WhatsApp:** Aileyle ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu Duygulanımsal Doyum/ Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 15: K48–K50 Katılımcıların Kullandıkları Sosyal Medya Platformları, Kullanım Amaçları ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Kullanılan Sosyal Medya Platformları**	**En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformu**	**Kullanım Amacı**	**Elde Edilen Doyum(lar)**
K48	Facebook Instagram YouTube Telegram WhatsApp	Instagram	**Instagram:** İş amaçlı kullanım ve bilgi edinmek **Facebook:** Haber takip etmek ve iş ilanlarını takip etmek **YouTube:** Türkçe öğrenmek **Telegram:** Aile ve akrabalarla iletişim kurmak **WhatsApp:** Aile ve akrabalarla iletişim kurmak	Bütünleştirici Doyum/ Bilişsel Doyum Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum
K49	Instagram Facebook YouTube WhatsApp X Telegram LinkedIn	Instagram	**Instagram:** Zaman geçirmek **X :** Haber takip etmek **Facebook:** Haber takip etmek **Telegram:** Arapça haber ve grup paylaşımlarını takip etmek **YouTube:** Diziler aracılığılıyla Türkçe öğrenmek ve geliştirmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak **LinkedIn:** İş bulmak ve profesyonel gelişim sağlamak	Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum Bütünleştirici Doyum

K50	Instagram Facebook TikTok Snapchat WhatsApp	Instagram	**Instagram:** Arkadaşları takip etmek ve iletişim kurmak, vakit geçirmek, haber takip etmek **Snapchat:** Eğlenmek ve vakit geçirmek **TikTok:** Eğlenmek ve vakit geçirmek **Facebook:** Haberleri takip etmek **WhatsApp:** Aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak	Sosyal Bütünleştirici Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu/ Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum/ Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu Bilişsel Doyum Sosyal Bütünleştirici Doyum

Tablo 4. 16: K1-K10 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Tüketilen İçerik Türleri**	**İçeriklerden Elde Edilen Doyum(lar)**	**En çok Tüketilen İçerik Türü ve Elde Edilen Doyum(lar)**	
K1	Öğretici içerikler Haber içerikleri	Bütünleştirici ve Bilişsel Doyum Bilişsel Doyum	Öğretici İçerikler	Bütünleştirici ve Bilişsel Doyum
K2	Haber içerikleri Dil öğrenmeye yönelik içerikler	Bilişsel Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
K3	Arap müzik içerikleri Eğlence içerikleri Haber içerikleri	Duygulanımsal Doyum Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Arap Müzik içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K4	Futbol içerikleri Eğlence içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K5	Spor ve futbol içerikleri Haber içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K6	Futbol içerikleri Komedi içerikleri Haber içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K7	Komedi içerikleri Müzik içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum

	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
K8	Dinî içerikler	Bilişsel ve Dugyulanımsal Doyum	Dinî içerikler	Bilişsel ve Dugyulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
	Mesleğe ilişkin ürün ve ticarete yönelik içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum		
K9	Haber içerikleri (Suriye' ye dair savaş haberleri)	Bilişsel Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
	Dizi içerikleri (eski dönem Suriye dizileri)	Dugyulanımsal Doyum		
K10	Komedi içerikleri	Dugyulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Dugyulanımsal Doyum
	Spor içerikleri			
	Dini içerikler	Bilişsel ve Dugyulanımsal Doyum		

Tablo 4. 17: K11-K20 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Tüketilen İçerik Türleri**	**İçeriklerden Elde Edilen Doyum(lar)**	**En çok Tüketilen İçerik Türü ve Elde Edilen Doyum(lar)**	
K11	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum	Haber ve spor içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
	Spor içerikleri	Duygulanımsal Doyum		
	Eğlence içerikleri			
K12	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
	Araba modellerine dair içerikler			
	Arap YouTuber'ların hikâye içerikleri	Duygulanımsal Doyum		
K13	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
	Doktor ve sağlık içerikleri			
K14	Dini içerikleri	Bilişsel ve Dugyulanımsal Doyum	Dini içerikler	Bilişsel ve Dugyulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
	Dizi ve müzik içerikleri	Duygulanımsal Doyum		

K15	Rastgele içerikler	Bilişsel, Duygulanımsal, Bütünleştirici, Sosyal Bütünleştirici ve Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
K16	Komedi içerikleri Eğlence içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K17	Haber içerikleri Futbol ve spor içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K18	Ayakkabı modelleri içerrikleri Komedi içerikleri Eğlence içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Ayakkabı modelleri içerrikleri	Bilişsel Doyum
K19	Sokak röportajları içerikleri Futbol içerikleri Komedi içerikleri Haber içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Sokak röportajları içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K20	Araba içerikleri Haber içerikleri Türkçe öğrenme içerikleri Komedi içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Araba içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum

Tablo 4. 18: K21-K23 ile K25-K30 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Tüketilen İçerik Türleri**	**İçeriklerden Elde Edilen Doyum(lar)**	**En çok Tüketilen İçerik Türü ve Elde Edilen Doyum(lar)**	
K21	Haber içerikleri Türkçe öğretici içerikleri Türk dizi içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
K22	İngilizce ders içerikleri Spor içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	İngilizce ders içerikleri	Bilişsel Doyum
K23	Spor içerikleri At içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Araba içerikleri	

	Araba içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum		Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
K25	Kumaş ve moda tasarımı içerikleri Fotoğrafçılık içerikleri Haber içerikleri Türk dizi içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Kumaş ve moda tasarımı içerikleri	Bilişsel Doyum
K26	Arap ve Türk dizi içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Arap ve Türk dizi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K27	Komedi içerikleri Haber içerikleri Dil öğrenme içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Komedi ve haber içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
K28	Dini içerikler Araba içerikleri Haber içerikleri Şiir içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
K29	Komedi içerikleri Dini içerikler Haber içerikleri Dil öğrenme içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K30	Dini içerikleri Haber içerikleri Dil öğrenme içerikleri Eğlence içerikleri	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum

Tablo 4. 19: K31, K32 ile K34-39 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Tüketilen İçerik Türleri**	**İçeriklerden Elde Edilen Doyum(lar)**	**En çok Tüketilen İçerik Türü ve Elde Edilen Doyum(lar)**	
K31	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		

	Türkçe öğrenme içerikleri			
	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum		
K32	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum
	Türk dizi içerikleri			
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
K34	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum		
	Müzik içerikleri			
	Eğlence içerikleri			
	Türk dizi içerikleri			
K35	Spor içerikleri (vücut geliştirme)	Bilişsel Doyum	Spor içerikleri (vücut geliştirme)	Bilişsel Doyum
	Haber içerikleri			
	Türkçe öğrenme içerikleri			
	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum		
K36	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
K37	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum		
	Komedi içerikleri	Duygulanımsal Doyum		
K38	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
	Türkçe öğrenme içerikleri			
K39	Fotoğrafçılıkla ilgili içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum	Fotoğrafçılıkla ilgili içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
	Türkçe öğrenme içerikleri			

	Dini içerikler	Bilişsel ve Duygulanımsal Doyum

Tablo 4. 20: K40, K41 ile K43-50 Katılımcılarının Sosyal Medyada Tükettikleri İçerik Türleri ve Elde Edilen Doyumlar

Katılımcı	**Tüketilen İçerik Türleri**	**İçeriklerden Elde Edilen Doyum(lar)**	**En çok Tüketilen İçerik Türü ve Elde Edilen Doyum**	
K40	Diş hekimliğiyle ilgili içerikler Spor içerikleri (vücut geliştirme) Haber içerikleri Türkçe öğrenme içerikleri	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum Bilişsel Doyum	Diş hekimliğiyle ilgili içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum
K41	Haber içerikleri Spor içerikleri Komedi içerikleri	Bilişsel Doyum Duygulanımsal Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
K43	Haber içerikleri (Suriyeli haber sayfaları) Türkçe öğrenme içerikleri	Bilişsel Doyum	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum
K44	Oyun içerikleri Haber içerikleri	Duygulanımsal Doyum Bilişsel Doyum	Oyun içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K45	Futbol içerikleri Eğlence içerikleri Türkçe diziler ve müzik içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Futbol içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K46	Komedi (Mim) içerikleri Eğlence içerikleri Spor içerikleri Ünlü kişiler ve influencer gönderi içerikleri Dizi ve sinema içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Komedi (Mim) içerikleri	Duygulanımsal Doyum
K47	Dizi içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Dizi içerikleri	

	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		Duygulanımsal Doyum
K48	Eczacılıkla ilgili içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum	Eczacılıkla ilgili içerikler	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		
K49	Futbol ve Dövüş içerikleri (UFC videoları)	Duygulanımsal Doyum	Futbol ve Dövüş içerikleri (UFC videoları)	Duygulanımsal Doyum
	Haber içerkleri	Bilişsel Doyum		
	Video edit içerikleri	Bilişsel ve Bütünleştirici Doyum		
K50	Eğlence içerikleri	Duygulanımsal Doyum	Eğlence içerikleri	Duygulanımsal Doyum
	Haber içerikleri	Bilişsel Doyum		

Tablolardaki veriler, katılımcıların birden fazla sosyal medya platformunu eş zamanlı kullandıklarını ve her bir platformu farklı amaçlarla tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, sosyal medya kullanımının ihtiyaç temelli ve amaç odaklı olduğunu göstermektedir. Sosyal medya platformları, katılımcıların farklı ihtiyaçlarını karşılayan ve farklı doyumlar sağlayan araçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda katılımcımların sosyal medya kullanımını kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirdikleri ve belirli beklentiler doğrultusunda seçtikleri anlaşılmaktadır.

Veriler, en sık kullanılan sosyal medya platformalarının Instagram (%53,2), Facebook (%23,4), TikTok (12,8) ile WhatsApp, Telegram ve X (%10,6) olduğunu göstermektedir. Bu platformlar aracılığıyla elde edilen doyum türleri arasında sosyal bütünleştirici, bilişsel ve duygulanımsal doyumun belirgin olduğu görülmektedir.

Katılımcılar tarafından en sık kullanılan sosyal medya platformu olan Instagram, genellikle arkadaş takibi ve iletişim kurma amacıyla tercih edilmektedir. Bu doğrultuda Instagram, sosyal bağları ve etkileşimi güçlendirerek öncelikli olarak sosyal bütünleştirici doyum sağlamaktadır. Bunun yanı sıra haber takibi, vakit geçirme, boş zamanı değerlendirme ve eğlenme gibi amaçlarla da kullanılmaktadır. Instagram, katılımcıların haber takibi ve gündem hakkında bilgi edinme ihtiyacını karşılayarak bilişsel doyum sağlamaktadır. Eğlenceli içeriklerin tüketilmesi ve vakit

geçirme ise duygulanımsal doyum ile kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu sağlamaktadır. Bu kullanımlar, katılımcıların hem bilgi edinme yoluyla belirsizlikleri azaltmalarına hem de keyif alma ve duygusal rahatlama ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olarak gündelik yaşamın yarattığı sorunlarla baş etmelerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca platformun bazı katılımcılar için mesleki içerik takibi ve ürün/hizmet tanıtımı amacıyla kullanıldığı ve bütünleştirici doyum sağladığı anlaşılmaktadır. Bu durum platformun mesleki ve ekonomik amaçlarla da kullanıldığını göstermektedir.

Katılımcılar tarafından sıklıklıkla kullanılan bir diğer platform olan Facebook, temel olarak haber ve gündem takibi amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle Suriye ve Türkiye'deki güncel gelişmeleri takip etmek ve bilgi edinmek için bu platform tercih edilmektedir. Bu doğrultuda platformun katılımcılar için öncelikli olarak bilişsel doyum sağladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Facebook, iletişim kurma ve sosyal bağları sürdürme amacıyla da kullanılmaktadır. Katılımcıların arkadaş ve aileleriyle iletişim kurmak, tanıdıklarını takip etmek ve sosyal ağlarını sürdürmek için Facebook'u kullanmakta ve bu kullanım sosyal bütünleştirici doyum sağlamaktadır. Bazı katılımcılar da platfomu dizi ve film izleme yoluyla eğlence ve vakit geçirme amacıyla kullanılmakta ve duygulanımsal doyum ile kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu sağlamaktadır.

Bir diğer sosyal medya platformu olan TikTok, katılımcılar tarafından genel olarak eğlenmek ve vakit geçirmek amacıyla kullanılmaktadır. Kısa ve eğlenceli videolar aracılığıyla katılımcılar, keyif alma ve duygusal rahatlama ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu kullanım, gündelik yaşamın yarattığı sorun ve sıkıntılarla baş edilmesine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda TikTok'un ağırlıklı olarak duygulanımsal doyum ile kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu sağladığı görülmektedir.

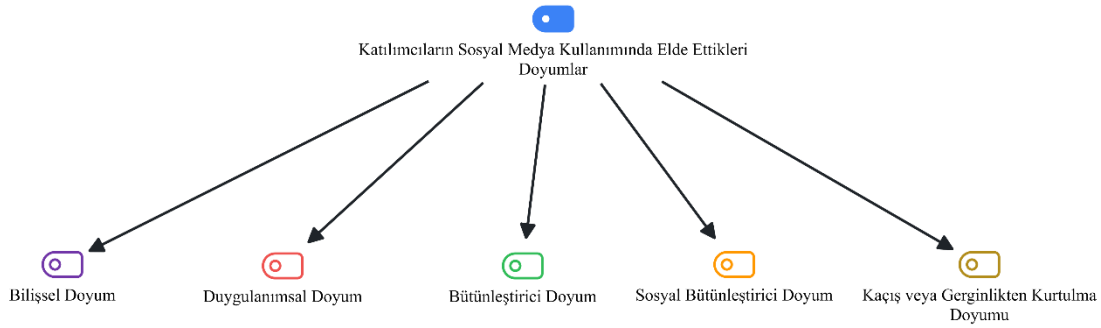
Katılımcıların WhatsApp, X ve Telegram platformlarını kullanımına bakıldığında, WhatsApp'ın çoğunlukla aile ve arkadaşlarla iletişim kurma, X'in haber takibi ve Telegram'ın ise iş ve bilgi edinme amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların ağırlıklı olarak WhatsApp'tan sosyal bütünleştirici doyum,

X'ten bilişsel doyum ve Telegram'dan ise hem bilişsel hem de bütünleştirici doyum elde ettikleri görülmektedir.

Katılımcıların sosyal medyada tükettikleri içeriklere ilişkin veriler incelendiğinde, tüketimin belirli içerik türleri etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre haber içerikleri en çok tüketilen içerik türü olarak ilk sırada yer almakta ardından komedi, futbol ve dini içerikler gelmektedir. Katılımcıların bu içeriklerden elde ettikleri doyum türleri arasında bilişsel ve duygulanımsal doyumun baskın olduğu görülmektedir.

Sosyal medyada tüketilen içeriklerin tek bir doyum türüyle sınırlı kalmadığı aynı içerik türünün birden fazla doyum ihtiyacını karşılayabildiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar, güncel gelişmleri takip etme ve bilgi edinme ihtiyaçlarını haber içerikleri aracılığıyla bilişsel doyumla karşılamaktadır. Özellikle Türkiye ve Suriye'ye ilişkin güncel gelişmelerin takip edilmesi; belirsizlikleri azaltma, gündemi anlama ve kontrol altında tutma gereksinimlerine yanıt vermektedir. Komedi ve Futbol içerikleri ise eğlenme ve vakit geçirme gibi duygusal rahatlama ihtiyaçlarını karşılayarak katılımcılara gündelik yaşamın yarattığı stres ve baskılardan uzaklaşma imkanı sunmaktadır. Dini içerikler ise değer ve inançlara ilişkin bilgi edinme ve manevi huzuru desteklekleyerek katılımcılara hem bilişsel hem de duygulanımsal doyum sağlamaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda katılımcıların sosyal medya kullanımında elde ettikleri doyumların hangi kullanım pratikleri aracılığıyla ortaya çıktığı Katz, Blumler ve Gurevitch'in tanımladığı KDT yaklaşımı çerçvesinde incelenmektedir. Bu çerçevede oluşturulan tematik yapı Şekil 4.3'te sunulmaktadır.

Şekil 4. 3: Sosyal Medya Kullanımından Elde Edilen Doyumlar

4.5.2.1. Bilişsel Doyum

KDT, bireylerin medya kullanımını aktif bir seçim süreci olarak ele almakta ve bireylerin medyayı belirli ihtiyaçlarını karşılamak için bilinçli şekilde kullandıklarını öne sürmektedir (Katz vd., 1973a; Katz vd., 1973b; Blumler & Katz, 1974). KDT'ye göre medya, bireyler üzerinde çift bir yönlü bir etkiye sahiptir. Bireyler bu doğrultuda ihtiyaçlarına, beklentilerine ve doyum arayışlarını karşılayan uygun medya içeriklerini seçmektedirler (McQuail, 2010).

Bu bağlamda, bilişsel doyum bireylerin medya kullanımından elde ettikleri bilgi edinme, öğrenme ve beceri edinimi, anlamlandırma ve farkındalık kazanma gibi zihinsel gereksinimlerini karşılayan doyum türlerini ifade etmektedir. Katz, Gurevitch ve Haas'a (1973b, 166) göre bu bilişsel gereksinimler, "bilgi edinme, öğrenme ve anlamlandırma gibi süreçlerle ilgilidir; bireylerin meraklarını, genel ilgilerini ve bilgi arayışlarını tatmin etmeye yöneliktir". McQuail'e (1979; 2010) göre ise bilişsel doyum, bireylerin medya kullanımını bilgi edinme, öğrenme ve çevrelerini anlamlandırma gereksinimlerini karşılamanın yanı sıra medya aracılığıyla kültürel anlam sistemlerini haritalandırma, rasyonel değerlendirme ve farkındalık geliştirme süreçlerini de kapsayan; bilgi arayışını toplumsal ve kültürel düzeyde anlam üretimi ile ilişkilendiren bir doyum türüdür.

Yeni medya teknolojileri, bilişsel doyumun kapsamını daha da genişletmektedir. Kullanıcılar artık pasif alıcılar olmaktan çıkıp etkin katılımcılara dönüşmektedir. Etkileşim, biçimsellik, öznel kontrol ve yönlendirilebilirlik gibi özellikler, kullanıcıların içerik üretme, değiştirme ve paylaşma olanağına sahip

oldukları katılımcı bir medya ortamı inşa etmektedir (Sundar & Limperos, 2013, 505). Whiting ve Williams (2013), yeni medya teknolojileriyle birlikte özellikle sosyal medya kullanımına ilişkin on temel kullanım ve doyum türü belirlemiştir. Bu kullanım ve doyum türleri;sosyal etkileşim, bilgi arayışı, zaman geçirme, eğlence, rahatlama, iletişimsel fayda, kolaylık faydası, fikir ifade etme, bilgi paylaşımı ve gözetim/başkaları hakkında bilgi edinmeyi içermektedir. Nitekim bu sınıflandırma, sosyal medyanın bireylere hem bilişsel hem de sosyal düzeylerde çok yönlü doyum biçimleri sunduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların sosyal medya kullanımına ilişkin anlatıları değerlendirildiğinde, bilişsel doyumun çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktaıdr. Bulgular, sosyal medyanın yalnızca bilgi edinme amacıyla değil belirsizliklerin azaltılması, yön bulma, dil öğrenimi, ekonomik hayatta erişim ve kültürel normların öğrenilmesi süreçlerinde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle haber takibi ve gündem izleme pratikleri, bilgi edinmenin ötesinde göç sonrası süreçte belirsizlik ortamıda ne olup bittiğini anlamaya ve nasıl hareket edeceklerini belirlemeyi sağlamaktadır. Bu nedenle sosyal medya KDT bağlamında, çeverede ne olup bittiğini takip etmeye yönelik gözetim ve yön bulma işlevlerini yerine getiren bir araç olarak konumlanmaktadır. Katılımcılar bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

> "Genelde haber. Haber olabilir en fazla." (K12).
>
> "Dünyada ne oluyor, nasıl oluyor öğrenmek için bakıyorum." (K21)
>
> "Haber almak için Facebook ya da Telegram." (K28).
>
> "Mesela ben sürekli haber kanallarını mesela takip etmeye çalışıyorum. Çünkü gündem oluyor, bir şey oluyor, sürekli anlık haber geliyor." (K37)

Bu bulgular, bilişsel doyumun göç bağlamında yalnızca bilgi edinme süreci değil aynı zamanda belirsizliklerle baş etme ve gündelik yaşamda yön bulma işlevi de gördüğünü ortaya koymaktadır.

Katılımcılar sosyal medyayı, dil öğrenimi ve kavramsal anlama süreçlerinde etkin bir araç olarak kullanmaktadır. Özellikle Türkçe öğrenme, kelime anlamlarını

kavrama ve telaffuz geliştirme gibi pratikler sosyal medya kullanımının bilişsel boyutunu daha belirgin hale getirmektedir. Bunun yanı sıra bu süreç yalnızca bireysel öğrenmeyle sınırlı kalmamakta katılımcıların gündelik yaşamda iletişim kurmalarını ve toplumsal hayatta katılımlarını da kolaylaştırdığı görülmektedir:

> "Valla Facebook'ta bazen Türkçe okunuyor, bazen Arapça. Hem Türkçe hem Arapça oluyor. Anlamak için orada izliyorum. Facebook'ta en fazla Türkçe için izliyorum, konuşmak için." (K2)

> "YouTube'da izliyorum. Mesela birkaç kelime öğreniyorum. Sonra Türk arkadaşıma gidiyorum. 'Bu ne demek?' Öğrendim işte." (K32)

> "Yani mesela bazen zorlanıyoruz. Bazen kelimeler oluyor; hastaneye gittiğimizde ya da başka bir yerde. Farklı kelimeler var. YouTube'a ya da TikTok'a giriyoruz, bakıyoruz. Mesela 'şu kelimenin anlamı ne?' diye. Hemen çıkıyor." (K39)

> "İlk geldiğimde A1'i nasıl öğrendim? YouTube'dan öğrendim." (K41)

Katılımcıların sosyal medya kullanımının iş bulma, mesleki bilgi edinme ve beceri geliştirme süreçleriyle de ilişki olduğu görülmektedir. Katılımcılar sosyal medya platformlarını, iş fırsatlarına erişmek ve mesleki pratiklerini geliştirmek amacıyla da kullanmaktadır. Bu durum bilişsel doyumun ekonomik boyut taşıdığını ve sosyal medyanın bireylerin geçimlerini sağlama süreçlerinin bir paraçası haline geldiğini ortaya koymaktadır:

> "Sadece işim için kullanıyorum. Kumaş videolarına bakıyorum. Öğrenmek istiyorum; yeni modeller neler, onları öğrenmek için kullanıyorum." (K25)

> "Ben çok kullanmıyordum. Babam söyledi. 'Telegram'a gir, orada gruplar var' dedi. Yazdım ve iki gün sonra iletişime geçtiler." (K29)

> "Telegram'dan paylaşılan ürünlere bakıyorum, fiyatları inceliyorum. Müşteri ne isterse, oradan resmi alıp müşteriye gönderiyorum." (K36)

> "Instagram'da video edit ile ilgili çok fazla video var. Onlardan çok yararlanıyorum. Çok fazla şey, yani skills ediniyorum." (K49)

Katılımcılar sosyal medya aracılığıyla toplumsal normları, kültürel kodları ve gündelik yaşam pratiklerini öğrenmektedir. Türkiye'de kabul edilen ya da edilmeyen

davranış biçimlerine dair bilgi edindiklerini ve gündelik pratiklerini bu bilgiler doğrultusunda yeniden düzenlediklerini belirtmektedirler:

> "Valla her şeyi. Nasıl gidiyor, nasıl geliyor, nasıl çalışıyor, nasıl aileler bakıyor, milletler nasıl konuşuyor öyle yani." (K3)

> "Karşıma çıkan videolardan Türkiye'nin insanları nasıl olduğunu, hayatının nasıl olduğunu, kültürünü anlattı bana." (K4)

> "Biraz var böyle videolar öğretiyorlar mesela. Böyle yapmak olmuyor Türkiye'de. Bu meselenin ayıp bir şey anlamı var… Bizim memlekette normal ama burada olmuyor." (K20)

Genel olarak değerlendirildiğinde, bulgular katılımcıların sosyal medya kullanımında elde ettikleri bilişsel doyumun çok boyutlu ve farklı işlevler içeren bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu doyum, yalnızca bilgi edinme ve öğrenmeyle sınırlı kalmamakta; belirsizliklerin azaltılması, farkındalık geliştirilmesi, dil öğrenimi yoluyla iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesi, ekonomik hayata erişim ve toplumsal normların öğrenilmesini de kapsamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, göç deneyimi içerisinde bireylerin gündelik yaşamlarını düzenleyen ve toplumsal entegrasyon süreçlerini destekleyen çok işlevli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

4.5.2.2. Duygulanımsal Doyum

Duygulanımsal doyum, bireylerin medyayı duygusal deneyim yaşama, ruh hâllerini düzenleme, eğlenme, kaçış ve rahatlama gibi psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kullanmalarını ifade etmektedir. Katz, Gurevitch ve Haas'a (1973b, 166) göre duygulanımsal gereksinimler, "estetik, haz verici ve duygusal deneyimleri güçlendirmeye yönelik ihtiyçaları" ifade etmektedir. Bu doyum türü, medya kullanımının bilişsel boyutundan ziyade bireylerin duygusal uyarılma düzeylerini düzenlemelerine ve psikolojik rahatlama sağlamlarına katkı sağlamaktadır (Rubin, 1983).

Sosyal medya platformlarının sunduğu eğlence odaklı ve hızlı tüketilebilen içerikler (örneğin komedi videoları, spor içerikleri, müzik ile dizi/film paylaşımları),

bireylerin boş zamanlarını değerlendirmelerine ve duygusal olarak rahatlamalarına imkân tanımaktadır. Whiting ve Williams (2013), sosyal medya kullanımına ilişkin çalışmalarında, eğlence, zaman geçirme ve rahatlamanın, kullanıcılar açısından temel doyum kaynakları arasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra sosyal etkileşim, bilgi arama, iletişimsel fayda, kolaylık, görüş ifade etme, bilgi paylaşımı ve başkaları hakkında gözetim/bilgi edinme de sosyal medya kullanımını motive eden önemli doyum türleri arasında sıralanmaktadır. Benzer biçimde Quan-Haase ve Young (2010), sosyal medya kullanımının bireyler için eğlence ve duygusal tatmin sağlayan bir gündelik pratik hâline geldiğini belirtmektedir.

Katılımcıların sosyal medya kullanım deneyimleri incelendiğinde, sosyal medya kullanımının duygulanımsal doyum açısından eğlenme, boş zaman değerlendirme, keyif alma ve rahatlama prarikleri etrafında şekillendiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar sosyal medyayı gündelik yaşamın yoğunluğu içinde kısa süreli zihinsel uzaklaşma ve duygusal olarak rahatlama aamcıyla da kullanmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, gündelik yaşamın yarattığı duygusal yükle başa çıkmayı sağlayan bir araç olarak işlev görmektedir:

> "Yani boş zamanımda ne zaman boş olursam giriyorum." (K15)

> "Eğlenmek için, vakit geçirmek için." (K37)

> "Eğlenmek için. Bir de boş vakit doldurmak için." (K39)

> "Zaman geçirmek." (K49)

Katılımcıların en sık tükettikleri içerik türlerinin komedi videoları, spor içerikleri, diziler, filmler ve müzik olduğu görülmektedir. Özellikle kısa süreli video içerikleri, katılımcılar tarafından eğlenceli, oyalayıcı ve rahatlatıcı içerikler olarak görülmektedir. Bu içerikler, gündelik yaşamın rutininden kısa süreli bir uzaklaşma imkanı sunarak duygulanımsal doyum sağlamaktadır:

> "Futbol. Bir de komedi videolar." (K6)

> "Komedi şeylere bakıyoruz en çok." (K13)

> "Komedi en çok." (K16)

"Diziler falan çıkıyor." (K26)

Bu içerikler arasında özellikle spor, katılımcılar açısından yalnızca bir ilgi alanı değil aynı zamanda heyecan, keyif ve rahatlma sağlayan bir duygusal deneyim alanı olarak öne çıkmaktadır:

"Spor çok. Futbol." (K5)

"Sporu izliyorum en fazlası." (K22)

"Vallahi komedi, spor en çok spor." (K35)

"En çok futbol ve UFC." (K49)

Bunun yanı sıra müzik, diziler ve filmler de katılımcıların rahatlama ve keyif alma ihtiyaçlarını karşılayan önemli içerik türleri arasında yer almaktadır:

"Müzik. Evet, müzik çok güzel." (K7)

"Filmler." (K20)

"Yani işte, diziler falan." (K47)

Katılımcılar, sosyal medya üzerinden arkadaşlarıyla eğlenceli içerikler paylaşarak etkileşim kurmakta ve bu paylaşımlar aracılığıyla duygusal bağlarını sürdürmektedir. Bu durum, duygulanımsal doyumun yalnızca bireysel bir süreç olmadığını aynı zamanda sosyal etkileşim yoluyla güçlendiğini göstermektedir:

"Dediğim gibi arkadaşlarım da bu tür videoları çok kullanıyor. Mesela komik videolar oluyor." (K18)

"Arkadaşlarım bana komedi videoları gönderiyor, ben de onlara gönderiyorum." (K37)

Bulgular, katılımcıların sosyal medya kullanımında elde ettikleri duygusal doyumun eğlenme, rahatlama, keyif alma ve zaman geçirme pratikleri etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu doyum yalnızca boş zaman değerlendirme ile sınırlı değildir aynı zamanda gündelik yaşamın yarattığı stresle başa çıkma ve duygusal düzenlemeyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda sosyal medya, katılımcılar açısından duygusal rahatlama sağlayan ve gündelik yaşamdan geçici bir uzaklaşma deneyimi sunan bir araç olarak öne çıkmaktadır.

4.5.2.3. Bütünleştirici Doyum

Katz, Gurevitch ve Haas'a (1973b, 166)'a göre bütünleştirici doyum, "güvenilirlik, itimat, istikrar ve statüyü güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar" dır. Bu ihtiyaçlar hem bilişsel hem de duygulanımsal unsurları bir arada barındırmaktadır. Bu doyum türü, bireyin kimliğini inşaa etmesine, toplumsal rollerini görünür kılmasına ve sosyal bağlarını sürdürmesine olanak sağlamaktadır.

Bireylere içerik üretme, paylaşma ve etkileşime girme imkânı sunan sosyal medya platformları, bütünleştirici doyumun güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle sosyal ağ siteleri, bireylerin kişilerarası iletişim doyumunu artırmak amacıyla başkalarıyla seçici, hızlı ve anlık bağlantılar kurmalarına imkân tanımaktadır. Bununla birlikte bu platformlar, bireyler açısından başkalarının onayını ve desteğini aramaya yönelik süreklilik gösteren bir mecra işlevi de görmektedir (Urista vd., 2009). Ayrıca sosyal ağlar, kullanıcılara kendilerini ifade etme, gündelik yaşam pratiklerini görünür kılma ve sosyal ilişkilerini sürdürme noktasında önemli bir rol üstlenmektedir (Boyd & Ellison, 2007). Bu bağlamda sosyal medya, bireylerin benlik sunumlarını yönetebildikleri, sosyal bağlarını koruyabildikleri ve aidiyet hissini sürdürebildikleri dijital bir alan olarak değerlendirilmektedir (Papacharissi, 2011).

Katılımcı verileri, sosyal medyanın bütünleştirici doyum bağlamında kendini geliştirme, mesleki beceri kazanma, dil öğrenme ve bireysel yeterlilik duygusunu güçlendirme pratikleri etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu çerçevede bazı katılımcılar, sosyal medyayı mesleki bilgi edinme, iş süreçlerini geliştirme ve bireysel becerilerini artırma amacıyla kullandıklarını dile getirmektedir:

> "Sadece işim için kullanıyorum. Kumaş videolarına bakıyorum. Öğrenmek istiyorum; yeni modeller neler, onları öğrenmek için kullanıyorum." (K25)

> "İnstagram kullanıyorum. İşimiz vardı…Eczalıkla ilgili bilgi edinmek için kullanıyordum." (K48)

> "Instagram'da video edit ile ilgili çok fazla videolar var. Onlardan çok yararlanıyorum. Çok fazla şeyler yani skills ediniyorum." (K49)

Bu anlatılar, sosyal medyanın katılımcılar açısından mesleki bilgiye erişim sağlayan, yeni becelerin kazanılmasına olanak tanıyan ve bireysel kapasiteyi geliştiren bir öğrenme alanı olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Bunun yanı sıra sosyal medyanın, katılımcıların dil öğrenme ve bilişsel gelişim süreçlerine katkı sağladığı da görülmektedir:

> "Valla Facebook'ta bazen Türkçe okunuyor, bazen Arapça. Hem Türkçe hem Arapça oluyor. Anlamak için orada izliyorum. Facebook'ta en fazla Türkçe için izliyorum, konuşmak için." (K2)

> "YouTube'da izliyorum. Mesela birkaç kelime öğreniyorum. Sonra Türk arkadaşıma gidiyorum. 'Bu ne demek?' Öğrendim işte." (K32)

> "Yani mesela bazen zorlanıyoruz. Bazen kelimeler oluyor; hastaneye gittiğimizde ya da başka bir yerde. Farklı kelimeler var. YouTube'a ya da TikTok'a giriyoruz, bakıyoruz. Mesela 'şu kelimenin anlamı ne?' diye. Hemen çıkıyor." (K39)

> "Sosyal medyadan. YouTube en fazla." (K43)

Bu doğrultuda sosyal medya, dil öğrenme ve bilişsel gelişimi destekleyen bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Diğer yandan sınırlı sayıda olsa da bazı katılımcılar, sosyal medyayı kendini ifade etme ve kendi anlatma aracı olarak kullandığını belirtmektedir:

> "Böyle kendimi daha ifade etmek için, kendimi anlatmak için kullanıyorum onu." (K4)

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların sosyal medya kullanımından elde ettikleri bütünleştirici doyumun kendi geliştime, mesleki beceri kazanma, bilgiye erişim ve dil öğrenme pratikleri etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal medya bireyin kendini geliştirdiği, yetkinlik kazandığı ve öz yeterlilik algısını güçlendirdiği bir alan olarak öne çıkmaktadır.

4.5.2.4. Sosyal Bütünleştirici Doyum

Katz, Gurevitch ve Haas'a (1973b, 166) göre sosyal bütünleştirici doyum "aile, arkadaşlar ve dünya ile teması güçlendirmeye yönelik ihtiyaçlar"ını kapsamaktadır. Bu doyum türü, bireylerin sosyal bağlarını sürdürmelerine, akrabalık ve arkadaşlık

ilişkilerini devam ettirmelerine, yalnızlık duygularını azaltmalarına ve bir gruba ya da topluluğa ait olma hissini pekiştirmelerine imkan sunmaktadır. Aynı zamanda sosyal destek sağlama ve gündelik etkileşimler aracılığıyla bu ilişkilerin sürekliliğini sağlamaktadır.

Sosyal medya platformları; anlık iletişim, görüntülü konuşma, grup yapıları ve düşük maliyetli erişim imkânları sayesinde bireylere sosyal bütünleştirici ihtiyaçlarını karşılamasını mümkün kılmaktadır. McQuail (2010), bu doyum türünün özellikle kişilerarası ilişkilerin sürdürülmesi, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi ve gündelik etkileşimlerin devamlılığı açısından önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, bağ kurma sermayesi sayesinde dağılmış toplulukların gelişmesini ve desteklenmesini sağlamaktadır (Komito, 2011). Bu araçlar, hem köken ülkedeki aile ve akrabalarla bağları sürdürmeyi hem de ev sahibi ülkedeki sosyal ağlara tutunmayı sağlamaktadır (Dekker & Engbersen, 2014).

Bu çerçevede sosyal medya, bireylere yalnızca iletişim imkânı sunan bir mecra olmanın ötesinde sosyal destek, aidiyet ve toplumsal bağların sürekliliğini sağlayan bir araçtır. Özellikle mesajlaşma uygulamaları ve sosyal ağ siteleri, bireylerin gündelik yaşamlarında sosyal temaslarını sürdürebilmelerine olanak tanıyarak sosyal bütünleştirici ihtiyaçların karşılanmasına katkı sağlamaktadır.

Katılımcıların verileri incelendiğinde, sosyal medyanın sosyal bütünleştirici doyum bağlamında yalnızca bir iletişim aracı değil bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürdükleri, sosyal destek ağlarına eriştikleri ve aidiyet duygularını yeniden üretikleri bir alan olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Bu bulgu, sosyal medyanın göç bağlamında paraçalanan sosyal ağların yeniden kurulması ve devam ettirilmesi açısından belrigin bir rol üstlendiğini göstermektedir. Katılımcılar, Türkiye'de yaşarken Suriye'de ya da farklı ülkelerde bulunan aile üyeleri ve yakın çevreleriyle iletişimlerini büyük ölçüde sosyal medya aracılığıyla sürdürmektedir:

"Annem orada. WhatsApp'tan iletişim kuruyoruz." (K19)

"Benim ailem mesela WhatsApp'ta." (K27)

"Konuşmak için akrabalar ve ailelerle WhatsApp'tan." (K31)

"Ablam yurtdışında olduğu için onunla konuşuyoruz." (K50)

Bu çerçevede sosyal medya, katılımcılar açısından göç denyimin yarattığı mekansal kopuşu telafi eden bir araç olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra katılımcılar, sosyal meyayı arkadaşlık ilişkilerini sürdürmek ve gündelik iletişimi devam ettirmek amacıyla da kullanmaktadır:

"Arkadaşlarla muhabbet kurmak için, yeni insanlarla tanışmak için kullanıyorum." (K4)

"Bazen de arkadaşlarla konuşmak." (K11)

"Arkadaşlarla iletişim kurmak ve takip etmek için." (K16)

"Arkadaşlarla sohbet ediyorum bazen en fazla." (K47)

Sosyal medyanın, gündelik sosyal etkileşimin sürdürüldüğü bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, sosyal yalnızlığı azaltan ve bireylerin sosyal çevreleriyle bağlarını sürdürmlerine imkan tanıyan bir işlev üstlenmektedir. Diğer yandan sosyal medya grupları ve ağ yapıları, katılımcılar açısından destek ve dayanışma pratiklerinin geliştiği alanlar olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar sağlık, bürokratik işlemler ve diğer gündelik ihtiyaçlar gibi konularda sosyal medya üzerinden birbirlerine bilgi ve destek sağladıklarını ifade etmektedir:

"Bir şey eksik olursa onlar bakıyorlar bize… Hastane konusunda mesela yardımcı oluyorlar." (K20)

"Gruplar var. Bir sıkıntı olunca paylaşıyorlar biz de okuyoruz." (K21)

"Suriyeliler burada birbirine destek veriyor." (K31)

Bu durum sosyal medyanın bilgi paylaşımı, dayanışma ve karşılıklı yardım pratiklerinin üretildiği sosyal destek ve dayanaşımayı mümkün kılan bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede sosyal medya, katılımcılar için gündelik yaşamda karşılaşılan belirsizlikler ve zorluklarla başa çıkmada önemli bir araç olarak işlev görmektedir.

Bulgular, katılımcıların sosyal medya kullanımından elde ettikleri sosyal bütünleştirici doyumun; aile ve arkadaşlarla iletişimi devam ettirme, sosyal bağları

koruma, karşılıklı destek sağlama ve aidiyet duygusunu güçlendirme pratikleri çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, göç süreciyle parçalanan sosyal ağların yeniden kurulmasına ve sosyal bağların sürekliliğinin sağlanmasına imkan tanıyan bir iletişim alanı olarak öne çıkmaktadır.

4.5.2.5. Kaçış veya Gerginlikten Kurtulma Doyumu

Katz, Gurevitch ve Haas (1973b, 167), kaçış ya da gerginlikten kurtulmaya yönelik ihtiyaçları "benlik ile bireyin toplumsal rollerine ilişkin temasın zayıflaması" şeklinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşımda medya, bireyin iş, aile ve toplumsal yükümlülüklerinden kısa süreli bir kopuş yaşayarak psikolojik rahatlama sağlamasına imkân tanımaktadır.

Bireylerin medya kullanımının yalnızca bilgi edinmeyle sınırlı olmadığı; aynı zamanda sosyalleşme, eğlenme, kaçış, kişisel ifade ve gündelik yaşamın düzenlenmesi gibi farklı ihtiyaçlara karşılık veren çok boyutlu bir pratik hâline geldiği belirtilmektedir (Krcmar & Strizhakova, 2009; Stafford vd., 2004). Bu çerçevede bireyler, bilgi edinme, eğlenme, kaçış, sosyalleşme ve kendini ifade etme gibi çeşitli amaçlarla medya içeriklerinden doyum sağlamaktadır (Palmgreen & Rayburn, 1979). Benzer biçimde Whiting ve Williams (2013), bireylerin sosyal medyayı sosyal etkileşim, bilgi arama, zaman geçirme, rahatlama, iletişimsel fayda sağlama, görüş ifade etme, bilgi paylaşımı ve başkalarını gözlemleme gibi çok sayıda amaç doğrultusunda kullandığını ortaya koymuştur. Dolayısyla bireylerin medya kullanımı, yalnızca eğlence ya da bilgi edinmeyle sınırlı olmayıp aynı zamanda psikolojik rahatlama, duygusal denge ve stresle baş etme sürecinin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Katılımcı verileri incelendiğinde, sosyal medyanın kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu bağlamında zaman geçirme, zihinsel rahatlama ve gündelik stresin etkilerinden uzaklaşma pratikleri etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal medya, katılımcılar tarafından gündelik hayatın yarattığı stres, can sıkıntısı ve duygusal yoğunluk karşısında geçici bir kaçış ve rahatlama alanı olarak kullanılmaktadır:

"Canım sıkıldığı için. Yani o videoları izlemeyi seviyorum." (K4)

"Zaman geçirmek için." (K11)

"Instagram yani boş zaman olduğu zaman." (K12)

Bunun yanı sıra katılımcı anlatıları, sosyal medyanın her zaman bir kaçış ve rahatlama işlevi göremediği belirli içerik türleri bağlamında duygusal yükü artırabildiğini de ortaya koymaktadır. Özellikle savaş, aile bireylerinin güvenliği ve geleceğe ilişkin belirsizliklerle ilgili içerikler katılımcılar açısından stres ve kaygının artmasına yol açmaktadır:

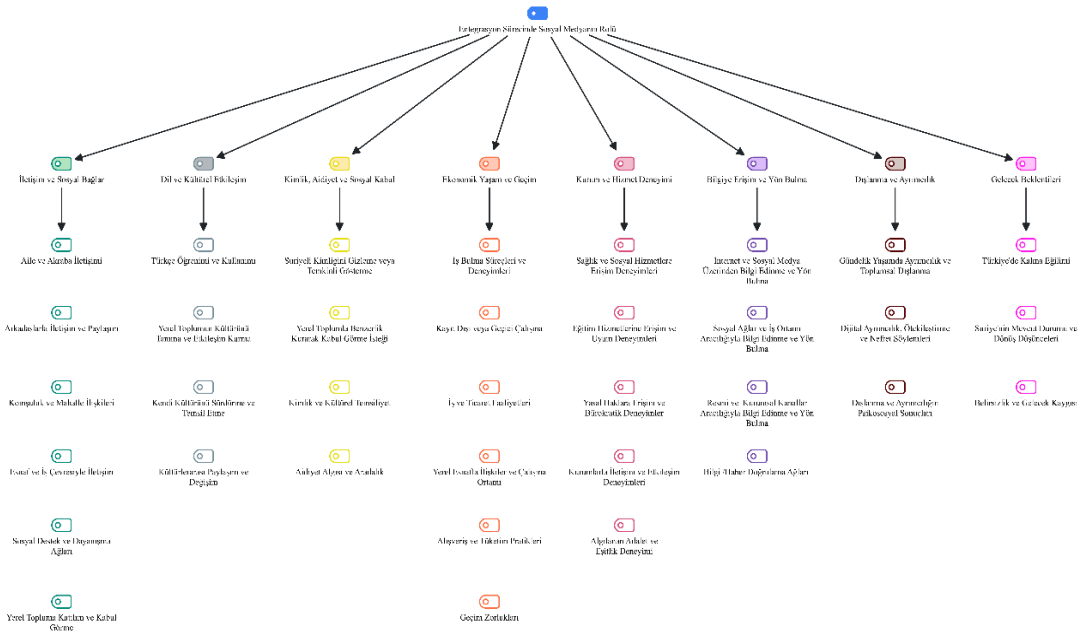
"Ben normalde takip ediyordum ama Suriye'ye Suriye özgür olduktan sonra takibi bıraktım. Çünkü çok fazla stres oluyorum. Ben gece uyuyamıyorum. Merak ediyorum. Benim bütün Suriye'de. Babam, anne, çocuklar, eşim… Bu yüzden fazla stresli oluyorum" (K25).

"En ırkçı uygulamalardan biri X (Twitter). Orada çok fazla ırkçılık var. Kayseri'de yaşanan olaylarla ilgili paylaşımlar vardı, birkaç video izledim. Çok fazla ırkçı içerik gördüm. Bu yüzden artık takip etmedim." (K6).

Bu bulgular, sosyal medya kullanımının kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu bağlamında çift yönlü bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Bir yandan sosyal medya, katılımcıların stresle baş etmelerine, zihinsel olarak rahatlamalarına ve gündelik yaşamın baskılarından uzaklaşmalarına imkan tanıyan bir kaçış alanı sunarken diğer yandan özellikle kriz, çatışma ve ayrımcılık içeren içeriklere maruz kalınması kaygı, stres ve duygusal yıpranmayı artırabilmektedir. Bu yönüyle sosyal medya, katlımcılar açısından hem bir psikolojik rahatlama alanı hem de belirli içerik türleri bağlamında duygusal riskler barındıran bir deneyim alanı olarak öne çıkmaktadır.

4.5.3. Katılımcıların Entegrasyon Süreci ve Sosyal Medyanın Rolü

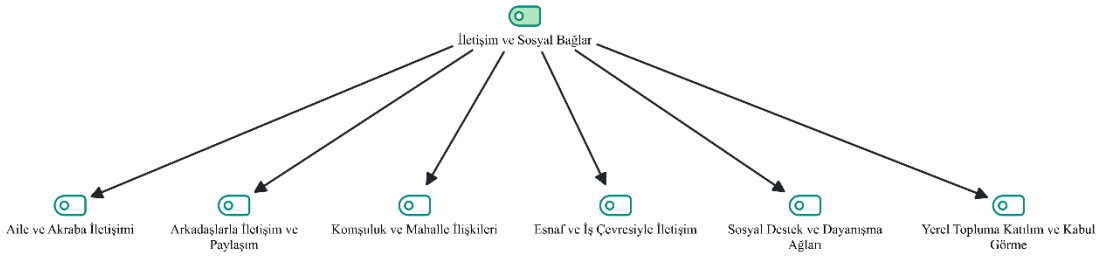
Katılımcıların entegrasyon süreci ve sosyal medyanın bu süreçteki rolüne ilişkin tematik analiz bulguları bu bölümde sunulmaktadır. Analiz sonucunda, katılımcıların entegrasyon deneyimleri ortaya konulmakta ve sosyal medyanın bu süreçteki rolü değerlendirilmektedir. Bu kapsamda sekiz ana tema ve 35 alt tema belirlenmiştir. Bu temalar Şekil 4.4'te sunulmaktadır.

Şekil 4. 4: Entegrasyon Süreci ve Sosyal Medyanın Rolü Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.1. İletişim ve Sosyal Bağlar

İletişim ve sosyal bağlar ana teması teması, katılımcıların göç sonrası süreçte sosyal ilişkilerini sürdürme, yeniden kurma ve dönüştürme biçimlerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Göç süreciyle birlikte ortaya çıkan mekânsal kopuş ve sosyal çevrenin dağılması, bireylerin aile, akraba, arkadaş ve ait oldukları topluluklarla olan ilişkilerini sürdürmelerini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya platformları hem mevcut ilişkilerin sürdürülmesine hem de yeni sosyal bağların kurulmasına imkan tanıyan önemli mecralardır. Bunun yanı sıra bu platformlar farklı mekanlara dağılmış sosyal ağların sürekliliğini sağlayarak göçmenlerin transnasyonel bağlarını sürdürmelerine imkan sunmaktadır (Levitt & Schiller, 2004; Vertovec, 2004; Diminescu, 2008; Komito, 2011; Dekker & Engbersen, 2014). Bu doğrultuda araştırma kapsamında iletişim ve sosyal bağlar ana teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.5'te sunulmaktadır.

Şekil 4. 5: İletişim ve Sosyal Bağlar Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.1.1.Aile ve Akraba İletişimi

Bu tema, katılımcıların göç sonrası süreçte aile ve akrabalarıyla kurdukları iletişim biçimlerini ortaya koymaktadır. Katılımcı verileri, bu iletişimin büyük ölçüde sosyal medya aracılığıyla sürdürüldüğünü göstermektedir. Özellikle WhatsApp, kullanım kolaylığı ve yaygınlığı nedeniyle en sık tercih edilen araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır:

> "WhatsApp üzerinden. Ailemle çoğunlukla WhatsApp üzerinden." (K14)

> "WhatsApp çok önemli bir şey. Her şey aile için diyorum. Kullanıyoruz." (K20)

> "WhatsApp'tan. Hatta benim eşim de Suriye'ye gitti. Ramazan'da gitti. Ben tek başımayım şuan burada." (K21)

> "Suriye'de, hayır, sadece WhatsApp. Sadece WhatsApp'tan. WhatsApp daha kolay. Babam ve annem WhatsApp biliyor mesela." (K27)

Bu süreçte katılımcıların anne, baba, kardeş ve eşleriyle kurdukları iletişimin daha yoğun olduğu akrabalarıyla kurdukları iletişimin ise daha sınırlı düzeyde gerçekleştiği görülmektedir:

> "Ben kurmuyorum da aile bireyleri, annem, babam onlar konuşuyor." (K4).

> "WhatsApp'ta konuşuyoruz. Burada akraba var ama ben bilmiyorum." (K23).

> "Ailem orada. Kardeşim, annem, kız kardeşim… En çok da kardeşimle konuşuyorum." (K38)

Elde edilen bulgular, aile ve akrabalarla iletişimin sürdürülmesinde sosyal medya araçlarının, özellikle de WhatsApp'ın, temel iletişim aracı olarak kullanıldığını

göstermektedir. Bu araçlar, katılımcıların aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerini korumalarına ve güçlendirmelerine katkı sağlamaktadır.

4.5.3.1.2.Arkadaşlarla İletişim ve Paylaşım

Bu tema, katılımcıların göç sonrası süreçte arkadaşlarıyla kurdukları iletişim ve paylaşım deneyimlerini ortaya koymaktadır. Katılımcı verileri, sosyal medyanın arkadaşlık ilişkilerinin gündelik yaşamda sosyal destek, paylaşım ve etkileşim ihtiyacını karşılayan önemli bir alan olduğunu göstermektedir. Arkadaşlık ilişkilerinin, aile ve akrabalık ilişkilerine kıyasla daha esnek bir yapıda sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte arkadaşlarla kurulan iletişimin büyük ölçüde hal hatır sorma, sohbet etme ve gündelik paylaşımlar üzerinden şekillendiği görülmektedir:

> "Arkadaşlarla muhabbet kurmak için." (K4)

> "Bazen de arkadaşlarla konuşmak." (K11)

> "Yani neden haber olsun arkadaşlarla? Hani hal hatır sormaktır veya hani ne yaptıklarını o tarz şeyler." (K17).

> "Instagram'da benim birkaç arkadaşım var. Çocukluk arkadaşım. Bana öyle sadece arada komedi videolar gönderiyorlar. Bu şekilde ben onlara gönderiyorum." (K37)

Bunun yanı sıra sosyal medyada arkadaşlarla kurulan iletişimin yalnızcaa sohbet ve etkileşimle sınırlı kalmadığı aynı zamanda takip etme, haberdar olma ve gözetleme amacıyla da kullanıldığı görülmektedir. Göç sonrası süreçte arkadaş çevresinin farklı ülke ve şehirlere dağılması Facebook, Instagram ve benzeri sosyal medya platformlarını bu ilişkilerin sürdürülmesinde temel araçlar hâline getirmiştir. Nitekim katılımcı anlatıları, arkadaşlarının yaşamlarını takip etme ve haberdar olma pratiklerinin büyük ölçüde bu platformlar aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir:

> "Yani ortaokuldan arkadaşlarım var. Onlarla daha görüşemiyorum ama takip ediyorum. Onlar da beni takip ediyor." (K12)

"Yani arkadaşlar kim evlendi, kim öldü, kim bir şey yaşadı, kimin çocuğu oldu falan onu takip ediyoruz." (K21)

"Biliyorsun dağıttık biz…Eski dostlarım, Almanya'ya gidenler var işte Avrupa'ya, başka ülkelere, Amerika'ya. E onların hepsine Facebook'tan takip ediyoruz, konuşuyoruz bazen." (K38)

Bununla birlikte arkadaşlık ilişkilerinin yalnızca sosyal medya üzerinden kurulan iletişimle sınırlı kalmadığı bu ilişkilerin gündelik yaşamda sosyal etkileşim ve paylaşımlarla desteklendiği de görülmektedir. Yerel toplumla kurulan arkadaşlık ilişkilerinde sosyal medya platformları; buluşmaların, etkinliklerin ve gündelik paylaşımların sürekliliğini sağlayan bir işlev üstlenmektedir. Katılımcılar, birlikte vakit geçirme, yemek yeme, kahve içme, gezme ve çalışma gibi ortak faaliyetlerin sosyal ilişkileri güçlendirdiğini ifade etmektedirler:

"Türkiye'de var. Kurduğum arkadaşlıklar var." (K19)

"Burada tanışıyoruz. Çalıştık birlikte, bir şeyler yaptık, e-ticaret yaptık. Ondan sonra kaldık yani birbirimizle. Gidiyoruz, bir kahve içiyoruz, yemek yiyoruz, çıkıyoruz, tatile gidiyoruz." (K21)

"Her hafta sonu buluşuyoruz. On, on iki kişi." (K22)

"Geziyoruz. Okul derslerinden sonra hep geziyoruz. Kafede oturuyoruz, konuşuyoruz, sohbet ediyoruz." (K49)

Elde edilen bulgular, arkadaşlarla kurulan iletişim ve paylaşım pratiklerinde sosyal medyanın tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ve göç sonrası süreçte bu ilişkilerin sürekliliğini destekleyen bir etkileşim alanı sunduğunu göstermektedir.

4.5.3.1.3.Komşuluk ve Mahalle İlişkileri

Katılımcıların yaşadıkları mahallelerde komuşularıyla kurdukları ilişkileri ve bu ilişkilerin gündelik yaşam pratikleri içerisindeki yerini bu tema ortaya koymaktadır. Veriler, komşuluk ilişkilerinin çoğunlukla selamlaşma, kısa sohbetler ve gündelik karşılaşmalar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu ilişkilerin, düzenli ve derinlikli bir etkileşimden ziyade daha sınırlı ve karşılıklı saygı çerçevesinde sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcı anlatıları, komşularıyla yakın ilişkiler

kurulmasa da etkileşimin büyük ölçüde selamlaşma ve temel iletişim düzeyinde kaldığını göstermektedir:

> "Yani evet konuşuyoruz ama demek istediğim mesela sabahtan gidiyorsunuz en azından günaydın diyoruz. Akşam iyi akşamlar. Kapatıyoruz böyle. Ama şöyle diyorum. Yani saygılı duruyoruz." (K25)

> "Çok değil. Nasılsın? İyisin iyi o kadar yani. Bayramda bayramlaşıyoruz. O kadar." (K31)

> "Çok fazla iletişim kurmuyoruz." (K40)

> "Gidip gelmiyoruz ama konuşuyoruz. Bir sokakta geçtiğimizde selam veriyoruz." (K45)

Bununla birlikte bazı katılımcı söylemleri ise komuşuluk ilişkilerinin yalnıza selamlaşma ile sınırlı düzeyde kalmadığını gerekli durumlarda ziyaret etme, yardımlaşma ve destak sağlama şeklinde de sürdürüldüğünü göstermektedir. Uzun süre aynı mahelle ve mekanları paylaşmanın, komşuluk ilişkilerinde güven inşa edilmesine ve daha yakın ilişkiler kurulmasına katkı sağladığı katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmektedir:

> "Vallahi Türk komşular. Allah razı olsun. Çok iyi komşu. On üç sene Eyüp'te oturdum. Her zaman ziyaret etti.Hiçbir şey bilmiyorum. Kayıt, yardım, her şey yardımı var." (K5)

> "Hiç sıkıntı yok. Yemek ısmarlıyorlar. Bizde onların aynısı. Kurbanda kurban kesiyorlar et götürüyorlar. Bir sıkıntı yok." (K21)

> "Çok iyi davranıyorlar. Bize geliyorlar, gidiyorlar. Biz onlara gidiyoruz.Çünkü beraber on yıldır yaşıyoruz." (K26)

> "Geliyor evimize geliyor, ziyarete geliyor." (K46)

Diğer yandan bazı katılımcı anlatıları komşuluk ve mahalle ilişkilerinin zaman içerisinde, aynı mekânı paylaşmaya dayalı etkileşimler aracılığıyla alışma, tanıma ve kabullenme süreçleriyle zamanla iyileştiğini göstermektedir. Başlangıçta yaşanan bazı sorun ve gerilimlerin ise bu etkileşimlerin artmasıyla birlikte giderek normalleştiği katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmektedir:

> "On yıldır aynı mahalledeyim. Hepsi bizi seviyor. Biz de onları seviyoruz." (K22)

"Valla bizim komşular iyiler çok şükür. Yani pek sıkıntı yok. Mesela çocukların sesi geliyor falan diye ilk başlarda birkaç sefer uyardılar. Artık kimse bir şey yapmıyor. Alıştılar bize. On yıl oldu zaten." (K36)

"Çok iyi. Bazıları tanışmadan önce öyle ne hissediyor biz çuvalda oturuyoruz falan. Ondan sonra şaşırıyorlar." (K48)

Elde edilen bulgular, komşuluk ve mahalle ilişkilerinin göç sonrası süreçte tek tip bir yapı göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu ilişkilerin çoğunlukla sınırlı ve yüzeysel etkileşimler üzerinden sürdürüldüğü ancak gündelik karşılaşmalar ve tekrar eden etkileşimler aracılığıyla alışma, tanıma ve kabullenme süreçleriyle normalleşebildiği görülmektedir. Bu bulgular, komşulluk ve mahalle ilişkilerinin şekillenmesinde sosyal medyadan çok yüz yüze etkileşimler ve günlük temasların belirleyici göstermektedir.

4.5.3.1.4.Esnaf ve İş Çevresiyle İletişim

Katılımcıların esnaf ve iş çevresiyle kurdukları iletişim biçimleri ve bu ilişkilerin gündelik yaşamdaki yeri bu temada ele alınmaktadır. Veriler, bu iletişim ve ilişkilerin çoğunlukla yardımlaşma, saygı ve güven temelinde şekillendiğini göstermektedir. Özellikle hak gözetme, yardımcı olma ve ayrım yapmama katılımcı söylemlerinde öne çıkmaktadır. Katılımcı anlatıları, esnaf ve iş çevresiyle kurulan iletişimde kimlik temelli bir ayrımın yapılmadığını göstermektedir. Aksine bu iletişim ve ilişkilerin zamanla artan etkileşim ve tanışıklıkla birlikte güvene dayalı ve destekleyici bir nitelik kazandığı katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

"Zor oldu da ama sonra yavaş yavaş öğrendim." (K10)

"Hiçbir zaman esnaf olduğumuz için öyle bir mevzuya denk gelmedik. Alışverişte, ticarette öyle bir şey görmedim." (K14)

"Yok, öyle bir şey yok çok şükür. Öyle bir şeyle karşılaşmadım ben. Tam tersine Marmaris, Trabzon, Fethiye'de çalıştığımız esnaflar var yani o konuda hiçbir şeyimiz yok." (K16)

"Burada bir esnaf hakkı denen bir şey var ve herkes burada birbirine yardımcı oluyor. Hani yabancıdır yerlidir fark eden bir şey olmuyor. Ben ticareti burada öğrendim gerçekten çok güzel bir şekilde." (K17)

"Komşular, esnaflar çok iyiler." (K38)

Elde edilen bulgular, katılımcıların yerel esnaf ve iş çevresiyle kurdukları ilişkilerin yalnızca ekonomik alışverişle sınırlı kalmadığını; güven, karşılıklılık ve öğrenme süreçlerini içeren çok boyutlu bir etkileşim alanı oluşturduğunu göstermektedir. Bu etkileşimlerin, katılımcıların yerel normlara uyum sağlamalarına ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerine katkı sunduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgular, komşuluk ve mahalle ilişkilerinde olduğu gibi esnaf ve iş çevresiyle kurulan iletişimin şekillenmesinde de sosyal medyadan ziyade yüz yüze etkileşimler ve günlük temasların belirleyici olduğunu göstermektedir.

4.5.3.1.5. Sosyal Destek ve Dayanışma Ağları

Bu temada, katılımcıların sosyal destek ve dayanışma ağlarından nasıl yararlandıkları incelenmektedir. Katılımcıların belirsizlikler ve zorluklar karşısında başvurdukları bu ağlar özellikle kriz anlarında, acil ihtiyaç durumlarında ve yönlendirme gereken gündelik yaşam sorunlarında önemli bir rol üstelenmektedir. Veriler, bu ağlar içerisinde maddi destekten öte bilgi paylaşımı, yönlendirme, barınma ve duygusal dayanışma gibi destek türlerinin öne çıktığını göstermektedir. Özellikle arkadaşlık ilişkilerinin sosyal destek ağlarında belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Katılımcı söylemleri, acil durumlarda veya ihtiyaç anlarında genellikle arkadaşlarına başvurduklarını göstermektedir:

> "Aslında arkadaşlar önemli. Yani bazen yardım ediyor ve bir şey istersek ona soruyorum" (K10)

> "Arkadaşlar sağ olsun çok konuda yardımcı oluyorlardı. Insani olarak yardımcı oluyorlardı. Çok iyi arkadaşlardı" (K16)

> "Bir şeye ihtiyacım olduğu zaman onları arıyorum. Mesela bir kere kaza yaptım. Onları çağırdım, yanımda durdu. Ne bileyim başına bir şey gelir bir şey olur bilemezsin ki sen burdaki kanunları.Türk arkadaşlar daha kolay şey yapıyorlar bize" (K21)

Bununla birlikte sosyal destek ve dayanışma ağlarının yalnızca yüz yüze ilişkilerle sınırlı kalmadığı sosyal medya ve yerel gruplar aracılığıyla da sürdürüldüğü görülmektedir. Özellikle ilçe, mahalle ve etnik temelli sosyal medya gruplarının bilgi alışverişi ve dayanışma açısından önemli bir işlev üstlendiği katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

> “Mesela yardım şeyleri var. Takip ediyorum.” (K14)

> “Topluluklarla iletişime geçiyorum. Şimdi Suriye şeyine geçiyorum. Suriyeli grubu Halid.” (K19)

> “Bizim mahallemizde bir grup vardı, konuşuyoruz.” (K48)

> “Yani mesela Fatih grupları var. Esenyurt grupları var. Mesela iş. Fatih içerisinde iş vardır falan filan öyle yazıyorlar.” (K50)

Ayrıca katılımcılar sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, hukuki süreçler gibi konularda da sosyal çevrelerinden yardım aldıklarını belirtmektedir

> “Yani bir şey eksik olursa onlar da bakıyorlar bize. Yardımcı oluyorlar ve dediğim gibi biraz önce sordun ya hastane falan, bunlar anlatıyorlar. Mesela bu hastane daha iyi daha kaliteli doktorlar var. Oraya gidebilirsiniz.” (K20)

Nitekim, tanışıklığın bulunmadığı durumlarda bir katılımcının ev bulma sürecine ilişkin deneyimi, dayanışmanın ne denli belirleyici olabildiğini ortaya koymaktadır:

> “İlk iki gün sokakta kaldım. Ondan sonra hani arkadaş değil aslında tanımıyorum yani milletle oturuyoruz. “Ev var mı, ev yok mu?” diye sordum. Ben sokakta kalıyorum” (K39)

Bu bulgular, sosyal destek ve dayanışma ağlarının yalnızca mevcut sosyal ilişkilerle sınırlı kalmadığını göstermektedir. Katılımcılar, bu ağlar aracılığıyla bilgiye erişmekte, yön bulmakta ve özellikle kriz durumlarında çözüm üretebilmektedir. Sosyal destek ve dayanışma ağlarının sosyal medya ve yerel gruplar aracılığıyla da sürdürüldüğü görülmektedir. Katılımcı anlatıları, bu platformların iş bulma, bilgi edinme ve gündelik sorunlara çözüm bulma süreçlerinde aktif biçimde kullanıldığını ve takip edildiğini ortaya koymaktadır.

4.5.3.1.6.Yerel Topluma Katılım ve Kabul Görme

Katılımcıların yaşadıkları yerel toplumda kurdukları ilişkiler, katılım biçimleri ve kabul görme deneyimleri bu temada incelenmektedir. Veriler, yerel topluma katılımın büyük ölçüde arkadaşlık ilişkileri üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Özellikle düzenli buluşmalar, birlikte vakit geçirme ve gündelik aktiviteler aracılığıyla

kurulan bu ilişkiler, katılımcıların yerel toplumla daha güçlü bağlar geliştirmesine olanak tanımaktadır. Bu süreçte arkadaşlık ilişkilerinin yalnızca sosyal etkileşim sağlamadığı aynı zamanda yabancılık hissini azaltarak aidiyet duygusunu güçlendirdiği görülmektedir:

> "Tabii ki arkadaşlarımız gibi olmuştu. Kardeşlerim gibi oldu. Çok uzun zaman geçirdiğimiz için burada yabancı Türk falan böyle bir şey o kadar şey olmuyor. Hepimiz kardeş gibi oluyorduk." (K11)

> "Her hafta sonu buluşuyoruz. On, on iki kişi." (K22)

> "Benim arkadaşlarım çok iyi Türkiye'de. Türkiye'nin içinde hiç kötü bir arkadaşla çalışmadık…Hepsi iyi arkadaşlar." (K26)

> "Rahat yaşıyorum burada. Arkadaşlarımla çok yere gidiyoruz sıkıntılı bir şey olmadı. Arabayla gidiyoruz, geziyoruz." (K28)

Bununla birlikte katılımcı anlatıları, yerel topluma katılım ve kabul görme sürecinin çoğunlukla olumlu deneyimler çerçevesinde şekillendiğini göstermektedir. Bu süreç kardeşlik, misafirlik ve ortak toplumun parçası olma gibi söylemler aracılığıyla dile getirilmektedir:

> "Türk insanları, her millette olduğu gibi bazıları anlayışlı bazıları anlayışsız. Ama benim çevremdekilerin hepsi beni anlıyor. Anlayışlılar, destekliyorlar. Bir kardeşleri olarak görüyorlar." (K4)

> "Çok uzun zaman geçirdiğimiz için burada yabancı Türk falan böyle bir şey o kadar şey olmuyor. Hepimiz kardeş gibi oluyorduk." (K11)

Türkçe dil becerilerinin gelişmesinin yerel topluma katılım ve kabul görmede belirleyici bir rol oynadığı görülmketedir. Dil becerisinin gelişmesi, katılımcıların hem kendilerini daha rahat ifade etmelerine hem de karşı tarafı daha iyi anlamalarına imkan sağlamaktadır:

> "Daha tam Türkçe'yi bilmediğim için tabii biraz zorluk yaşadım. Ondan sonra dilimi geliştirdikçe onları daha iyi anlamayı ve kendimi de ifade etmeyi öğrendim…karşımdaki insanı da anlayabildiğim için çok bir sorun yaşamıyorum" (K4)

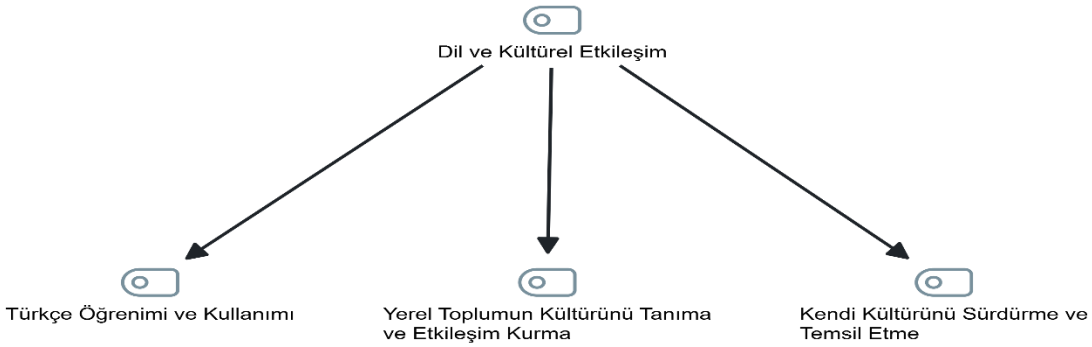
Diğer yandan sosyal medya platformlarının, yerel topluma katılım ve kabul görme sürecinde tanışmayı ve iletişimi başlatan yardımcı araçlar olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak katılımcı söylemleri, sürecin gelişmesi ve ilişkilerin derinleşmesi açısından yüz yüze iletişimin daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır:

> "Sosyal medya biraz basit ama gerçek hayatta mesela okulda daha çok iletişim kurabiliyorum. İş yerinde mesela daha çok iletişim kurabiliyorum. Ama sosyal medyada biraz iletişim kuramıyoruz. Yani ne konuşabiliriz?" (K6)

Bu bulgular, yerel topluma katılım ve kabul görme sürecinin yalnızca bireysel çabalarla değil aynı zamanda sosyal ilişkiler, dil becerileri ve iletişim pratikleri aracılığıyla şekillenen çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir. Katılımcılar bu süreçte, hem yüz yüze etkileşimler hem de sosyal medya platformları aracılığıyla sosyal bağlarını kurmakta ve sürdürmektedir.

4.5.3.2. Dil ve Kültürel Etkileşim

Dil ve kültürel etkileşim ana teması, katılımcıların yerel toplumun dilini öğrenme ve bu dili gündelik yaşamda kullanma biçimleri ile yerel toplumun normlarını öğrenme ve bu normlara uygun biçimde etkileşim kurma süreçlerinin yanı sıra kendi kültürel pratiklerini ve değerlerini sürdürme ve temsil etme biçimlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede dil edinimi ve kültürel etkileşim süreçlerinin göçmenlerin sosyal entegrasyonunda önemli bir rol oynadığı dil öğreniminin yalnızca iletişimsel bir araç değil aynı zamanda kültürel uyumun bir bileşeni olduğu vurgulanmaktadır (Berry, 1997; Kim, 2017). Sosyal medya platformlarının ise bu süreçte göçmenlerin hem dil öğrenme süreçlerini destekleyen hem de yerel kültürel normları gözlemleme ve öğrenme imkânı sunan önemli dijital alanlar olarak bu sürece katkı sağladığı belirtilmektedir (Madianou & Miller, 2013; Andrade & Doolin, 2016; Alencar, 2017). Bu doğrultuda belirlenen ana tema ve üç alt tema 4.6'da sunulmaktadır.

Şekil 4. 6: Dil ve Kültürel Etkileşim Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.2.1.Türkçe Öğrenimi ve Kullanımı

Bu tema, katılımcıların Türkiye'de gündelik yaşamı sürdürmek, sosyal ilişkiler kurabilmek ve yerel toplumla etkileşime girebilmek amacıyla Türkçe'yi nasıl öğrendiklerini ve kullandıklarını açıklamaktadır. Katılımcı verileri, Türkçe öğreniminin büyük ölçüde kurumsal dil öğretiminden ziyade gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla şekillendiğini göstermektedir. Özellikle iş ortamı, sosyal çevre ve sokak etkileşimleri dil ediniminde önemli rol oynamaktadır:

> "Türkçeyi sokakta öğrendim, okula giderek öğrendim, çevremden öğrendim." (K4)

> "Sokakta, müşterilerden mesela komşular öyle" (K5)

> "Sokaklarda öğrendim. Arkadaşlardan öğrendim. Arkadaş çevrem hepsi Türktür zaten." (K22)

> "İşten, sokaklardan. Arkadaşlarım olduğu için." (K26)

Buna karşılık Türkçe kursları ve dil programlarının çoğu katılımcı tarafından yeterli bulunmadığı görülmektedir. Katılımcılar, bu programların özellikle konuşma ve iletişim becerilerinin gelişimi açısından sınırlı kaldığını dile getirmektedir:

> "Bir ay iki ay gittim sonra sıkıldım. Hiçbir şey anlatmıyor." (K7)

> "Kursa geçtim ama hiç öğrenmedim. Yani konuşmak çok zor." (K30)

> "İlk geldiğimde kurslara gittim.Türkçe kursları. Ondan sonra dürüst olayım fazla yardım etmedi." (K46)

> "Türkçeyi öğrenmek için ilk başta kurslara gittim ama yaramadı. Sadece şeyi edebiyatı öğrendim. Dil öğrenmedim. Sonra okulda öğrendim." (K49)

Bunun yanı sıra bazı katılımcılar, Türkçeyi özellikle okul ve üniversite ortamında daha etkili bir biçimde öğrendiklerini ifade etmektedir:

> "Türkçe'yi ben zaten ortaokulu burada okudum. Bir de lise. Şu an üniversitede diş hekimliği öğrencisiyim" (K6)

> "Türkçe'yi okulda öğrenmiştim. Liseyi, ortaokulu, Türk okullarında okumuştum." (K11)

> "İlk geldiğimde kurslara gittim.Türkçe kursları. Ondan sonra dürüst olayım fazla yardım etmedi. Türkçe'yi nasıl öğrendim, okuldan. Ortaokul'dan, liseye, Üniversite hepsi Türk okullarda okudum." (K46)

Yerel toplumla kurulan arkadaşlık ilişkileri de Türkçe öğreniminde önemli bir oynamaktadır. Özellikle konuşma pratiği kazandıklarını ifade eden katılımcılar, durumu şu şekilde dile getirmektedir:

> "Arkadaşlar arasında bir tek öğrendim konuşmaya." (K15)

> "Yani sokaklarda öğrendim. Arkadaşlardan öğrendim. Arkadaşlardan çevrem hepsi Türktür zaten." (K22)

> "Ben mesela konuşmak için Türklere de gidiyorum." (K23)

> "Çok Türk arkadaşlarım var onlardan öğrendim." (K47)

Bunun yanı sıra sosyal medya pplatformlarının özellikle de YouTube'un Türkçe öğreniminde destekleyici bir araç olarak öne çıktığı görülmektedir. Katılımcılar, bu platform üzerinden içerik takip ederek ve Türk dizileri izleyerek dil becerilerini geliştirdiklerini ifade etmektedir:

> "Dizi izlemek, en çok dizi izlemek bunun en çok etkisi oldu. Bütün dizileri neredeyse bitirdim dil öğrenmek için." (K15)

> "Birinci şey youtube sonra okul var." (K27)

> "YouTube'da izleniyorum. Mesela birkaç kelime öğreniyorum gidiyorum Türk arkadaşıma bu ne demek?" (K32)

> "Sosyal medyadan. YouTube en fazla." (K43)

Türkmen kökenli katılımcılar için ise Türkçe öğrenimi, yeni bir dil ediniminden ziyade mevcut dil becerilerinin pekiştirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir:

> "Ben Türkçeyi, Türkiye'ye gelmeden biliyordum zaten. Bizim olduğumuz bölgede Halep'te orada bayağı Türkmen var. İşte onlardan bizim elemanlarımız vardı, arkadaşlarımız vardı, komşularımız. Ama oranın Türkçesi buranın bayağı fark ediyor da. Ama biz buraya geldik, dilimizi sadece tamir ettik diyebiliriz." (K13)

> "Biz zaten normalde doğuştan Türkçe konuşuruz." (K16)

> "Türkmen olduğu için hiç sıkıntı çekmiyoruz. Zaten anadilimiz Türkmence. Türkçe de aynısı." (K19)

> "Ben Türkmenim. Zaten biz orada Türkçe konuşuyorduk. Mesela ben Arapça burada daha çok öğrendim Araplarla çalıştığım için." (K36)

Bu bulgular, Türkçe öğreniminin gündelik yaşam pratikleri, sosyal ilişkiler, eğitim ortamları ve dijital medya etkileşimleri aracılığıyla çok boyutlu bir biçimde şekillendiğini göstermektedir. Bu süreçte özellikle YouTube ve Türk dizileri dil öğrenimini destekleyen önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır.

4.5.3.2.2.Yerel Toplumun Kültürünü Tanıma ve Etkileşim Kurma

Katılımcıların yerel toplumun gündelik yaşam pratiklerini, kültürel kodlarını, normlarını ve davranış kalıplarını nasıl gözlemlediklerini, öğrendiklerini ve bunları gündelik yaşamlarına nasıl uyarladıkları süreci, bu temada incelenmektedir. Veriler, katılımcıların yerel kültürü büyük ölçüde gözlem, deneyim ve etkileşim yoluyla öğrendiklerini göstermektedir. Bu süreçte okul, iş ortamı , arkadaşlık ilişkileri ve sosyal medya platformları belirleyici rol oyanamaktadır. Katılımcılar yerel toplumla uyumlu ilişkiler kurabilmek ve yanlış anlaşılmalardan kaçınmak için yaşadıkları kültüre ait davranış kalıplarının öğrenilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

> "Şimdi biz yapmadığımız şeyleri yapmak zorundayız. Çünkü burada yaşadığımız için yapmak zorundayız. Yani mesela metroya biniyorsun şimdi sizin insanlar biraz rahatsız oluyorlar sesten ya da telefon sesinden. Biz onları belki mahallede olarak biz birimize aramızda bir mesafe var ama çağırıyoruz ya da konuşuyoruz. Çünkü bu kültürel farklılıklardan kaynaklanıyor." (K13)

> “Bir insana bakarsan nasıl yiyorsa ona özenip bakıp yiyeceksin. Başka ülkeden gelip de onun karşılığına başka şekil yemez.” (K19)

> “Yani millet benden rahatsız olmasın diye. Yani onlar nasıl davranıyorsa ben de aynısını şekilde yapayım. Biz zaten onların vatanında oturuyoruz. Oturduğun yeri, onlar yaptığı şeyi biz de yapacağız. Onların kanununa göre biz de gideceğiz.Yani o yüzden aynı şekilde yapmaya başladık.” (K22)

> “Sokaktan tabii ki ve benden önce gelenler. Mesela şöyle yapma, şunu yap, şunu yapma. Burada mesela sokakta yüksek sesle konuşma ya da otobüse bindiğinde yüksek sesle konuşma.” (K38)

> “Beraberce yaşadık. Zaman çok geçti. Sokakta falan öğrendim. Bir de adamlarla çalışıyorduk. Birkaç sene yanında kaldık. Bakıyoruz onları nasıl içiyorlar, nasıl konuşuyorlar, nasıl şaka yapıyorlar öyle öğrendik. ” (K39)

Bu anlatılar, yerel kültürü tanıma sürecinde katılımcıların kamusal alanda nasıl davranmaları gerektiğini gözlemlediklerini ve hangi davranışın uygun görülüp görülmediğini öğrenerek bu doğrultuda davranışlarını düzenlediklerini göstermektedir.

Arkdaş ağları ve sosyal ilişkiler de kültürün öğrenme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcılar, yerel toplumla kurdukları ilişkiler aracılığıyla yeni davranış biçimlerini gözlemlediklerini, farklı alışkanlıklar edindiklerini ve bu sayede kültürel uyumlarını geliştirdiklerini dile getirmektedir:

> “Biz mesela sürekli günlük hayatımızda buradaki komşularımız, işte iş arkadaşlarımız Türk olduğu için mesela yeni yerler görüyoruz, yeni şeyler duyuyoruz. Mesela bazı kelimeleri anlıyoruz. Mesela soruyoruz. Onlarda da mesela bayağı bize yardımcı oluyorlar.” (K37)

> “Ben Suriye'den geldim. Şekerli çay içiyorum tamam mı? Sonra benim usta böyle bana bakıyor. Ben çok seviyorum. Yok diyor şekersiz iç tadına bak daha güzel oluyor. Şekersiz içiyorum şimdi.” (44)

> “Adetlerde pek çok fark yoktu ama genelde arkadaşlardan, okuldan. Özellikle liseye girdiğim zaman bütün sınıf benim arkadaşım oldu. Hocalar çok yardımcı oldu. Onlardan öğrendim ben.” (K45)

"Lisede çok Türk arkadaşlarım oldu. Onların yaptığı şeyi yapıyordum." (K49)

Bununla birlikte sosyal medya platformlarının da yerel kültürü tanıma sürecinde destekleyici bir rol üstlendiği görülmektedir. Katılımcılar bu platformlar sayesinde Türkiye'de gündelik yaşamın nasıl olduğu ve hangi davranışların uygun bulunup bulunmadığına ilişkin bilgi edindiklerini şu şekilde aktarmaktadır:

"Tabii ki. Yani insan bunu hissetmeden bilir. Faydası oluyor ona herhalde sosyal medyadanın" (K12)

"Tabii şimdi biz yani takip ederken ya da videoları görürken hani bunu severler, bunu sevmezler." (K13)

"İnsanların oturup kalkmasına, konuşmasına, sohbetine, muhabbetine illa ki bir katkısı oluyor." (K16)

"Biraz var böyle videolar öğretiyorlar mesela. Böyle yapmak olmuyor Türkiye'de. Bu meselenin ayıp bir anlamı var böyle yapmayın mesela. Ya da mesela belki bizim memleket normal bir şey ama burada olmuyor böyle bir şey. Ayıp oluyor. Ayıp görüyorlar. İşte böyle videolar var. " (K20)

"Mesela yani küçük çocuklar normal bir Türkiye'nin çocuğu gibi yetişiyorlar. Yani benim bazen mesela kullanmakta olduğum tanımadığım kelimeleri çocuklar yapıyor. Mesela ben kendi yeğenime bakıyorum. Bana bir tane oyunun adını söylüyor. Diyorum sen bunu nereden öğrendin, nasıl söyledin?" (37)

Bulgular, yerel toplumun kültürünü tanıma ve etkileşim kurma sürecinin gözlem, deneyim ve sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte sosyal medya platformları destekleyici bir rol oynamaktadır.

4.5.3.2.3.Kendi Kültürünü Sürdürme ve Temsil Etme

Bu tema katılımcıların Türkiye'de kültürel kimliklerini nasıl koruduklarını ve sürdürdürklerini özellikle kamusal alanda bu pratikleri nasıl görünür kıldıklarını ortaya koymaktadır.Veriler, katılımcıların kültürel kimliklerini tamamen terk etmediklerini aksine bellirli bağlamlarda bu kimliği sürdürmeye ve görünür kılmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, kültürel kimliğin özellikle dil üzerinden devam ettirildiğini ortaya koymaktadır. Arapça, katılımcılar tarafından kültürel aidiyetin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu dili gündelik yaşamda ve kamusal alanda kullanırken temkinli davrandıklarını; özel alanda ve aile içi iletişimde ise daha rahat kullandıklarını belirtmektedirler:

> "Aile içinde Arapça konuşuyoruz." (K29)

> "Konuşurum, konuşurum da bazen. Belki bazı insanlar rahatsız oluyor ama ben sonuçta ben Suriyelim" (K43).

Sosyal medya platformları ise katılımcıların kültürel kimliklerini daha açık ve görünür bir biçimde ifade edebildikleri alanlardır. Katılımcılar bu platformlarda özellikle arapça gönderiler ve müzik içerikleri aracılığıyla kimliklerini görünür kıldıklarını şu şekilde dile getirmektedir:

> "Mesela hikaye atıyorum. Arapça şarkı falan." (K22)

> "Arapça evet paylaşıyoruz." (K25)

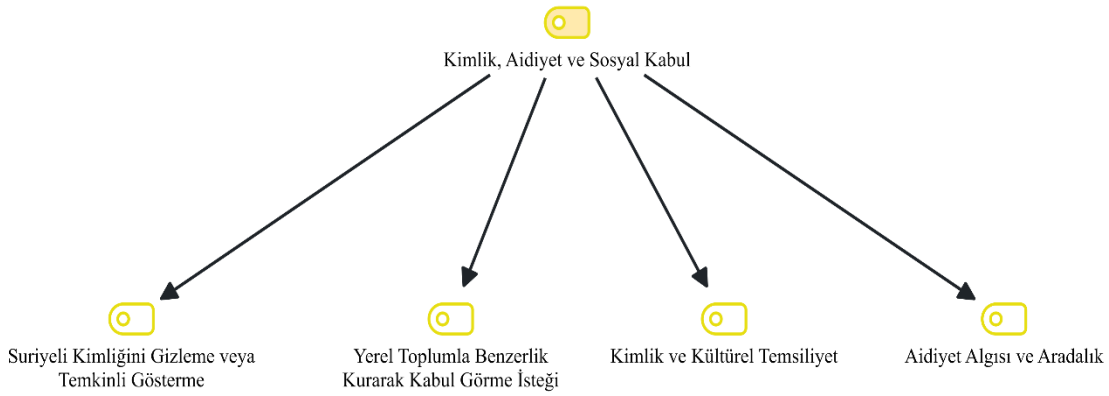
> "Instagram'da benim adım Arapça'da yazıyor. Çünkü Arapçayı ve Arapça yazıyı da çok seviyorum." (K45)

Elde edilen bulgular, katılımcılarını kültürel kimliklerini tamamen terk etmediklerini bunun yerine kamusal ve özel alanlarda farklı biçimlerde devam ettirdiklerini göstermektedir. Katılımcılar, kamusal alanda dil kullanımında ve davranışlarında daha temkinli davranırken özel alan ve sosyal medya platformlarında kültürel kimliklerini daha görünür ve açık bir biçimde ifade etmektedir.

4.5.3.3.Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Kabul

Kimlik, aidiyet ve sosyal kabul ana teması, katılımcıların göç sonrası süreçte kimliklerini nasıl konumlandırdıkları, bulundukları topluma ne ölçüde ait hissettikleri ve yerel toplum tarafından nasıl algılandıklarına ilişkin deneyimlerini kapsamaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların gündelik yaşam pratikleri içinde kimliklerini nasıl görünür ya da örtük biçimde ifade ettiklerini yerel toplumla ilişkilerinde sosyal kabulü nasıl müzakere ettiklerini ve aidiyet duygularını nasıl kurduklarını ele almaktadır. Bu

bağlamda kimlik ve aidiyetin, göç deneyiminde sabit ve tek boyutlu değil; bağlamsal olarak değişen ve üretilen dinamik süreçler olduğu vurgulanmaktadır. Göçmenlerin, sosyal kabul arayışı doğrultusunda kimliklerini kimi durumlarda görünür kılarken, kimi durumlarda ise stratejik olarak geri plana çekebildikleri belirtilmektedir (Ager & Strang, 2008; Phillimore, 2011; Koç, 2025). Sosyal medya platformlarının, göçmenlerin kimliklerini daha kontrollü ve seçici biçimde ifade edebildikleri, kültürel aidiyetlerini görünür kılabildikleri ve sosyal kabul deneyimlerini müzakere edebildikleri önemli dijital alanlar olarak öne çıktığı görülmektedir (Leurs & Prabhakar, 2018; Alencar, 2017). Bu çerçevede belirlenen ana tema ve alt temalar Şekil 4.7'de sunulmaktadır.

Şekil 4. 7: Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Kabul Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.3.1.Suriyeli Kimliğini Gizleme veya Temkinli Gösterme

Bu temada, katılımcıların yerel toplumla yaşanabilecek olası sorunlardan kaçınmak ve gündelik yaşamlarını daha iyi koşullarda sürdürebilmek amacıyla kimlikerini açık ya da örtük bir biçimde nasıl sergiledikleri ele alınmaktadır. Katılımcı verileri, kamusal alanda özellikle de topluma taşıma, kalabalık sokak ve ortamlarda kimliğin gizlenmesi ya da örtük biçimde sunulmasının bir koruma stratejisi olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar, kimliklerini görünür kılan önemli unsurlardan biri olan dil kullanımında özellikle Arapça konuşurken olası olumsuz bakışlar, tepkiler ile ayrımcı söylem ve davranışlar nedeniyle daha temkinli davrandıklarını belirtmektedirler. Bu doğrultuda kamusal alanlarda Arapça konuşmaktan kaçındıkları, zorunlu olmadığı

sürece telefonla konuşmamayı tercih ettikleri ve daha düşük sesle etkileşimde bulundukları görülmektedir:

> "Korkuyorum, adamlar bakıyorlar metroda, tramvay ya da otobüste Arapça konuşunca hemen" (K27)
> "Otobüste rahat rahat konuşamıyoruz Arapça." (K32)

> "Arapça da hiç konuşmayı hiç sevmiyorum sokakta yüksek sesle yabancılarla. Yani tanımadığım insanların yanında hiç sevmiyorum. Çünkü bana karşı bir bakış ya da bir şey olmasın diye. Ondan korkuyorum. O yüzden konuşmuyorum. Hiç konuşmuyorum. Bana telefon bile gelirse açmıyorum. Otobüste indiğim zaman açarım." (K38)

Kimliğin örtük ya da gizli bir biçimde sunulması yalnızca dil kullanımıyla sınırlı değildir. Benzer biçimde katılımcılar köken bilgilerini paylaşma konusunda da temkinli davranmaktadır. Katılımcılar Suriyeli olduklarını açık bir biçimde ifade ettiklerinde karşı tarafın tutumlarında değişim yaşandığını ve bu nedenle kimliklerini farklı biçimlerde ifade ettiklerini belirtmektedir:

> "Mesela nerelisin sorusuna Arap diyorum. Yani Suriyeliyim demiyorum" (K6)

> "Aslında nereye gitsen git mesela bir Suriyeli olduğunu söylesen adamın yüzü değişiyor. O yüzden yani göstermiyorum." (K12)

> "Gizliyorum ya çok gizliyorum hatta. Çünkü bazen çok utanılacak yerlerde biz ırkçılığa çok mahsus kaldık. Şimdi bir yerde Suriyeliyim diyorsun adamın ifadesi tamamen değişiyor. Mesela ben senin yanına geldim sen bir Türk vatandaşısın, bir işletmedesin veya bir bakkalsın. Sohbet oluyor ve Nerelisin? Suriyeliyim. Adamın yüz ifadesi bütün değişiyor. Şimdi her Suriyeli aynı beş parmağın beşinde biri değil ki. Herkesi bir göremiyorsun ki. Biz de genellikle Antepli diyoruz. Biz Antep'e yakın olduğumuz için. Antep'in üslubu, aynı bizim gibi. O yüzden Antep diyoruz çoğunlukla. Ama şu an yani Suriye'nin durumu daha iyi olduğu için yeni hükümet olduğu için diyebiliyoruz mesela yavaş yavaş kendimize diyoruz ki biz Suriyeliyiz ama Türkmeniz. Öyle de ifade edebiliyoruz. Samimi olduğumuz kişilere söylüyoruz. Ama samimi olmadığımız kişilere veya dışarıdan biri olsun hemen diyemiyoruz. Suriyeli diyemiyoruz." (K14)

> "Ben dışarıda bile mesela yani karşıdan gelen bir insanın nabzını ölçüyorum ilk önce. Mesela diyelim ki metroya bindim, gidiyorum. O insanla tanışıyorsun ya bazen ister istemez. Nasılsın, iyi misin falan diye. Hani orada o insanın mesela bana karşı bir nabzını ölçüyorum. Mesela ben buna kimliğimi açıklayayım mı, açıklamayayım mı?" (K37)

Geçmişte yaşanılan bazı ayrımcı ve tehditkar deneyimler de katılımcıların kimliklerini daha temkinli bir biçimde ifade etmelerine neden olmaktadır. Bu deneyimler kamusal alanda sessiz kalma, geri çekilme ve görünürlüğü azaltma gibi davranışlara yol açamaktadır:

> "Tramvaya bindik, iki kişi. Konuşuyorlardı işte Suriyeliler şöyle böyle diyorlardı. Bana bakıp söylüyorlardı, ben de bir şey demedim. Şimdi bir şey olur kavga etmeyelim falan istemedim de. Yani susmak zorunda kaldım orada. Ben de istesem cevap verirdim ama kavga çıkardı.Sonra beni gönderirlerdi. Kötü adam yani kötü insan ben olurdum.Onlara bir şey yapmazlardı.Beni direkt deport yapabilirler." (K36)

> "Konuşamıyorsun değil konuştuğun zaman insanlar Suriyelisin ne işin var burada? Memlekete git bilmem ne diyorlar. Sizin hâlâ ne işin var burada? O yüzden çok Arapça konuşamıyorsun." (K39)

> "Nasıl söyleyeyim Arapça konuştuğunu fark edince hemen ırkçılığa başlıyorlar. Her zaman böyle değil ben yanlış bir şey söylemiyim. Ama arkadaşım bir kez otobüse bindi ve Arapça konuştu. Otobüsteki kişiler bu Suriyeli'yi otobüsten çıkaralım ya da dövelim dediler. Mesela annem bazen bana söylüyor ben sani ararsam çok Arapça konuşma ya da biraz sessiz ol." (K41)

Bunun yanı sıra bazı katılımcılar, güven ve samimiyet geliştidikleri ilişkilerde kimliklerini daha açık biçimde edebildiklerini dile getirmektedir. Bu durum kimlik sunumunun ilişki ve bağlam düzeyine göre değişken ve dinamik bir yapı serdilediğini göstermektedir:

> "Samimi olunca söylüyorum ama samimi olmadığım kişiler çok söylemiyorum." (K4)

> "Bazen rahat, çok rahat değil ama. Yani değişiyor. Yani mesela burada bir müşteri mesela geliyor, bir soru sordu. Biz konuşuyoruz onlarla bazıları çok çok az." (K28)

Bulgular, katılımcıların kimlik sunumlarının sosyal ortam, ilişki düzeyi ve algılanan risklere göre şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar kamusal alanda olası olumsuz tepkilerden kaçınmak amacıyla kimlikleri daha temkinli ve örtük biçimde sunmaktadır. Buna karşın güven duydukları ilişkilerde daha açık bir kimlik sunumu söz konusudur. Dolayısıyla kimlik sunumu ilişki ve bağlam düzeyine göre değişken ve dinamik bir yapı sergilemektedir.

4.5.3.3.2. Yerel Toplumla Benzerlik Kurarak Kabul Görme İsteği

Bu temada, katılımcıların yerel toplumda sosyal kabülü artırmak ve olası sorunlardan kaçınmak diğer bir ifadeyle gündelik yaşamda daha az sorunla karşılaşmak amacıyla yerel toplumla hangi alanlarda ve hangi eğilimler doğrultusunda benzerlik kurdukları ele alınmaktadır. Veriler, benzerlik kurma pratiklerinin genellikle dil, kültürel göstergeler, sosyal çevre ve dış görünüm gibi unsurlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda benzerlik kurma, kimliğinin tamamen terk edilmesinden ziyade yerel topluma uyumu ve kabul görmeyi kolaylaştıran bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır.

Katılımcılar, benzerlik kurmanın yerel toplumda kabul görme sürecini kolaylaştırdığını ve ve yabancı olarak konumlandırılma ihtimalini azaltabildiğini dile getirmektedir. Sosyal ilişkiler, eğitim deneyimleri ve Türkçe kullanımı benzerlik algısının oluşmasında önemli rol oynamaktadır:

> "Yani çevrem olsun arkadaşlarım olsun hepsi Türk. Çok az Arap arkadaşım var benim. Hiç yok diyebilirim hatta." (K4)

> "Yani çok fark olmadı zaten okulda Türklerle okuduğum için o kadar yabancı gibi hissetmiyorum." (K11)

> "Biz zaten normalde doğuştan Türkçe konuşuruz. Türkiye göçmeniyiz. Kısacası Türk göçmeniyiz diyelim ama sadece biraz şivemiz farklıydı." (K16)

> "Ben Türk Lisesi'nde okudum. Şimdi de Türk üniversitesinde okuyorum. O yüzden benim Türk arkadaşlarım var. Türk hocalarım var." (K45)

Katılımcıların benzerlik kurma stratejileri yalnızca dil ve eğitimle sınırlı kalmamaktadır. Bunun yanı sıra mekan ve görünüm üzerinden de şekillenmektedir. kurulmaktadır. Katılımcıların yerel toplumdan daha olumlu tepkiler alabilemek için bu tür benzerlikleri özellikle vurguladıkları görülmektedir. Bu çerçevede katılımcıların kendilerini Suriyeli kimliği yerine Türkmen, Türk ya da bir şehirle ilişlendirilerek daha kabul edilebilir kimlik kategoriler üzerinden tanımladıkları anlaşılmaktadır:

> "Suriye vatandaşı olabiliriz ama Türkçe konuşuyoruz. Türkmen olduğumuz için Türkçe'yi daha çok kullanıyoruz. Oradaki televizyon olsun telefon olsun hepsi Türk. Türkçe olduğu için

biz kendimizi Suriyeli olarak hissetmiyoruz daha çok Türk olarak düşünüyoruz. Çünkü biz buraya geldik belki Araplar daha çok ırkçılığa rastlanmıştır ama biz o kadar değil. Çünkü bizim dilimizi çözemiyorlar. Siz nasıl Suriyelisiniz siz nasıl Arapsanız diye şaşırıyorlar. Diyoruz ki biz Arap değiliz, biz Türkmeniz, yani daha doğrusu biz Türk'üz. Osmanlı'dan gelen bir nesiliz. Orada kalmışız ama Türk sınırındayız." (K14)

"Ben zaten aslında Türk'üm. Mardini benim soyadım aslında Mardin'den ama Türkçe bilmiyorum. Büyükbaba biraz biliyor." (K23)

"Genellikle diyorum ki ben Antepliyim. Mesela Antep'te bildiğim semtler de var. Bir kere taksiye binmiştik. Adam konuştu, konuştu, konuştu bayağı ilerledik. Sultan Çiftliği'ne gidiyoruz. Trafik de var. Adam en son dedi ki "Nerelisiniz?" Öbür arkadaşım Suriyeliyiz demedi. Dedi ki "Antep'in karşısındanız." Adam Antep'in karşısı neresi oluyor? dedi." (K37)

"İnan bana diyorlar sen Urfa'lılar gibi gözüküyorsun." (K44)

Bulgular, katılımcıların benzerlik kurma pratiklerinin sosyal kabul görme ve gündelik yaşamda karşılaşılabilecek zorlukları azaltma amacıyla dil, kültürel göstergeler, mekân ve görünüm gibi unsurlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir

4.5.3.3.3.Kimlik ve Kültürel Temsiliyet

Katılımcıların Suriyeli kimliklerini nasıl ve ne ölçüde görünür kıldıklarını ve kimliğin gündelik yaşam ve sosyal medyada nasıl temsil ediliği bu temada ele alınmaktadır. Veriler, katılımcıların bir kısmının Suriyeli kimliğini yalnıza bir aidiyet göstegesi olarak değil aynı zamanda meşru ve savunulabilir bir kimlik olarak konumlandıklarını göstermektedir. Katılımcılar kimliklerini utanılacak ya da gizlenmesi gereken bir unsur olarak değil aksine açıkça ifade edilmesi gereken bir gerçeklik olarak değerlendirmektedir:

"Ben böyle kişileri sevmiyorum. Herkese söylüyorum. Ben Suriyeliyim, utanmıyorum çünkü Allah beni böyle yarattı. Ben de düzgün olmayan bir şey yapmadım. Çalışıyorum, ekmeğimi kazanıyorum, yaşıyorum. Kimsenin parasını almıyorum. Kimsenin hakkını da almıyorum." (K20)

"Konuşurum konuşurum da bazen insan belki insanlar rahatsız oluyor ama ben sonuçta Suriyelim." (K43)

Katılımcı anlatıları, sosyal medya platfromlarının kültürel kimliklerini temsil etme açısından önemli bir alan sunduğunu göstermektedir. Arapça dil kullanımı, müzik seçimleri ve sembolik paylaşımlar aracılığıyla kültürlerini görünür kılmakta ve bu şekilde kimliklerini bilinçli bir biçimde temsil etmektedir. Bu durum sosyal medyanın kültürel temsiliyet açısından katılımcılara esnek ve kontrol edilebilir bir alan sunduğu anlaşılmaktadır:

> "Mesela hikaye atıyorum. Arapça şarkı falan." (K22)

> "Arapça yazıların hepsi Arapça." (K38)

> "Yok, kimliğimi gizlemiyorum. Aslında Instagram'da benim adım Arapça'da yazıyor. Çünkü ben Arapçayı ve çok Arapça yazıyı da çok seviyorum." (K45)

> "Fotoğraf falan paylaştığımda Arapça şarkı koyuyorum ben." (K47)

> "Biyomda yazıyorum Suriyeli olduğumu." (K49)

Bunun yanı sıra katılımcı anlatıları kimlik ve kültürel temsiliyetin her durumda aynı açıklıkla gerçekleşmediğini de göstermektedir. Özellikle kamusal alanlarda yerel toplumdan gelebilecek olası tepkilerden dolayı bazı katılımcıların daha temkinli bir biçimde tutum geliştirdikleri görülmektedir. Buna karşın sosyal medyada ve güvene dayalı ilişkilerde katılımcıların kimliğini daha açık ve rahat bir biçimde ifade edilebildikleri görülmektedir:

> "Samimi olunca söylüyorum ama samimi olmadığım kişiler çok söylemiyorum." (K4)

> "Bazen rahat, çok rahat değil ama. Yani değişiyor. Yani mesela burada bir müşteri mesela geliyor, bir soru sordu. Biz konuşuyoruz onlarla bazıları çok çok az." (K28)

> "Ben dışarıda bile mesela yani karşıdan gelen bir insanın nabzını ölçüyorum ilk önce. Mesela diyelim ki metroya bindim, gidiyorum. O insanla tanışıyorsun ya bazen ister istemez. Nasılsın, iyi misin falan diye. Hani orada o insanın mesela bana karşı bir nabzını ölçüyorum. Mesela ben buna kimliğimi açıklayayım mı, açıklamayayım mı?" (K37)

Bu bulgular, katılımcıların genellikle sosyal medya ve güvene dayalı ilişkilerde kimliklerini daha açık ve görnür bir biçimde ifade ettiklerini göstermektedir. Buna

karşılık kamusal alanlarda ve gündelik yaşamda olası tepkilerden kaçınmak için daha temkinli bir kimlik sunumu söz konsudur. Dolayısıyla kimlik ve kültürel temsiliyet, bağlama duyarlı ve dinamik bir yapıda gerçekleşmektedir.

4.5.3.3.4.Aidiyet Algısı ve Aradalık

Katılımcıların Türkiye ve Suriye arasında kurdukları aidiyet ilişkilerini ve bu aidiyeti nasıl deneyimlediklerini ortaya koymaktadır. Veriler, aidiyet duygusunun zamansal, mekansal ve toplumsal koşullara göre değişebilen bir süreç olduğunu götermektedir. Bununla birlikte aidiyetin çoğu zaman çelişkili duygularla deneyimlendiği ve katılımcıların birden fazla mekana aynı anda bağ kurabildikleri de görülmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmının Türkiye'de kurdukları yaşam, sosyal çevre, ve eğitim deneyimlerinden dolayı Türkiye'ye aidiyet geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılar Türkiye'yi geçici bir sığınma alanı veya ülkesi olarak değil ikinci bir vatan olarak tanımlamaktadır:

> "Artık buralı olduğumu hissediyorum. Çok da Arap olduğumu hissetmiyorum ben aslında. Yani çevrem olsun arkadaşlarım olsun hepsi Türk. Çok az Arap arkadaşım var benim. Hiç yok diyebilirim hatta." (K4)

> "Ben İstanbul ve Türkiye'yi çok çok çok seviyorum. Ben iki yıl önce aileme gittim ziyaret. Sonra İstanbul'a döndüm. Ya burası evim gibi yani gerçekten." (K30)

> "Türkiye'de Türkler savaş bitti ne yapıyorsun daha sen burada git ülkene.Türkiye, Türkiye benim ülkem oldu. On üç senedir buradayım. Ailem burada. Burada okudum vesaire. Nasıl birden bırakıp Suriye mi gideceğim? Suriye'de ne işim kaldı? Ne işim var? Hiçbir şeyim yok artık orada." (K46)

Öte yandan bazı katılımcı anlatıları, Türkiye'de yaşamaktan memnuniyet duyulmasına rağmen hukuki statü belirsizliği, vatandaşlık süreçleri ve yabancı olarak algılanma deneyimlerinin aidiyet bağlarının oluşmasını sınırladığnı ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kendilerini ne tam olarak Türkiye'ye ne de Suriye'ye ait hissedemediklerini; bu nedenle bir "arada kalmışlık durumu" içinde olduklarını belirtmektedir:

> “Alıştık işte ama yalan söylemeyeyim, yok yani ben şu an bekliyorum oturma izni gelsin gidicem ya biliyorsun memleket farklı bir şey. Burada ne kadar yaşarsan ne kadar Türkçe öğrenirsen Türk kadınla evlenirsen bile çocuğun bile olsa yabancı olarak hissedeceksin kendini. Yani burada büyümedim, doğmadım. Yirmi iki yaşında geldim buraya hâlâ yabancı olduğumuzu hissediyoruz.” (K38)

> “Gerçekten ben hâlâ doğru bir cevap veremiyorum. Bazen tamam ben Türkiye'de kalacağım bazen yok ben burada yaşamıyorum artık. Yani Suriye daha düzelirse döneceğim ya da başka bir ülkeye dönebilirim, gidebilirim. Öyle daha gerçekten doğru bir cevap veremiyorum şu anda.” (K41)

> “Kendimi daha hâlâ bulamadım. Bulmaya çalışıyorum. Ne Türkiye'de buldum ne de Suriye'de. Çünkü Suriye'den çıktığımda çok küçüktüm. O yüzden nereye bağlı olduğumu hiç bilmiyorum.” (K49)

Buna ilave olarak bazı katılımcıların aidiyet duygusunu iki mekan arasında bölünmüş bir yapı şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Katılımcılar, Türkiye’de kalıcı bir yaşam kurma ile Suriye’yle olan bağlarını sürdürme arasında bir denge arayışı içindedir:

> “Türkiye'ye şu anda çok bağlıyım. Açıkçası istiyorum ki ben şu anda vatandaş olayım. Mesela Türkiye'de yaşayayım ama Suriye'ye de gideyim geleyim. Mesela bir ayağım orada olsun bir ayağım burada olsun işlerimi öyle yürüteyim.” (37)

> “İlerde inşallah Suriye de güzel olursa gideceğim. Ama çıkış geliş sadece çıkış değil.” (K44)

> “Düşünüyorum ama Türkiye bir daha geri dönmek için tamamıyla Suriye'ye gitmek düşünmüyorum. Kimliğimi ikamet çevireceğim, gidip gelmek için.” (K50)

Diğer yandan vatadaşlık elde edememe durumu da aidiyet algsının etkileyen yapısal bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar uzun süre Türkiye’de yaşamalarına rağmen vatandaş olamamayı aidiyet duygusunun önünde bir engel olarak değerlendirmektedir:

> “Kaç yıldır buradayız, Türkiye'deyiz. Ana dilimiz Türkçe, yazmamız Türkçe. Daha vatandaş olamadık. Eşim, çocuğum vatandaş oldu. Kaç yıldır bunu bekliyoruz diyoruz biz de olalım artık.” (K14)
> “Allah'a şükür evet ben rahatım bir şey yok. Tam vatandaş çıktığım zaman daha iyi.” (K35)

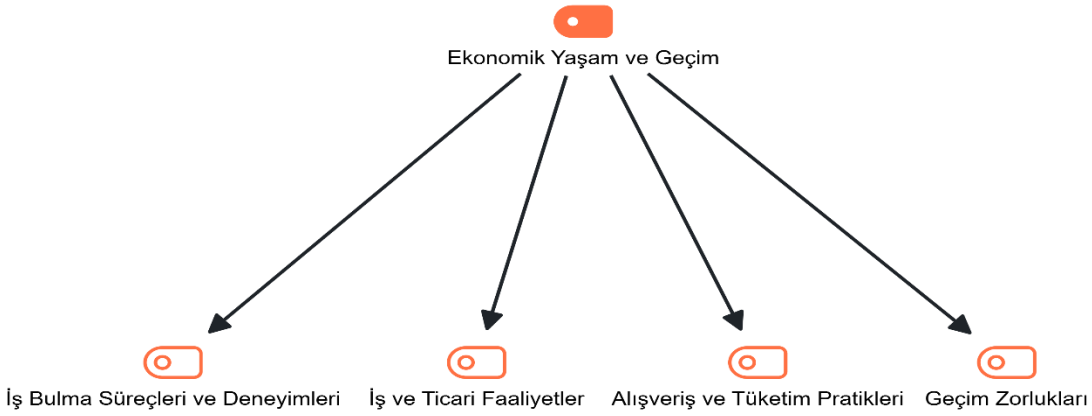
> "Benim eşim vatandaş, çocuklar vatandaş, abilerim vatandaş, ablam da vatandaş. Bir tek ben yabancı kaldım içlerinde." (K36)

Bu bulgular, katılımcıların aidiyet duygusunun koşullu ve değişken olduğunu ve zaman zaman çelişkili bir biçimde deneyimlediğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de kurdukları yaşam ve sosyal ilişkiler aracılığıyla güçlü bir aidiyet geliştirirken, Suriye ile olan duygusal bağlarını da tamamen koparmamaktadır. Bunun yanı sıra hukuki statü belirsizliği, vatandaşlık süreçleri ve yabancı olarak algılanma deneyimleri aidiyet duygusunu sınırlayarak katılımcıların kendilerini iki mekan arasında konumlandırdıkları bir aradalık hali ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan bazı katılımcıların aidiyetlerini iki ülke arasında bölünmüş bir biçimde tanımlamaları, bu bölünmüş aidiyetin yalnızca duygusal değil aynı zamanda gündelik yaşamda da devam ettirildiğini göstermektedir.

4.5.3.4.Ekonomik Yaşam ve Geçim

Ekonomik yaşam ve geçim ana teması, katılımcıların Türkiye'deki ekonomik yaşama katılım süreçlerini, geçim stratejilerini ve gündelik ekonomik pratiklerini kapsamaktadır. Bu tema, katılımcıların iş bulma deneyimlerinden çalışma koşullarına, ticari faaliyetlerinden tüketim alışkanlıklarına ve karşılaştıkları geçim zorluklarına kadar uzanan çok boyutlu bir ekonomik deneyim alanını ele almaktadır. Göçmenlerin ekonomik yaşama katılımının yalnızca bireysel beceri ve tercihlerle değil aynı zamanda sosyal ağlar ve yapısal koşullar tarafından şekillendiği kabul edilmektedir (Kloosterman & Rath, 2001; Castles, 2002; Ager & Strang, 2008). Bu bağlamda özellikle göçmenlerin iş bulma süreçlerinde sosyal ilişkiler ve ağların önemli bir rol oynadığı ancak bu ağların niteliğine bağlı olarak istihdama erişim üzerindeki etkilerinin farklılaşabildiği, düşük ücretli, güvencesiz ve kayıt dışı işlerin göçmen emeğinin yaygın deneyim alanları arasında yer aldığı vurgulanmaktadır (Bloch, 2008; Kanas et vd., 2011; Ager & Strang, 2008). Bunun yanı sıra dijital platformların ve sosyal medya araçlarının; göçmenlerin iş bulma, müşteriyle iletişim kurma ve ticari faaliyetlerini sürdürme süreçlerinde giderek daha görünür hale gelen önemli ekonomik araçlar olarak öne çıktığı ifade edilmektedir (Leurs & Smets, 2018; Dekker &

Engbersen, 2014). Bu doğrultuda belirlenen ana tema ve alt temalar Şekil 4.8'de sunulmaktadır.

Şekil 4. 8: Ekonomik Yaşam ve Geçim Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.4.1.İş Bulma Süreçleri ve Deneyimleri

Katılımcıların Türkiye'de iş bulma süreçlerini nasıl deneyimlediklerini ve hangi kanallar aracılığıyla çalışma hayatına dahil oldukları ve bu süreçte kaşılaştıkları fırsat ve zorlukların neler olduğu olduğu bu temada ele alınmaktadır. Veriler, iş bulma süreçlerinin ağırlıklı olarak akrabalık, arkadaşlık ve sosyal ilişkiler üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, Türkiye'ye daha önce gelen aile üyeleri ve yakın çevrenin iş bulma sürecinde temel bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle akrabalık ilişkileri katılımcıların iş piyasasına erişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır:

> "Benim abim burada çalışıyor önce yani. Beni çağırmış. Sonra çalışma izni aldım falan." (K2)

> "Abim Türk vatandaşı daha doğrusu vatandaş olmuş. Abimin burada bir mağazası vardı. Hatta birkaç tane mağazamız var burada. Çalışıyorum orada çok şükür." (K14)

> "Buradaki işi amca oğlum çalışıyor bizim diğer şubede. O çalıştığı için burada işi buldum. Zaten eskiden matbaada çalıştım. Sonra buraya geçtim." (K15)

"Abimin dükkanı var burada. Dokuz yıldır Beyazıt'taydım. Yaklaşık dört beş yıl onun yanında çalışan olarak şey yaptım sonra ayrıldım. Öyle kendime al sat yapıyorum." (K16)

"Kardeşlerim iki bin on üçte geldi. Burada çalışıyorlardı. Ben Suriye'deydim. Orada savaş ilerledikçe ben buraya geldim. Geldim abimin yanında çalıştım." (K19)

Bununla birlikte katılımcılar arakdaşlık ve sosyal çevre üzerinden kurulan ilişkilerin de iş bulma sürecinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Katılımcılar, çoğunlukla ilan ya da resmi başvuru yerine tanıdıkları aracılığıyla yönlendirlmekte ve bu şekilde iş bulmaktadır:

"Mesela, şu an çalıştığım yerden önce Bakırköy'de çalışıyordum. Ben yine berberdim. Orada bir yıl çalıştım. Bir arkadaşım beni nasıl diyeyim size destekledi. Git dedi, sor dedi. Bakırköyde güzel yerler var dedi. Ben de evden çıktım. Sabah indim. Bakırköye buldum. Yani tek başıma buldum gittim, sordum." (K4)

"Ben iş arıyorum, arkadaşlarıma soruyorum. Arkadaşım mesela bir yerde çalışıyor duymuş. Mesela bir yerde eleman ihtiyacı var beni çağırıyorlar. Yani hep arkadaşlarımdan." (K34)

"Arkadaşlar buldu. Benim arkadaşlarım benden önce çalışmış. Onların komşusu eleman istemiş. Ona sormuş senin tanıdığım biri var mı? Ben zaten ona haber vermiştim iş arıyorum.Gittim konuştum, anlaştık, başladım işe." (K38)

"Arkadaşım beni aradı Türk Telekomda iş var. Gittim mülakat için. Sonra çalıştım" (K48)

Öte yandan bazı katılımcılar, internet ve sosyal medya platfromlarını da iş arama sürecinde kullandıklarını belirtmektedir:

"Bazen iş bulmak zorunda kalıyoruz. O yüzden internetten bakıyoruz." (K26)

"Babam söyledi mesela Telegram'a gir orada bir gruplar var. Yazdım, iki gün sonra iletişime geçtiler." (K29)

"İnternetten buldum, Faceebook'tan." (K32)

İş bulma sürecinin her zaman kolay olmadığı ve çeşitli yapısal ve kurumsal engeller içerdiği katılımcı anlatılarında görülmektedir. Düşük ücretler, yabancı

statüsü, dil engeli, çalışma iznine ilişkin yasal düzenlemeler katılımcıların iş piyasasına erişimini kısıtlayan temel faktörler arasında yer almaktadır:

> "Asgari ücrette çalışıyorlar işte az parayla çalışıyorlar. Ama mecbur kaldığımız için biz bugün bu işi yapmazsak kimse bizi almıyor. En çok tabii fabrikalarda da oluyor işte dil bilmeyenler oluyor, işte dil bilmedikleri için mecbur çalışmak zorunda kalıyorlar az bir ücretle." (K15)

> "Bazen soruyorum ama maaş uygun yok. Biz yabancı olduğumuz için biraz az maaş veriyorlar. O yüzden orada hiç çalışmadım." (K26)

> "Şu an Türkiye'de çalışamıyorum. Diş hekimiyim. Türkiye'den mezun oldum. Bani maddi ve manevi durumdan çok etkiliyor. Yani burada mezun oldum. Türkçe konuşabiliyorum. Ne bileyim kültürü öğrendim. Bir de çalışamıyorum çünkü yasalara göre yasak büyük bir problem." (K40)

Bu bulgular, katılımcıların iş bulma süreçlerinin büyük ölçüde akrabalık, arkadaşlık ve sosyal ilişkiler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Buna karşılık internet ve sosyal medya gibi araçların daha sınırlı ve ikincil bir oynadığı görülmektedir. Düşük ücretler, yabancı statüsü, dil engeli, çalışma iznine ilişkin yasal düzenlemeler gibi yapısal ve kurumsal faktörler katılımcıların iş piyasasına erişimini kısıtlayan temel unsunlar arasında yer almaktadır.

4.5.3.4.2.İş ve Ticari Faaliyetleri

Katılımcılar, Türkiye'de yalnızca ücretli çalışan olarak değil aynı zamanda kendi işleri kuran ve ticari faaliyetlerini yürüten aktörler olarak da ekonomik yaşama dahil olmaktadır. Bu temada, katılımcıların ticari faaliyetlere nasıl başladıkları ve bu süreçleri nasıl yürütükleri ele alınmaktadır. Bu bağlamda veriler, iş ve ticari faaliyetlerin büyük ölçüde küçük ölçekli ve ilişki temelli yapılar üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, ticari faaliyetlere girişte aile ve akrabalık ilişkilerinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Katılımcılar genellikle aile üyelerinin yanında çalışarak deneyim kazanmakta ve sonrasında kendi işlerini kurmaktadır:

> "Abim Türk vatandaşı daha doğrusu vatandaş olmuş. Abimin burada bir mağazası vardı. Hatta birkaç tane mağazamız var burada. Çalışıyorum orada çok şükür." (K14)

"Abimin dükkanı var burada. Dokuz yıldır Beyazıt'taydım. Yaklaşık dört beş yıl onun yanında çalışan olarak şey yaptım sonra ayrıldım. Öyle kendime al sat yapıyorum." (K16)

"Babam restoranın sahibi." (K46)

"Abimin bir kafesi vardı burada. Orada çalıştım, baristalık yaptım." (K49)

Bununla birlikte katılımcı anlatıları ticari faaliyetlerin esnaf dayanışması ve yerel ticaret kültürüyle desteklendiğini göstermektedir. Esnaflar arasındaki yardımlaşma, ticari faaliyetlerin sürdürebilirliğini destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır:

"Burada esnaf hakkı denen bir şey var ve herkes burada birbirine yardımcı oluyor. Hani yabancıdır yerlidir fark eden bir şey olmuyor." (K17)

"Esnaflardan. Babam bir sene iş çalışmadı. O piyasanın içine geldi. Baktı, dolaştı, nereden alınıyor, nereden getiriliyor, kargo nerede, nasıl satılacak bir sene tam bir sene babam hiç çalışmadı. Sadece bunları araştırdı. Evet, ben ilk 2014'te geldim Türkiye'ye. İlk geldiğimde bulaşıklık yaptım, garsonluk yaptım, tekstilde ortaca olarak çalıştım. Yani sadece geçinmek için her hangi bir işe hiç çekinmedim. Bütün işleri yaptım. Ondan sonra babamla birlikte burayı açtık." (K18)

"Rahat rahat ticaretinizi yapabiliyorsunuz. Hatta bazıları daha iyi yapıyorlar."(K21)

Öte yandan sosyal medya platformlarının da ticari faaliyetlerde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Katılımcılar, özellikle WhatsApp ve Telegram gibi platfromları müşteriyle iletişim kurma, ürünü tanıma ve tanıtma ile ticari süreçleri yönetme amacıyla kullanıklarını belirtmektedir:

"Her şey, her şey sosyal medya. Mesela bir reklam yapacaksınız işiniz için sosyal medya. Bir şey istediniz, sosyal medya. Bir şey tanmıyorsunuz. Yani hatta şimdi mesela bir iş varsa ben tanımıyorum. Mesela yeni malzeme geldi, yeni bir şey geldi." (K8)

"Benim müşteriler hepsini WhatsApp'ta konuşuyorum onun için kullanıyorum." (K10)

"Bizimle iletişime geçen bayağı insanlar var. Biz Çin'den bir şey almak istiyoruz ya da Avrupa'dan bir şey getirmek istiyoruz. Yani iletişim geçiyor. Yani fayda dokunuyor." (K13)

"Biz Telegram'dan mesela ürünleri paylaşıyoruz oradan mesela fiyatlara bakıyorum. Mesela müşterinin istediğini oradan resmini alıp müşteriye gönderiyorum." (K36)

Bu bulgular, katılımcıların Türkiye'deki ticari faaliyetlerinin ağırlıklı olarak aile, akraba ve esnaf ilişkilerine dayalı sosyal ağlar üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu ilişkiler, iş kurma ve sürdürme süreçlerinde belirleyici bir rol oynarken; dijital araçlar ise bu süreçte daha çok destekleyici bir işlev üstlenmektedir.

4.5.3.4.3.Alışveriş ve Tüketim Pratikleri

Bu temada, katılımcıların gündelik yaşamdaki alışveriş ve tüketim pratikleri ele alınmaktadır. Veriler, bu pratiklerin çoğunlukla pragmatik, ihtiyaca dayalı ve mekansal erişebilirlik üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, alışveriş tercihlerinin kimlik veya etnik temelli bir ayrışmadan ziyade gündelik ihtiyaçlar doğrultusunda belirlendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda alışveriş yapılan yerin Türk ya da Suriyeli olmasından ziyade fiyat, ürün çeşitliliği ve mekansal yakınlık gibi faktörler belirleyici olduğu anlaşılmaktadır:

> "Fark etmiyor. Ben Türk'ten de alıyorum, Suriyelilerden de alıyorum." (K19)

> "Hangisi uygun, ucuzsa o fark etmez benim için." (K21)

> "Fark etmiyor. Mesela benim için hangisi yakınsa o." (K37)

Gündelik tüketimde özellikle BİM, A101, ŞOK gibi zincir marketlerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Katılımcılar, bu marketleri uygun fiyat, ürün çeşitliliği ve kolay erişim imkanı nedeniyle tercih ettiklerini ifade etmektedir:

> "Mesela pirinç, et, yağ gib normal alışverişi BİM'den, A101'den yapıyoruz." (K18)

> "Bakkal biliyorsun fiyat biraz yüksek. O yüzden BİM, A101, Şok'tan ona göre uygun fiyatta." (K31)

> "En çok BİM'den alıyorum." (K35)

> "Genellikle Türk esnafı ya da Türk marketlerinden BiM, A101, ŞOK öyle marketler tercih ediyorum." (K41)

Bunun yanı sıra katılımcıların kendi kültürlerine özgü ürünlere ihtiyaç duyduklarında Suriyeli esnafa yöneldikleri görülmektedir. Özellikle ekmek, baharat

ve bazı geleneksel ürünlerin zincir marketlerde ve yerel bakkallarda bulunmaması bu tercihi belirlemektedir:

> "Fark etmiyor. Mesela benim için hangisi yakınsa o. Mesela diyelim ki sigara kullanıyorum veya işte sodadır, koladır bu tür bakkaldan lazım olacak şeyler hangisi yakınsa o. Ama bazı şeyler var kültür olarak ekmek gibi mesela Suriyeli bakkalda bulunan bir şey. O tür şeyleri Suriyeli bakkallardan alıyoruz." (K37)

> "İhtiyacıma göre. İşte bazı ürünler Türklerde yokcekmek gibi mesela,chumus gibiconları Süriyeli marketlerden alıyorum. Kalanları da Türk marketlerden alıyorum." (K38)

> "İhtiyaca göre değişir. Genellikle Türk esnafı ya da Türk marketlerinden BiM, A101, ŞOK öyle marketler tercih ediyorum ama bazı özel ürünler mesela Suriyeli ekmeği burada satılmıyor. BIM'de satılmıyor, A101'de satılmıyor. Bazı Suriyeli ürünler var, kültürüne ait ürünler var. Bunları Suriyeli esnafından alıyorum." (K41)
> "İhtiyaca bağlı oluyor. Biz elbiseler hep Türk esnaftan alıyoruz ama bazı şeylerimiz mesela Suriye lavaşı var. Bizim lavaşımız ya da bizim yemeğimiz. Türk esnaflarda olmuyor ama genelde Türk esnaflardan alıyoruz." (K45)

> "Zincir marketlerden yapıyoruz normalde. ama şöyle bazı şeyleri zincir marketlerden getiremiyoruz. Çünkü sadece Suriyeli marketlerde oluyor. Onlar da mesela ekmek, peynir annem sadece Suriyelilerden seviyor, baharatları falan." (K49)

Öte yandan ikamet edilen mahallenin demografik yapısı ve Suriyeli esnafın bulunabilirliği de katılımcıların tüketim pratiklerini etkileyen önemli bir faktördür. Katılımcılar, genellikle erişebilir olan esnafı tercih etmektedir:

> "Çevremde hepsi Türkler ondan dolayı buradan alıyorum." (K23)

> "Ben istediğim bir şey mesela nereden bulurum, alırım oradan. Ama en çok tabii ki Türklerden alıyorum. Çünkü daha çok var. Suriyeliler biraz uzaktır. Bir de yani fazla bir şey yok." (K26)

> "İhtiyaca bağlı oluyor. Biz elbiseler hep Türk esnaftan alıyoruz ama bazı şeylerimiz mesela Suriye lavaşı var. Bizim lavaşımız ya da bizim yemeğimiz. Türk esnaflarda olmuyor ama genelde Türk esnaflardan alıyoruz. Benim oturduğum mahallede bir Suriyeli bakkal yok. O yüzden her zaman Türk esnafçılardan alıyoruz." (K45)

> "Ben en çok Türk esnaflara gidiyorum çünkü şey civarda fazla Suriyeli esnaf yok." (K46)

Bu bulgular, katılımcıların alışveriş ve tüketim pratiklerinin büyük ölçüde ihtiyaca dayalı, pragmatik ve mekansal erişebilirlik çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Alışveriş tercihleri kimlik ya da etnik aidiyetten ziyade fiyat, ürün çeşitliliği ve mekansal yakınlık gibi faktörlere dayanmaktadır.

4.5.3.4.4.Geçim Zorlukları

Bu temada, katılımcıların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları geçim zorlukları ele alınmaktadır. Veriler, bu zorlukların çoğunlukla ekonomi, barınma ve hukuki belirsizlik ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda katılımcı anlatıları geçim zorluklarının yalnızca düşük gelirle sınır olmadığını barınma sorunları, ailevi sorumluluklar ve hukuki/kimlik temelli belirsizlikler gibi çok boyutlu geniş bir yapı içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar için barınma, temel geçim sorunlarından biridir. Özellikle Türkiye'ye ilk geliş döneminlerinde sokakta kalma ya da geçici bir mekana sığınma deneyimleri katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmektedir:

> "İlk iki günü sokakta kaldım. Ondan sonra arkadaşımdan değil aslında tanımıyorum yani millettle oturuyoruz. Ev var mı, ev yok mu? Ben sokakta kalıyorum." (K39)

> "Ben ilk geldiğimde bir hafta camide yattım." (K44)

Barınma sorunlarının çoğunlukla hukuki statü ve kimlik sorunlarıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Kimlik ekslikliği, nüfus kaydının askıya alınması, kira sözleşmesi gibi resmi evrakların temin edilemesinde yaşanan güçlükler, katılımcıların başta barınma ve çalışma olmak üzere temel hizmetlere erişimini zorlaştırmaktadır:

> "Çekiniyorum değil, korkuyorum. Ben dışarı çıkınca şimdi polis durarsa kimlik nerede? Kimlik yok zaten almışlar. Geri vermemişler. Gel kardeşim. Suriye'ye gönderecekler beni." (K34)

> "Gidiyorsun sizden ev sözleşmesi istiyorlar, sonra fatura istemişler getirdim. Her sene bir şey istiyorlar. Ama şimdi nüfus açmak için noter yapmak gerekiyor. Noter yapmak için beş bin TL alıyorlar. Ev sahibi istemiyor. Noter yapmak için istemiyor. Ne bileyim Göç İdaresi istemiyor. Bir şey kabul etmiyorlar. Zor oluyor vallahi daha zor oluyor." (K44)

Bunun yanı sıra katılımcı anlatıları, ekonomik yükün yalnızca bireysel değil aynı zamanda ailevi bir sorumluluk olarak deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Türkiye'deki mevcut giderlerinin yanı sıra Suriye'deki aile üyelerine de maddi destek sağlamak zorunda olduklarını ifade etmektedir:

> "Yeme içme yani şöyle idare eder. Yani işte mecbur tek başına çalışıyorum. Altı ablam var. Hem onlara, çocuklarına yardım ediyorum hem benim çocuklara yardım ediyorum. Hem de kendi babama anneme bakıyorum." (K25)

> "Biz burada çalışıyoruz niye? Hem benim için hem ailem için. Ben aileme masraf yolluyorum." (K34)

> "Ben iki aile bakıyorum iki aile Suriye'de. Bazen inan inanyetmiyor. Görüyorum bir şey almak için yok diyorum böyle para göndereceğim, hala faturalar var. Böyle bakıyorum bir şey almıyorum ve çıkıyorum." (K44)

Diğer yandan artan yaşam maliyetleri ve hayat pahalılığı da geçim zorluklarını derinleştiren önemli faktörlerdir. Katılımcılar mevcut gelirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığını vurgulamaktadır:

> "Burası bu sene biraz pahalı. Ekonomi zor. Dünyada yani burası değil yani. Ben arkadaşlar sordum Almanya'da, Suriye'de herkes dedi" (K5)

> "Hayat çok pahalı. Yani ben sana elli milyar maaş ödüyorum yetmiyor. Hatta kiralık ev yirmi milyon." (K8)

> "Mesela 2015'te hayat nasıl ucuzdu şu anda nasıl pahalı, pahalı oldu yani." (K9)

> "Şimdi hayat pahalılığı bu hayat şartlarının biri her yerde. Burada şu an biz çalışıyoruz, maaş alıyoruz ama pahalı." (K13)

> "Geri döndü çünkü eşimde kimlik yok. Kimlik olmadığı zaman çocuk da oldu. Çocuğun da kimliği yok. Ufak bir hasta Özel'e gidiyoruz. Özel hastaneye gittiğin zaman dört beş milyar koyuyoruz. Artık yetişemiyoruz." (K21)

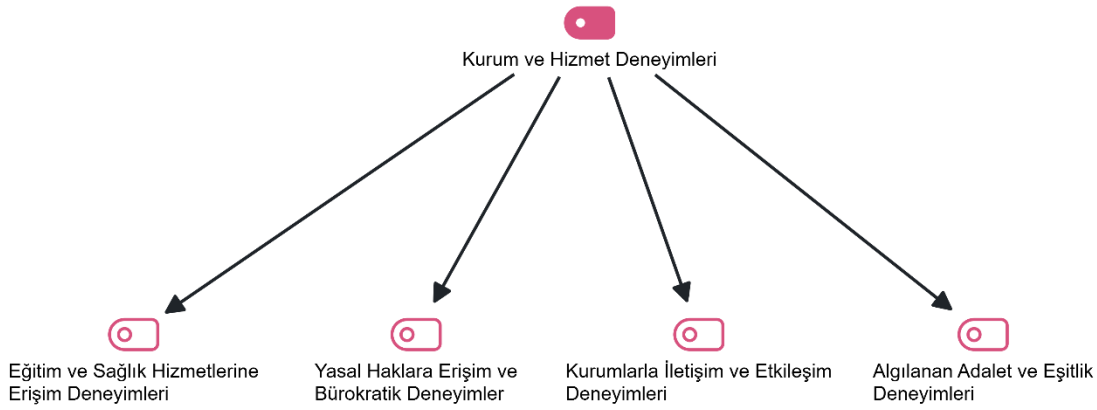
> "Ekonomi biraz sıkıyor bazı şeylerde. Bir de evlisin sorumluluğun var. Mesela yetişmiyor aldığın maaş. Mecburen başka çare arıyorsun." (K36)

Bu bulgular, katılımcıların geçim zorluklarını yalnızca düşük gelirle sınırlı olmadığını barınma sorunları, hukuki belirsizlikler ve ailevi sorumluluklar gibi çok

boyutlu bir düzen içinde deneyimlediğini göstermektedir. Özellikle kimlik ve yasal statüye ilişkin sorunların hem temel hizmetlere hem de çalışma ve barınma imankanlarını doğrudan etkilemektedir.

4.5.3.5.Kurum ve Hizmet Deneyimleri

Kurum ve hizmet deneyimleri ana teması, katılımcıların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim süreçleri ile yasal ve bürokratik işlemler sırasında yaşadıkları deneyimleri kapsamaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların kamu kurumlarıyla kurdukları iletişim ve etkileşim biçimleri ile bu süreçlerde şekillenen adalet ve eşitlik algıları da bu tema kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin kamusal hizmetlere erişiminin yalnızca hukuki statüye değil aynı zamanda idari uygulamalara, kurumsal işleyişe ve bürokratik süreçlerin niteliğine bağlı olarak farklılaştığı vurgulanmaktadır (Ager & Strang, 2008; McAuliffe & Triandafyllidou, 2021) Bununla birlikte kamu kurumlarıyla kurulan etkileşimin niteliğinin, göçmenlerin devlete duyduğu güven, aidiyet duygusu entegrasyon süreçleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Spencer & Charsley, 2016; OECD, 2024a, 2024b). Bu doğrultuda ana tema ve alt temalar Şekil 4.9'da sunulmaktadır.

Şekil 4. 9: Kurum ve Hizmet DeneyimleriAna Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.5.1. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerine Erişim Deneyimleri

Bu alt temada, katılımcıların eğitim ve sağlık hizmetlere erişim süreçlerinde yaşadıkları deneyimler yer almaktadır. Veriler, bu hizmetlere erişimin büyük ölçüde

hukuki statü ve idari düzenlemelere bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların sağlık hizmetlerine erişimi kimlik ve sigorta durumlarına göre farklılaşsa da çoğunlukla ücretsiz bir biçimde hizmet aldıkları anlaşılmaktadır. Eğitim alanında temel eğitime erişimin daha düzenli olduğu, yükseköğretimde ise ekonomik koşullar, ikamet ve kayıt süreçlerinin daha belirleyici olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, devlet hastaneleri ve aile hekimliği sistemi üzerinden sağlık hizmetlerine çoğunlukla ücretsiz bir biçimde erişebildiklerini ifade etmektedir. Özellikle kimlik ve sigorta durumlarının uygun olduğu koşullarda, muayene ve tedavi sürçelerinin sorunsuz bir biçimde ilerlediği belirtilmektedir:

> "Bir kere hastaneye gittim, bir de çok güzel geçti ve çok güzel hizmet ettiler. Hiçbir sıkıntı yok." (K1)

> "Ücretsiz, ben hastaneye gitmedim. Ama ben girdiğim zaman mesela özel hastaneye gidiyorum." (K6)

> "Sıkıntı yok sıra alıyorum devlet hastanesinde gidiyorum bekliyorum orada sıra gelirse giriyorum." (K10)

> "Herhangi bir ücret ödemiyorum." (K17)

> "Şimdi hastane konusunda gidiyoruz zaten. Hiçbir sıkıntı yok o konuda. Diğer şeyler fazla önemli değil." (K47)

Bunun yanı sıra geçici koruma statüsü, sigorta durumu ve ikamet ili gibi faktörlerin sağlık hizmetlerinden yararlanma koşullarını etkilediği görülmektedir. Özellikle kimlik ve sigorta eksikliği durumunda, katılımcıların özel sağlık hizmetlerine yönelmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır:

> "Şu anda ben bir de babam ödüyorum ama kardeşlerim bir de annem sigorta olmadığı için ödeme yapmıyor. Ücretsiz oluyor." (K18)

> "Ben ödemiyorum devlete gittiğin zaman çünkü benim kimliğim var. Ama eşimde kimlik olmadığı için o ödüyor. Mecbur özele gidiyorsun ve özele gittiğin zaman orada para vereceksin." (K21)

Eğitim hizmetlerine ilişkin deneyimler, temel eğitim düzeyinde daha olumlu bir görünüm sergilemektedir. Katılımcılar, çocuklarının ve yakınlarının okullarına düzenli devam edebildiğini ve eğitim süreçlerinde önemli bir sorun yaşamadıklarını ifade etmektedir:

> "Ben bir yere eğitim için gitmedim ama benim yeğenlerim burada okuyorlar. Eğitimi çok güzel bir şekilde geçiyor. Okullarına gidiyorlar. Hiçbir sıkıntı yok." (K1)

> "Kızım ikinci sınıf onun öğretmeni çok seviyor.O dedi burada kalsın." (K5)

Buna karşılık katılımcıların yükseköğretim düzeyinde eğitim deneyimlerinin ise ekonomik zorluklar, kayıt süreçleri ve ikamet kısıtlamaları gibi sebeplerle daha kırılgan ve kesintili olduğu görülmektedir. Ekonomik zorluklar, kayıt süreçleri ve ikamet kısıtlamaları katılımcıların üniversite eğitimine devam etmesini zorlaştırmaktadır:

> "Üniversitede kayıt yaptım. Lojistik okuyacaktım. Bir sene okumuştum. Sonra devam edemedim. işler de biraz zor oldu bu yüzden bıraktım üniversiteyi.Çalışmaya devam ettim." (K38)

> "Burada hiç okula gitmedim üniversiteye burada devam etmek istedim olmadı." (K34)

Bulgular, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin büyük ölçüde hukuki statü ve idari düzenlemelere bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Katılımcıların sağlık hizmetlerine erişimi kimlik ve sigorta durumlarına göre farklılaşsa da çoğunlukla ücretsiz bir biçimde hizmet aldıkları anlaşılmaktadır[8]. Buna karşılık eğitimde özellikle yüksek öğretim düzeyinde ekonomik koşullar, ikamet ve kayıt süreçlerinin daha belirleyici olduğu görülmektedir.

4.5.3.5.2.Yasal Haklara Erişim ve Bürokratik Deneyimler

Katılımcıların yasal haklara erişim süreçlerinde ve bürokratik işlemler sırasında yaşadıkları deneyimler bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, bu süreç ve

[8] 28 Kasım 2025 tarihli düzenleme ile Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. Maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi, "Geçici korunanlardan Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliği hükümlerine göre katılım payı alınır" şeklinde değiştirilmiştir. Bkz: https://resmigazete.gov.tr/fihrist?tarih=2025-11-28, 27.04.2026

işlemlerin genellikle karmaşık, zaman alıcı ve belirsizlik içerisinde yürütüldüğünü göstermektedir. Özellikle kimlik, ikamet, adres değişkiliği ve yol izni gibi işlemler katılımcıların gündelik yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Bunun yanı sıra mezvuat ve uygulamalar arasındaki uyumuzluklar ile kuralların sık sık değişmesi yasal haklara erişimi daha da güçleştirmektedir.

Katılımcı anlatıları, göç yönetimi sürecinde düzenlemelerin sık değiştiğini ve kurumlar arası bilgilendirmelerin tutarsız olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, bürokratik işlemleri daha belirsiz ve karmaşık hale getirmektedir:

> "Göç idaresi, her gün yeni karar çıkıyor. Niye böyle? Her gün yeni karar bu yasak, bu yasak. Sonra tamam yasağı iptal ettik. Ama bu yasak. Niye?" (K8)

> "Geçen hafta çok garip bir şey yaşadım. Gittim yeni adres yapmak istiyorum dedim. Randevu var mı? Ben dedim yok. Neden randevu almadın? Çünkü ben öğrenciyim. Devlet bir karar çıktı diyor ve öğrenciler randevu almak zorunda değil öyle söylüyorum. O yok öyle bir şey yok. Sen randevu al sonra da ya Allah aşkına bu devlet siz öyle bir şeyi nasıl bilmiyorsunuz? Hem ben daha önce gittim ve randevusuz girdim. Siz mesela şu an orada çalışıyorsunuz nasıl böyle bilgileri bilmiyorsunuz." (K30)

> "Giriyorsun göç idaresine. Gerçekten üç saat kalıyorsun. Sonra bir memur bakıyor sana. Evraklarına bakıyor. Randevunuza bakıyor. Sonra sıra veriliyor. Tekrar çıkıyorsun mesela ikinci kata çıkıyorsun. Tekrar iki saat kalıyorsun bekliyorsun. Gidiyorsun bir odaya memur karşılıyor seni. Ondan sonra ne diyor? Evrakların eksik diyor. Tamam. Neden aşağıda söylemediniz? Aşağıda danışmanlık vardı. Ben üç saat kaldım yani mesela aşağıda. Neden anlatmadınız bana? O diyor evraklarınız eksik." (K48)

Bunun yanı sıra yasal belgelerin eksikliği ya da işlemlerin uzaması katılımıların gündelik yaşamlarının aksamasına neden olmaktadır. Bu durum katılımcılarda denetim korkusu ve güvensizlik hissi yaratmaktadır:

> "Benim çocuklar eşim burada zaten yaşıyorlar ama sadece eşime kimlik vermişler. Birkaç kere gittim. Yani üç kere dört kere gittim. Onlar, çocuklara kimlik maalesef vermemişler. Bütün evrakları hazırladım. Her şeyi hazırladım. Yol izni hazırladım. Aile cüzdanı hazırladım. Yani her şeyi yaptım. Onlar, çocuklara kimlik vermemişler. Benim çocukları okulla da gitmemişler. O yüzden dedim en son Suriye'ye geri göndereyim onları. Orada en azından okul başlaması lazım." (K25)

> “Göç idaresinden çok zor bir şeyler yaşadım. Çok konuşmak istemiyorum. Anlamıyorsun onlar ne istiyorlar? Mesela biz böyle böyle istiyoruz deseler tamam ben onları hazırlıyorum ve gidiyorum. Neden olmuyor? Neden her zaman geç kalıyor? Neden düşünüyoruz sadece bu adres için bile. Ben sadece bitirmek istiyorum o işlemi. Gerçekten bitirmek istiyorum. Çünkü sen düşünüyorsun belki şu an polis beni tuttu belki adres gitti belki falan. Ben sonunda suçlu değilim. Neden korkuyorum ben öğrenci olarak çalışıyorum. Kimseye zarar vermiyorum. Neden ben korkuyorum? Neden her zaman ben korku içinde yaşamak zorunda kalayım?” (K30)

> “Çekiniyorum değil, korkuyorum. Ben dışarı çıkınca şimdi polis durdurursa kimlik nerede? Kimlik yok zaten almışlar ve vermemişler. Kimlik yok, gel kardeşim. Suriye’ye gönderecekler beni.” (34)

Diğer yandan yol izni uygulaması, katılımcıların hareketliliğini kısıtlamakta ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Bu durum aile, akraba ve yakın çevre ziyaretlerini sınırlayarak aidiyet duygusunu da olumsuz etkilemektedir:

> “Eşim de benim gibi. Onun da Suriye’de ailesi tek başına burada. Hatta onun kız kardeşi Hatay’da. Hatay’a da gitmek istiyor. O da yasak. Orada yol izni alman lazım. Yol izni vermiyorlar çok zor. Eğer bir sebebin varsa gidebilirsin eğer yoksa yok. O da ailesini dört senedir görmedi.” (K10)

> “Geçici koruma altında yaşayanlar, hiçbir yere gidemez. Sadece izin alırsan verirlerse gidersin vermezse de gidemezsin. Kaç sene geçti ben annemi göremedim. Ne yapacağız? Annemi bir yere çağırdım. Ben de oraya başvurdum. Kabul ettiler. Orada buluştuk.” (K13)

> “Biz şimdi çok sıkıntı yaşıyoruz.Benim kimlik, yabancı kimlik olduğu için şehir dışında çıkmak yasak. Tek yol izni değil. Mesela benim memleket şimdi artık savaş bitti. Ben de gitmek istiyorum. Aile görmek istiyorum. Mesela benim çocuk, dedesi on senedir görmedi. Daha benim çocukları bilmiyor. Ben de çocuklar götürmek istiyorum gitmek istiyorum ama izin yok. Gidersin, dönemezsin. Yani- Gitmek istiyorsan diyor kimlik ver git. Amam benim hayat yok orda. Ben burada kurdum burada yaşadım. Aile, ev tuttu. Yani kiraladığım her şeyi burada yaptım.” (K20)

Bulgular, katılımcıların yasal haklara erişim süreçlerinin karmaşık ve belirsiz bir yapı içerisinde deneyimlendiğini göstermektedir. Mezvuat ve uygulamalar arasındaki uyumuzluklar ve kuralların sık sık değişmesi, bürokratik süreçleri zorlaştırmakta ve katılımcıların gündelik yaşamlarını doğrudan etkilemektedir.

Dolayısıyla yasal haklara erişimin yalnızca bireysel çabalara değil çoğunlukla yapısal ve kurumsal düzenlemelere bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

4.5.3.5.3.Kurumlarla İletişim ve Etkileşim Deneyimleri

Katılımcıların kurumlarla iletişim ve etkileşim süreçlerine ilişkin deneyimleri bu alt tema kapsamında ele alınmaktadır. Veriler, bu süreçlerin yalnızca bürokratik işlemlerin tamamlanmasına değil aynı zamanda iletişimin niteliği, biçimi ve görevli personelin tutumlarına bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Katılımcı anlatıları kurumlarla etkileşimin çoğu zaman sert, azarlayıcı ve dışlayıcı tutumlar çerçevesinde deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu durum katılımcıların değer görme ve kabul görme algılarını doğrudan etkileyen bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Katılımcılar, özellikle göçle ilişkili kurumlarda çalışan personelin iletişim biçiminin çoğunlukla bağırma, azarlama ve küçümseme içeren bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir. Bu iletişim biçimi katılımcıların kendilerini bir yük olarak ya da istenmeyen bireyler olarak hissetmelerine yol açmaktadır:

> "Mesela yabancı şubeye gidelim. İnsanlara davar gibi davranıyorlar. Biz insanız sonuçta." (K14)

> "Orada bağır çağır davranıyor ama güzel bir davranma değil. Sanki biz gerçekten buraya düşman gibi geldik… Bir de affedersiniz yolda giderken polis tutarsa sana …der ya da kusura bakma öyle bir şey demiyorlar. Al kimliği … git." (K34)

> "Bağırıyorlar, çağırıyorlar. Nasıl söyleyeyim azarlayarak konuşuyorlar seninle mesela. Küçümseyerek mesela." (K36)

> "Maalesef çok kötü. Görevliler hiç iyi davranmıyorlar. En çok kötü davranıyorlar. Cevap da vermiyorlar. Çok kaba, sert çok tuhaf bir şekilde öyle olmaması lazım." (K43)

Bu tür deneyimler, katılımcılarda korku, stres ve güvensizlik duygularını pekiştirmektedir:

> "Göç idaresinden çok zor bir şeyler yaşadım. Çok konuşmak istemiyorum. Anlamıyorsun onlar ne istiyorlar? Mesela biz böyle böyle istiyoruz deseler tamam ben onları hazırlıyorum ve gidiyorum. Neden olmuyor? Neden her zaman geç kalıyor? Neden düşünüyoruz sadece bu

adres için bile. Ben sadece bitirmek istiyorum o işlemi. Gerçekten bitirmek istiyorum. Çünkü sen düşünüyorsun belki şu an polis beni tuttu belki adres gitti belki falan. Ben sonunda suçlu değilim. Neden korkuyorum ben öğrenci olarak çalışıyorum. Kimseye zarar vermiyorum. Neden ben korkuyorum? Neden her zaman ben korku içinde yaşamak zorunda kalayım?" (K30)

"Geçen sene gittim veri güncelleme yapmak istedim. Randevu aldıktan sonra üç ay bekledim. Üç aydan sonra gidebildim. Gittiğimde her şey yanımdaydı. Diplomamı kayıt yaptırmak istedim. Göç idaresinde eğitim durumu farklı gözüksün diye. Sonra senin kimliğin var mı? Dedim, evet çıkarttım. Yok tercümesi istiyoruz. Tamam, benim aklıma gelmedi.. Randevu kağıdını yırttı. Başka bir randevu al dedi. Ben hemen halledeyim gidip hemen tercüme edip noterde hemen gelebilirim dedim. O yok yok başka zaman gel." (K40)

"Bir gün veri güncellemeye gittim. Orada bir görevli vardı. Anneme hakaret etti. Ben tamam yani işimi bitirdim. Bana da hakaret etti. Babama da hakaret etti. Ben giderken sadece iki kelime söyledim. Sen annemle saygısız davranıyorsun sadece ona bunu söyledin. Bani tehdit etti. Bana dedi ki senin ismin aldım. Ben korktum, çok korktum gerçekten. Babam gitmiş özür diledi ondan. O biraz önce hakaret ediyordu babama. Nasıl öyle bir şey oluyor? Ama işte yurtdışı edilmekten daha iyi." (K41)

"Çok fazla gittim. Çok kötü yemin ederim. İşte şöyle köleler gibi davranıyorlar. Çok fazla bekliyoruz. Çok şey yani korkuyorum oraya gittiğimde çok korkuyorum." (49)

Özellikle dil bariyerinin, kurumlarla etkileşimde ve personelin tutumlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Türkçe yeterliliğinin sınırlı olması, iletişimi zorlaştırmakta ve personelin tutumlarını da etkilemektedir:

"Biraz böyle sert konuşuyorlar. O da olabilir benim için olmadı ama yanımda çok kişiler gördüm. Mesela bazen memurlar bağırıyorlar niye Türkçe bilmiyorsun?" (K20)

"Bazen kötü de davranıyorlar ama mesela ben az Türkçe biliyorum onlarla konuşuyorum hiçbir sıkıntı yaşamadım. Ama bazen benim arkadaşlarım çok işte sıkıntı yaşadılar." (K26)

"İstanbul Yabancı Şubeye gittiğimde denk geldiğim memur çok iyiydi ama yanında bir tane kız vardı. İnsanlara gayet böyle tepeden bakan aşağılayan acı, git anlamıyor musun sen gibi. Yani böyle git artık gibi böyle cümleler çok kuruyordu. Arada yirmi metre mesafeden bir insan böyle bir köşeden dönüp bakar gibi kavgamı oluyor diye gayet yüksek bir sesle bağırıyordu. Rahatsız edici bir şey. Bir şekilde aşağılayıcı davranışlar yapıyordu. Bunlar hiç iyi değil. Devletin böyle şeyleri görmesi, gözetlemesi lazım. Orada ses kayıtlı kameralar var. Oranın

müdürü, yönetimi bunların farkına varması lazım. Bunlar insan. Bunlara bu şekilde davranamazsın. Arapçası yok, Türkçesi yok. Anlamıyor olabilir." (K37)

"Bir ilk geldiğimde Gebze'ye gittim. Gebze'de bir polis birkaç kişi yakalıyordu. Ben Suriye'deyken aslında çok korkumuz vardı polisten. Ben düşündüm. Ben yani çok gelişmiş ülkeye geldim Türkiye mesela. Burada hiç kimse bir şey yapmıyor. Benim telefonumu çıkartıp her şeyi video çektim. Sonra polisler beni fark ettiler. Hemen geldiler söylediler. Ben aslında o zamanlarda Türkçe konuşamıyordum. Daha öğrenmemiştim. Hemen bana bir şey yumruk attılar. Onun fotoğrafları var bende hala ama şikayet edemedim. O zaman da Türkçe bilmiyordum. Bir de korkuyordum." (K40)

Bunun yanı sıra katılımcı deneyimlerinin kurum, mekan ve görevli personele bağlı olarak değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bu durum, kurumsal iletişimde standart ve eşit bir yaklaşımın sağlanamadığını ortaya koymaktadır:

"Bazen iyi davranıyor, bazen sinirli." (K32

"Ben İzmir'deydim…Oradaki insanların bazıları mesela hiç Arapları sevmezler. Çünkü geçmişten olan olaylardan dolayı. Ama ben İzmir'de gittim. Mesela orada hiçbir şekilde kötü davranmadılar. Kapının önünde iki tane güvenlik vardı. Yemin ederim kapıdan geçmezler adamlar o kadar naif, o kadar efendi. Yani şu çocuklara o kadar kargaşa sıra oluyor çok iyi davranıyorlardı içeride. Mesela bana da mesela kadın da denk geldi erkek memur da denk geldi. Adamlar gayet rahat bir şekilde buyrun oturun şunları yapalım şunu yapalım. Şunu getirmen lazım. Şunun fotokopisi lazım gibi o tarz şeylerde davrandılar. Yani ben öyle bir olumsuz sonuçla hiç karşılaşmadım. İstanbul Yabancı Şubeye gittiğimde benim denk geldiğim memur çok iyiydi ama yanında bir tane kız vardı. Insanlara gayet böyle yani tepeden bakan aşağılayan git anlamıyor musun sen gibi böyle cümleler çok kuruyordu." (K37)

Son olarak; uzun bekleme süreleri, kalabalık ortamlar ve fiziki koşuların yetersizliği kurumlarla etkileşim süreçlerini olumsuz etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır:

"Eskiden çok kötü davranıyorlardı. Biz yaz mevsiminde gittik bir de kar mevsiminde gittik. Çadır bile yok soğukta, sıcakta, esenlikte her şey, nasıl söyleyeyim yani bize bakmıyorlardı. Hayvan gibi böyle uzun bir kuyruk bekle. Tamam, kadın hamile kadın yaşlı yok. En azından şeyi sandalye getirin kadına. Yok. Bekleyin saatlerce. Yani beş on dakika değil saatlerce bekliyorlar." (K46)

> “Ben randevu aldım. Göç idaresine gittim…Maalesef üç saat kaldık güneşte. Sonra sıram geldi.” (K48)

Bu bulgular, kurumlarla etkileşim süreçlerinin yalnızca bürokratik işlemlerle sınır olmadığını aynı zamanda iletişim biçimi ve personel tutumları aracılığıyla şekillen bir deneyim alanı olduğunu göstermektedir. Katılımcıların maruz kaldıkları sert ve dışalyıcı iletişim biçimleri bürokratik zorlaştırmakta ve bireylerin değer görme ile kabul edilme algılarını da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kurumsal etkileşimde standart ve eşit bir yaklaşımın sağlanamadığı görülmektedir.

4.5.3.5.4.Algılanan Adalet ve Eşitlik Deneyimileri

Katılımcıların adalet ve eşitliğe ilişkin deneyimleri bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, adalet ve eşitlik algısının büyük ölçüde benzer durumdaki bireylere yönelik uygulamalar üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir. Katılımcılar, özellikle yabancı statüsünün eşitsiz muameleye yol açtığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda adalet ve eşitlik algısının yalnızca hukuki süreçlerle sınırlı olmadığı aynı zamanda güven, hak arama, eşit muamele görme ve kamusal alanda var olma deneyimleriyle ilişkili bir alan olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcı anlatıları, benzer eylemlerin yabancı kimliği nedeniyle daha ağır yaptırımlara yol açtığını ortaya koymaktadır:

> “Hayatıma dokunan bir şey ve bir de haksızlık oldu bana. Altı ay cezaevinde yattım. Sebep ne? Ben kargocuyum. Bir arkadaş geldi bizimle kargo gönderdi. Biz burada kontrol etmiyoruz. Cihazımız yok çünkü büyük bir kargo. Sonra üst firmaya gitti. Oradan kontrol ediliyor. Havalimanında kontrol ediliyor. Ondan sonra uyuşturucu çıkıyor. Narkotik geldi. İşimi her şeyi anlattım. Bu arkadaş evi burada, her şeyi. Yani üç saat sonra adresinden almışlar. Burada bana haksızlık oldu, beni dinlemediler, beni anlamadılar. Altı ay yattım. Ondan ilk mahkemeden çıktım. Ben Türk olsaydım bir saat bile yatmazdım, ifademi verip çıkardım (K13)

> “Ben bir ara madde kullandım. Uyuşturucu maddesi biraz kullandım. Bir baskın oldu evde. Beni bulmuşlar. Kullanıcı olarak normalde ya maddeyi alıyorlar bırakıyorlar ya da karakolda da iki gün yedi üç gün yatıyorsun. Ben Suriyeli olduğum için yedi ay yattım hapiste.” (K34)

> “Bundan iki yıl önce bir komşumuzda bir olay çıkmış. Çocuklar binanın girişinde top oynamaya çıktılar. Saat akşam beş gibi. Bir komşuyla bir sorun olmuştu olay çıkmıştı. Komşu

benim kardeşime küfür etti. Kardeşim de ona küfür etti. Öyle olunca bir kavga çıktı. Kavgadan sonra hem kardeşim hem abim yirmi bir gün hapse gitmişler. O zamanlar herhangi bir şikayetin olursa sen şikayetçisin ya da şikayetin sahibi olsan da ya da şikayet senin üzerinde gelirse iki halde de Tuzla'ya gidiyorsun. Deport merkezine. Onlar seçiyorlar. Onlar karar verirler. Ya deport oluyorsun ya da çıkıyorsun. O zaman benim kardeşimle abim yirmi bir gün kaldılar. Hatta Adana'ya gitmişler. Karşı taraf şikayet üzerine bir imza atıp çıktı Türk olduğu için." (K45)

"Asıl olayı okulda yaşamadım komşumla yaşadım. Bir gün akrabalarımız Sudi Arabistnadan geldiler. İşte biz de evde misafir ettik. Yemek yedik falan filan. Sonra bizim evimizin önünde binanın apartmanın önünde bir bahçe var. Çok fazla çocuk vardı. Onları aldım bahçeye indik oynayalım diye. Saat öğlen iki falan gibiydi. Sonra komşu çekti bağırmayın lan falan demeye başladı. Ben de edepli konuş falan filan dedim. Sonra tartıştık. Geldi beni vurdu. Sonra ben onu vurdum. Kavga ettik. Sonra polise şikayet etti. Biz de şikayetçi olduk. Polise şikayetçi olduğumuzda dediler ki yabancılar Türkiye'de bir olaya karıştıklarında Tuzla'ya gitmeleri gerekiyor. Tuzla Geri Gönderme Merkezi'ne. İşte Biz Tuzla'ya gittik. Orada beş gün kaldık. Sonra bizi Adana'ya sevk ettiler. Orada da altı gün kaldık. Sonra abimin Al Jazeera ile çalıştığını öğrendiklerinde bizi çıkarttılar. Bir kağıt getirdiler. İşte hiç şeyden kimseye bahsetmeyeceğiz diye imza attık (K49)

Bunun yanı sıra şikayet ve hak arama süreçlerinin katılımcılar tarafından riskli olarak değerlendiriliği anlaşılmaktadır. Bu durum haklı olundan durumlarda dahi sessiz kalma eğilimini beraberinde getirmektedir:

"Mesela aklımdan gitmiyor dört sene önce yeni evliyim. Sokaklarda geziyorduk ben ve eşim. Birkaç genç bize laf atıyor, küfür ettiler. Bize taş attılar…Zaten polis boşa gidersin. Mesela ben şikayetçiyim. Hak bende. Beni tutuyor Suriye'ye gönderiyor." (K31)

"Ev sahibi biraz sıkıntı. Mesela her yıl dokuzuncu ayda benim zamım var. Yüzde yüz yapar. Bana diyor ki evden çık o zaman beğenmiyorsan…Polise gitmek, mahkemeye falan şimdi sen mesela Suriyelisin seni kim savunacak? Sen yabancı bir ülkedesin. O ülkenin vatandaşını şikayet ediyorsun. Seni deport ederler. Anladın mı? (K36)

"Bir ilk geldiğimde Gebze'ye gittim. Gebze'de bir polis birkaç kişi yakalıyordu. Ben Suriye'deyken aslında çok korkumuz vardı polisten. Ben düşündüm. Ben yani çok gelişmiş ülkeye geldim Türkiye mesela. Burada hiç kimse bir şey yapmıyor. Benim telefonumu çıkartıp her şeyi video çektim. Sonra polisler beni fark ettiler. Hemen geldiler söylediler. Ben aslında o zamanlarda Türkçe konuşamıyordum. Daha öğrenmemiştim. Hemen bana bir şey yumruk

attılar. Onun fotoğrafları var bende hala ama şikayet edemedim. O zaman da Türkçe bilmiyordum. Bir de korkuyordum." (K40)

Diğer yandan, kurumsal etkileşim süreçlerinde karşılaşılan hakaret ve tehditler, adalet algısını zedeleyen olumsuz deneyimler arasında değerlendirilmektedir:

"Hayatıma dokunan bir şey ve bir de haksızlık oldu bana. Altı ay cezaevinde yattım. Sebep ne? Ben kargocuyum. Bir arkadaş geldi bizimle kargo gönderdi. Biz burada kontrol etmiyoruz. Cihazımız yok çünkü büyük bir kargo. Sonra üst firmaya gitti. Oradan kontrol ediliyor. Havalimanında kontrol ediliyor. Ondan sonra uyuşturucu çıkıyor. Narkotik geldi. İşimi her şeyi anlattım. Bu arkadaş evi burada, her şeyi. Yani üç saat sonra adresinden almışlar. Burada bana haksızlık oldu, beni dinlemediler, beni anlamadılar. Altı ay yattım. Ondan ilk mahkemeden çıktım. Ben Türk olsaydım bir saat bile yatmazdım, ifademi verip çıkardım (K13)

"Bir gün veri güncellemeye gittim. Orada bir görevli vardı. Anneme hakaret etti. Ben tamam yani işimi bitirdim. Bana da hakaret etti. Babama da hakaret etti. Ben giderken sadece iki kelime söyledim. Sen annemle saygısız davranıyorsun sadece ona bunu söyledin. Bani tehdit etti. Bana dedi ki senin ismin aldım. Ben korktum, çok korktum gerçekten. Babam gitmiş özür diledi ondan. O biraz önce hakaret ediyordu babama. Nasıl öyle bir şey oluyor? Ama işte yurtdışı edilmekten daha iyi." (K41)

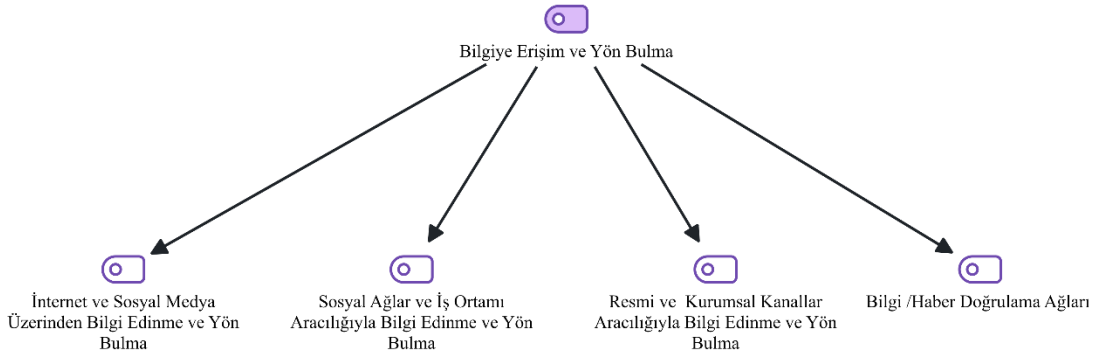
Son olarak katılımcılar yabancı olmanın vergi, harç ve iş kurma süreçlerinde daha fazla mali yük anlamına geldiğini ve bunun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ifade etmektedir:

"Yeni bir dükan açtım ve kapattım. Niye çok vergiyi alıyorlar…. Vatandaş normalde beş milyar oluyor, yabancı on beş milyar. Niye ? Çünkü yabancısın." (K8)

Bu bulgular, katılımcıların adalet ve eşitlik algısının yalnızca hukuki normlarla değil gündelik hayatta deneyimledikleri muamale biçimleri üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Yabancı statüsüne bağlı olarak benzer durumlarda daha ağır yaptırımlara maruz kalma ve hak arama süreçlerini riskli görme, katılımcıların eşit muameleye yönelik güvenini zedelemektedir. Bu doğrultuda adaletin katılımcılar açısından yalnızca bir hak değil aynı zamanda güven, korunma ve kamusal alanda var olma deneyimiyle ilişkili bir alan olduğunu göstermektedir.

4.5.3.6.Bilgiye Erişim ve Yön Bulma

Bilgiye erişim ve yön bulma ana teması, katılımcıların gündelik yaşamlarını sürdürebilmek ve karşılaştıkları hukuki, idari ve sosyal süreçleri yönetebilmek için bilgiye nasıl ve hangi yollarla ulaştıkları ile bu bilgi doğrultusunda nasıl yön bulduklarını ele almaktadır. Göç süreci, bireylerin yeni ve çoğu zaman belirsizliklerle dolu bir toplumsal ve kurumsal yapı içerisinde hareket etmelerini gerektirdiğinden bilgiye erişim ve yön bulma süreçleri göçmenlerin gündelik yaşam pratiklerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreç, aynı zamanda farklı kaynaklardan edinilen bilgilerin değerlendirilmesi ve doğrulanmasına ilişkin pratikleri de kapsamaktadır. Bu bağlamda bilgiye erişim, belirsizliklerin azaltılması, risklerin yönetilmesi ve karar verme süreçlerinin önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Kaufmann, 2018). Öte yandan göçmenlerin bilgiye erişim süreçlerinin çoğu zaman kesintili, çelişkili ve güvenilirlik açısından sorunlu olduğu bu durumun "bilgi güvencesizliği" olarak kavramsallaştırıldığı belirtilmektedir. Bu durum göçmenlerin farklı bilgi kaynaklarını karşılaştırma ve doğrulama stratejileri geliştirmelerine yol açmaktadır (Wall vd., 2017). Ayrıca, göçmenlerin bilgiye erişim süreçlerinin sosyal ağlar ve dijital iletişim araçları aracılığıyla şekillendiği bu araçların hem deneyim temelli bilgi paylaşımını kolaylaştırdığı hem de pratik ve güncel bilgiye erişim sağladığı ifade edilmektedir (Dekker & Engbersen, 2014). Bu doğrultuda belirlenen ana tema ve alt temalar Şekil 4.10'da sunulmaktadır.

Şekil 4. 10: Bilgiye Erişim ve Yön Bulma Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.6.1. İnternet ve Sosyal Medya Üzerinden Bilgi Edinme ve Yön Bulma

Katılımcıların bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde internet ve sosyal medya kullanımları bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, bu araçların gündelik yaşamda yön bulma, belirsizlikleri azaltma ve karşılaşılan sorunlarla baş etme de önemli bir bilgi kaynağı olarak kullandıldığını göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, özellikle hukuki düzenlemeler, kimlik işlemleri ve yol izni gibi konularda bilgiye erişim için internet ve sosyal medya araçlarından aktif biçimde yararlanıldığını göstermektedir:

> "Sosyal medyadan." (K1)

> "Google'dan araştırıyorum." (K4)

> "İnternet bakıyoruz internetten." (K7)

> "İnternet bakıyorum Yani Google'da soruyorum. Mesela bir şey oldu ne yapabilirim? Nereye gidebilirim?" (K25)

Özellikle Facebook'da yer alan göçmen gruplarının güncel kararlar, yeni kanunlar ve uygulamalar hakkında bilgi edinmede önemli bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar bu gruplar aracılığıyla yeni düzenlemeleri takip ettiklerini ve deneyim paylaşımı yoluyla yön bulduklarını belirtmektedir:

> "Facebook'ta sayfalar var. Türkçe'den Arapçaya çeviriyorlar. Bir karar çıktı diyelim ki mesela Suriyeliler Ankara'ya gidemez. Yol izni lazım. Diyelim ki böyle bir karar çıktı. Ben oradan biliyorum. O kararları oradan takip ediyorum." (K21)

> "Facebook'ta birkaç grup var. Yani bunlar şey diyorlar mesela ben oraya gittim, orada şu an hızlı çıkıyorlar evraklar ya da oraya gittim olmamış. Mesela yeni bir şey istiyorlar. Ben bakıyorum. Sonra gidiyorum" (K30)

> "Mesela göçmen guruplar Türkiye'de yaşadığımız yerleri, haberleri bilmek için öyle gruplar var. Mesela haberleri dinliyoruz, bakıyoruz yeni kurallara." (K38)

Bunun yanı sıra TikTok ve Youtube platformları ile yapay zeka araçlarının da pratik bilgi edinme süreçlerinde kullanıldığı görülmektedir:

"Google'da ya da yapay zekadan bir araştırma yapıyoruz. Ben bunu yapmak istiyorum. Nasıl yapabilirim? (K38)

"En çok böyle Tiktok'ta çıkıyorlar. Kişiler mesela ofisler açıyorlar. Fatih'te mesela birkaç tane ofis var. Onlar mesela anlatıyorlar. Mesela kimlik çıkartmak lazım ya da sigorta mı yapmak lazım? Bunlar önemli bunlar şeklinde onlar anlatıyorlar." (K20)

"Google ve ChatGPT'den bakıyorum." (K28)

Diğer yandan katılımcıların bir kısmı internet ve sosyal medyada edinilen bilgilerin her zaman yeterli ve güvenilir olmadığını düşünmekte ve bu bilgileri sosyal çevreleri aracılığıyla teyit etme ihtiyacı duymaktadır:

"Bazen arkadaşlara soruyorum ama en fazla internetten" (K10)

"İnternette araştırıyorsun ama maalesef mesela internette araştırdın hepsini aldın yanına Göç idaresine gittiğin zaman da illa ki bir kağıt eksik diyecek." (K15)

"Chat GPT ama normalde arkadaşlarıma da soruyorum." (K23)

Bu bulgular, internet ve sosyal medyanın katılımcıların birgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde belirgin bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların hukuki işlemler ve gündelik belirsizlikler karşısında bu araçlara yönelmeleri dijital platformların pratik ve işlevsel bir bigi kaynağı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra bu platformlardan edinilen bilginin her zaman yeterli ve güvenilir bulunmaması katılımcıların bu bilgileri sosyal çevrelerine teyit etme ihtiyacı duymasına yol açmaktadır.

4.5.3.6.2. Sosyal Ağlar ve İş Ortamı Aracılığıyla Bilgi Edinme ve Yön Bulma

Katılımcıların sosyal ağlar, arkadaş çevresi, komşular ve iş ortamları aracılığıyla bilgiye erşim ve yön bulma deneyimleri bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, özelikle hukuki ve yasal işlemler konusunda bilgiye erişimin sosyal çevre aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Katılımcılar hangi kuruma başvurulacağı, başvur zamanı ve gerekli belgeler gibi konularda bilgiyi öncelikle kendilerinden önce benzer deneyimleri yaşamış kişilerden edinmektedir.

Bu doğrultuda sosyal çevrenin bigiye erişim ve yön bulmada birincil başvuru kaynağı olduğu görülmektedir:

> "Öğrendiğim kurumları nereden bildim? Çevremdeki insanlar diyor ki mesela şuraya gitmen lazım şunu yapman lazım. Benden önce araştırma yapmış kişilerden." (K17)

> "Arkadaşlarım onlara sormaya çalıştım öğrenmek için." (K21)

> "İlk geldiğimizde biri yardımcı oldu. Bir Suriyeli arkadaş. Ne yapacağımızı, nereye gitmemiz lazım falan filan o öğretti bize." (K46)

> "Arkadaşlarım da söyledi yani anlattılar bana. Benden önce gelenler" (K48)

Bunun yanı sıra dil bariyerinin sosyal ağların önemini artırdığı görülmektedir. Özellikle Türkçe yeterliliğinin sınırlı olduğu durumlarda katılımcılar bilgiye erişimde sosyal çevrelerine daha fazla başvurmaktadır:

> "İlk geldiğim zaman bizde ne internet telefon var da bizde akıllı telefon yoktu. İnternet olmadığı için mesela burada araştıramıyoruz yani o şeyleri. Hani gidip arıyorsun mesela daha önceden gelen arkadaşlarım var, akrabalarım varsa onlara diyorsun." (K36)

> "Kuzenim vardı o bize yardım etti. Biz Türkçe bilmiyorduk o zamanlar. Mesela kira sözleşmesi,kimlik çıkartma falan." (K41)

> "Sosyal medya o kadar yaygın değildi. O yüzden şu anki gibi hızlıca haber yayını yoktu. Özellikle o zaman biz Türkçe bilmiyorduk. O yüzden bir arkadaştan öğrendik. " (45)

Diğer yandan iş ortamı ve komşuluk ilişkileri de kimlik işlemleri, iş bulma, banka hesabı açma gibi konularda önemli bilgi kaynakları olduğu anlaşılmaktadır:

> "Komşular bize yardım etti. Sağlık ocağı mesela anne kayıt var çocuklar için." (K5)

> "Buradaki benden önceden gelen kişilere soruyorum. Mesela benden önce benim enişte geldi. Burada iş açtı. Eksik bir şey olursa ona soruyorum. Mesela banka nereden açayım, hangi banka bize hesap açıyor hesap?" (K20)

> "Ben eskiden avcılarda oturuyorum. Orada şey iş yerinde arkadaşların vardı. Kimlik falan çıkartırın dediler." (K26)

"Hepsini komşumuz yardım etti." (K49)

Son olarak, avukatlar ya da deneyimli kişiler hukuki belirsizlik durumlarında başvurulan diğer bilgi kaynakları arasında yer almaktadır:

"Mesela tanıdığım bir avukat olduğu zaman onunla konuşurum daha emin olmak için." (K11)

"Avukatım var. Gerekirse sorarım." (K13)

"Genellikle biz kendi aramızda çözüyoruz. Mesela benim arkadaşım kimmliğini kaybetmişti burada karakola gidiyor. Gazeteye ilan gibi bir şey veriyorlardı yanılmıyorsam." (K37)

Bulgular, katılımcıların bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde sosyal ağların belirgin bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle hukuki ve idari işlemler konusunda bilgiye erişimde arkadaş çevresi, akrabalık ilişkileri ve iş ortamlarının çoğu zaman birincil başvuru kaynağı olduğu görülmektedir. Dil bariyeri ve bigiye ulaşmada yaşanan belirsizlikler bu ağları daha da önemli hale getirmektedir.

4.5.3.6.3. Resmi ve Kurumsal Kanallar Aracılığıyla Bilgi Edinme ve Yön Bulma

Bu alt temada katılımcıların resmi ve kurumsal kanallar aracılığıyla bilgiye erişim ve yön bulma deneyimleri yer almaktadır. Veriler, bu kanallar aracılığıyla bilgi edinmenin çoğunlukla planlı bir arayıştan ziyade ilk karşılaşmalar ve zorunlu temaslar sırasında gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu süreçte kolluk kuvvetleri, uyum programları ve kamplar aracılığıyla sağlanan yönlendirmelerin katılımcıların Türkiye'deki ilk süreçlerinde rehberlik etmektedir:

"Türkiye'ye ilk geldiğimde bir çevirme vardı. Biz Bağcılar Meydan'a girdik kimliksizdik. Çevirdiler bizi. Kimliğimiz var mı? Yok dedik. Polisler sağ olsun bizi arabayla aldılar. Karakola götürdüler. Kimliğimizi de çıkarttılar. Ondan sonra geri Bağcılar Meydan'a koydular bizi." (K22)

"Bazıları tanıdığım kişilerden, bazıları buradaki akrabalarımdan, bazıları abimden. Eee bazıları sosyal uyum programından. Ama bu programlardan bazıları pek çok bilgi vermiyor bazıları veriyor. Mesela eğer acil bir şey olursa hangi numaraya ararsın gibi şeyler" (K41)

"Biri gösterdi. Bir de Urfa'da şeye gidiyorduk. Bir kamp vardı. Orada öğretiyorlardı. Okulda nasıl yapacaksın? Türkçe biraz da ordan öğrendim zaten." (K50)

Bunun yanı sıra GİB başta olmak üzere resmi kurumlardan alınan bilgilerin çoğu zaman belirisz ve değişken olduğu bu nedenle katılımcıların gerçekleştirmek istedikleri işlemler için aynı kuruma birden fazla kez başvurmak zorunda kaldıkları ve süreci tekrar eden deneyimler yoluyla öğrendikleri anlaşılmaktadır:

"Göç idaresi, her gün yeni karar çıkıyor. Niye böyle? Her gün yeni karar bu yasak, bu yasak. Sonra tamam yasağı iptal ettik. Ama bu yasak. Niye?" (K8)

"Ben göç idaresinden çok zor şeyler yaşadım. Çok konuşmak istemiyorum. Anlamıyorsun Onlar ne istiyorlar? Yani mesela biz böyle böyle istiyoruz. Tamam ben onları hazırlıyorum ve gidiyorum. Neden olmuyor? Neden her zaman geç kalıyor? (K30)

Bu bulgular, katılımcıların bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde resmi ve kurumsal kanalların sınırlı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bu kanalların, daha çok ilk karşılaşmalar veya zorunlu temaslar esnasında yönlendirici bir işlev kazandığı görülmektedir.

4.5.3.6.4.Bilgi/Haber Doğrulama Ağları

Katılımcıların bilgi ve haber doğrulama ağlarının kimler ya da hangi kaynaklardan oluştuğu ve bunları nasıl teyit ettikleri bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, bilgiye erişimin tek başına yeterli olmadığını ve katılımcıların çoğunlukla çoklu kaynak takibi, yüz yüze ilişkiler ve sosyal ağlar aracılığıyla edindikleri bilgileri teyit ettiklerini göstermektedir.

Katılımcı anlatıları, internet ve sosyal medyada üzerinden dolaşan bilgilere karşı temkinli bir yaklaşım benimsediklerini ve aynı bilgiyi birden fazla kaynaktan karşılaştırarak doğrulamaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır:

"Güveniyorum ama yüzde yüz değil haberleri biliyorsun. O yüzden bazen buradan alıyorum bazen oradan alıyorum." (K31)

"Onun farkında varıyorum. Öbürü mesele farklı bir şekilde anlatıyor öbürü farklı bir şekilde anlatıyor. Bunu görüyorum." (K37)

"Facebook'ta bile aynı olayı iki üç kaynaktan takip ediyorum." (K38)

"Birçok kanalı takip ediyorum." (K43)

Özellikle Suriye ile ilgili haberlerin doğrulamasında aile, akraba, arkadaş ve sosyal çevrelerine başvurdukları anlaşılmaktadır:

"Doğru bilgi, arkadaşlarım Suriye'de. Halamın oğulları, teyzemin oğulları kuzenlerim orada." (K22)

"Bir şey oldu bizim bölgede mesela bir grubumuz var bizim burada amca oğulları mesela birkaç tane. Bizim köy akraba herkes. Amca çocuğu söylüyor mesela bir şey olduğunda sorun olduğunda gruba atıyorlar. Oradan takip ediyorum." (K36)

Bazen soruyorum bir haber okuduktan sonra arkadaşlarıma Suriye'deki. Bu doğru mu yanlış mı?" (K40)

"Arkadaşlarıma soruyorum." (K48)

Bunun yanı sıra katılımcılar, daha önce benzer deneyimleri yaşamış ve zamanla güvenirliği sınanmış kişi ve kanalları daha güvenilir buldukları görülmektedir:

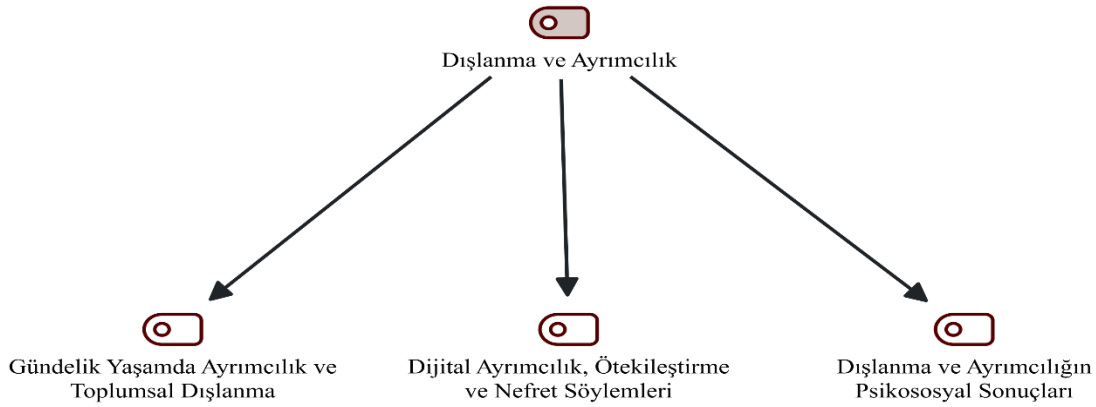
"Tiktokerlara güveniyorum çünkü benim gibi yaşadılar burada. Oraya da gitmişler. Daha orijinal gösteriyorlar. Kendi kamerasıyla gidiyor anlatıyor çekiyor gerçekten. Ben de yani birkaç kişi bakıyorum herkese inanmıyorum." (K20)

"Şöyle birini takip ediyorum haberci. Adı Ömer. En çok ona güveniyorum. O, Suriyeli. Çünkü Suriye haberleriyle ilgileniyor. Katar'da yaşıyor." (K49)

Bu bulgular, katılımcıların bilgiye erişim süreçlerinde tek bir kaynağa dayanmak yerine çoklu doğrulama pratikleri geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. İnternet ve sosyal medyada dolaşan bilgiler katılımcılar tarafından karşılaştırılarak ve sosyal çevrelerinden teyit alarak bilginin doğruluğunu sınamaktadır. Özellikle Suriye ile ilgili haberlerin doğrulamasında aile, akraba, arkadaş ve sosyal çevrelerine başvurdukları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda bilgiye erişim dijital kanalların yanı sıra güvene dayalı sosyal ilişkiler üzerinden de şekillenmektedir.

4.5.3.7.Dışlanma ve Ayrımcılık

Dışlanma ve ayrımcılık ana teması, katılımcıların gündelik yaşamda ve sosyal medyada maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanma deneyimleri ile bu deneyimlerin psikososyal sonuçlarını ele almaktadır. Göç süreciyle birlikte sosyal medya, göçmenlerin hem bilgiye erişim hem de sosyal bağlarını sürdürme açısından önemli bir alan sunarken aynı zamanda dışlanma ve ayrımcılığın yeniden üretildiği bir mecra olarak da öne çıkmaktadır (Diminescu, 2008). Sosyal medya platformlarında dolaşıma giren ötekileştirici söylemler, yanlış bilgiler ve genelleyici temsiller, göçmenlere yönelik tehdit algısını artırmakta ve bu durum dışlayıcı tutumların yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır (Esses vd., 2013; Eberl vd., 2018). Bu bağlamda sosyal medya, göçmenlerin yalnızca iletişim kurdukları bir alan değil aynı zamanda dışlanma süreçlerinin de yeniden üretildiği bir kamusal alan olarak değerlendirilmektedir (Leurs & Smets, 2018). Bu çerçevede araştırma kapsamında dışlanma ve ayrımcılık ana teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.11'de sunulmaktadır.

Şekil 4. 11: Dışlanma ve Ayrımcılık Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.7.1.Gündelik Yaşamda Ayrımcılık ve Toplumsal Dışlanma

Bu alt temada, katılımcıların gündelik yaşamda karşılaştıkları ayrımcılık ve toplumsal dışlanma deneyimleri ele alınmaktadır. Veriler, ayrımcılığın hem açık hem de örtük biçimlerde ağırlıklı olarak kamusal alanlarda özellikle toplu taşıma araçları ve kalabalık sokaklarda ortaya çıktığını göstermektedir. Bu deneyimler; çoğunlukla hakaret, dışlayıcı söylem, bakış, tutum ve ima yoluyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla

ayrımcılık çoğu zaman doğrudan çatışma yerine gündelik etkileşim ve davranışlar üzerinden ortaya çıkmaktadır.

Katılımcılar, Suriyeli kimliklerinin fark edilmesiyle birlikte dışlayıcı bakış ve tutumlarla karşılaştıklarını dile getirmektedir:

> "Ben ortaokuldayken otobüse bindim. Mesela telefonla Arapça konuştuğum zaman biraz şey herkes bakıyor. O kim, o yabancı bilmem ne." (K6)

> "Aslında nereye gitsen git mesela Suriyeli olduğunu söylesen adamın yüzü değişiyor." (K12)

> "Burada müşteri olarak falan tanıdığım insanlar da birkaç defa denk geldim. Suriyeli olduğumu söyleyince direkt mesela yüz ifadeleri bile değişen vardı." (K16)

Bununla birlikte katılımcılar, özellikle toplu taşıma araçlarında Arapça konuşmaları nedeniyle doğrudan müdahale ve uyarılarla karşılaştıklarını belirtmektedir:

> "Bir kere metrobüste binmiştik arkadaşlarla denize gidiyor, Arapça konuşuyoruz hepimiz Suriyeliyiz. Bir tane Türk aramızda var. O da Hataylı, o da Arapça konuşuyordu. Bir kadın çıktı Osmanlıyız biz. Arapça konuşamazsınız. Atatürk babamız. Biz bir şey yapmadık. Sövdük mü, Sövmedik güzel konuşuyorduk yani hiç sıkıntı yaşamadık. Büyük kadın olduğu için bir şey diyemedik. Büyük kadın, yaşlı kadın." (K22)

> "Şimdi mesela buradan yolda geçerken Arapça konuştuğun zaman problem yok. Çünkü çarşının içinde yabancı diyorlar ya da müşteri diyorlar. Tramvaya bin, Arapça konuş. Kardeşim sen niye bu kadar konuşuyorsun yüksek sesliye. Arapça konuşma sen Türkiye içindesin." (K34)

> "Tramvaya bindik iki kişi konuşuyorlardı. Suriyeliler şöyle böyle diyorlardı. Bana bakıp söylüyorlardı ben de bir şey demedim. Şimdi bir şey olur kavga etmeyelim falan istemedim. Susmak zorunda kaldım orada. İstesem cevap verirdim ama kavga çıkardı. Sonra beni gönderirlerdi. Kötü insan ben olurdum. Onlara bir şey yapmazlardı. Beni direkt deport yapabilirler." (K36)

Diğer yandan, ayrımcılık deneyimlerinin yalnızca kamusal alanlara sınırlı kalmayıp eğitim ortamlarında da görüldüğü anlaşılmaktadır. Katılımcılar, üniversite ortamında hem akademisyenler hem de öğrenciler tarafından dışlayıcı tutumlara maruz kaldıklarını ve bu durumun sosyal ilişkilerini zayıflattığını ifade etmektedir:

"En fazla üniversitede oldu ben yabancı olduğum için…Oradaki zihniyet biraz yabancılar ve Arapları yani çok fazla sevmiyorlar…Bence, Arap ve Suriyeli olduğum için. Ama, yani onlar böyle söylemiyorlar. Mesela normal bir şekilde davranmaya çalışıyorlar... Ama yani bu tür olay olunca sınıfta, öğrenciler de uzak olmaya başladı. Mesela şimdi ben bir yıl kaldı mezun olacağım. Yani üçüncü yıldayım. Hiç arkadaşım yok okulda. Çünkü ilk seneden olan olaylar yüzünden öğrenciler artık biraz uzak durmaya başladı. Benim için önemli değil ama ben zaten okula gidip mezun olayım yeter benim için. Ama yani böyle dört ya da beş yıl bir sınıfta, mesela kırk kişi var ayrı kalmak biraz kötü bir şey." (K12)

"Okulda biraz oluyordu ama ben kendimi savunuyordum." (K29)

"Ben üniversitede çok zor şeyler yaşadım. Üç dört hoca var orada. Araplar'dan çok nefret ediyorlar. Bir de bizimde bir profesör var mimarlıkta… Ben bu dünyada onun gibi bir ırkçı hiç görmedim. Mesela eskiden çok mimari yapı var falan diyor ama tabii Suriyeliler hiç anlamıyorlar beni. Çünkü Suriye'de öyle bir şey hiç yok. Sen bilmiyorsun en eski yer nerede? Bütün dünyada en eski şehir nerede? Bu mimari nereden çıktı? Oraya git önce. Nerede başladı o? O şamda başladı. Sen, sen önce kitapları oku. Sonra eğer ırkçılık yapmak istiyorsan doğru bir ırkçılık yap. Doğru bir ırkçılık ya. Anladın mı beni? Yani ben onu diyorum. Sen nasıl öyle bir şey konuşuyorsun? Tamam, ırkçılık yapmak istiyorsan yap. Sen ne yapıyorsun orada ülkenize git falan normalde her yerde öyle bir şey konuşuyorlar. Ama böyle bir şeyi nasıl konuşuyorsun sen?" (K30)

Ayrımcılığın yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmayıp aile üyeleri, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde daha görünür biçimde yaşandığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar, kamusal alanda olumsuz tepkilere maruz kalmamak için çocuklarını uyarmakta ve dil kullanımını sınırlandırmaktadır:

"Şimdi nerede saklamak isterim. Bazı yerlerde en çok çocuklarla çıkarken. Arapça konuşmayın. Bazen diyor çocuklarım neden konuşmayalım Arapça? E kızım bak şimdi bize böyle bi bakacaklar. Hani yabancısın ya?" (K13)

"Ben konuşursam çevremdeki insanlara Suriyeli olduğumu tanırlarsa en az böyle mesela tuhaf bi bakış bakarlarsa ya da bir şey derlerse. Çünkü bana bir şey olmuyordu. Eşimle çok şey yaşadım. Eşim mesela küçük yaşında yirmi iki yirmi üç yaşında. Yanında iki tane çocuğu gezdiğin zaman ya da alışverişe gitmeye gittiği zaman çok duyuyor. Ve biliyorsun yani eşimin ki kaftandan, hicabından belli oluyor Suriyeli olduğu. Mesela gençleri çok farketmiyorsunuz. Yani kayboluyoruz. Ama eşim çok belli oluyor. Yanında iki tane çocuğu gittiği zaman mesela çok laf dinliyor. Mesela çok çocuk yapıyor." (K38)

> "Mesela annem bazen bana söylüyor ben seni ararsam pek çok Arapça konuşma ya da biraz sessiz ol." (K41)

> "Bir kez annemle konuşuyorduk otobüste. Geldiği adam dedi ki siz ne yapıyorsunuz burada ülkenize gidin falan diye. Annem bir olay çıkmasın diye susturdu beni." (K49)

Bu deneyimler katılımcıların çatışmadan kaçınma, sessiz kalma, kimliğini gizleme ve kamusal alanda temkinli davranma gibi pratikler geliştirdiklerini göstermektedir. Bu pratikler ayrımcılığın katılımcıların davranışlarını ve kendilerini ifade etme biçimlerini doğrudan şekillendirmektedir:

> "Aslında nereye gitsen git mesela Suriyeli olduğunu söylesen adamın yüzü değişiyor. O yüzden göstermiyorum." (K12)

> "Bizim mesela bizim kadınlar hep yüzde doksan kapalı, açık değil. Bir de millet çıktığı zaman bazı Türkler böyle ters bakıyorlar. Onlar nasıl giyiniyorlar, nasıl yapıyorlar, nasıl yapıyorlar bunu? Kapalı falan filan. Ya biraz çekiniyor insan.Tam rahat olmuyor…Nasıl söyleyim? Kendimi sıkıyorum. Tutuyorum da korkuyorum başıma bir şey gelmesin (K21)

> "Biraz da korkuyorum. Böyle bir yaşamak istemiyorum. O yüzden insanlara karşı gelmiyorum. Burada bir birkaç sefer de oldu. O yüzden biraz şöyle artık korktum." (K25)

> "Tramvaya bindik iki kişi konuşuyorlardı. Suriyeliler şöyle böyle diyorlardı. Bana bakıp söylüyorlardı ben de bir şey demedim. Şimdi bir şey olur kavga etmeyelim falan istemedim. Susmak zorunda kaldım orada. İstesem cevap verirdim ama kavga çıkardı. Sonra beni gönderirlerdi. Kötü insan ben olurdum. Onlara bir şey yapmazlardı. Beni direkt deport yapabilirler." (K36)

Bu bulgular, ayrımcılığın katılımcıların gündelik yaşam pratiklerine yerleşmiş bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrcımcılığın hem açık hem de örtük bir biçimde büyük ölçüde kamusal alanlarda özellikle toplu taşıma araçları ve kalabalık sokaklarda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu deneyimler çoğunlukla hakaret, dışlayıcı söylemler, bakışlar, tutumlar ve imalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca bu deneyimlerin yalnıza bireysel düzeyde kalmadığı aile üyeleri özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde de görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durum, ayrımcılığın da doğrudan çatışma biçiminde değil, gündelik etkileşimlerin üzerinden ortaya çıktığını göstermektedir. Katılımcılar, bu deneyimler karşısında çatışmadan kaçınma, sessiz kalma, kimliğini gizleme ve kamusal alanda temkinli davranma gibi stratejiler

geliştirmektedir. Bu stratejiler, ayrımcılığın katılımcıların davranışlarını ve kendilerini ifade etme biçimlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

4.5.3.7.2.Dijital Ayrımcılık, Ötekileştirme ve Nefret Söylemleri

Bu alt temada, katılımcıların dijital platformlar ve sosyal medya ortamlarında karşılaştıkları ayrımcı söylemler, nefret dili ve ötekileştirici temsiller ele alınmaktadır. Veriler, katılımcıların bu tür içeriklere doğrudan hedef olarak maruz kalmadıklarını ancak bu içerklerle sıklıkla karşılaştıklarını göstermektedir. Özellikle toplumsal krizler seçim dönemleri ve politik tartışmalar esnasında nefret söylemlerinin belirgin biçimde arttığı dile getirilmektedir.

Katılımcı anlatıları, dijital ortamlarda üretilen ve dolaşıma sokulan ayrımcı söylemlerin bireysel deneyimlerden ziyade kolektif kimlik üzerinden söylemlerin inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Suriyelilere yönelik genelleyici ve dışlayıcı söylemler, sosyal medya içerikleri ve kullanıcı yorumları aracılığıyla görünürlük kazanmaktadır:

> "Kendi adıma kalmadım. Ama hani sosyal medyada ırkçılığı görebiliyoruz maalesef. Hani görmesek daha iyi. Hem bizim açımızdan hem de TC vatandaşlarının açısından." (K17)

> "Mesela bunlardan kurtuluyoruz gibi öyle videolar şeyler de gördüm. Mesela onun yorumuna cevap vermeyi bile tenezzül etmedim" (K37)

> "Facebook'ta çok gördük... Irkçılık yapıyorlar Türkiye'de. Mesela bazıları mesela dövüyorlar. Bazıları kötü kelimeler söylüyorlar. Ne zaman gideceksiniz, defolup gideceksiniz memleketinize." (K48)

> "Çok var ırkçılık. Irkçılık videolarına bakıyorum. Sonra yorumlara giriyorum. Hepsi Suriyelilerle ilgili kötü kötü şeyler söylüyor. Cevap vermeyeyim diyorum. Türkiye'den gidin, işlerimizi alıyorsunuz falan filan." (K49)

Özellikle sosyal medya platformlarında, siyasal ve toplumsal gerilim dönemlerinde Suriyelilere yönelik bu söylemlerin yoğunlaştığı görülmektedir:

> "Evet, tabii ki oluyor zaten. Eee en ırkçı bir uygulama var. O da X, Twitter. Kayseri olayları vardı orada. Birkaç video izledim. Çok ırkçılık var. Bu yüzden daha takip etmedim daha rahatsız olmayayım diye." (K6)

"Bu çok büyük bir sorun. Tabii çok olumsuz yorumlar görüyorum özellikle X'te. Şu an öyle bir şey olmuyor sanırım Suriye daha iyileştiği için bazı Suriyeliler Suriye'ye gittiği için. Şu an biraz daha hafif oldu. Ama mesela genelde yani çok olumsuz yorumlar görüyordum. Ne söyleyeyim bu Suriyeliler defolsun artık gitsin bu ülkeden ne işi var burada? (K41)

"Şöyle yeni bir şey olmadı ama hatırlıyorum seçim zamanlarında … O kadar bir nefret söylemi vardı özellikle Suriyeliler karşında." (K45)

Bunun yanı sıra, yanlış ve yanıltıcı bilgilerin bu tür söylemleri beslediği ve Suriyelilere yönelik önyargıların pekişmesine yol açtığı görülmektedir. Katılımcılar, genelleyici ve doğruluğu sorgulanmayan bilgilerin sosyal medya üzerinden hızlı biçimde yayıldığını ifade etmektedir:

"Yani görüyorum çok fazla çıkıyor maalesef. İnsanların bilgisi olmadığı şeyler yani bilmiyor mesela bu Süriyeli diyor işimize sahip oluyor. Bilmem ne oluyor." (K15)

"Suriyeliler mesela bu çaldı. Bütün Suriyeliler de çalıyorlar gibi diyor konuşuyorlar. Mesela ya bunu, bunu vurmuş bütün Suriyeliler vuruyorlar Türkleri. Öyle bir şey olmuyor. Ya bazen kötüler var iyiler de var." (K26)

"Yani yanlış bilgiler çok tabi. Suriyeliler hakkında çok yanlış bilgiler de var. Sinavsız mesela okula ya da üniversite girebilir falan ya da destek. Mesela bu kadar biz mesela harcadık. Kırk milyar dolar falan diyorlar falan öyle bi şeyler… Çok fazla destek veriyorlar, maaş da alıyorlar. Öyle bir şey de yok. Yani bazen aileler destek alıyorlar ama o da çok küçük, düşük." (K43)

Bu tür içeriklerle karşılaşılaşıldığında katılımcıların çoğunlukla doğrudan tepki vermek yerine susma, görmezden gelme, geri çekilme ve engelleme baş etme stratejilerine yönelmektedir:

"Evet, tabii ki oluyor zaten. Eee en ırkçı bir uygulama var. O da X, Twitter. Kayseri olayları vardı orada. Birkaç video izledim. Çok ırkçılık var. Bu yüzden daha takip etmedim daha rahatsız olmayayım diye." (K6)

"Ortalığı karıştırmak isteyen her zaman vardır. Bakıyorsun bir resim atıyor buna küfrediyor. Sen de gelip buna yazacaksın. Umursamıyorum. Yani bir şey yazarsan seni takip ederler. Bilmem ne eder, boş ver. Umursamıyorum öyle şeyleri." (K13)

"Irkçılık yapanları da engelliyorum zaten." (K19)

Bu bulgular, dijital ortamlarda üretilen ayrımcı söylem ve nefret dilinin katılımcılar için sürekli karşılaşılan bir deneyim olduğunu ve bu içeriklere doğrudan hedef olarak maruz kalmasalar da sıklıkla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu söylemler, kollektif kimlik üzerinden genelleyici ve dışlayıcı bir biçimde üretilmekte ve bu durum dijital alanların ötekileştirici temsillerin yaygınlaştığı bir mecra olduğunu göstermektedir. Ayrıca yanıltıcı ve yanlış bilgilerin bu söylemleri pekiştirmesi, Suriyelilere yönelik ör yargıların yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır. Bu süreç karşısında katılımcıların çoğunlukla susma, görmezden gelme, geri çekilme ve engelleme gibi stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Bu durum katlımcıların dijital ortamlara katılımını ve kendilerini ifade etme biçimlerini sınırlandırmaktadır.

4.5.3.7.3.Dışlanma ve Ayrımcılığın Psikososyal Sonuçları

Bu alt temada, katılımcıların gündelik yaşamda ve sosyal medya platformları üzerinden maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanma deneyimlerinin psikososyal sonuçları ele alınmaktadır. Veriler, bu deneyimlerin yalnızca kısa süreli olumsuz duygular ve rahatsızlıklar yaratmadığını aynı zamanda kaygı, çekingenlik, korku, yalnızlaşma ve sürekli temkinli olma gibi uzun süreli etkiler doğurduğunu göstermektedir.

Katılımcılar, özellikle kamusal alanda karşılaştıkları ayrımcı tutumlar nedeniyle kendilerini güvende hissetmediklerini ve bu yüzden davranışlarını sürekli kontrol etmek zorunla kaldıklarını ifade etmektedir:

> "Bizim mesela bizim kadınlar hep yüzde doksan kapalı, açık değil. Bir de millet çıktığı zaman bazı Türkler böyle ters bakıyorlar. Onlar nasıl giyiniyorlar, nasıl yapıyorlar, nasıl yapıyorlar bunu? Kapalı falan filan. Ya biraz çekiniyor insan.Tam rahat olmuyor…Nasıl söyleyim? Kendimi sıkıyorum. Tutuyorum da korkuyorum başıma bir şey gelmesin (K21)

> "Biraz da korkuyorum. Böyle bir yaşamak istemiyorum. O yüzden insanlara karşı gelmiyorum. Burada bir birkaç sefer de oldu. O yüzden biraz şöyle artık korktum." (K25)

> "Tramvaya bindik iki kişi konuşuyorlardı. Suriyeliler şöyle böyle diyorlardı. Bana bakıp söylüyorlardı ben de bir şey demedim. Şimdi bir şey olur kavga etmeyelim falan istemedim. Susmak zorunda kaldım orada. İstesem cevap verirdim ama kavga çıkardı. Sonra beni

gönderirlerdi. Kötü insan ben olurdum. Onlara bir şey yapmazlardı. Beni direkt deport yapabilirler." (K36)

"Metro da varya biniyorum, korkuyorum işte oturamıyorum. Çünkü size diyecekler bak bu oturuyor ne bileyim…Arapça yazıyor…Sonra diyorlar ki bana Arap oturuyor." (K44)

Bu deneyimlerin sosyal ilişkiler üzerin de belirgin etkiler yarattığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar sosyal çevre, okul ve iş ortamlarında geri çekilme eğilimi göstermekte ve zamanla yalnızlaşmaktadır:

"Üçüncü yıldayım. Hiç arkadaşım yok okulda. Çünkü ilk seneden olan olaylar yüzünden öğrenciler artık biraz uzak durmaya başladı. Benim için önemli değil ama ben zaten okula gidip mezun olayım yeter benim için. Ama yani böyle dört ya da beş yıl bir sınıfta, mesela kırk kişi var ayrı kalmak biraz kötü bir şey." (K12)

Bunun yanı sıra katılımcıların bu tür deneyimlere maruz kalmamak için kimliğini gizledikleri ve kendilerini görünmez kılmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli kimliğini ifade etmekten kaçınma, ana dili kamusal alanda kullanmama ve dikkat çekmemeye yönelik davranışlar geliştirmektedir:

"Mesela nerelisin sorusuna Arap diyorum. Yani Suriyeliyim demiyorum" (K6)

"Gizliyorum ya çok gizliyorum hatta. Çünkü bazen çok utanılacak yerlerde biz ırkçılığa çok mahsus kaldık. Şimdi bir yerde Suriyeliyim diyorsun adamın ifadesi tamamen değişiyor...Biz de genellikle Antepli diyoruz. Biz Antep'e yakın olduğumuz için. Antep'in üslubu, aynı bizim gibi. O yüzden Antep diyoruz çoğunlukla. Ama şu an yani Suriye'nin durumu daha iyi olduğu için yeni hükümet olduğu için diyebiliyoruz mesela yavaş yavaş kendimize diyoruz ki biz Suriyeliyiz ama Türkmeniz. Öyle de ifade edebiliyoruz. Samimi olduğumuz kişilere söylüyoruz. Ama samimi olmadığımız kişilere veya dışarıdan biri olsun hemen diyemiyoruz. Suriyeli diyemiyoruz." (K14)

"Arapça da hiç konuşmayı hiç sevmiyorum sokakta yüksek sesle yabancılarla. Yani tanımadığım insanların yanında hiç sevmiyorum. Çünkü bana karşı bir bakış ya da bir şey olmasın diye. Ondan korkuyorum. O yüzden konuşmuyorum. Hiç konuşmuyorum. Bana telefon bile gelirse açmıyorum. Otobüste indiğim zaman açarım." (K38)

"Biraz korkuyorum kimse bilmesin. Benim style'm belli değil zaten kim olduğum hiç kimse bilmiyor." (K50)

Diğer yandan sosyal medyada karşılaşılan nefret söylemleri katılımcıları doğrudan hedef almasa da üzerlerinde prikolojik baskı yaratmaktadır. Bu durum dijital ortamların kaygı ve kaçınma davranışlarını tetiklediğini göstermektedir:

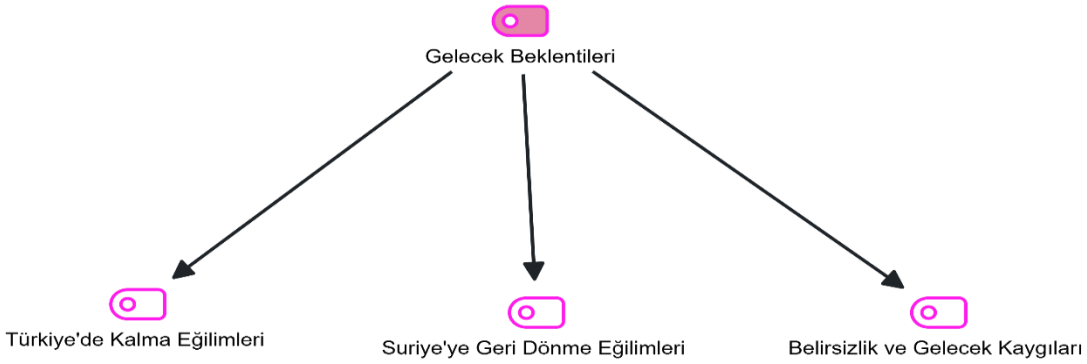
> "Evet, tabii ki oluyor zaten. En rkçı bir uygulama var. O da X, Twitter. Kayseri olayları vardı orada. Birkaç video izledim. Çok ırkçılık var. Bu yüzden daha takip etmedim daha rahatsız olmayayım diye." (K6)

Bu bulgular, ayrımcılık ve dışlanma deneyimlerinin katılımcılar üzerinde yalnız anlık duygusal etkiler yaratmadığını aynı zamanda kaygı, korku ve çekingenlik gibi kalıcı psikososyal sonuçlara yol açtığını ortaya koymaktadır. Bu durum, katılımcıların sosyal ilişkilerinden geri çekilmesine ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca katılımcıların kimliklerini gizleme, ana dili kullanmaktan kaçınma ve kamusal alanda görünmez olma çabaları, ayrımcılığın gündelik yaşam pratikleri üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

4.5.3.8.Gelecek Beklentileri

Gelecek beklentileri ana teması, katılımcıların göç sonrası süreçte Türkiye'de kalma ya da Suriye'ye dönme yönündeki eğilimlerini ve bu eğilimleri şekillendiren belirsizlikleri anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Göç deneyimi, bireylerin geleceğe ilişkin kararlarını sabit ve kesin tercihler üzerinden değil; ekonomik koşullar, güvenlik durumları ve aile-topluluk bağları doğrultusunda sürekli yeniden müzakere ettikleri dinamik bir süreç olarak ortaya koymaktadır. Bu bağlamda geri dönüş ve yeniden göç kararlarının çok katmanlı faktörlerin etkileşimiyle şekillendiği vurgulanmaktadır (OECD, 2024b; Sohst vd., 2025). Nitekim araştırmalar, geri dönüş kararlarının yalnızca güvenlik koşullarına değil; aynı zamanda ekonomik istikrar, mülkiyet hakları, hizmetlere erişim ve bireylerin menşe ülke ile kurdukları sosyal ve psikolojik bağlara bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bununla birlikte geri dönüş sonrası süreçte yeniden uyum, toplumsal gerilimler ve yapısal zorluklar önemli engeller oluşturmaktadır. Bu durum, geri dönüşün sabit ve kesin bir karar olmaktan ziyade çok boyutlu ve koşullara bağlı bir süreç olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Alrababah & Casalis, 2024). Bu çerçevede araştırma kapsamında

gelecek beklentileri ana teması altında belirlenen alt temalar Şekil 4.12'de sunulmaktadır.

Şekil 4. 12: Gelecek Beklentileri Ana Temasına İlişkin Alt Temalar

4.5.3.8.1.Türkiye'de Kalma Eğilimleri

Katılımcıların Türkiye'de kalmaya yönelik eğilimleri ve bu eğilimleri şekillendiren faktörler bu alt temada ele alınmaktadır. Veriler, Türkiye'de kalma kararının büyük ölçüde gönüllü bir tercihten ziyade mevcut yaşam koşulları, ekonomik imkanlar, kurulan sosyal bağlar ve geri dönüşe ilişkin belirsizlikler temellinde şekillendiğini göstermektedir.

Türkiye'de uzun süreli yaşam ve gündelik hayatın burada kurulmuş olması, katılımcıların kalma eğilimini güçlendirmektedir:

> "Çünkü burada büyüdüm. Kendi kültürümden çok Türk kültürü öğrendim. Ben on dört on iki yaşında falan geldim. Hatırlamıyorum tam olarak. O yüzden şu an ben burada büyüdüğüm için burada gözüm açıldığı için oraya gitmek ve insanlarla iletişime geçmek falan zor olacak. O yüzden şu an düşünmüyorum." (K15)

> "Şu an düşünmüyorum. Çünkü burada mezun oldum. Bir de Türkiye piyasası biliyorum diş hekimliği bazlı. Orada gidip yeniden denklik yapacağım. O yüzden çok zor olacak şu an düşünmüyorum." (K40)

Bunun yanı sıra aile, akrabalık ve sosyal çevre gibi bağlar Türkiye'de kalmayı daha olası kılmaktadır:

> “Biz mi sanmıyorum. Çünkü şimdi sen sıfırdan biten bir yere nasıl gideceksin? Öyle hayat kuracaksın tekrardan sıfırdan. Tabii ki de zor oluyor. Ama şöyle şimdi bizim kendi köyimiz var, evimiz var oraya gidip geliyoruz. Halep’e de gidip geliyoruz. Ama yani şimdi oraya gidip bir hayat kurmak biraz zor olur. Gidebiliriz belki birkaç sene sonra. Ama tam temelli gidemeyiz. Çünkü bizim burada da evler var, iş yerimiz var.” (K14)

> “Ben Türkiye’de on üç senedir yaşıyorum Suriye’de sadece sekiz. Yani ailem burada, akrabalarım var burada. İşim burada. Burada okudum. Yani buraya bağlıyım (K46)

> “Arkadaşlarım burada. On sene geçti yani artık.” (K48)

Ekonomik koşullar da süreci etkileyen önemli unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkiye’deki sınırlı imkanlara rağmen temel ihtiyaçlara erişimin Suriye’ye kıyasla daha erişilebilir olduğunu ifade etmektedir:

> “Valla şuan da yok. Yani elektrik yok her şey yok. Ben allaha şükür burada çalışıyorum. Yemek, kira, tamam rahat bu kadar.” (K35)

Bununla birlikte Türkiye’de kalma eğilimin kesin ve kalıcı bir karar değildir mevut koşulların devamına bağlı, temkinli ve koşullu bir yapı sergilemektedir:

> “Şimdi oraya gidip bir hayat kurmak biraz zor olur. Gidebiliriz belki birkaç sene sonra. Ama tam temelli gidemeyiz. Çünkü bizim burada da evler var, iş yerimiz var.” (K14)

> “Evet ama şu an değil yani tam düzgün değil. Mesela elektrik tam değil, yaşam şartları uygun değil. Evet de çocuğum mesela tek olsam belki giderdim. Yani fark etmez. İnsan ne kadar olsa vatanına gitmek ister.” (K36)

> “İlerde inşallah Suriye’de güzel olursa gideceğim. Tabii kalmak istiyorum ama çıkış geliş geri gelmek istiyorum. Çünkü bu benim ikinci devlet oldu. Vatandaş gibi hissediyorum.” (K44)

Bu bulgular, katılımcıların Türkiye’de kalma eğilimlerinin gönüllü bir tercihten çok mevcut yaşam koşulları, kurulan sosyal bağlar ve geri dönüşe ilişkin belirsizlikler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Türkiye’de kurulan yaşam düzeni, aile ve iş ilişkileri temel ihtiyaçlara erişimi görece daha mümkün kılması kalma eğilimini güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra bu eğilim kesin ve kalıcı bir karardan ziyade koşullara bağlı ve esnek bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar bir yandan Türkiye’de kurdukları yaşam düzeni nedeniyle kalmayı

sürdürürken diğer yandan Suriye'ye yönelik duygusal bağlarını ve geri dönme ihtimalini tamamen dışlamamaktadır. Bu nedenle katılımcıların kalma ve geri dönme kararları birbirini dışayan değil birlikte var olabilen ve koşullara göre değişebilen bir yapı sergilemektedir.

4.5.3.8.2.Suriye'ye Geri Dönme Eğilimleri

Bu alt temada, katılımcıların Suriye'ye geri dönme eğilimleri ele alınmaktadır. Veriler, katılımcıların geri dönüş fikrini güçlü bir aidiyet söylemiyle dile getirdiklerini ancak bu fikrin mevut yaşam koşulları nedeniyle sürekli olarak yeniden şekillendiğini göstermektedir. Geri dönüş fikrinin, çoğu katılımcı açısından kesin bir karardan ziyade koşullara bağlı ve belirsizlik içeren bir yönelim olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Katılımcılar, Suriye'ye dönme isteğini çoğunlukla duygusal bağlar ve aidiyet üzerinden inşa etmektedir. Ancak barınma, su, elektirik, iş ve güvenlik gibi temel yaşam koşullarındaki yetersizlikler geri dönüşü zorlaştırmaktadır. Bu nedenle geri dönüs fikri, "şartlar oluşursa" söylemi etrafında şekillenmektedir:

> "Düşünüyorum düzeldiği zaman. Düzelmezse nasıl gideyim?" (K21)

> "Düşünüyorum ama şimdi değil… Beş yıl altı yıl daha buradayım." (K28)

> "Evet ama şu an değil yani tam düzgün değil. Mesela elektrik tam değil, yaşam şartları uygun değil. Evet de çocuğum mesela tek olsam belki giderdim. Yani fark etmez. İnsan ne kadar olsa vatanına gitmek ister." (K36)

Ekonomik sürdürebilirlik ve iş imkanları geri dönüş kararında belirleyici bir etken olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Suriye'deki iş imkanlarının sınırlı olması ve ekonomik belirsizlikler nedeniyle geri dönüşü riskli bulmaktadır:

> "Tabii en sonunda illa dönmemiz lazım ama orada bir iş açılsın işler açıldı mı hemen oradayız." (K13)

> "Bir hafta önce konuştum babamla. Diyor ki su bir gün ya da iki gün geliyor bir saat, iki saat gelir. Elektrik her gün iki saat gelir. Şu an nasıl oldu bilmiyorum, konuşmadım. En çok sıkıntımız Suriye'ye dönersem iş ve ev. Mesela ben burada şu an çalışıyorum. Evim kira ama

var. Oraya gidersem ev yok, iş yok. Ailem var. Gidersem ne iş yapacağım, ne edeceğim?" (K31)

"Valla şuan da yok. Yani elektrik yok her şey yok. Ben allaha şükür burada çalışıyorum. Yemek, kira, tamam rahat bu kadar." (K35)

Aile bağları ve çocukların geleceği de geri dönüş kararının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Katılımcılar, bu kararı bireysel değil, aile üyeleri ve çocukların eiğitimi ve güvenliği üzerinden değerlendirmektedir:

"Esed gitmeden önce gönderdim. İki ay önce gönderdim. Çok korktum ama elimde artık bir şey yok. Çocuklar artık okumuyorlar. Harfleri de bilmiyorlar. Dedim ben artık ben mesulüm…O yüzden anneme sordum, babama sordum, eşime sordum kabul ediyorsanız ben göndereyim. Ondan sonra karar verdik gönderdim." (K25)

"Bir taraftan bakıyorsun hani burada kalayım mı ekmek param çıkıyor. Çocuklarımı yaşatabiliyorum bu şekilde. Ama gidersem Suriye'ye şu an bunlar yok iş olmadığı için bir süre daha buradayız." (K13)

Bununla birlikte katılımcıların önemli bir kısmı, geri dönüşü kalıcı bir yer değiştirme olarak değil gidip gelme, geçici kalma veya iki ülke arasında bir yaşam kurma şeklinde düşünmektedir:

"Biz mi sanmıyorum. Çünkü şimdi sen sıfırdan biten bir yere nasıl gideceksin? Öyle hayat kuracaksın tekrardan sıfırdan. Tabii ki de zor oluyor. Ama şöyle şimdi bizim kendi köyimiz var, evimiz var oraya gidip geliyoruz. Halep'e de gidip geliyoruz. Ama yani şimdi oraya gidip bir hayat kurmak biraz zor olur. Gidebiliriz belki birkaç sene sonra. Ama tam temelli gidemeyiz. Çünkü bizim burada da evler var, iş yerimiz var." (K14)

"Düşünüyorum ama Türkiye bir daha geri dönmek için. Yani tam Suriye'ye gitmeyi düşünmüyorum. Kimliğimi ikamet çevireceğim gidip gelmek için. Zor olacak" (K50)

"Açıkçası istiyorum ki ben şu anda vatandaş olayım. Mesela Türkiye'de yaşayayım ama Suriye'ye de gideyim geleyim. Mesela bir ayağım orada olsun, bir ayağım burada olsun, işlerimi öyle yürüteyim. (K37)

Bu bulgular, katılımcıların Suriye'ye geri dönme eğilimlerinin güçlü bir aidiyet söylemiyle dile getirilmesine rağmen mevcut yaşam koşulları ve yapısal sınırlılıklar nedeniyle ertelendiğini ve koşullara bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir.

Barınma, güvenlik, ekonomik imkanlar ve çocukların geleceğine ilişkin belirsizlikler, geri dönüş kararını zorlaştırmakta ve çoğu katılımcı için bu kararı riskli hale getirmektedir. Bu nedenle geri dönüş, kesin ve kalıcı bir seçimden ziyade "şartlar oluşursa" düşüncesi etrafında kurulan esnek bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, geri dönüşün katılımcıların önemli bir kısmı için kalıcı bir yer değiştirmeden öte iki ülke arasında gidip gelme şeklinde sürdürülen bir yaşam biçimi olarak kurgulandığı görülmektedir.

4.5.3.8.3. Belirsizlik ve Gelecek Kaygıları

Bu alt temada katılımcıların Türkiye'de kalma ya da Suriye'ye dönme konusundaki kararsızlıkları ve bu kararsızlıkların neden olduğu gelecek kaygıları ele alınmaktadır. Veriler, katılımcıların geleceğe dair planlarının net ve kesin kararlar etrafında şekillenmediğini göstermektedir. Bunun yerine ekonomik koşullar, aile sorumlulukları ve güvenlik durumuna bağlı olarak bu kararların sürekli yeniden değerlendirildiği görülmektedir:

> "Bir taraftan bakıyorsun hani burada kalayım mı ekmek param çıkıyor. Çocuklarımı yaşatabiliyorum bu şekilde. Ama gidersem Suriye'ye şu an bunlar yok iş olmadığı için bir süre daha buradayız." (K13)

> "Esad gitti şimdi herkes Suriye'ye gitmeyi düşünüyor ama ben korkuyorum." (K27)

> "Gerçekten ben hâlâ doğru bir cevap veremiyorum. Bazen tamam ben Türkiye'de kalacağım. Bazen yok ben burada yaşamıyorum artık. Suriye daha da düzelirse döneceğim. Ya da başka bir ülkeye dönebilirim gidebilirim." (K41)

Ekonomik belirsizlik ve geçim kaygısı da katılımcıların gelecek planlarını belirleyen önemli bir faktördür. Türkiye'de kurulan ekonomik düzenin kaybedilme riski ve Suriye'deki sınırlı iş imkanları, geri dönüşü zorlaştırmaktadır:

> "Evet ama şu an değil yani tam düzgün değil. Mesela elektrik tam değil mesela yaşam şartları uygun değil. Çocuğum mesela tek olsam belki giderdim. Yani fark etmez." (K36)

> "Ben gitmek istiyorum. Ailemi yirmi üç sene görmedim. Yemin ederim hiç görmedim. Ama böyle bakıyorum Suriye'de daha durum kötü ticaret için. Yani ne diyorlar ona ekonomi…Ben iki aile bakıyorum şimdi Suriye'de." (K44)

Bu belirsizlik hali, katılımcılarda duygusal yorgunluk ve kararsızlık yaratmaktadır. Katılımcılar bir yandan aidiyet ve geri dönme isteği taşırken; diğer yandan geçim, barınma ve çocukların geleceğine ilişkin kaygılar nedeniyle kesin bir karar veremediklerini ifade etmektedir:

> "Düşünüyoruz bir de düşünmüyoruz. Çünkü düşünüyoruz bizim ülke, bizim vatan. Akrabalarım, babam orada. Düşünmüyoruz çünkü oraya gidersem mesela bir ailem var, iki tane çocuk var. Nerede oturacağım, ne çalışacağım? Orada iş yok şu an. Eğer iş bulursam maaş çok az." (31)

> "Gerçekten ben hâlâ doğru bir cevap veremiyorum. Bazen tamam ben Türkiye'de kalacağım. Bazen yok ben burada yaşamıyorum artık. Suriye daha da düzelirse döneceğim. Ya da başka bir ülkeye dönebilirim gidebilirim." (K41)

Bu bulgular, katılımcıların gelecek plarının net ve kesin kararlardan ziyade belirsizlikler ve mevcut koşular doğrultusunda sürekli yeniden müzakere edildiğini ortaya koymaktadır. Ekonomik kaygılar, güvenlik sorunları ve aile sorumlulukları bu kararsızlığı derinleştirmektedir. Bu nedenle katılımcıların, hem Türkiye'de kalma hem de geri dönme seçenekleri arasında kesin bir seçim yapamadıkları ve geleceklerini temkinli bir belirsizlik içinde kurmak zorunda kaldıkları görülmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Türkiye'de GKKS'lerin sosyal medya kullanım pratikleri ve bu pratiklerin entegrasyon sürecindeki rolü, KDT çerçevesinde incelenmiş ve katılımcı anlatıları üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, sosyal medyanın katılımcılar açısından yalnızca iletişim kurma ya da zaman geçirme amacıyla kullanılan bir mecra olmadığını; aksine gündelik yaşam pratiklerini şekillendiren ve örgütleyen çok işlevli bir araç olarak konumlandığını göstermektedir. Bu bağlamda sosyal medya; bilgiye erişim ve yön bulma, sosyal bağların sürdürülmesi, ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, kültürel normların öğrenilmesi ve kültürel kimliğin korunması gibi farklı alanlarda belirleyici işlevler üstlenmektedir. Bu durum, sosyal medyanın GKKS'lerin gündelik yaşamlarını yönetmelerinde ve belirsizliklerle başa çıkmalarında önemli bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, sosyal medyanın entegrasyon sürecinde yalnızca tamamlayıcı bir unsur olarak değil, daha ziyade sürecin önemli bileşenlerinden biri haline geldiğini göstermektedir. Entegrasyonun yalnızca yapısal ve kurumsal boyutlarla ele alınamayacağı; sosyal medya kullanımı, gündelik iletişim pratikleri ve sosyal ağlar tarafından şekillenen çok katmanlı bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, entegrasyon literatüründe sosyal medya ve gündelik iletişim pratiklerine dikkat çekmekte ve entegrasyonun bu pratikler üzerinden de ele alınmasının önemine işaret etmektedir.

Araştırma bulguları, katılımcıların birden fazla sosyal medya platformunu eş zamanlı olarak kullandıklarını ve her bir platformu farklı ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal medya kullanımının ihtiyaç temelli, amaç odaklı ve işlevsel bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Katılımcılar açısından sosyal medya platformları, farklı gereksinimleri karşılayan ve çeşitli doyum türleri sağlayan araçlar olarak işlev görmektedir. Bulgular, en sık kullanılan sosyal medya platformlarının Instagram, Facebook, TikTok ile WhatsApp, Telegram ve X olduğunu göstermektedir. Bu platformlar aracılığıyla elde edilen doyum türleri arasında özellikle sosyal bütünleştirici, bilişsel ve duygulanımsal doyumların baskın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu bulgular, katılımcıların sosyal medya kullanım pratiklerini kendi

gündelik ihtiyaçlarına göre şekillendirdiklerini ve platform tercihlerini belirli beklentiler doğrultusunda gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar Instagram'ı genellikle arkadaş takibi ve iletişim kurma amacıyla kullanmakta ve bu kullanımdan sosyal bütünleştirici doyum sağlamaktadır. Facebook'un ise temel olarak haber ve gündem takibi amacıyla kullanıldığı ve öncelikli olarak bilişsel doyum sağladığı görülmektedir. TikTok'un katılımcılar tarafından genel olarak eğlenmek ve vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı; bu kullanımın ağırlıklı olarak duygulanımsal doyum ile kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu sağladığı anlaşılmaktadır. WhatsApp'ın çoğunlukla aile ve arkadaşlarla iletişim kurma amacıyla, X'in haber takibi için ve Telegram'ın ise iş odaklı kullanım ve bilgi edinme amacıyla tercih edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların WhatsApp'tan ağırlıklı olarak sosyal bütünleştirici doyum, X'ten bilişsel doyum ve Telegram'dan ise hem bilişsel hem de bütünleştirici doyum elde ettikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bu platformlarda tükettikleri içeriklere ilişkin bulgular, tüketimin belirli içerik türleri etrafında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Buna göre, haber içerikleri en çok tüketilen içerik türü olarak ilk sırada yer almakta; bunu komedi, futbol ve dini içerikler izlemektedir. Bu içeriklerin katılımcılara büyük ölçüde bilişsel ve duygulanımsal doyum sağladığı anlaşılmaktadır.

Sosyal medyada tüketilen içeriklerin tek bir doyum türüyle sınırlı kalmadığı; aynı içerik türünün birden fazla doyum ihtiyacını eş zamanlı olarak karşılayabildği görülmektedir. Katılımcılar, güncel gelişmleri takip etme ve bilgi edinme ihtiyaçlarını haber içerikleri aracılığıyla bilişsel doyumla karşılamaktadır. Özellikle Türkiye ve Suriye'ye ilişkin güncel gelişmelerin takip edilmesi, katılımcıların belirsizlikleri azaltmalarına, gündemi anlamalarına ve kontrol altında tutmalarına olanak tanımaktadır. Komedi ve futbol içerikleri ise eğlenme ve vakit geçirme gibi duygusal rahatlama ihtiyaçlarını karşılayarak katılımcıların gündelik yaşamın yarattığı stres ve baskılardan uzaklaşmalarına katkı sağlamaktadır. Dini içerikler ise değer ve inançlara ilişkin bilgi edinmeyi ve manevi huzuru destekleyerek katılımcılara hem bilişsel hem de duygulanımsal doyum sağlamaktadır.

Bu bulgular, katılımcıların sosyal medya kullanımında elde ettikleri doyumların çok boyutlu bir yapı sergilediğini ve aynı içeriğin birden fazla ihtiyacı karşılayabildiğini göstermektedir. Bilişsel doyum, bilgi edinme ve öğrenmenin yanı sıra belirsizliklerin azaltılması, farkındalık geliştirilmesi, iletişim becerilerinin geliştirilmesi, ekonomik hayata erişim ve toplumsal normların öğrenilmesi gibi farklı işlevleri kapsamaktadır. Bu yönüyle sosyal medya, göç deneyimi içerisinde katılımcıların gündelik yaşamlarını düzenleyen ve entegrasyon süreçlerini şekillendiren bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda sosyal medya, katılımcılar için yalnızca içerik tüketilen bir alan değil; aynı zamanda değişen koşulları izleme, belirsizlikleri azaltma ve gündelik yaşamı yönetme aracı olarak da değerlendirilmektedir. Duygulanımsal doyum, eğlenme ve zaman geçirmenin ötesinde rahatlama, keyif alma, stresle başa çıkma ve duygusal düzenleme gibi işlevleri içermektedir. Bu çerçevede sosyal medya, katılımcıların duygusal ihtiyaçlarını karşılayan ve gündelik yaşamın yarattığı baskılardan geçici de olsa uzaklaşmalarına imkan tanıyan bir deneyim alanı olarak değerlendirilmektedir. Bütünleştirici doyum, kendini geliştirme ile birlikte mesleki beceri kazanma, bilgiye erişim ve dil öğrenme pratiklerini de kapmsaktadır. Bu durum, sosyal medyanın katılımcıların öz yeterlilik algılarını pekiştiren bir öğrenme ve gelişim ortamı sunduğuna işaret etmektedir. Sosyal bütünleştirici doyum ise iletişim kurmanın yanı sıra aile ve arkadaşlarla ilişkilerin sürdürülmesi, sosyal bağların korunması, karşılıklı destek mekanizmalarının oluşması ve aidiyet duygusunun güçlenmesi gibi süreçleri içermektedir. Bu bağlamda sosyal medya, göç süreciyle zayıflayan sosyal ağların yeniden kurulmasına ve sürekliliğinin sağlanmasına katkı sunmaktadır. Son olarak kaçış veya gerginlikten kurtulma doyumu, geçici rahatlamanın yanı sıra stresle başa çıkma, zihinsel ve psikolojik rahatlama sağlama ile gündelik yaşamın baskılarından uzaklaşma gibi işlevleri içermektedir. Ancak kriz, çatışma ve ayrımcılık içeren içeriklere maruz kalınması durumunda kaygı ve duygusal yıpranmayı artırabilen çift yönlü bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal medya, katılımcılar açısından hem psikolojik rahatlama sağlayan hem de belirli içerik türleri çerçevesinde duygusal riskler barındıran bir deneyim alanı olarak değerlendirilmektedir. Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, bu çok yönlü kullanım sosyal medya pratiklerinin entegrasyon süreciyle doğrudan ilişkili olduğunu ve bu sürecin önemli bir bileşeni haline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu

durum, sosyal medya kullanımının farklı temalarla kesişen çok boyutlu bir örüntü sergilediğini ve bu örüntünün sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlar başta olmak üzere gündelik yaşamın çeşitli alanlarında somutlaştığını göstermektedir. Bu çerçevede sosyal medyanın entegrasyon sürtecindeki rolü, farklı temalarla kesişen çok katmanlı bir yapı içerisinde şekillenmektedir.

İletişim ve sosyal bağlar ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların göç sonrası süreçte sosyal ilişkilerini sürdürme ve yeniden kurma pratiklerinin çok boyutlu ve katmanlı bir yapı sergilediğini göstermektedir. Sosyal medya, özellikle WhatsApp aracılığıyla katılımcıların aile, akraba ve sosyal çevreleriyle ilişkilerini sürdürmelerini, mekansal uzaklığı aşmalarını ve transnasyonel bağlarını korumlarını mümkün kılan bir iletişim aracı olarak öne çıkmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinde ise sosyal medya, gündelik iletişim, paylaşım ve karşılıklı haberdar olma pratiklerini destekleyen bir alan sunmakta; bu ilişkilerin yüz yüze etkileşimler aracılığıyla derinleştiği anlaşılmaktadır. Komşuluk ve mahalle ilişkilerinin çoğunlukla sınırlı ve yüzeysel etkileşimler üzerinden sürdürüldüğü; ancak zamanla gelişen tanışıklık ve güven ilişkileriyle daha yakın bağlara dönüşebildiği görülmektedir. Benzer biçimde, esnaf ve iş çevresiyle kurulan ilişkilerin yalnızca ekonomik etkileşimle sınırlı kalmayıp güven, karşılıklılık ve öğrenme süreçlerini içeren daha kapsamlı bir etkileşim alanı sunduğu anlaşılmaktadır. Sosyal destek ve dayanışma ağlarının ise büyük ölçüde arkadaşlık ilişkileri ve yakın sosyal çevre üzerinden şekillendiği; sosyal medyanın bu süreçte özellikle bilgi paylaşımı, yönlendirme ve iletişim açısından destekleyici bir rol üstlendiği görülmektedir. Yerel topluma katılım ve kabul görme sürecinin çoğunlukla arkadaşlık ilişkileri ve yüz yüze etkileşimler aracılığıyla geliştiği; sosyal medya platformlarının ise bu süreci başlatmaktan ziyade mevcut ilişkilerin sürdürülmesini kolaylaştıran tamamlayıcı bir araç olarak konumlandığı anlaşılmaktadır.

Dil ve kültürel etkileşim ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların göç sonrası süreçte dil öğrenimi ve kültürel etkileşim deneyimlerinin büyük ölçüde gündelik yaşam pratikleri ve sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Türkçe öğreniminin, büyük ölçüde dil kursları ve resmi eğitim programlardan ziyade iş ortamı, okul ve sosyal çevre gibi yüz yüze etkileşim

alanlarında gerçekleştiği görülmektedir. Sosyal medya platformlarının ise özellikle YouTube üzerinden izlenen içerikler ve Türk dizileri aracılığıyla bu süreci desteklediği anlaşılmaktadır. Yerel toplumun kültürünü tanıma ve etkileşim kurma sürecinin de benzer biçimde gözlem, deneyim ve sosyal ilişkiler aracılığıyla geliştiği; katılımcıların yerel normları, davranış kalıplarını ve iletişim biçimlerini gündelik etkileşim pratikleri üzerinden öğrendikleri görülmektedir. Bu süreçte sosyal medya, Türkiye'deki gündelik yaşam pratikleri ve kültürel değerler hakkında bilgi sunarak kültürel uyumu destekleyen bir alan olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, kendi kültürünü sürdürme ve temsil etme bağlamında bulgular, katılımcıların yerel kültüre uyum sağlamaya çalışırken kendi dil ve kültürel kimliklerini tamamen terk etmediklerini göstermektedir. Özellikle aile içi iletişimde ve sosyal medya paylaşımlarında Arapça kullanımının sürdürüldüğü; buna karşılık kamusal alanlarda bu dil kullanımında daha temkinli davranıldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede sosyal medya mecraları, katılımcıların kültürel kimliklerini daha görünür ve açık biçimde ifade edebildikleri bir alan sunmaktadır.

Kimlik, aidiyet ve sosyal kabul ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların kimlik sunumu, sosyal kabul arayışı ve aidiyet deneyimlerinin bağlama göre değişen dinamik bir yapı sergilediğini göstermektedir. Suriyeli kimliğini gizleme veya temkinli biçimde gösterme bağlamında katılımcıların, özellikle kamusal alanlarda dil kullanımı ve köken bilgisi üzerinden kimliklerini daha örtük biçimde sundukları görülmektedir. Bu durumun, olası dışlayıcı tutum ve deneyimlere karşı geliştirilen bir strateji olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık güvene dayalı ilişkilerde kimliğin daha açık biçimde ifade edilebildiği görülmektedir. Yerel toplumla benzerlik kurma pratiklerinin ise sosyal kabulü artırmaya yönelik bir uyum stratejisi olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır. Dil kullanımı, sosyal çevre, eğitim deneyimleri ve kültürel göstergeler üzerinden kurulan bu benzerliklerin, katılımcıların gündelik yaşamda daha az sorunla karşılaşmalarını sağladığı görülmektedir. Kimlik ve kültürel temsiliyet bağlamında katılımcıların, Suriyeli kimliğini tamamen gizlemek yerine bağlama göre farklı düzeylerde görünür kıldıkları anlaşılmaktadır. Aidiyet algısı açısından ise katılımcıların deneyimlerinin tek yönlü olmadığı; Türkiye'de kurulan yaşam, sosyal ilişkiler ve eğitim deneyimleri aracılığıyla güçlü bir aidiyet geliştirilmesine karşın,

hukuki statü belirsizlikleri, vatandaşlık süreçleri ve dışlanma deneyimlerinin bu aidiyeti sınırladığı anlaşılmaktadır. Bu durum, katılımcıların kendilerini ne tam olarak Türkiye'ye ne de Suriye'ye ait hissettikleri; iki mekân arasında konumlanan bir "arada kalmışlık" deneyimi yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu durum, aidiyetin iki ülke arasında bölünmüş ancak eş zamanlı sürdürülen, çok katmanlı ve dinamik bir süreç olarak kurgulandığını göstermektedir.

Ekonomik yaşam ve geçim ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların ekonomik yaşama katılım süreçlerinin sosyal ağlar, akrabalık ilişkileri, arkadaş çevresi ve enformel bağlantılar aracılığıyla şekillendiğini göstermektedir. İş bulma süreçlerinin büyük ölçüde bu ilişkiler üzerinden ilerlediği; özellikle Türkiye'ye daha önce gelen aile üyeleri ve yakın çevrenin bu süreçte belirleyici olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, iş ve ticari faaliyetlerin de bu ilişkiler temelinde geliştiği ve çoğunlukla küçük ölçekli işletmeler aracılığıyla yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte WhatsApp, Telegram ve Facebook gibi sosyal medya platformlarının iş arama, müşteriyle iletişim kurma ile ürün tanıma ve tanıtma gibi süreçlerde ticari faaliyetleri desteklediği görülmektedir. Alışveriş ve tüketim pratiklerinin ise ağırlıklı olarak ihtiyaç, fiyat, ürün çeşitliliği ve mekânsal yakınlık gibi pragmatik unsurlar doğrultusunda şekillendiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların gündelik tüketimde çoğunlukla zincir marketleri uygun fiyat ve erişilebilirlik nedeniyle tercih ettikleri; ancak kendi kültürlerine özgü ürünleri yerel marketlerde bulamadıklarında ise Suriyeli esnaf ve marketlere yöneldikleri görülmektedir. Bu durum, alıveriş ve tüketim pratiklerinin kimlik veya etnik aidiyetten ziyade ekonomik unsurlar ve erişim koşulları tarafından şekillendiğini göstermektedir. Geçim zorlukları bağlamında ise katılımcı deneyimlerinin yalnızca düşük gelirle sınırlı olmadığı aynı zamanda barınma sorunları, hukuki statü belirsizlikleri ve ailevi sorumluluklar gibi çok boyutlu faktörler tarafından şekillendiği anlaşılmaktadır. Özellikle kimlik ve yasal statüye ilişkin belirsizliklerin çalışma, barınma ve temel hizmetlere erişim süreçlerini doğrudan etkilediği görülmektedir. Artan yaşam maliyetleri ise bu zorlukları daha da derinleştiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Kurum ve hizmet deneyimlerine ilişkin bulgular, katılımcıların bu alanlardaki deneyimlerinin ağırlıklı olarak hukuki statü, bürokratik süreçler ve kurumsal etkileşimlerin niteliğine bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim bağlamında, sağlık hizmetlerine erişimin kimlik ve sigorta durumuna göre çoğunlukla ücretsiz ve erişilebilir olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, eğitimde özellikle yükseköğretim düzeyinde ekonomik koşullar ve ikamet kısıtlamalarının daha belirleyici olduğu görülmektedir. Yasal haklara erişim ve bürokratik deneyimler açısından ise süreçlerin karmaşık, zaman alıcı ve belirsizlik içeren bir yapı sergilediği anlaşılmaktadır. Mevzuat ile uygulamalar arasındaki uyumsuzluklar ve kuralların sık sık değişmesi, katılımcıların gündelik yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Özellikle kimlik, ikamet ve yol izni gibi işlemlerin yalnızca idari bir prosedür olmanın ötesinde katılımcıların hareketliliğini, sosyal ve ekonomik ilişkilerini ve gelecek planlarını ciddi biçimde sınırladığı görülmektedir. Kurumlarla iletişim ve etkileşim deneyimleri, yasal ve bürokratik süreçlerin ötesinde personel tutumları ve iletişim biçimleri aracılığıyla şekillenen bir deneyim alanı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların sıklıkla sert, azarlayıcı ve dışalyıcı iletişim biçimlerine maruz kaldıkları ve bu durumun korku, stres ve güvensizlik duygularını pekiştirdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kurumsal etkileşimlerin standart ve eşit bir yapıda gerçekleşmediği; deneyimlerin kurum, mekan ve personele göre değişkenlik gösterdiği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla kurumsal deneyimin, katılımcılar açısından yalnızca idari bir süreç değil aynı zamanda tanınma, değer görme ve toplumsal kabulü etkileyen sosyal bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Adalet ve eşitlik algısı bağlamında ise katılımcıların, yabancı statülerine bağlı olarak benzer durumlarda daha ağır yaptırımlara maruz kaldıklarını ifade ettikleri; bu durumun adalet algısını zedelediği ve hak arama süreçlerini riskli olarak değerlendirmelerine yol açtığı görülmektedir. Bu doğrultuda adalet ve eşitlik deneyimlerinin yalnızca hukuki normlarla değil, gündelik hayatta karşılaşılan muamele biçimleri ve kurumsal pratikler aracılığıyla şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu durum, katılımcıların devlete duyduğu güveni, aidiyet duygusunu ve kamusal alanda var olma deneyimlerini doğrudan etkilemektedir.

Bilgiye erişim ve yön bulma alanına ilişkin bulgular, katılımcıların gündelik yaşamlarını sürdürebilmek ve karşılaştıkları hukuki, idari ve sosyal süreçleri yönetebilmek için bilgiye farklı kaynaklar ve sosyal ağlar aracılığıyla ulaştıklarını; bu sürecin çok kaynaklı, karşılaştırmaya dayalı ve bağlama göre değişen bir yapı sergilediğini göstermektedir. İnternet ve sosyal medya platformlarının, özellikle hukuki işlemler, kimlik süreçleri ve gündelik belirsizlikler karşısında hızlı ve pratik bilgiye erişim sağlayan temel kaynaklar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu platformlardan edinilen bilginin her zaman yeterli ve güvenilir bulunmaması, katılımcıların bilgiyi farklı kaynaklar üzerinden doğrulama ihtiyacı duymalarına yol açmaktadır. Deneyime dayalı sosyal ağlar, arkadaş çevresi, akrabalık ilişkileri ve iş ortalarının ise özellikle hukuki ve idari süreçlerde bilgiye erişimde birincil başvuru kaynağı olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu süreçteki belirsizlikler ve dil bariyeri, söz konusu ağların önemini daha da artırmaktadır. Resmi ve kurumsal kanalların ise çoğunlukla ilk karşılaşmalar ve zorunlu temaslar sırasında yönlendirici bir rol üstlendiği; ancak süreçlerin belirsiz ve değişken yapısı nedeniyle bu kanalların tek başına yeterli bulunmadığı görülmektedir. Bilgi ve haber doğrulama pratikleri açısından katılımcıların tek bir kaynağa bağlı kalmak yerine çoklu kaynak takibi yaptıkları ve internet ile sosyal medyada edindikleri bilgileri sosyal çevreleri aracılığıyla doğruladıkları anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye'ye ilişkin haberler ve Türkiye'deki yasal haklara ilişkin bilgilerin doğrulanmasında aile, akraba ve arkadaşların yanı sıra deneyime dayalı sosyal ağların da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu durum, bilgiye erişim süreçlerinin yalnızca dijital mecralar üzerinden değil aynı zamanda güvene dayalı sosyal ilişkiler aracılığıyla da şekillendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla katılımcıların, bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde dijital mecralar, bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde dijital mecraları, sosyal ağları ve deneyime dayalı güven ilişkilerini birlikte kullanarak belirsizlikleri azaltmaya ve gündelik yaşamlarını daha öngörülebilir hale getirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların gündelik yaşamda ve dijital ortamlarda karşılaştıkları ayrımcılık ve dışlanma pratiklerinin çok katmanlı ve süreklilik gösteren bir yapı segilediğini ortaya

koymaktadır. Gündelik yaşamda ayrımcılığın çoğunlukla kamusal alanlarda, özellikle toplu taşıma araçları ve kalabalık sokaklarda ortaya çıktığı; bu deneyimlerin doğrudan çatışmadan ziyade bakış, ima, uyarı ve dışlayıcı söylemler gibi örtük ya da açık gündelik etkileşimler üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Kimlik, dil ve aile yapısı gibi görünür göstergeler, bu riski artıran başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın komşuluk, mahalle, yerel esnaf ve çalışma ortamları gibi yüz yüze etkileşimin sınırlı da olsa gerçekleştiği alanlarda katılımcıların bu tür ayrımcılıklara daha az maruz kaldıkları ve daha olumlu deneyimler yaşadıkları görülmektedir. Bu durum, dışlanma deneyimlerinin bağlama göre farklılaştığını ve mikro düzeyde görece kabul ile makro düzeyde dışlanmanın eş zamanlı olarak var olabildiğini göstermektedir. Dijital ortamlarda ise sosyal medya platformlarında üretilen ötekileştirici söylemler, nefret dili ve genelleyici temsillerin katılımcıların sıklıkla karşılaştıkları içerikler olduğu; özellikle toplumsal krizler ve politik gerilim dönemlerinde bu söylemlerin yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu içeriklerin çoğunlukla kolektif kimlik üzerinden genelleyici biçimde üretildiği ve yanlış ya da yanıltıcı bilgilerle desteklenerek önyargıların yeniden inşa edildiği görülmektedir. Katılımcıların bu içeriklerin doğrudan hedefi olmadıkları; ancak bu içeriklerle sık sık karşılaştıkları ve buna karşılık susma, görmezden gelme, geri çekilme ve engelleme gibi baş etme stratejileri geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Ayrımcılık ve dışlanma pratiklerinin psikososyal sonuçları açısından ise bu deneyimlerin yalnızca anlık ve durumsal rahatsızlık yaratmadığı; kaygı, korku, çekingenlik, güvensizlik ve yalnızlaşma gibi daha kalıcı etkilere yol açtığı görülmektedir. Bu süreçte katılımcıların, olası risklerden kaçınmak amacıyla kimliklerini gizleme, ana dillerini kamusal alandan kullanmaktan kaçınma ve kendilerini daha az görünür kılmaya yönelik davranışlar geliştidikleri anlaşılmaktadır.

Gelecek beklentileri ana temasına ilişkin bulgular, katılımcıların gelecek beklentilerinin sabit ve kesin seçimlerden ziyade mevcut koşullar, yapısal sınırlılıklar ve duygusal bağlar doğrultusunda esnek bir yapı sergilediğini göstermektedir. Türkiye'de kalma eğilimlerinin kurulan yaşam düzeni, sosyal bağlar ve ekonomik sürdürülebilirlik imkanları tarafından desteklendiği; ancak bu eğilimin kesin ve kalıcı bir karardan öte temkinli ve koşullu bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Suriye'ye dönme

eğilimlerinin ise güçlü bir aidiyet söylemiyle dile getirilmesine rağmen güvenlik, barınma, ekonomik imkanlar ve çocukların geleceğine ilişkin belirsizlikler nedeniyle genellikle ertelendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda geri dönüş kararının, kesin bir yer değiştirme tercihinden ziyade "şartlar oluşursa" düşüncesi etrafından şekillenen esnek bir eğilim olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmının geri dönüşü kalıcı bir yerleşimden çok iki ülke arasında gidip gelemeye dayalı bir yaşam biçimi olarak kuguladıkları da görülmektedir. Belirsizlik ve gelecek kaygıları açısından ise katılımcıların Türkiye'de kalma, Suriye'ye dönme ya da başka bir ülkeye yönelme seçenekleri arasından net karar veremedikleri; ekonomik koşullar, güvenlik durumu ve aile sorumlulukları doğrultusunda mevcut seçenekleri yeniden değerlendirdikleri görülmektedir. Bu durum, katılımcıların geleceklerini temkinli, koşullu ve belirsizlik içeren bir çerçevede kurduklarını göstermektedir.

Bütün bulgular birlikte değerlendirildiğinde, entegrasyonun yalnızca hukuki statü, istihdam, eğitim, sağlık, barınma ve kurumsal hizmetlere erişim gibi yapısal ve kurumsal boyutlarla açıklanamayacağı görülmektedir. Entegrasyon sürecinin aynı zamanda gündelik iletişim pratikleri, sosyal bağların niteliği, kimlik sunum stratejileri, dijital medya kullanımı, bilgiye erişim ağları ve kamusal alanda görünürlük biçimleri tarafından şekillenen çok katmanlı bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, entegrasyonu yalnızca yapısal ve kurumsal bir uyum meselesi olarak değil, iletişimsel, ilişkisel ve dijital boyutları içeren dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu çerçeve, entegrasyonun çok boyutlu doğasına işaret eden yaklaşımlarla paralellik göstermekle birlikte özellikle sosyal medya ve gündelik iletişim pratiklerinin entegrasyonun önemli bileşenleri arasında yer aldığını da ortaya koymaktadır.

Buna ek olarak çalışma, KDT'nin zorunlu göç bağlamında yeniden düşünülmesine imkan tanımaktadır. Bulgular, katılımcıların sosyal medyayı belirli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla aktif ve amaçlı biçimde kullandıklarını göstererek KDT ile uyumlu bir çerçeve sunmaktadır. Buna karşın, zorunlu göç bağlamında medya kullanımının yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacağı da ortaya konulmaktadır. Zira mekansal kopuş, aile ve yakın çevreyle bağları sürdürme

gereksinimi, hukuki ve bürokratik süreçleri yönetme zorunluluğu, bilgiye erişim güçlükleri, ekonomik kırılganlıklar ve güvenlik kaygıları gibi unsurlar, medya kullanımını çoğu zaman bir tercih olmanın ötesine taşıyarak gündelik yaşamı sürdürebilmenin temel araçlarından biri haline getirmektedir. Bu yönüyle çalışma, medya kullanım pratiklerinin söz konusu yapısal koşullar ve belirsizlikler tarafından şekillendirildiğini göstermekte ve KDT'nin zorunlu göç bağlamında bu dinamikleri dikkate alacak biçimde yeniden ele alınabileceğine işaret etmektedir.

Araştırmanın uygulamaya ve politika geliştirme süreçlerine yönelik önemli çıkarımları da bulunmaktadır. Bulgular, katılımcıların bilgiye erişim ve yön bulma süreçlerinde ağırlıklı olarak internet, sosyal medya platformları, sosyal ağlar ve iş çevrelerinden faydalandıklarını göstermektedir. Buna karşılık, GİB ve göç alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları gibi resmi ve kurumsal kanalların bilgi edinme süreçlerinde oldukça sınırlı bir rol oynadığı görülmektedir. Bu durum, ilgili kurumların yürüttükleri iletişim ve bilgilendirme faaliyetlerinin hedef kitleye ulaşma konusunda yetersiz kalabildiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, göç yönetimiyle ilişkili kurumların sosyal medya platformlarını daha etkin ve sistematik bir biçimde kullanmaları gerekmektedir. Özellikle göçmenlerin sahip olduğu haklar, yasal işlemlerin nasıl yürütüleceği ve kurumsal başvuru süreçlerine ilişkin bilgilerin, çalışmada ortaya konulan sosyal medya kullanım pratikleri doğrultusunda paylaşılması önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra göç alanında faaliyet gösteren kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlararasında iş birliğine dayalı göç iletişimi politikalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kurumlar tarafından yürütülecek çalışmaların yalnızca göçmenlere değil, yerel topluma da yönelik olması gerekmektedir. Göçmenlerin özellikle yerel topluma sağladıkları ekonomik katkı ve kültürel zenginliklere, sahip oldukları haklara ve göç süreçlerine ilişkin doğru ve güvenilir bilgilerin paylaşılması, yanlış bilginin ve ayrımcı söylemlerin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Bu tür kapsayıcı göç iletişimi faaliyetleri, hem yerel toplum hem de göçmenler arasında karşılıklı tanıma ve tanınma süreçlerini güçlendirerek önyargıların azalmasına ve birlikte yaşam kültürünün gelişmesine katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

ABBARA, A., BLANCHET, K., SAHLOUL, Z., FOUAD, F., COUTTS, A., & MAZIAK, W.: 2015 "The Effect of the Conflict on Syria's Health System and Human Resources for Health", **World Health & Population**, 16(1), 87-95.

ABRAÍDO-LANZA, A. F., ECHEVERRÍA, S. E., & FLÓREZ, K. R.: 2016 "Latino Immigrants, Acculturation, and Health: Promising New Directions in Research", **Annual Review Of Public Health**, 37(1), 219-236.

ABUJAROUR, S., & KRASNOVA, H.: 2017 "Understanding the Role of ICTs in Promoting Social Inclusion: The Case of Syrian Refugees in Germany", **In Proceedings of the 25th European Conference on Information Systems (ECIS)**, 1792-1806.

ADIGÜZEL, O. H., & HEPKON, Z.: 2023 "İki Dünya Arasında: Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Medya Kullanım Eğilimleri", **Etkileşim**, (12), 60-83.

AGER, A., & STRANG, A.: 2008 "Understanding Integration: A Conceptual Framework", **Journal of Refugee Studies**, 21, 166.

AHMAD, M.: 2020 "A Data Analysis Investigation of Smart Phone and Social Media Use by Syrian Refugees", **Journal of Information & Knowledge Management**, 19(01), 2040005.

AICHNER, T., & JACOB, F.: 2015 "Measuring the Degree of Corporate Social Media Use", **International Journal of Market Research**, 57(2), 257-276.

AICHNER, T., GRÜNFELDER, M., "Twenty-Five Years of Social Media: A Review of Social Media Applications and Definitions from

MAURER, O., & JEGENI, D.: 2021 — 1994 to 2019", **Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking**, 24(4), 215-222.

AKAKPO, M. G., & BOKPIN, H. A.: 2021 — "Use of Social Media in Migration Decision Making", **Journal of Internet and Information Systems**, 10(1), 1-5.

AKANLE, O., FAYEHUN, O. A., & OYELAKIN, S.: 2021 — "The Information Communication Technology, Social Media, International Migration and Migrants' Relations with Kin in Nigeria", **Journal of Asian and African Studies**, 56(6), 1212-1225.

AKINMADE, O., ADESANYA, O. P., & OMEH, T. C.: 2025 — "Media and Migration: Challenging Negative Perceptions and Misinformation", **The Round Table**, 1–14.

AKRAM, W., & KUMAR, R.: 2017 — "A Study on Positive and Negative Effects of Social Media on Society", **International Journal of Computer Sciences and Engineering**, 5(10), 351-354.

ALDAMEN, Y.: 2023 — "Understanding Social Media Dependency, and Uses and Gratifications as a Communication System in the Migration Era: Syrian Refugees in Host Countries as a Case Study", **Social Sciences**, 12(6), 322.

ALENCAR, A., KONDOVA, K., & RIBBENS, W.: 2019 — "The Smartphone as a Lifeline: An Exploration of Refugees' Use of Mobile Communication Technologies during Their Flight", **Media, Culture & Society**, 41(6), 828-844.

ALENCAR, A.: 2017 — "Refugee Integration and Social Media: A Local and Experiential Perspective", **Information, Communication & Society**, 21(11), 1588–1603.

ALRABABAH, ALA and MARINE CASALIS.: 2024 "Understanding Refugee Return: Key Findings, Gaps, and Future Research", **World Bank – UNHCR Joint Data Center Quarterly Digest on Forced Displacement**, Tenth Issue, Washington, D.C.

ANDRADE, A. D. & DOOLIN, B.: 2016 "Information and Communication Technology and the Social Inclusion of Refugees", **MIS Quarterly**, 40 (2): 405–416.

APPEL, G., GREWAL, L., HADI, R., & STEPHEN, A. T.: 2020 "The Future of Social Media in Marketing", **Journal of the Academy of Marketing Science**, 48(1), 79-95.

ARCIMAVICIENE, L., & BAGLAMA, S. H.: 2018 "Migration, Metaphor and Myth in Media Representations: The Ideological Dichotomy of 'Them' and 'Us' ", **SAGE Open**, 8(2).

AWAD, I., & TOSSELL, J.: 2021 "Is the Smartphone Always a Smart Choice? Against the Utilitarian View of the 'Connected Migrant'", **Information, Communication & Society**, 24(4), 611-626.

AYCAN, Z., & BERRY, J. W.: 1996 "Impact of Employment-Related Experiences on Immigrants' Psychological Well-Being and Adaptation to Canada", **Canadian Journal of Behavioural Science,** 28(3), 240–251.

AYDAMAK, M. Y.: 2021 "Göçmen Sağlığı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikaları", **Journal of Healthcare Management and Leadership**, 1, 36-58.

AYDIN, H., & KAYA, Y.: 2019 "Education for Syrian Refugees: The New Global Issue Facing Teachers and Principals in Turkey", **Educational Studies**, 55(1), 46–71.

BABAN, F., ILCAN, S., & RYGIEL, K.: 2017 "Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential inclusion, and Negotiated Citizenship Rights", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 43(1), 41–57.

BAULOZ, C.: 2021 "Migrant Inclusion 4.0: The role of Mobile Tech", **In Research Handbook on International Migration and Digital Technology**, 167-181.

BEDUSCHI, A.: 2021 "International Migration Management in the Age of Artificial Intelligence", **Migration Studies**, 9(3), 576-596.

BELLWOOD, P., 2014 **First Migrants: Ancient Migration in Global Perspective,** John Wiley & Sons.

BERRY, J.W.: 1997 "Immigration, Acculturation, and Adaptation", **Applied Psychology**, 46, 5-34.

BITHER, J., & ZIEBARTH, A., 2020 **AI, Digital Identities, Biometrics, Blockchain: A Primer on the Use of Technology in Migration Management**, German Marshall Fund United States.

BLACK, R., KNIVETON, D., & SCHMIDT-VERKERK, K.: 2011 "Migration and Climate Change: Towards an Integrated Assessment of Sensitivity", **Environment and Planning A: Economy and Space**, 43(2), 431-450.

BLOCH, A.: 2008 "Refugees in the UK Labour Market: The Conflict between Economic Integration and Policy-led

Labour Market Restriction", **Journal of Social Policy**, 37(1), 21-36.

BLUMLER, J. G., & KATZ, E.: 1974 "The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research", **Sage Annual Reviews of Communication Research**, Vol. III.

BLUMLER, J. G.: 1979 "The Role of Theory in Uses and Gratifications Studies", **Communication Research**, *6*(1), 9-36.

BOYD, D. M., & ELLISON, N. B.: 2007 "Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship", **Journal of Computer-Mediated Communication**, 13(1), 210-230.

BOYD, D., CASTEEL, H., THAKOR, M., & JOHNSON, R.: 2011 "Human Trafficking and Technology: A Framework for Understanding the role of Technology in the Commercial Sexual Exploitation of Children in the US".

BOYD, M.: 1989 "Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas", **International Migration Review**, 23(3), 638-670.

BRINKERHOFF, J. M., 2009 **Digital Diasporas: Identity and Transnational Engagement**, Cambridge University Press.

CANATAN, K., 2020 **Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi**, Eski Yeni Yayınları.

CARR, C. T., & HAYES, R. A.: 2015 "Social Media: Defining, Developing, and Divining", **Atlantic Journal of Communication**, 23(1), 46-65.

CASTLES, S.: 2002 "Migration and Community Formation under Conditions of Globalization", **International Migration Review**, 36, 1143-1168.

CHATTERJEE, S., & KAR, A. K.: 2020 "Why Do Small and Medium Enterprises Use Social Media Marketing and What is the Impact: Empirical Insights from India", **International Journal of Information Management**, 53, 102103.

CHOULIARAKI, L., & STOLIC, T.: 2017 "Rethinking Media Responsibility in the Refugee 'Crisis': A Visual Typology of European News", **Media, Culture & Society**, 39(8), 1162-1177.

CLARK, L., HOFSESS, L.: 1998 "Acculturation", In: S. Loue (ed.), **Handbook of Immigrant Health,** Springer, Boston, MA.

CORMOȘ, V. C.: 2022 "The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes", **Sustainability**, 14(16), 10296.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D., 2021 **Araştırma Tasarımı: Nitel, Nicel ve Karma yöntem Yaklaşımları**, (Çev. Ed.: Engin Karadağ), Nobel Akademik Yayıncılık.

CRESWELL, J. W., 2023 **Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Çev. Ed.: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), Siyasal Kitabevi.

ÇELİK, Ç. & İÇDUYGU, A.: 2019 "Schools and Refugee Children: The Case of Syrians in Turkey", **International Migration**, 57, 253-267.

DANIELS, J.: 2012 "Race and Racism in Internet Studies: A Review and Critique", **New Media & Society**, 15(5), 695-719.

DANIŞ, D. & NAZLI, D.: 2019 "A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul", **International Migration**, 57, 143-157.

DE HAAS, H., & VEZZOLI, S.: 2011 "Leaving Matters: The Nature, Evolution and Effects of Emigration Policies", **International Migration Institute**.

DE HAAS, H., CASTLES, S., & MİLLER, M. J., 2022 **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri**, (Çev. B. A. Evranos), GAV Perspektif Yayınları.

DE HAAS, H.: 2010 "Migration and Development: A Theoretical Perspective", **International Migration Review**, 44(1), 227-264.

DEKKER, R. & ENGBERSEN, G.: 2014 "How Social Media Transform Migrant Networks and Facilitate Migration", **Global Networks**, 14, 401-418.

DEKKER, R., ENGBERSEN, G., & FABER, M.: 2016 "The Use of Online Media in Migration Networks", **Population, Space and Place**, 22, 539–551.

DEKKER, R., ENGBERSEN, G., KLAVER, J., & VONK, H.: 2018 "Smart Refugees: How Syrian Asylum Migrants Use Social Media Information in Migration Decision-Making", **Social Media + Society**, 4(1).

DEL CARPIO, X. V., & WAGNER, M. C.: 2015 "The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market", **World Bank Policy Research Working Paper**, No. 7402.

DIMINESCU, D.: 2008 "The Connected Migrant: An Epistemological Manifesto", **Social Science Information**, 47(4), 565-579.

DIMMICK, J. W., MCCAIN, T. A., & BOLTON, W. T.: 1979 "Media Use and the Life Span: Notes on Theory and Method", **American Behavioral Scientist**, 23(1), 7-31.

DOERINGER, P. B., & PIORE, M. J., 2020 **Internal Labor Markets and Manpower Analysis**, Routledge.

EBERL, J. M., MELTZER, C. E., HEIDENREICH, T., HERRERO, B., THEORIN, N., LIND, F., ... & STRÖMBÄCK, J.: 2018 "The European Media Discourse on Immigration and Its Effects: A Literature Review", **Annals of the International Communication Association**, 42(3), 207-223.

EKİCİ, S., & TUNCEL, G.: 2016 "Göç ve İnsan", **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(1), 9-22.

ELLIOTT, J. H., 2006 **Empires of the Atlantic World: Britain and Spain in America, 1492-1830**, Yale University Press.

ELLISON, N.B., STEINFIELD, C. & LAMPE, C.: 2007 "The Benefits of Facebook 'Friends': Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites", **Journal of Computer-Mediated Communication**, 12, 1143-1168.

EMMER, M., KUNST, M., & RICHTER, C.: 2020 "Information Seeking and Communication during Forced Migration: An Empirical Analysis of Refugees' Digital Media Use and Its Effects on Their Perceptions of Germany as Their Target Country", **Global Media and Communication**, 16(2), 167-186.

ENNAJI, M., & BIGNAMI, F.: 2019 "Logistical Tools for Refugees and Undocumented Migrants: Smartphones and Social Media in the City of Fès", **Work Organisation, Labour & Globalisation**, 13(1), 62-78.

ERDOĞAN, E. VE UYAN-SEMERCİ, P., 2021 **Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ERDOĞAN, M. M., 2020 **Suriyeliler Barometresi 2019**, Orion Kitabevi.

ERDOĞAN, M. M.: 2018 "Syrians in Turkey: A framework for achieving social cohesion with Syrians in Turkey", **Anatoli. De l'Adriatique à la Caspienne. Territoires, Politique, Sociétés**, 9, 13-30.

ERDOĞAN, M. M.: 2024 "Syrians Barometer 2023: A framework for Achieving Social Cohesion with Syrians in Türkiye", United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/tr/sites/tr/files/2025-04/syrians_barometer_2023.pdf, 16.04.2026

ESSES, V. M., MEDIANU, S., & LAWSON, A. S.: 2013 "Uncertainty, Threat, and the Role of the Media in Promoting the Dehumanization of Immigrants and Refugees", **Journal of Social Issues**, 69(3), 518-536.

FAIST, T., FAUSER, M., & REISENAUER, E., 2013 **Transnational Migration**, John Wiley & Sons.

FELTON, E.: 2014 "A/Effective Connections: Mobility, Technology and Well-being", **Emotion, Space and Society**, 13, 9-15.

FROUWS, B., PHILLIPS, M., HASSAN, A., & TWIGT, M.: 2016	"Getting to Europe the WhatsApp Way: The use of ICT in Contemporary Mixed Migration Flows to Europe", **Regional Mixed Migration Secretariat Briefing Paper**.
FUCHS, C., 2021	**Social Media: A Critical Introduction,** Sage.
FUDURIC M, MANDELLI A.: 2014	"Communicating Social Media Policies: Evaluation of Current Practices", **Journal of Communication Management**,18 (2),158–175.
GANS, H. J.: 1997	"Toward a Reconciliation af 'Assimilation' and 'Pluralism': The Interplay of Acculturation and Ethnic Retention", **International Migration Review**, 31(4), 875-892.
GANS, H. J.: 2007	"Acculturation, Assimilation and Mobility", **Ethnic and Racial Studies**, 30(1), 152–164.
GARCÉS-MASCAREÑAS, B., & PENNINX, R., 2016	**Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors**, Springer Nature.
GEÇİCİ KORUMA YÖNETMELİĞİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK:	T.C. Resmi Gazete, No: 33091, 28.11.2025, (Çevrimiçi) https://resmigazete.gov.tr/fihrist?tarih=2025-11-28, 27.04.2026
GELB, S., & KRISHNAN, A., 2022	**Technology, Migration and the 2030 Agenda for Sustainable Development**, ODI.
GEMI, E., ULASIUK, I., & TRIANDAFYLLIDOU, A.: 2012	"Migrants and Media Newsmaking Practices", **Journalism Practice**, 7(3), 266–281.
GILLESPIE, M., LAWRENCE, A.,	Mapping Refugee Media Journeys: Smartphones and Social Media Networks, (Çevrimiçi)

CHEESMAN, M., FAITH, B., ILLIOU, E., ISSA, A., ... & SKLEPARIS, D.: 2016 https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/99782315/Mapping_20Refugee_20Media_20Journeys_2016_20May_20FIN_20MG_0-libre.pdf?1678708029=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DMapping_Refugee_Media_Journeys_Smartphon.pdf&Expires=1776420469&Signature=PmBDcuwifw96C9iZq-1fFny7TYtyCUNlef2W31XJoRDgLxOkZlPw6-TFOug40ucpv4u5Z-7HHz7U0mWQMdADT3oIx-w1rvS8qWW5RBcxrsG2BuHJvNjAD8cxlvv28CmWmOdr0nTeMeqvjSUcuK5e6lnhFNu4c6HXjWZWvzaLKXG2ymmHj3AWW25IdvkXJsJUCsQPRk2cZrvpDTzgJbhmnhVg8TqWPlmK3nfpJ1p~cuzl-sTb0xilGWnXUQeRfRFK-Bx4tf95aWc118Cl5r6qWOwbwwD4Lvn0PI58aLlBGcFE5XBY0TGccrEBSpe-3xAf78Q2q2dwYs2ZcE7a6iZAxA__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA, 17.04.2026

GILLESPIE, M., OSSEIRAN, S., & CHEESMAN, M.: 2018 "Syrian Refugees and the Digital Passage to Europe: Smartphone Infrastructures and Affordances", **Social Media+ Society**, 4(1).

GILLESPIE, T., 2018 **Custodians of the Internet: Platforms, Content Moderation, and the Hidden Decisions that Shape Social Media**, Yale University Press.

GILLIN, J., & RAIMY, V.: 1940 "Acculturation and Personality", **American Sociological Review**, 5(3), 371–380.

GİBSON, M. A.: 2001 "Immigrant Adaptation and Patterns of Acculturation", **Human Development**, 44(1), 19–23.

GONZALEZ, C., & KATZ, V. S.: 2016 "Transnational Family Communication as a Driver of Technology Adoption", **International Journal of Communication**, 10, 21-21.

GORDON, M. M.: 1961 "Assimilation in America: Theory and Reality", **Daedalus**, 90(2), 263–285.

GREENHOW C., & CHAPMAN A.: 2020 "Social Distancing Meet Social Media: Digital Tools for Connecting Students, Teachers, and Citizens in an Emergency", **Information and Learning Sciences**, 121 (5-6), 341–352.

GRELLHESL, M., & PUNYANUNT-CARTER, N. M.: 2012 "Using the Uses and Gratifications Theory to Understand Gratifications Sought through Text Messaging Practices of Male and Female Undergraduate Students", **Computers in Human Behavior**, 28(6), 2175-2181.

GUNITSKY, S.: 2015 "Corrupting the Cyber-commons: Social Media as a Tool of Autocratic Stability", **Perspectives on Politics**, 13(1), 42-54.

GÜLLÜPINAR, F.: 2013 "Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(4).

HAGEN-ZANKER, J.: 2008 "Why Do People Migrate? A Review of The Theoretical Literature" A Review of the Theoretical Literature", **Maastrcht Graduate School of Governance Working Paper**, No. 2008/WP002.

HARIDAKIS, P., & HUMPHRIES, Z.: 2019	"Uses and Gratifications", **İn An Integrated Approach to Communication Theory and Research**, 139-154.
HARRIS, J. R., & TODARO, M. P.: 1970	"Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis", **The American Economic Review**, 60(1), 126–142.
HEPP, A., BOZDAG, C., & SUNA, L., 2013	"Mediatized Migrants: Media Cultures and Communicative Networking in the Diaspora", **In Migration, Diaspora and Information Technology in Global Societies**, 172-188, Routledge.
HOLLINGSWORTH, T.-H.: 1970	"Hıstorıcal Studies Of Migration", **Annales de Démographie Historique**, 87–96.
INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE (IDMC) .: 2025	"Global Report on Internal Displacement 2025", (Çevrimiçi) https://doi.org/10.55363/IDMC.XTGW2833, 14.06.2026
INTERNAL DISPLACEMENT MONİTORİNG CENTRE (IDMC) .: t.y.	"Internal Displacement", (Çevrimiçi) https://www.internal-displacement.org/internal-displacement, 14.04.2026
INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (ILO).: 2025	"Decent Work for Turkish and Syrian Women in Türkiye's Labour Market: A Focus Group Study", (Çevrimiçi) https://doi.org/10.54394/KPLG4662, 16.04.2026

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM).: 2013	"Göç Terimleri Sözlüğü (2. baskı, No. 31)", (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, 14.04.2026
INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM).: 2024a	"IOM Strategic Plan 2024–2028", (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/books/iom-strategic-plan-2024-2028, 14.04.2026
INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM).: 2024d	"Global Appeal 2025", (Çevrimiçi) https://www.iom.int/msite/global-appeal-2025/, 14.04.2026
İÇDUYGU, A., & DİKER, E.: 2017	"Labor Market Integration of Syrians Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers", **Göç Araştırmaları Dergisi**, 3(1), 12-35.
İÇDUYGU, A., 2015	**Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead**, Migration Policy Institute, Washington, DC.
İÇDUYGU, A.: 2010	"Türkiye'de Uluslararası Göçün Siyasal Arka Planı: Küreselleşen Dünyada Ulus-devleti İnşa Etmek ve Korumak", B. Pusch & T. Wilkoszewski (Eds.), **Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar – Bireysel Yaşamlar,** 17-40, İstanbul: Kitap Yayınevi.
KANAS, A., VAN TUBERGEN, F., & VAN DER LIPPE, T.: 2011	"The Role of Social Contacts in The Employment Status of Immigrants: A Panel Study of Immigrants in Germany", **International Sociology**, 26(1), 95-122.

KAPLAN, A. M., & HAENLEİN, M.: 2010 "Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media", **Business Horizons**, 53(1), 59-68.

KARASAR, N., 2022 **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler (37. Basım)**, Nobel Akademik Yayıncılık.

KARPAT, K., 2015 "Önsöz" iç. M. M. Erdoğan & A. Kaya (Der.), **Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KATZ, E., BLUMLER, J. G., & GUREVITCH, M.:1973a "Uses and Gratifications Research", **The Public Opinion Quarterly**, 37(4), 509–523.

KATZ, E., HAAS, H., & GUREVITCH, M.: 1973b "On the Use of the Mass Media for Important Things", **American Sociological Review**, 38(2), 164–181.

KATZ, E.: 1959 "Mass Communications Research and the Study of Popular Culture: An Editorial Note on a Possible Future for This Journal", **Studies in Public Communication**, 2, 1-6.

KATZ, E.: 1987 "Communications Research Since Lazarsfeld", **The Public Opinion Quarterly**, 51, S25–S45.

KAUFMANN, K.: 2018 "Navigating a New Life: Syrian Refugees and Their Smartphones in Vienna", **Information, Communication & Society**, 21(6), 882–898.

KERSWILL, P., 2006 "Migration and Language", **Sociolinguistics/Soziolinguistik, An international handbook of the science of language and society**, 3, 1-27.

KIM, Y. Y., 2017 "Cross-Cultural Adaptation", **in Oxford Research Encyclopedia of Communication**, Oxford Academic.

KING, R., 2013 **Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer.**

KING, R., SKELDON, R., & VULLNETARI, J., 2008 **Internal and International Migration: Bridging the Theoretical Divide**.

KİRİŞCİ, K., 2014 **Syrian Refugees and Turkey's challenges: Going Beyond Hospitality**, Brookings, Washington, DC.

KİRİŞÇİ, K.: 2000 "Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices", **Middle Eastern Studies**, 36:3, 1-22.

KLOOSTERMAN, R., & RATH, J.: 2001 "Immigrant Entrepreneurs in Advanced Economies: Mixed Embeddedness Further Explored", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 27(2), 189–201.

KOÇ, H. İ., 2025 **Göç ve Kültürlerarası İletişim: Türkiye'deki Senegalli Göçmenler**, GAV Perspektif Yayınları.

KOMITO, L.: 2011 "Social Media and Migration: Virtual Community 2.0.", **Journal of the American Society for Science and Technology**,62, 1075-1086.

KOSHO, J.: 2016 "Media Influence on Public Opinion Attitudes toward the Migration Crisis", **International Journal of Scientific & Technology Research**, 5(5), 86-91.

KRCMAR, M., & STRİZHAKOVA. Y., 2009 "Uses and Gratifications as Media Choice", In T. Hartmann (Ed.), **Media Choice: A Theoretical and Empirical Overview**, 53–69,Routledge.

LARISCY, R.W., TINKHAM, S.F. & SWEETSER, K.D.: 2011 "Kids These Days: Examining Differences in Political Uses and Gratifications, Internet Political Participation, Political Information Efficacy, and Cynicism on the Basis of Age", **American Behavioral Scientist**, 55 (6), 749-764.

LAZARSFELD, P. F., & STANTON, F. N. (eds.), 1941 **Communications Research**, Harper.

LEE, E. S.: 1966 "A Theory of Migration", **Demography**, 3, 47-57.

LEUNG, L., & WEI, R.: 2000 "More than just Talk on the Move: Uses And Gratifications of the Cellular Phone", **Journalism & Mass Communication Quarterly**, 77(2), 308-320.

LEURS, K., & SMETS, K.: 2018 "Five Questions for Digital Migration Studies: Learning From Digital Connectivity and Forced Migration in(to) Europe", **Social Media + Society**, 4(1).

LEURS, K., 2015 **Digital Passages: Migrant Youth 2.0. Diaspora, Gender and Youth Cultural Intersections**, Amsterdam University Press.

LEURS, K., PRABHAKAR, M., 2018 "Doing Digital Migration Studies: Methodological Considerations for an Emerging Research Focus", In R. Zapata-Barrero & E. Yalaz (eds.), **Qualitative Research in European Migration Studies**, Springer.

LEVITT, P., & SCHİLLER, N. G.: 2004 "Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society", **International Migration Review**, 38(3), 1002-1039.

LEWIS, W. A.: 1954 "Economic Development With Unlimited Supplies of Labour", (Çevrimiçi) http://la.utexas.edu/users/hcleaver/368/368lewistable.pdf,14.04.2026

LIU, Y.: 2010 "Social Media Tools as a Learning Resource", **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 3(1)

MADIANOU, M., & MILLER, D.: 2013 "Polymedia: Towards a New Theory of Digital Media in Interpersonal Communication", **International journal of Cultural Studies**, 16(2), 169-187.

MAHONEY, J., LE LOUVIER, K., LAWSON, S., BERTEL, D., & AMBROSETTI, E.: 2022 "Ethical Considerations in Social Media Analytics in the Context of Migration: Lessons Learned from a Horizon 2020 Project", **Research Ethics**, 18(3), 226-240.

MALIK, A., DHIR, A., & NIEMINEN, M.: 2016 "Uses and Gratifications of Digital Photo Sharing on Facebook", **Telematics and Informatics**, 33(1), 129-138.

MANERI, M.: 2025 "How Media Narratives on Migration Become Nativist. A Case-Oriented Comparative Approach Based on Journalistic Sub-genres", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 1–19.

MARLOWE, J.: 2019 "Social Media and Forced Migration: The Subversion and Subjugation of Political Life", **Media and Communication**, 7(2), 173-183.

MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCI, A., PELLEGRINO, A., & TAYLOR, J. E.: 1993 "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review**, 19(3), 431–466.

MASSEY, D. S.: 1990 "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration", **Population Index**, 56(1), 3–26.

MCAULIFFE, M. & A. TRIANDAFYLLİDOU (eds.).: 2021 "World Migration Report 2022", (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022, 14.04.2026

MCAULIFFE, M. & L.A. OUCHO (eds.). : 2024 "World Migration Report 2024", (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024, 13.04.2026

MCAULIFFE, M., WEEKS, W., & KOSER, K., 2017 "Media and Migration: Comparative Analysis of Print and Online Media Reporting on Migrants and Migration in Selected Countries", **A long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Pro-cesses, Drivers and Decision Making**, 277-315.

MCGREGOR, E. & SIEGEL, M.: 2013 "Social Media and Migration Research", **MERIT Working Papers,** No: 2013-068.

MCKEOWN, A.: 2004 "Global Migration, 1846-1940", **Journal of World History**, 15(2), 155–189.

MCNEILL, W. H.: 1984 "Human Migration in Historical Perspective", **Population and Development Review**, 10(1), 1–18.

MCQUAIL, D., & WINDAHL, S., 2015 **Communication Models for the Study of Mass Communications**, Routledge.

MCQUAIL, D., 2010 **Mcquail's Mass Communication Theory**, Sage Publications.

MCQUAIL, D.: 1979 "The Uses and Gratifications Approach: Past, Troubles and Future", **Massacommunicatie**, 7(3).

MCQUAIL, D.: 1985 "Sociology of Mass Communication", **Annual Review Sociology**, 11, 93-111.

MERRIAM, S. B., 2018 **Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber,** (Çev. S. Turan), Nobel Akademik Yayıncılık.

MIPATRINI, D., BALCILAR, M., DEMBECH, M., ERGÜDER, T., & URSU, P.: 2019 "Survey on the Health Status, Services Utilization and Determinants of Health: Syrian Refugee Population in Turkey", World Health Organization Regional Office for Europe, (Çevrimiçi) https://iris.who.int/handle/10665/345880, 13.04.2026

MORAN, C.: 2023 "The 'Connected Migrant': A Scoping Review", **Convergence**, 29(2), 288-307.

MORAWSKA, E., 2019 "Nitel Göç Araştırmaları: Uygulanabilir Hedefler, Açık Uçlu Sorular ve Çok Boyutlu Cevaplar", in. R. Zapata-Barrero ve E. Yalaz (eds.), **Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar,** GARkitaplık.

MOSS, D. M.: 2018 "The Ties that Bind: Internet Communication Technologies, Networked Authoritarianism, and 'Voice'in the Syrian Diaspora", **Globalizations**, 15(2), 265-282.

MÜLTECİLER VE SIĞINMACILAR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ.: 2025 "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2025", (Çevrimiçi) https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/, 13.04.2026

NEDELCU, M., & SOYSÜREN, I.: 2022 "Precarious Migrants, Migration Regimes and Digital Technologies: The Empowerment-Control Nexus", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 48(8), 1821-1837.

NEUMAN, W. L., 2022 **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, Siyasal Kitabevi.

OBAR, J. A., & WILDMAN, S.: 2015 "Social Media Definition and the Governance Challenge: An İntroduction to the Special Issue", **Telecommunications Policy**, 39(9), 745-750.

OBI, C., BARTOLINI, F. AND D'HAESE, M.: 2021 "Digitalization and Migration: The Role of Social Media and Migrant Networks in Migration Decisions an Exploratory Study in Nigeria", **Digital Policy, Regulation and Governance**,23 (1), 5-20.

OBISI, S., & REM, C.: 2016 "Impact of Human Capital Development on Digitisation Process in the Media Industry", **International Journal of Scientific Research in Education**, 9(4), 227-237.

OECD.: 2024a "International Migration Outlook 2024", (Çevrimiçi) https://doi.org/10.1787/50b0353e-en, 16.04.2026

OECD.: 2024b "Return, Reintegration and Re-migration: Understanding Return Dynamics and the Role of Family and Community",

(Çevrimiçi) https://doi.org/10.1787/625fb5e6-en, 16.04.2026

OIARZABAL, P. J., & REIPS, U. D.: 2012 "Migration and Diaspora in the Age of Information and Communication Technologies", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 38(9), 1333-1338.

OUCHO, L.A., L. KANDILIGE & P. KAZMIERKİEWİCZ.: 2023 "Labour Mobility and Regional Integration in East and Horn of Africa" (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/books/labour-mobility-and-regional-integration-east-and-horn-africa, 16.04.2026

PALMGREEN, P., & RAYBURN, J. D.: 1979 "Uses and Gratifications and Exposure to Public Television: A Discrepancy Approach", **Communication Research**, 6(2), 155-179.

PALMGREEN, P.: 1984 "Uses and Gratifications: A Theoretical Perspective", **Annals of the International Communication Association**, 8(1), 20–55.

PAPACHARISSI, Z.: 2011 "A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites", **in A Networked Self**, 304-318.

PARHAM, A. A.: 2004 "Diaspora, Community and Communication: Internet Use in Transnational Haiti", **Global Networks**, 4(2), 199-217.

PARK, R. E., & BURGESS, E. W., 1924 **Introduction to the Science of Sociology**, University of Chicago Press.

PARK, S., & GERRITS, L.: 2021 "How Migrants Manifest Their Transnational Identity through Online Social Networks: Comparative Findings from a case of Koreans in

Germany", **Comparative Migration Studies**, 9(1), 10.

PENNI, J.: 2017 "The Future of Online Social Networks (OSN): A Measurement Analysis Using Social Media Tools and Application", **Telematics and Informatics**, 34(5), 498-517.

PHILLIMORE, J.: 2011 "Refugees, Acculturation Strategies, Stress and Integration", **Journal of Social Policy**, 40(3), 575-593.

PIORE, M. J., 1979 **Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies,** Cambridge 1979.

PIOTROWSKI, M.: 2013 "Mass Media and Rural Out-Migration in the Context of Social Change: Evidence from Nepal", **International Migration**, 51(3), 169-193.

PLATT, M., YEOH, B. S., ACEDERA, K. A., YEN, K. C., BAEY, G., & LAM, T.: 2014 "Migration and Information Communications Technology Use: A Case Study of Indonesian Domestic Workers in Singapore", **Migration Out of Poverty Research Programme Consortium**.

PONZANESI, S., & LEURS, K.: 2022 "Digital Migration Practices and the Everyday", **Communication, Culture and Critique**, 15(2), 103-121.

PORTES, A. (ed.)., 1995 **The Economic Sociology of İmmigration: Essays on Networks, Ethnicity, and Entrepreneurship**, Russell Sage Foundation.

QUAN-HAASE, A., & YOUNG, A. L.: 2010 "Uses and Gratifications of Social Media: A Comparison of Facebook and Instant Messaging",

Bulletin of Science, Technology & Society, 30(5), 350-361.

QUAN-HAASE, A.: 2012 "Is the Uses and Gratifications Approach Still Relevant in a Digital Society? Theoretical and Methodological Applications to Social Media".

RAE, M., HOLMAN, R., & NETHERY, A.: 2018 "Self-represented Witnessing: The use of Social Media by Asylum Seekers in Australia's Offshore Immigration Detention Centres", **Media, Culture & Society**, 40(4), 479-495.

RAVENSTEIN, E. G.: 1889 "The Laws of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society**, 52(2), 241–305.

REICH, M., GORDON, D. M., & EDWARDS, R. C.: 1973 "A Theory of Labor Market Segmentation", **The American Economic Review,** 63(2), 359–365.

RUBIN, A. M.: 1983 "Television Uses and Gratifications: The interactions of Viewing Patterns and Motivations", **Journal of Broadcasting,** 27(1), 37–51.

RUBIN, A., 2002 "The Uses-and-Gratifications Perspective of Media Effects", İn J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), **Media Effects: Advances in Theory and Research,** 525-548.

RUGGIERO, T. E.: 2000 "Uses and Gratifications Theory in the 21st Century", **Mass Communication and Society**, 3(1), 3–37.

RUMBAUT, R. G., 2015 "Assimilation of Immigrants". **in International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences**.

SAM, D. L., & BERRY, J. W. (eds.)., 2006 — **The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology**, Cambridge University Press.

SASSEN, S., 1990 — **The Mobility of Labor and Capital: A Study in International Investment and Labor Flow**, Cambridge University Press.

SCHILLER, N. G., BASCH, L., & BLANC-SZANTON, C.: 1992 — "Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration", **Annals of the New York Academy of Sciences**, 645(1), 1-24.

SCHMITZ, P. G.: 1992 — "Immigrant Mental and Physical Health", **Psychology and Developing Societies**, 4(2), 117-131.

SEARLE, W., & WARD, C.: 1990 — "The Prediction of Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions", **International Journal Of İntercultural Relations**, 14(4), 449-464.

SIRONI, A. C. BAULOZ AND M. EMMANUEL (eds.): 2019 — "Glossary on Migration: International Migration Law, No. 34", (Çevrimiçi) https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration, 21.04.2026

SKELDON, R.: 2012 — "Migration Transitions Revisited: Their Continued Relevance for the Development of Migration Theory", **Population, Space and Place**, 18, 154-166.

SMETS, K.: 2018 — "The Way Syrian Refugees in Turkey Use Media: Understanding 'Connected refugees' through a Non-media-centric and Local Approach", **Communications**, 43(1), 113-123.

SOHST, R., TINO T., LUCÍA S., AND JASMIJN S.: 2025 "Exploring Refugees Intentions to Return to Ukraine: Data Insights and Policy Responses", Migration Policy Institute Europe and International Organization for Migration, (Çevrimiçi) https://www.migrationpolicy.org/research/return-intentions-ukraine, 16.04.2026

SON, J.: 2015 "Immigrant Incorporation, Technology, and Transnationalism among Korean American Women", **Journal of International Migration and Integration**, 16, 377-395.

SPENCER, S., & CHARSLEY, K.: 2016 "Conceptualising Integration: A Framework for Empirical Research, Taking Marriage Migration as a Case Study", **CMS**, 4.

STAFFORD, T. F., STAFFORD, M. R., & SCHKADE, L. L.: 2004 "Determining Uses and Gratifications for the Internet", **Decision Sciences**, 35(2), 259-288.

STARK, O., & BLOOM, D. E.: 1985 "The New Economics of Labor Migration", **The American Economic Review**, 75(2), 173–178.

STOUFFER, S. A.: 1940 "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", **American Sociological Review**, 5(6), 845–867.

STREMLAU, N., & TSALAPATANIS, A.: 2022 "Social Media, Mobile Phones and Migration in Africa: A Review of the Evidence", **Progress in Development Studies**, 22(1), 56-71.

SUNDAR, S. S., & LIMPEROS, A. M.: 2013 "Uses and Grats 2.0: New Gratifications for New Media", **Journal of Broadcasting & Electronic Media**, 57(4), 504–525.

SWANSON, D.L.: 1977 "The Uses and Mısuses of Uses and Gratıfıcatıons", **Human Communication Research**, 3, 214-221.

ŞİMŞEK, D.: 2020 "Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: Class-based Integration", **Journal of Refugee Studies**, 33(3), 537-554.

T.C. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI.: t.y. "Yabancıların Çalışma İzinleri", (Çevrimiçi) https://www.csgb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/resmi-%C4%B1statistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/, 23. 09. 2025

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: 2026a "İkamet İzinleri", (Çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri, 13.04.2026.

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: 2026b "Geçici Koruma", (Çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 13.04.2026.

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: t.y.a "Kitlesel Akınlar", (Çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar, 14.04.2026

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: t.y.b "Şartlı Mülteci", (Çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/sartli-multeci, 14.04.2026

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI.: t.y.c "İkincil Koruma", (Çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/ikincil-koruma, 14.04.2026

TAKET, A. R., CRISP, B. R., NEVILL, A., LAMARO, G., **Theorising Social Exclusion**, Routledge.

GRAHAM, M., BARTER-GODFREY, S., & TAKET, A. R., 2009

TEKELİ, İ., 2011 **Göç ve Ötesi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TESKE, R.H.C., JR. & NELSON, B.H.: 974 "Acculturation and Assimilation: A Clarification", **American Ethnologist**, 1, 351-367.

THOMPSON, J. B., 1995 **The Media and Modernity: A Social Theory of the Media**, Stanford University Press.

THOMSON, A.: 1999 "Moving Stories: Oral History and Migration Studies", **Oral History**, 27(1), 24–37.

THREADGOLD, T.: 2009 "The Media and Migration in the United Kingdom, 1999 to 2009", **Migration Policy Institute**, Washington, DC.

THURNWALD, R.: 1932 "The Psychology of Acculturation", **American Anthropologist**, 34(4), 557–569.

TITLEY, G., 2020 "Race & Ethnicity Studies and Citizen Media", **in The Routledge Encyclopedia of Citizen Media**, 348-354.

TODARO, M. P.: 1969 "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", **The American Economic Review**, 59(1), 138–148.

TOPTAN, A., & KAYA, M.: 2024 "Göç ve Sosyal Medya: Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli Öğrencilerin Deneyimleri", **Middle East Journal of Refugee Studies,** 9(2), 7-26.

TROTTIER, D., & FUCHS, C., 2015 **Social media, Politics and The State: Protests, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the**

Age of Facebook, Twitter and YouTube, Routledge.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ .:2013 "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Kanun No. 6458)", (Çevrimiçi) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5, 16.04.2026

TÜRKİYE İŞVEREN SENDİKALARI KONFEDERASYONU (TİSK).: 2020 Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Raporu", (Çevrimiçi) https://www.tisk.org.tr/dokuman/gocmenlerin-is-gucu-piyasasina-uyum-raporu.pdf, 16.04.2026

UNHCR TÜRKİYE.: t.y. "Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/tr/kime-yardim-ediyoruz/tuerkiyedeki-muelteciler-ve-siginmacilar, 14.04.2026

UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS (UN DESA).: 2025 "International Migrant Stock 2024: Key Facts and Figures", (Çevrimiçi) https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf, 13.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR), UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (UNDP), & UNITED NATIONS RELIEF AND WORKS AGENCY FOR "3RP Regional Strategic Overview 2026", (Çevrimiçi) https://data.unhcr.org/en/documents/details/120269, 16.04.2026

PALESTINE REFUGEES IN THE NEAR EAST (UNRWA).: 2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR).: 2024 "Global Trends: Forced Displacement in 2023", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/media/global-trends-report-2023, 14.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR).: 2025b "Global Trends: Forced displacement in 2024", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024, 20.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR).: t.y.a "Refugees", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/refugees, 14.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR).: t.y.b "Internally Displaced People", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/internally-displaced-people, 16.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR).: 2016 "Mobile Connectivity: A Lifeline for Refugees", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/news/stories/mobile-connectivity-lifeline-refugees-report-finds, 15.04.2026

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES.: 2025a "Mid-Year Trends: Forced Displacement in the first half of 2025", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/media/mid-year-trends-2025, 13.04.2026.

UNITED NATIONS.: 1954 "Convention Relating to the Status of Stateless Persons", (Çevrimiçi)

https://www.unhcr.org/media/1954-convention-relating-status-stateless-persons, 16.04.2026

UNITED NATIONS.: 1998 "Guiding Principles on Internal Displacement", (Çevrimiçi) https://www.unhcr.org/us/media/guiding-principles-internal-displacement, 14.04.2026

URISTA, M. A., DONG, Q., & DAY, K. D.: 2009 "Explaining Why Young Adults Use MySpace and Facebook through Uses and Gratifications Theory", **Human Communication**, 12(2), 215-229.

VAN DIJK, T.A., 2018 "Discourse and Migration", in R. Zapata-Barrero & E. Yalaz (eds.), **Qualitative Research in European Migration Studies**, Springer.

VERONIS, L., TABLER, Z., & AHMED, R.: 2018 "Syrian Refugee Youth Use Social Media: Building Transcultural Spaces and Connections for Resettlement in Ottawa, Canada", **Canadian Ethnic Studies**, 50(2), 79-99.

VERTOVEC, S.: 2004 "Migrant Transnationalism and Modes of Transformation", **International Migration Review,** 38(3), 970-1001.

VUNINGOMA, S., LORINI, M. R., & CHIGONA, W.: 2020 "The Use of Mobile Phones by Refugees to Create Social Connectedness: A literature Review", **International Journal of Information and Communication Engineering**, 14(8), 586-590.

WALL, M., OTIS CAMPBELL, M., & JANBEK, D.: 2017 "Syrian Refugees and Information Precarity" **New Media & Society**, 19(2), 240-254.

WALLENDORF, M., & REILLY, M. D.: 1983 "Ethnic Migration, Assimilation, and Consumption", **Journal of Consumer Research**, 10(3), 292–302.

WALLERSTEIN, I., 1974 **The Modern World-System: Capitalist Agriculture and The Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century**, Academic Press.

WEI, L., & GAO, F.: 2017 "Social Media, Social Integration and Subjective Well-being among New Urban Migrants in China", **Telematics and Informatics**, 34(3), 786-796.

WEIYAN, L. I. U.: 2015 "A Historical Overview of Uses and Gratifications Theory", **Cross-Cultural Communication**, 11(9), 71-78.

WHITING, A., & WILLIAMS, D.: 2013 "Why People Use Social Media: A Uses and Gratifications Approach", **Qualitative Market Research: An International Journal**, 16(4), 362-369.

WORLD BANK.: 2023 "World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies", (Çevrimiçi) https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023, 14.04.2026

YALAZ, E., & ZAPATA-BARRERO, R., 2018 "Mapping the Qualitative Migration Research in Europe: An Exploratory Analysis", in R. Zapata-Barrero & E. Yalaz (eds.), **Qualitative Research in European Migration Studies**, Springer.

YALÇIN, H.: 2022 "Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 22(Özel Sayı 2), 213-232.

YL, R. C., RADESKY, J., CHRISTAKIS, D., MORENO, M. A., & CROSS, C.: 2016 "Children and Adolescents and Digital Media", **Pediatrics**, 138(5), e20162593-e20162593.

ZELINSKY, W.: 1971 "The Hypothesis of the Mobility Transition", **Geographical Review**, 61(2), 219–249.

EKLER

EK-1: GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME FORMU	
Araştırma Başlığı	: Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri ve Sosyal Medyanın Entegrasyon Sürecindeki Rolünün Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi
Araştırmacı	: Memet ARSLAN
Danışman	: Doç. Dr. Meltem ÜNAL ERZEN
Katılımcı Kodu	:
Cinsiyet	:
Yaş	:
Eğitim Düzeyi	:
Medeni Hal	:
Türkiye'ye Geliş Tarihiniz	:
Mülakat Yeri ve Tarihi	:

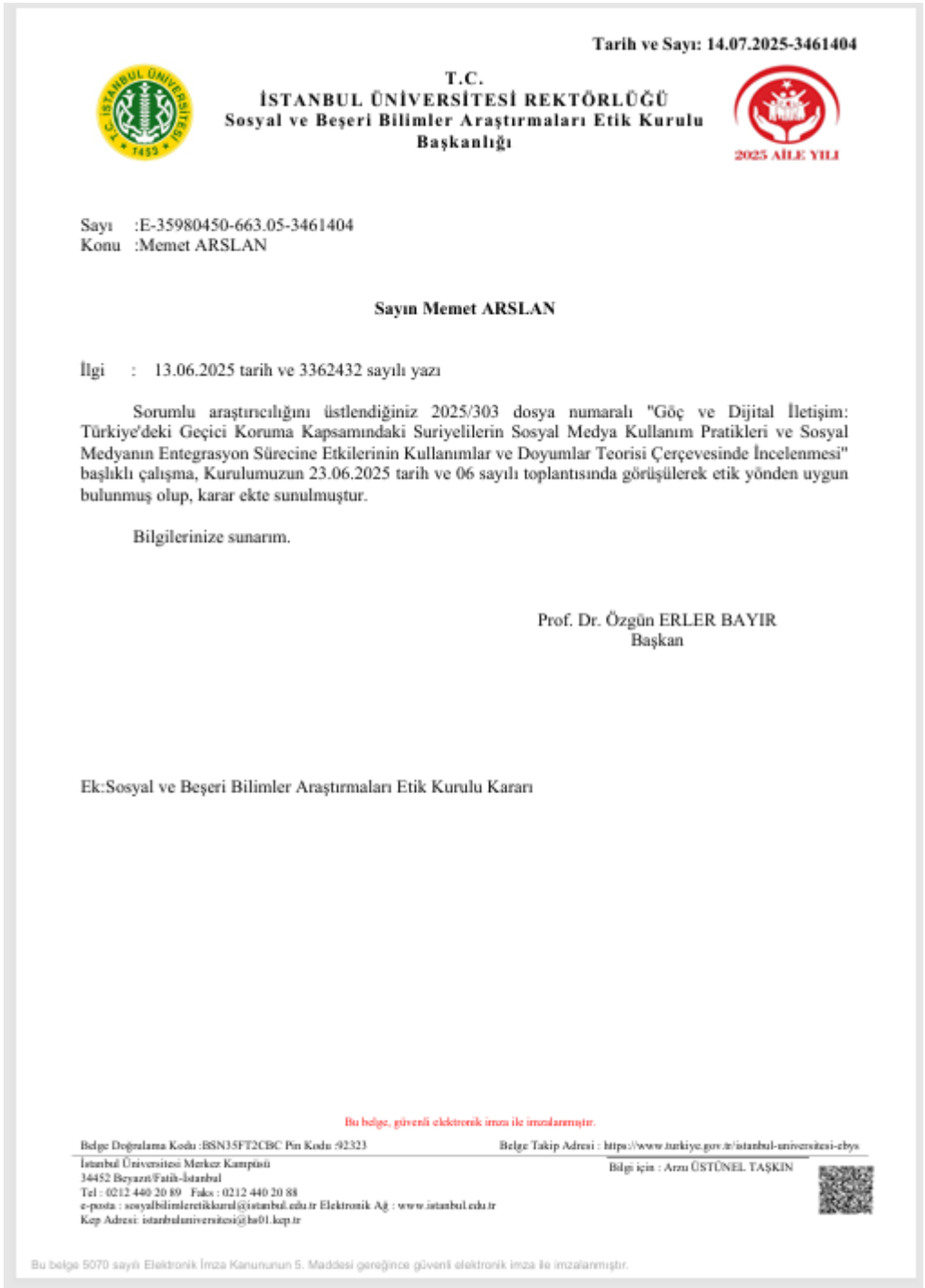
AÇIKLAMA

Bu görüşme, "Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri ve Sosyal Medyanın Entegrasyon Sürecindeki Rolünün Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı doktora tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. **CEVAPLARINIZ TAMAMEN GİZLİ TUTULACAK VE YALNIZCA BİLİMSEL ARAŞTIRMA AMACIYLA KULLANILACAKTIR. HERHANGİ BİR SORUYA YANIT VERMEK İSTEMEDİĞİNİZ YA DA GÖRÜŞMEYİ SONLANDIRMAK İSTEDİĞİNİZ TAKDİRDE BUNU BELİRTMENİZ YETERLİDİR.**

SORULAR

1. Hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz? Ne zaman ve hangi sıklıkla kullanırsınız? Bu platformları tercih etmenizin bir nedeni var mı?
2. Sosyal medyayı genellikle hangi amaçlarla kullanıyorsunuz? (Örneğin; haber takibi, arkadaşlarla iletişim, iş arama, eğlence vb.)
3. Sosyal medyada en çok hangi tür içerikleri takip ediyorsunuz? Bu içerikler size hangi açılardan doyum sağlıyor? (Örneğin; bilgi edinme, eğlenme, sosyalleşme, rahatlama vb.)
4. Kullandığınız sosyal medya platformu sizin için ne ifade ediyor?
5. Türkiye'ye geldikten sonra sosyal medya kullanım alışkanlıklarınızda ya da tercih ettiğiniz platformlarda bir değişiklik oldu mu? Olduysa bu değişiklikler nelerdir?
6. Sosyal medyada en çok kimlerle ve hangi gruplarla iletişim kuruyorsunuz? (Örneğin: aile üyeleri, Suriyeli arkadaşlar ve gruplar, diğer göçmenler, Türkiye'deki bireyler vb.).
7. Sosyal medyada karşılaştığınız olumlu ya da olumsuz deneyimler oldu mu? (Örneğin; ayrımcılık, destek, yanlış bilgi vb.)
8. Türkiye'deki yaşam hakkında (yasal haklar, hizmetler, kurallar vb.) bilgileri genellikle nereden alıyorsunuz? Sosyal medya bu konularda size yardımcı oluyor mu? Oluyorsa açıklayınız.
9. Sosyal medya, Türkiye kültürünü, dilini veya toplumsal değerlerini öğrenmenize yardımcı oldu mu?
10. Türk kullanıcılarla sosyal medya üzerinden iletişim kuruyor musunuz? Kuruyorsanız bu iletişim genellikle nasıl gelişiyor? Günlük yaşamınızı nasıl etkiliyor?
11. Sosyal medya, Türkiye toplumuna aidiyet duygusu geliştirmenize katkı sağladı mı?
12. Sosyal medyada yerel toplumla kurduğunuz ilişkiler, Türkiye'ye uyum sağlamanıza katkı sağladı mı? Nasıl?
13. Sosyal medyada elde ettiğiniz bilgiler veya deneyimler günlük yaşantınızda somut bir değişim yarattı mı? (Örnek; iş bulmak, arkadaş edinmek, sosyal etkinliklerden haberdar olma vb.)
14. Sosyal medyada kendinizi ifade ederken Suriyeli kimliğinizle ne ölçüde görünür oluyorsunuz? Bu konuda kendinizi rahat hissediyor musunuz? Hissediyorsanız/hissedemiyorsanız neden?
15. Görüşmemize eklemek istediğiniz başka bir husus ya da paylaşmak istediğiniz bir düşünce var mı?

EK-2: ETİK KURUL ONAYI

Tarih ve Sayı: 14.07.2025-3461404

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

2025 AİLE YILI

Sayı :E-35980450-663.05-3461404
Konu :Memet ARSLAN

Sayın Memet ARSLAN

İlgi : 13.06.2025 tarih ve 3362432 sayılı yazı

Sorumlu araştırıcılığını üstlendiğiniz 2025/303 dosya numaralı "Göç ve Dijital İletişim: Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri ve Sosyal Medyanın Entegrasyon Sürecine Etkilerinin Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 23.06.2025 tarih ve 06 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Özgün ERLER BAYIR
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSN35FT2CBC Pin Kodu :92323 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr
Kep Adresi: istanbuluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Arzu ÜSTÜNEL TAŞKIN

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Tarih ve Sayı: 08.07.2025-31440068

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

İlgili makama,

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Doktora Programı Öğrencisi **Memet ARSLAN** "Göç ve Dijital İletişim: Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri ve Sosyal Medyanın Entegrasyon Sürecine Etkilerinin Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı, **2025/303** dosya numaralı, 13.06.2025 tarih, **3362432** sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 23.06.2025 tarihinde gerçekleşen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişki	Karar	İmza
Prof. Dr. Özgün ERLER BAYIR (Başkan)	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seçkin ÖZMEN (Başkan Yardımcısı)	İletişim Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Rahime ERBAŞ (Başkan Yardımcısı)	Hukuk Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Şevket DÖNMEZ	Edebiyat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hüsniye DOLDUR	Edebiyat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Erkan KONYAR	Edebiyat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhun DOĞAN	İktisat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Süphan NASIR	İktisat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Fatma Lerzan KAVUT	İşletme Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	**M. KATILMADI**
Prof. Dr. Hatun BOZTEPE TAŞKIRAN	İletişim Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Süheyla KARATAŞ STEINUM	Su Bilimleri Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Tufan KARABULUT	Devlet Konservatuvarı	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Erkan ÇELİK	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	**İZİNLİ**
Prof. Dr. Ömer KUL	TürkiyatAraştırmaları Enstitüsü	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	**M. KATILMADI**
Doç. Dr. Nuray TURAN	Hemşirelik Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Cenk Yaşar ŞAHİN	Hukuk Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Canan ŞAVKAY	Edebiyat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Sergün KURTOĞLU	İletişim Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Sultan ŞİMŞEK	İlahiyat Fakültesi	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Pınar AKARÇAY	Uluslararası Soykırım ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Enstitüsü	E ✪ H ✪	✪ Onay ✪ Katılmadı ✪ Ret ✪ M.Katılmadı	

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Memet ARSLAN, 2013 yılında Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalında, *"Medyatik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet: Haberde Kadın Cinayetleri"* başlıklı teziyle tamamladı. 2023 yılından bu yana İstanbul Kent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalında sürdürmüş olup, *"Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri ve Sosyal Medyanın Entegrasyon Sürecindeki Rolünün Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi"* başlıklı tez çalışmasını tamamlamıştır.